AUTOAREA BESTSELLERLLUI INTERNAŢIONAL *PRIETENIE DISPĂRUTĂ*

CLAIRE MESSUD

FEMEIA DE LA ETAJ

New York Times **Bestseller**

„Claire Messud ajunge la apogeul talentului său, explorând cu măiestrie tranziţia volatilă de la copilărie la adolescenţă.”

Sam Sacks, *Wall Street Journal*

„Spusă direct, cu simplitate, sinceritate şi emoţie strălucitoare, această poveste despre obsesie şi

împlinire artistică explorează fiorul şi costul devastator al cedării în faţa pasiunilor altcuiva.”

MICHIKO KAKUTANI, *The New York Times*

„Acest roman — aflat în topul vânzărilor ***New York Times* –** expune mărturisirea nemaipomenită a unei femei trezite, transformate şi abandonate unei dorinţe (...)”

The Wall Street Journa

lExplorând toate sertarele psihicului uman şi toate viorile sufletului, Claire Mcssud aleargă pe hârtie cu o vite/ă ameţitoare, amintindu-ţi că, pentru fiecare dintre noi, se poate ivi în oricc moment un alter ego nemanifestat, gata să explodeze cu o forţă lăuntrică efervescentă şi plină de haz. Personajul principal, Nora Eldridgt – a cărei viaţă se desfăşoară liniştit la Boston ca profesoară a unei şcoli din oraş –, traversează o serie de evenimente neprevăzute, alături de noul ei amic Reza şi de părinţii acestuia. Prietenia cu ei scoate la iveală deopotrivă: dorinţa-i înăbuşită pentru a realiza artă şi tendinţele homosexuale nerecunoscute, stofa artistului dezinhibat şi profund nemulţumit pe care memoria ei l-a ascuns, toate credinţele nemanifestatc şi ataşamentul gol de semnificaţie pentru familie, colegi şi prieteni, iluziile pierdute şi gesturile de trădare pe care le-a cunoscut sau le-a dăruit. Dincolo de toate acestea, în rândurile parcurse de cititor, dorinţele sunt prescurtate şi evenimentele par să-şi afle cursul lor firesc.

CLAIRE MESSUDesteo romancieră americană de succes, cunoscută graţie romanului *Prietenie dispărută (Tbe hurning Gir/),* apărut în 2018. Născută în Greenwich, Connecticut, Messud a crescut în Statele Unite, în Australia şi in Canada. în prezent, locuieşte împreună cu

soţul şi familia sa în Cambridge, Massachusetts

.CLAIRE MESSUD

FEMEIA DE LA ETA

JDescrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României MESSUD, CLAIRE
Femeia de la etaj / Claire Messud. – Bucureşti: RAO Distribuţie, 2019 ISBN 978-606-006-272-1
821.111
RAO Distribuţie Str. Bârgăului nr. 9-11, sector 1, Bucureşti, România
www.raobooks.com www.rao.ro
CLAIRE MESSUD *The Woman Upstairs*

ISBN 978-606-006-272-
1

Pentru Georges şi Anne Brochardt şi, ca întotdeauna, pentru J.W.

Oricine îşi poate da seama cine eşti, dar puţini pot simţi ca tine.
- MACHIAVELLI, *Principele*

Foarte puţini oameni înţeleg natura pur subiectivă a fenomenului pe care îl numim iubire, sau cum creează, să spunem, o a treia persoană nouă, suplimentară, diferită faţă de persoana pe care lumea o ştie după acelaşi nume, o persoană ale cărei elemente constituente sunt derivate din eul propriu, iubitul însuşi.
- MARCEL PROUST, *în căutarea timpului pierdut*

La dracu' cu ideologiile lăudabile.

- PHILIP ROTH, Teatrul lui Sabbat

hPARTEA ÎNTÂI

Cât de furioasă sunt? Nu vrei să ştii. Nimeni nu vrea să ştie asta.

Sunt o fată bună, sunt o fată drăguţă, sunt o fată de nota zece, decent îmbrăcată, o fiică bună, o fată de carieră şi nu am furat niciodată iubitul nimănui. Nu am părăsit niciodată o prietenă la greu şi am rezistat rahaturilor părinţilor mei şi ale fratelui meu şi, oricum, nu sunt o fată, la dracu, am peste patruzeci de ani şi sunt bună în ceea ce fac.

Sunt grozavă ca profesoară şi am ţinut-o pe mama de mână când a murit, după ce am ţinut-o patruzeci de ani de mână în timp ce murea, şi vorbesc la telefon cu tatăl meu în fiecare zi – atenţie, în fiecare zi, şi ce fel de vreme am pe partea mea a râului, pentru că aici este destul de cenuşiu şi ceaţă? Pe piatra mea funerară ar trebui să scrie „Artist de valoare”, dar dacă

aş muri chiar acum, ar scrie, în schimb, „o profesoară/fiică/prietenă bună” şi eu aş vrea să strig şi aş vrea să scriu cu litere mari pe mormântul acela: ŞI LA DRACU' CU VOI TOŢI

.Nu toate femeile simt la fel? Singura diferenţă este cât de mult ştim că simţim asta, cât de conectate suntem la furia noastră. Cu toate suntem furii, cu excepţia celor care sunt prea naive şi acum mă îngrijorează că le spălăm creierii din faşă şi, în final, chiar şi cele care sunt deştepte vor fi prea al naibii de naive. La ce mă refer? Mă refer la elevele din clasa a doua de la şcoala primară Appleton, uneori chiar şi din clasa întâi şi până când ajung în clasa mea, a treia, au dispărut cu totul – sunt pline de Lady Gaga, Katy Perry, manichiură franţuzească, haine drăguţe şi le pasă de cum le stă *părul*| în clasa a treia. Le pasă mai mult de părul sau de pantofii lor decât de galaxii, omizi sau hieroglife. Cum de toate acele discursuri revoluţionare din anii '70 ne-au adus aici, unde a fi femeie înseamnă a face pe proasta şi a arăta bine?

Chiar mai rău, pe piatra ta funerară, în loc de „fiică responsabilă” poate să scrie „arăta bine”, toată

lumea ştia asta. Dar acum suntem pierduţi într-o lume a aparenţelor.

De aceea sunt atât de furioasă, de fapt, nu din cauza tuturor sarcinilor şi a tot ce înseamnă a face frumos şi toată datoria de a fi femeie – sau, mai degrabă, de a fi *eu* –, pentru că poate acestea sunt poverile de a fi om. Serios, sunt furioasă pentru că am încercat atât de mult să ieşim din sala oglinzilor, din această lume a aparenţelor şi a prefăcătoriilor, sau din lumea mea, de pe Coasta de Est a Statelor Unite ale Americii în prima decadă a secolului XXI. Şi în spatele fiecărei oglinzi este altă nenorocită de oglindă, şi pe fiecare coridor este alt coridor, şi Casa Surprizelor nu mai este distractivă şi nici măcar nu este amuzantă, dar nu pare să existe nicio uşă marcată cu IEŞIRE.

Când eram copil, la târgul din fiecare vară vizitam Casa Surprizelor, cu faţada ciudată de ghips zâmbitor, de două etaje. Intrai prin gura ei, printre dinţii uriaşi, pe limba roz aprins. Numai după faţa aia puteai să îţi dai seama. Trebuia să fie o ciocârlie, dar era înspăimântătoare. Podelele erau vălurite sau se clătinau dintr-o parte în alta, iar pereţii erau strâmbi şi camerele erau pictate pentru a încurca perspectiva. Luminile licăreau, sunau alarmele, în holul îngust, vibrant, căptuşit cu oglinzi deformante, care te făceau să pari mai gras şi mai înalt sau te arătau cu capul în jos. Uneori, tavanul cădea, sau podeaua se ridica, sau ambele se întâmplau simultan şi credeam că o să fiu strivită ca o insectă. Casa Surprizelor era cu mult mai înspăimântătoare decât Casa Bântuită, nu cel puţin pentru că trebuia să îmi placă. Voiam doar să găsesc calea de ieşire. Dar uşile marcate cu IEŞIRE nu făceau decât să ducă în camere cu mult mai nebuneşti, spre

coridoare nesfârşite care se mişcau. Era un singur traseu prin Casa Surprizelor, necruţător până la final.

Am ajuns, în sfârşit, să înţeleg că viaţa însăşi este Casa Surprizelor, l ot ce îţi doreşti este acea uşă marcată IEŞIRE, evadarea spre un loc unde o să găseşti viaţa adevărată şi nu o poţi găsi niciodată. Nu: dă-mi voie să corectez asta. în ultimii ani, era o uşă, erau uşi şi le-am deschis şi am crezut în ele şi am crezut pentru o perioadă că reuşisem să ajung în realitate – şi, Dumnezeule, binecuvântarea şi teroarea astea, intensitatea asta: era atât de *diferită* – până când mi-am dat seama că tot timpul fusesem blocată în Casa Surprizelor. Am fost păcălită. Uşa marcată cu IEŞIRE nu fusese deloc o ieşire.

Nu sunt nebună. Furioasă – da, nebună – nu. Numele meu este Nora Marie Eldridge şi am patruzeci şi doi de ani – ceea ce este mai aproape de vârsta mijlocie decât patruzeci sau chiar patruzeci şi unu. Nici tânără, nici bătrână, nu sunt nici grasă, nici slabă, nici înaltă, nici scundă, nici blondă sau brunetă, nici drăguţă, dar nici banală. în unele momente arăt chiar drăguţ, cred că acesta este consensul, mai degrabă ca eroinele poveştilor de dragoste Harlequin, citite în tinereţe în cantităţi mari. Nu sunt nici căsătorită, nici divorţată, dar sunt singură. Ce se numea înainte o fată bătrână, dar acum nu se mai spune aşa, pentru că implică faptul că te-ai uscat de tot şi nimeni nu vrea să fie asta. Până vara trecută am predat pentru clasa a treia la şcoala primară Appleton din Cambridge, Massachusetts, şi poate că o să mă întorc să fac asta din nou, nu ştiu. în schimb, poate, voi da foc lumii. Poate voi face asta.

Fiţi avertizaţi că, în ciuda gurii mele spurcate, nu înjur în faţa copiilor – cu o excepţie sau două când mai apare câte un „Rahat!” rătăcit, dar încet şi în cazuri extreme. Dacă te gândeşti cum este posibil ca o persoană atât de înfuriată să predea copiilor mici, dă-mi voie să te asigur că fiecare dintre noi este capabil de furie şi că unii dintre noi suntem predispuşi la asta, dar pentru a fi un profesor bun, trebuie să ai un minimum de autocontrol, ceea ce eu am. Am mai mult decât un minimum. Aşa am fost crescută. în al doilea rând, nu sunt o femeie subterană, care îngăduie resentimente împotriva lumii întregi, pentru suferinţa proprie. Sau, mai degrabă, e vorba despre faptul că nu sunt, *într-un anumit sens*, o femeie subterană – nu suntem noi toate, cele care trebuie să cedăm şi să ne dăm la o parte, fără recunoaştere, neadmirate şi fără să ni se mulţumească? Numeroase la vârsta de douăzeci şi treizeci de ani, suntem legiuni întregi când trecem de patruzeci şi cincizeci. Dar lumea ar trebui să înţeleagă, dacă lumii i-ar păsa, că femeile ca noi nu sunt subterane. Pentru noi nu există niciun beci plin cu becuri ca al lui Ralph Emerson, nici un strat metaforic subteran dostoievskian. Noi suntem mereu la etaj. Nu suntem femeile nebune la mansardă – ele au parte de multe jocuri, într-un fel sau altul. Noi reprezentăm femeia liniştită din capătul holului de la etajul trei, ale cărei gunoaie sunt mereu ordonate, care zâmbeşte radiant în scară cu o întâmpinare veselă şi care, din spatele uşilor închise, nu scoate niciodată niciun sunet. în vieţile noastre de disperare tăcută, noi suntem femeia de la etaj, cu sau fără o pisică tărcată sau un labrador agitat şi niciun suflet nu percepe că suntem furioase. Suntem complet invizibile. Am crezut că nu este adevărat, sau că nu este adevărat pentru mine, dar am învăţat că nu

sunt deloc diferită. Acum, întrebarea este cum să fac asta să meargă, cum să folosesc acea invizibilitate, să o fac să ardă.

Viaţa este despre a decide ce contează. Este despre fantezia care determină realitatea. Te-ai întrebat vreodată dacă ai prefera să zbori sau să fii invizibil? Eu am pus întrebarea asta oamenilor ani întregi, mereu crezând că răspunsul lor ar dezvălui cine sunt. Sunt înconjurată de o lume de zburători. Copiii sunt aproape mereu zburătorii.

Şi femeia de la mansardă, şi ea este o zburătoare. Unii oameni, lacomi, întreabă dacă nu le pot avea pe amândouă; şi un anumit număr – mereu am crezut că ei sunt nenorociţii ticăloşi, cei lacomi de putere, obsedaţii de control – ar prefera să dispară. Dar majoritatea dintre noi vrem să zburăm.

Mai ţii minte acele vise? Nu le mai am, dar au fost o bucurie în tinereţea mea. Să confrunţi disperarea – câinii de pe urmele mele sau bărbatul furios cu pumnul ridicat sau o bâtă – şi trebuie numai să dau din braţe, să mă ridic încet, direct în sus, ca un elicopter sau o apoteoză şi apoi plutesc, liberă. Trec pe deasupra acoperişurilor, înfrunt vântul, călare pe curenţii de aer asemenea valurilor, peste câmpuri şi garduri, de-a lungul ţărmului, în larg peste indigoul zbuciumat al mării. Şi când zbori, lumina cerului – mai ţii minte asta? Norii ca nişte perne iluminate, aproape şi umezi atunci cînd te aventurezi în ei şi, ah, revelaţia atunci când ieşi pe partea cealaltă. Zborul era totul, odată.

Dar am ajuns la concluzia că este alegerea greşită. Crezi că lumea este a ta, dar, de fapt, mereu zbori departe de ceva, iar câinii de pe urmele tale şi bărbatul cu bâta – ei nu dispar pentru că nu îi mai poţi vedea. Ei sunt realitatea. în ceea ce priveşte a fi

invizibil, aceasta face ca lucrurile să fie mai reale. într-o cameră unde nu te afli şi auzi ce spun oamenii fără să te fereşti. Te uiţi cum se mişcă atunci când nu sunt cu tine, îi vezi fără măştile lor – sau cu diversele lor măşti, pentru că dintr-odată poţi să îi vezi oriunde. Poate să fie dureros să afli ce se întâmplă atunci când eşti în spatele perdelei, dar atunci, te rog, Dumnezeule, Doamne, Tu ştii.

Vezi tu, în toţi anii aceştia, m-am înşelat. La fel sunt şi mulţi oameni din jurul meu. Şi mai ales acum că am aflat că, de fapt, sunt invizibilă. Trebuie să nu îmi mai doresc să zbor. Trebuie să nu mai am nevoie să zbor. Vreau să o iau de la capăt; dar în acelaşi timp nu vreau. Vreau

să îmi fac nimicul să conteze. Să nu crezi că este imposibil

.Totul a început cu băiatul. Cu Reza. Chiar când l-am văzut ultima oară – chiar pentru ultima oară, în vara aceasta, când era şi în acelaşi timp nu mai era acelaşi, fiind aproape un tânăr bărbat cu proporţiile ilogice,

nasul lung, coşurile şi vocea spartă a maturităţii incipiente, tot vedeam în el perfecţiunea lui. El străluceşte în ochii minţii mele, are vârsta de opt ani şi e un băieţel canonic, un copil dintr-o poveste.

A venit târziu la mine în clasă, în prima zi de şcoală, grav şi nesigur cu ochii lui cenuşii mari, cu genele lui milipedice fluturând în ciuda efortului său vizibil de a le controla, să nu clipească şi, mai presus de orice, să nu plângă. Când uşa se deschise şi Reza intră, ceilalţi copii – dintre care pe cei mai mulţi îi ştiam de anul tecut – au venit devreme şi pregătiţi, cu ghiozdane şi pacheţele, şi cu câte un părinte făcându-le cu mâna din pragul uşii. Câţiva dintre ei încă aveau rujul mamei pe obraji. Şi fiecare şi-a găsit banca, am făcut cunoştinţă între noi şi am făcut cunoscut un singur fapt remarcabil al verii noastre (gemenele Chastity şi Ebullience au petrecut două luni cu bunica lor în Jamaica; aceasta avea găini – acesta era acel singur fapt remarcabil; Mark T. şi-a construit o maşină *go-kart* şi a condus-o prin parc; familia Shi-shi a adoptat un beagle de opt ani pe nume Superior de la adăpost, de care spune, mândru fiind, că sunt de aceeaşi vârstă; şi aşa mai departe). Şi am început să stabilim regulile clasei („Fără pârţuri", strigă Noah dintre grămada de bănci de lângă fereastră, provocând huiduieli comune şi râsete). Ştiam cine trebuie să fie: toţi ceilalţi de pe lista mea erau deja acolo. El a ezitat. A pus foarte atent un picior în faţa celuilalt, încălţat fiind în sandalele închise, de parcă mergea pe bârnă. Nu arăta ca ceilalţi copii – nu din cauza pielii sale măslinii, a sprâncenelor lui mici şi furioase, a formei buzei, ci pentru că hainele lui erau atât de ordonate, atât de formale şi străine. Purta o cămaşă elegantă cu mânecă

scurtă, cu dungi albastre şi albe, şi o pereche de bermude bleumarin din in, călcate de o mână invizibilă. Nu avea ghiozdan.

- Reza Shahid, da?
- De unde ştiţi?
- Toată lumea – l-am apucat de umeri şi l-am întors cu faţa la clasă –, acesta este cel mai nou elev al nostru. Reza Shahid. Bine ai venit.

Toată lumea a spus cu voce tare „Bine ai venit, Reza” şi chiar de la spate vedeam cum el încearcă să nu tresară: scalpul i se retrăgea pe cap şi vârfurile urechilor se mişcară. Deja în clipa aceea adoram ceafa, buclele negre atent aranjate care atingeau cu marginea lor inegală promontoriul neted, fragil al gâtului său.

Pentru că, vezi tu, îl ştiam. Nu ştiam că el era Reza, nu bănuisem niciodată că el ar fi al meu, un elev în 3E, dar îl văzusem cu o săptămână în urmă, el se uitase la mine şi eu la el, chiar schimbasem câteva zâmbete cu el, în supermarket. Mă chinuiam cu bagajele la ieşire – mânerul unei plase se rupsese şi încercam să o apuc de dedesubt, în acelaşi timp ţineam restul cumpărăturilor cu cealaltă mână şi reuşisem doar să îmi împrăştii merele pe podea. Roşii, se împrăştiaseră pe jos până la zona de cafenea de lângă fereastră. M-am repezit după ele, aplecată, lăsând cele două sacoşe şi geanta în mijlocul culoarului spre uşă. Eram în genunchi şi luam ultimul măr rătăcit de sub o masă, cu braţul stâng ţinând patru mere lovite la piept când un râs iluminator a izbucnit şi m-a făcut să ridic privirea. De lângă separeul alăturat se vedea acest copil frumos, cu buclele care îi dansau neglijent, tricoul plin de murdăria unei zile pline de joacă şi urmele sângerânde de sos de la ce mâncase.

- Ce este atât de al naibii de amuzant?

N-am putut să mă abţin de la „al naibii”.

- Tu eşti, răspunsese el, după un moment de tăcere, cu o gură serioasă, dar cu ochi jucăuşi. Avea un accent puternic. Eşti foarte amuzantă, în merele tale.

Era ceva în chipul său, în moliciunea mată a obrajilor săi cu nuanţa lor uşor roz, părul negru sălbatic, sprâncenele şi genele sale, intensitatea amuzată a acelor ochi cenuşii marmoraţi – am zâmbit în ciuda situaţiei, am privit înapoi la mormanul meu de mâncare de lângă casă, mi-am imaginat dansul meu de Baba Yaga pe podea şi m-am văzut aşa cum trebuie să mă fi văzut el.

- Cred că ai dreptate. M-am ridicat. Vrei unul?

I-am oferit ultimul măr, salvat din praf. El şi-a încreţit nasul şi a schiţat încă o dată un scurt râs.

- Acum nu e bun.
- Nu, am spus eu. Cred că nu e.

Când mă îndreptam spre ieşire, am privit din nou spre el. Nu era cu mama sau tatăl lui. Dădaca lui, tânără, cu sâni enormi, avea un braţ tatuat – modelul era ceva celtic – îndoit pe spatele banchetei. Avea părul roşu şi în buza de jos strălucea ceva ce semăna cu un ac de siguranţă. Ea mânca încet salata, frunză cu frunză, şi se uita la magazin ca şi cum ar fi fost un televizor. Băiatul se opri din agitaţia lui şi se uită la mine, cinic şi lung, dar fără expresie şi când i-am zâmbit, s-a uitat în altă parte. Acesta era atunci Reza.

A devenit destul de repede limpede că engleza lui era foarte săracă, dar nu mă temeam pentru el. în acea primă seară după şcoală m-am uitat în dosarul său şi am văzut că adresa lui de acasă era unul dintre cele mai selecte cartiere universitare în apropiere de râu. Asta însemna că părinţii lui nu erau nici măcar studenţi postuniversitari, ci profesori în vizită sau bursieri importanţi de vreun fel. Ei, dacă cel puţin unul dintre ei ar putea să ştie engleza, ar putea să îl ajute şi le-ar păsa de asta, fiind amândoi studioşi ei înşişi, ceea ce era jumătate din bătălie. în plus, el însuşi voia să înveţe. Chiar din prima zi puteam să văd: cu ceilalţi copii, când el nu ştia un cuvânt, arăta şi spunea „Ce este?” şi repeta de mai multe ori răspunsurile lor în vocea lui amuzantă şi străină, uşor răguşită. Dacă era vorba de o noţiune

abstractă, ei încercau să i-o mimeze, ceea ce îi făcea pe ceilalţi să râdă, dar el rămânea mereu sobru şi netulburat. Mulţumită lui Noah, el învăţase până la prânz cuvintele „pârţ” şi „cur”. Am intervenit doar să clarific că erau mai politicoase cuvintele „şezut” şi „fund”, dar el pronunţa cu dificultate „şezut”. Ieşea mai degrabă „ezut” şi mie chiar şi asta mi se părea impresionant, pentru că eforturile lui erau atât de serioase.

Acesta era al treilea motiv pentru care ştiam că va reuşi: farmecul său. Nu am fost singura căreia i-a căzut pradă: le vedeam pe fetiţe cum şopteau şi se holbau, puteau să depăşească teama de băieţi întrucât Reza era atât de bine-crescut, bun la jocuri şi un competitor vesel, exact genul de copil pe care îl vrei în echipa ta.

Şi chiar şi profesorii: Estelle Garcia, care predă ştiinţe, a comentat despre el la primul consiliu profesoral:

- Uneori, ştii, nu este atât de important să ştii engleza. Dacă un copil este suficient de pasionat, poţi trece dincolo de asta.

Am protestat, amintindu-i de Ilya, băiatul rus, şi de Duong din Vietnam, şi de alţi şase copii pe care îi văzusem îngăimând şi aproape eşuând în şcoala primară pentru că nu ştiau engleza, doar ca să îi trimiţi repede la gimnaziu, cu teama că se vor întoarce bătăuşi, sau vor renunţa la şcoală, sau mai rău. Uneori, în mod inevitabil, aşa se întâmpla.

- Nu te îngrijorezi de asta în prima săptămână? Băiatul acela absoarbe totul ca un burete.

- Nu îmi fac deloc griji pentru acel băiat, am spus eu. Dar el este o excepţie.

Excepţional. Adaptabil. Plin de compasiune. Generos. Atât de inteligent. Atât de rapid. Atât de dulce. Cu atât de mult simţ al umorului.

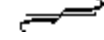
Ce însemnau toate laudele noastre altceva decât că ne îndrăgostiserăm de el puţin şi eram fermecaţi? Avea opt ani, era doar un copil de opt ani la fel ca oricare altul, dar toţi voiam să ni-l asumăm. Când nu spuneam aceste

lucruri bune despre Eric P. Darren sau Miles, cel cu faţa rotundă, ale cărui cercuri întunecate din jurul ochilor emanau jale, ca un fel de tristeţe permanentă? Fiecare copil este puternic într-un altfel, le spuneam mereu. Cu toţii avem daruri diferite. Cu toţii putem face alegeri bune dacă încercăm. Dar Reza a scos la iveală minciuna din asta, legând-o cu farmecul şi frumuseţea lui ca într-o plasă.

Când în prima săptămână a doborât-o la pământ pe Françoise la locul de joacă, din greşeală, în mişcările exuberante ale unui meci de fotbal spontan, el şi-a pus braţul peste umărul ei tremurând şi a stat cu ea pe margine până când s-a simţit gata să se joace iar. El avea lacrimi în ochi: le-am văzut. Când a descoperit că Aristide, ai cărui părinţi erau din Haiti, vorbea franceză, chipul i s-a luminat de încântare şi cei doi au pălăvrăgit la ora de prânz până când Mark T. şi Eli s-au plâns că se simţeau excluşi; la care el a încuviinţat, respectuos, a închis ochii pentru o clipă şi s-a întors la engleza stricată, mediul lui imperfect de comunicare. Nu a trebuit să îi spun să facă asta şi, de atunci încolo, el şi Aristide au vorbit în franceză numai după orele de şcoală, în drum spre ieşire. Când, tot la început, copiii sufereau într-o după-amiază deosebit de agitată – ploua cu găleata, stătuseră înăuntru toată ziua, afară cerul era atât de întunecat, încât ne scăldaserăm ore întregi într-o fluorescenţă iritantă – şi la ora de arte – presupusă preferata mea, întrucât sunt, sau ar trebui să fiu, o artistă – băieţilor le-a venit ideea strălucită de a stoarce vopselele tempera din tuburile de plastic, la început pe hârtiile lor, dar apoi, până să observ, pe mobilă, pe podea şi pe ei înşişi – când, în ciuda autocontrolului meu considerabil, lăudat, am ridicat tonul şi m-am proclamat profund dezamăgită – în acea zi, la finalul orelor, la o oră după aceea, Reza s-a oprit la catedra mea şi a pus o mână mică pe antebraţul meu, delicat ca o frunză.

- îmi pare rău, domnişoară Eldridge, spuse el. îmi pare rău că am făcut mizerie. îmi pare rău că sunteţi supărată.

Dădaca lui aştepta pe hol, cu buza strălucitoare. Altfel aş fi putut să-l îmbrăţişez: părea, pentru o clipă, atât de mult ca propriul meu fiu.

Copiii. Eu şi copiii. Copiii şi cu mine. Cum de eu, dintre toţi oamenii, am devenit profesoara preferată de la şcoala primară Appleton, din clasa a treia? Aprill Watts, care are cealaltă secţiune, este ca o profesoară dintr-un roman victorian: are părul ca o vată de zahăr maro, într-o formă incertă în jurul capului, şi ochelari cu lentile groase prin care priveşte, vag, ochii ei albaştri fiind măriţi şi distorsionaţi de lentile ca peştii într-un acvariu. Deşi are puţin peste cincizeci de ani, poartă dresuri speciale pentru venele ei varicoase şi nu are, biata de ea, absolut niciun pic de simţ al umorului.

Nu sunt preferată datorită părului, a ochelarilor sau a venelor, ci pentru ultima trăsătură. Se ştie – şi nu spun asta cu mândrie – că râd atât de tare uneori, încât cad de pe scaun, ceea ce pare să compenseze pentru ieşirile mele zgomotoase. Emoţiile mele, să spunem aşa, sunt uşor de recunoscut pentru copii, ceea ce mie mi se pare sănătos pedagogic.

A fost un compliment uriaş şi o lovitură dură în acelaşi timp când un tată mi-a spus, cu câţiva ani în urmă, că reprezint pentru el întruchiparea profesoarei perfecte.

- Sunteţi copilul Gerber al profesorilor, a spus el, de fapt. Sunteţi exemplară.

- Ce înseamnă asta mai exact, Ross? am întrebat eu cu un zâmbet mare, fals.

Era la picnicul de final de an şi trei sau patru părinţi s-au adunat în jurul meu în spaţiul de joacă bătut de soare, cu sticlele miniaturale de limonadă în mâini, ştergând bărbiile copiilor lor cu şerveţele pătate de

ketchup. Hotdogii şi crenvurştii de tofu fuseseră deja consumaţi.

- O, eu ştiu la ce se referă, spuse Jackie, mama Briannei. El vrea să spună că toată lumea îşi dorea o profesoară ca tine când eram noi copii. Entuziastă, dar strictă. Plină de idei. O profesoară care *înţelege* copiii.

- La asta te-ai referit, Ross?

- Probabil nu chiar exact, spuse el şi m-a surprins să recunosc că flirta cu mine. Părinţii de la Appleton rareori flirtează. Dar destul de aproape. A fost menit drept compliment.

- Ei bine, atunci mulţumesc.

Mereu caut să înţeleg la ce se referă oamenii exact. Când îmi spun că „înţeleg" copiii, mă îngrijorez că, de fapt, vor să spună că nu sunt tocmai un adult. Soţul profesor al unei prietene de-a mea a asemănat copiii cu nebunii. Adesea mă gândesc la asta. El spune că toţi copiii trăiesc la marginea nebuniei, că purtarea lor, aparent nemotivată, împărtăşeşte aceeaşi logică de vis cu oamenii nebuni, înţeleg ce vrea să spună şi pentru că am învăţat să am răbdare cu unii copii, să caut logica pe care o găsesc mereu undeva acolo şi odată irefutabil explicată, am ajuns să înţeleg că adulţii, nebuni sau sănătoşi, ar trebui să primească acelaşi respect. în acest sens. Nimeni nu este de fapt nebun, ci doar neînţeles. Când mama Briannei a spus că înţeleg copiii, o parte din mine, se umflă ca un păun, dar alta crede că ea mă face nebună. Sau că, cel puţin, mă separă de tribul adulţilor compleţi. Şi atunci asta, la rândul său, explică – dacă nu pentru mine atunci cuiva care este, să spunem, responsabil cu explicaţiile – de ce nu am copii.

Dacă m-ai fi întrebat, când am absolvit liceul, unde voi fi la patruzeci de ani... Şi în mod sigur cineva trebuie să fi întrebat. Trebuie să existe o trăsătură pusă bine la păstrare în de mult pierdutul catalog anual unde scrie despre planurile noastre pentru mai târziu în viaţă

– aş fi descris un portret mirific al artistei decorate care lucrează în studioul ei aerisit, copiii, mai mulţi, probabil de cinci, şapte şi nouă ani, care zburdă în grădina scăldată de soare, fără îndoială cu un câine sau doi, mari. Nu aş fi putut să descriu sursa de venit pentru această viziune, niciun tată care să răspundă pentru copii: în acel moment, bărbaţii păreau întâmplători pentru crearea vieţii. Iar copiii nu aveau nevoie de niciun fel de bonă: ei se jucau miraculos de bine, fără să se certe, fără să aibă măcar dorinţa de a întrerupe artista, până când nu era gata, iar apoi picnicul obligatoriu şi încântător la poalele copacilor. Fără bani, fără bărbat, fără ajutor – dar în imagine erau acele lucruri necesare: lumina, munca, grădina şi, în mod crucial, copiii. Dacă mi-ai fi cerut atunci să cercetez cu atenţie fantezia, să scot tot ceea ce era dispensabil, aş fi scos picnicul şi câinii, grădina şi, in extremis, studioul. O masă de bucătărie ar fi suficientă, pentru artă, dacă era nevoie, sau o mansardă, sau un garaj. Dar arta şi copiii – acestea nu se negociau.

Nu sunt tocmai o artistă şi nu am copii. Am reuşit totuşi să aranjez lucrurile foarte prost, sau foarte bine, în funcţie de cum priveşti. Las copiii când se termină şcoala, îmi fac arta – nu trebuie să folosesc o masă de bucătărie, pentru că am un al doilea dormitor întreg chiar cu două ferestre pentru acest scop – serile şi weekendurile. Nu este mult, dar este mai bine decât nimic. Şi în anul Sirena, când am avut studioul meu aerisit de împărtăşit, când de-abia aşteptam să ajung acolo, venele îmi fierbeau la acest gând, era perfect.

Mereu am crezut că voi ajunge mai departe. îmi place să dau vina pe lume pentru ce am eşuat eu să fac, dar eşecul – eşecul care uneori curge peste mine ca supărarea, mă înfurie atât de tare, încât aş putea să scuip – în cele din urmă este tot al meu. Ceea ce a făcut ca obstacolele mele să fie insurmontabile, ce m-a redus

la mediocritate, sunt eu, doar eu. Am crezut atâta vreme, dintotdeauna, că sunt suficient de puternică – sau am înţeles greşit ce înseamnă puterea. Am crezut că puteam să ating măreţia, măreţia mea, mergând mai departe, curăţând fiecare mizerie la rândul său, aşa cum eşti învăţat de mic să mănânci mai întâi legumele înainte de desert. Dar asta s-a dovedit a fi o regulă pentru fete şi fătălăi, pentru că muntele de legume este de mărimea Everestului şi castronul cu îngheţată din capul mesei se topeşte câte puţin cu fiecare secundă care trece. în curând va fi acoperit de furnici. Şi ele vor veni şi îl vor mânca pe tot. Ce aroganţă, să mă gândesc că pot fi o fiinţă umană decentă şi un membru de valoare pentru familie şi societate şi să şi creez în acelaşi timp! Absurd. Cât de puternică m-am crezut?

Nu, evident că, tot timpul acesta, puterea nu era decât abilitatea de a spune „du-te dracului" la tot, să întorci spatele la toată suferinţa şi să îţi contempli, nederanjat, propriile dorinţe deasupra tuturor. Bărbaţii au generaţii întregi de experienţă cu asta. Bărbaţii au înţeles cum să aibă copii şi să îi lase altora să îi crească, cum să îşi consoleze mamele doar cu un telefon de la distanţă, cum să insiste, calm, de parcă ar insista că soarele este pe cer, de parcă orice altă posibilitate ar fi o nebunie, că munca lor, dintre toate lucrurile, este ceea ce trebuie făcut – şi mai întâi de toate. O astfel de forţă nu are, în viziunea sa tânără, grădini, câini sau picnicuri, nu are copii, nu are cer: se concentrează pe un singur lucru, fie banii, puterea sau o pensulă şi o pânză. Este un *eşec* al viziunii, de fapt, oricine cu jumătate de creier poate vedea asta. Este o miopie. Dar de asta este nevoie. Trebuie să vezi tot restul – pe toţi ceilalţi – dispensabili, mai puţini decât tine.

Eu sunt precum copiii: motivaţiile mele şi motivele mele nu sunt mereu clare. Dar dacă pot doar să explic, întrucât totul va fi elucidat şi poate că acea elucidare va dovedi măreţia mea, oricât de mică. Să spun

ceea ce ştiu şi cum se simte, dacă pot. Dacă fac asta, ai putea vedea şi tu.De la început, atunci, dar pe scurt. M-am născut într-o familie obişnuită, într-un oraş la o oră distanţă de Boston, pe coastă, numit Manchester-by-the-Sea. Acolo, anii '60 abia au avut vreo influenţă, la capătul liniei de navetă spre Boston. Iluziile mele de grandoare trebuie să fi fost din cauza plajei noastre perfecte – numită Singing Beach datorită nisipului său fin, palid, muzical, dar poate şi pentru că este atât de mult lăudată. Are sens că, dacă te afli aproape zilnic în mijlocul unui ţărm perfect, cu o perspectivă deschisă asupra eterni-tăţii, să ai o percepţie diferită asupra eternităţii faţă de cineva crescut într-o vale împădurită sau printre canioanele unui oraş mare.

Sau poate, cel mai probabil, acestea au venit de la mama mea, feroce, stranie şi condamnată. Am avut o mamă şi un tată, un frate mai mare – cu opt ani mai mare decât mine, totuşi, aşa că nu prea păream din aceeaşi familie: când eu aveam nouă ani, el a plecat – şi aveam o pisică tortoiseshell, Zipper, şi o potaie râioasă, amărâtă, de la adăpost, numită Sputnik, care arăta ca o perucă din cârpe aşezate pe beţe: avea picioarele atât de slabe, încât ne minunam cum de nu se rup. Tatăl meu lucra în Boston, în asigurări – lua trenul în fiecare dimineaţă, cel de 7.52 –, şi mergea înainte foarte respectabil, dar se pare că nu foarte de succes, pentru că părinţii mei păreau să nu aibă niciodată bani de economisit.

Mama mea stătea acasă, fuma ţigări şi concepea planuri. Pentru o vreme a testat reţete din cartea de bucate pentru un editor. Era plătită pentru asta şi luni bune ne-a servit mese complicate cu trei sau patru feluri care aveau frecvent sosuri cu ou şi, frecvent, din câte îmi

amintesc, vin marsala. Pentru o scurtă perioadă, umilitoare pentru mine, s-a crezut designer vestimentar şi a petrecut mai multe luni la maşina de cusut din camera de oaspeţi într-un con de fum de tutun (adesea ţinea ţigara între buze în timp ce cosea un tiv, mereu mă temeam că scrumul va cădea pe ţesătură). Producţia ei era în acelaşi timp neobişnuită şi insuficient de neobişnuită: făcea rochii mini, verzi, pentru fetele de mărimea mea, nu cu mult diferite, la prima vedere, de cele de la raft („Vino aici, dulceaţă", spunea ea şi ţinea modele de hârtie pe pieptul meu prepuberal, tăind neatent hârtia în exces cu foarfeca ei enormă, la mică distanţă de talia sau de gâtul meu), dar apoi vedeai cum taie găuri în dreptul stomacului şi le tivea, astfel încât burta albă a fetei să se vadă prin rochie, sau făcea mânecile astfel încât să nu fie ataşate cu cusături, ci cu o multitudine de funde, un cerc de funde multicolorate, care după o singură spălare arătau groaznic. Vesel de nepractic, ea a făcut cel puţin douăzeci şi patru de costumaţii, de diferite modele, în vara când aveam nouă ani şi apoi a luat un stand ca să le vândă la târg într-un oraş învecinat.

Am refuzat să stau cu ea acolo, la vedere, într-o dimineaţă strălucitoare de iulie şi în schimb m-am dus cu tatăl meu într-o serie obositoare de comisioane – la curăţătorie, la magazinul de spirtoase, la magazinul de scule –, sufocată în maşină, dar incomensurabil uşurată că nu am riscat să fiu văzută de colegii de şcoală sub semnul oribil făcut de mama. Mama mea era o ruşine adorată.

A vândut puţine haine, dar a văzut limpede că experimentul nu a avut suficient succes, aşa că valiza a fost depozitată, negolită, în pod. După puţină vreme, şi maşina de cusut a migrat în pod, iar mama mea a intrat într-una dintre etapele ei mai întunecate, până când a lovit următorul moment evrika.

în mod sigur, mama mea, spre deosebire de tata, mi-a insuflat sentimentul că imprevizibilitatea era

esenţială – „Să nu fii ca vecinul tău, asta este totul”, spunea ea – şi din cauza asta, datorită llăcării ei strălucitoare, mi-a luat mult timp să îmi dau seama că şi ca era precaută şi burgheză, speriată de necunoscut şi atât de nesigură de ea însăşi, încât de-abia putea suporta să lase o urmă. Cum altfel ar fi putut să rămână ferm căsătorită cu obişnuitul, cu latăl meu, cu rutinele atent planificate şi neschimbătoare din Manchester-by-the-Sea?

Şi asta explică multe şi despre mine, despre limitele experienţei mele, despre faptul că persoana care sunt în capul meu este atât de departe de persoana care sunt în lume. *Nimeni nu m-ar recunoaşte după propria mea descriere a mea,* iar de aceea, atunci când mi se cere (rareori, garantez) să ofer o relatare, o croiesc, mă adaptez, încerc să ofer o imagine care poate, într-un fel, să corespundă cu cea pe care oamenii o au despre mine – în acest moment, bănuiesc că am asta cu adevărat. Dar cine sunt eu în capul meu, foarte puţini oameni au ocazia să vadă asta. Aproape nimeni. Este cel mai preţios dar pe care îl pot oferi, să o scot din ascunzătoare. Poate că am învăţat că este o greşeală să o dezvălui oricum.

Deci, din familia noastră obişnuită din casa noastră obişnuită, o casă în stil colonial, cu intrare centrală, cu ghivecele cu muşcate de pe veranda de piatră şi tufele de tisă fermecător de neglijate care creşteau aproape de ferestre, am ieşit în lumea obişnuită, spre şcoala primară locală, spre gimnaziul local, spre liceul local. Eram destul de populară, plăcută în mod universal de fete, chiar plăcută, atunci când eram observată, de băieţi, deşi nu într-un fel romantic. Eram amuzantă – haha, nu în mod deosebit. Eram o valută modestă, ca monedele de penny: neinspirată, întru câtva laborioasă, dar, oricum, o valută. Eram amuzantă, în public, cel mai adesea pe socoteala mea. Pe atunci, educaţia era altfel şi eu eram bună la asta, aşa că am sărit peste clasa a noua, am trecut direct din clasa a opta într-a zecea, ceea ce a fost social puţin greu la început şi

mi-am sigilat soarta drept o elevă dezastruoasă la matematică – nu am învăţat niciodată formula mediei şi alte trucuri importante din matematica de clasa a noua, la fel cum am ratat încercările timpurii de întâlniri şi cursurile despre cum să te descurci într-un dans la şcoală. în momentul acela, trăiam totuşi, fără măcar o hartă a cantinei sau a unor baze despre cum funcţionau clicile, sau măcar o listă a numelor noilor mei colegi, care toţi se cunoşteau între ei şi dintre care unii mă cunoşteau drept prietena surorii lor mai mici. Nu, eram mândră, pentru că ştiam că părinţii mei erau mândri, pentru că era o avansare şi o relevare a faptului că eram specială. Bănuisem asta de mult timp şi acum ştiam sigur: eram destinată.

Când eşti fată, nu dai niciodată de înţeles că eşti mândră, sau că ştii că eşti mai bună la istorie, la biologie sau la franceză decât fata care stă lângă tine şi este cu optsprezece luni mai mare. în schimb, observi cât de bine se pricepe să îşi aplice oja pe unghii sau să vorbească cu băieţii şi îţi dai ochii peste cap pentru lăudata dificultate a testului de istorie/biologie/franceză şi spui:

- O, Dumnezeule, o să fie aşa un dezastru! îmi e atât *defrică!* Şi te desconsideri ori de câte ori poţi astfel încât oamenii să nu se simtă ameninţaţi de tine, ca să te placă, pentru că nu ai vrea ca ei să ştie că în inima ta eşti mândră şi poate chiar trufaşă şi eşti tulburată de gânduri care, odată dezvăluite, ar arăta tuturor cât de profund de deloc drăguţă eşti. înveţi o modalitate cu totul diferită de politeţe cu care le vorbeşti oamenilor care nu trebuie să te vadă clar şi ştii – ţi se spune din partea altora – că ei cred că eşti foarte dulce şi simţi un triumf de încântare: „Da, sunt bună la istorie/biologie/ franceză şi sunt bună *şi* la asta”. Nici nu îţi trece prin minte, pe măsură ce îţi făureşti masca atât de atent, că ţi se va contopi cu pielea şi se va lipi acolo, va ajunge să fie de nedesprins.

Când te uiţi la un băiat, la Josh, care a sărit clasa odată cu tine şi îl vezi cum îşi şterge nasul de mânecă şi observi pricăjirea lui fizică, bărbia plină de acnee, alături

de ceilalţi băieţi de clasa a zecea cu piepturi mai late şi falei netede, pătrăţoase, când observi că el încă îşi ia prânzul cu vechii lui prieteni din clasa a noua – toţi băieţi cu tricouri negre, cu semne sclipicioase pe piept pe care scrie KISS sau AC/DC, toţi cu bărbii pline de coşuri, buze umede şi păr despletit ca nişte alge marine nu poţi să vezi deloc vreun triumf în el. E limpede că pare să fi pierdut, să fie pierdut, să fie un ratat pentru că toată lumea ştie că, în provocarea pe care ai primit-o când ai sărit peste o clasă, succesul social – succesul social *modest*, desigur, dar oricum –, a fost jumătate din bătălie. Când Frederica Beattie te invită la petrecerea de ziua ei – o excursie pe vasul tatălui ei, cu alte şase fete, dintre care două sunt din setul cel mai popular –, simţi milă pentru Josh, care nu va gusta niciodată din acest nectar.

Dar stai: nimeni nu a scos vreodată în evidenţă că Josh, în ignoranţa lui, era extrem de fericit. El deja învăţase singur formula mediei geometrice, nu va fi depăşit în niciun domeniu al dezvoltării sale academice. De fapt, el se va duce la MIT şi, în cele din urmă, va deveni un neurobiolog cu un laborator în mare parte finanţat de NIH şi un buget imens la dispoziţie. Se va căsători cu o femeie perfect de atrăgătoare, deşi cu picioare cam strâmbe, şi va face mai mulţi tocilari cu picioare strâmbe şi ochelari, replici ale sale. Totul va decurge mai mult decât bine pentru el şi nu va bănui nici pentru o secundă că lucrurile s-ar fi putut derula altfel. El nu va şti că exista un test social, el nu va şti că l-a picat. Nu, o excursie pe vasul tatălui Fredericăi Beattie era o onoare la care el nu a visat niciodată şi dorinţa lui faţă de societate, atâta cât era, era perfect satisfăcută de vechiul său clan, acum rămas cu un an în urma lui. El nu ar fi putut să îşi facă o mască la fel cum nu a zburat spre Lună, aşa că a rămas pentru totdeauna el însuşi. Feminitatea ca mascaradă, într-adevăr.

Eram în liceu când m-am decis – sau, după cum s-a dovedit, mi-am dat seama – că voi deveni o artistă. Am descoperit un set de prieteni cu aceleaşi simpatii care au revelat, precis în comportamentul nostru neadult, o mână de fete şi băieţi cărora le plăceau săriturile în băltoace în timpul ploilor ori întâlnirile pe terenul de joacă la asfinţit, la fel precum legănatul în balansoare şi momentele în care fumau iarba în spatele cupolei, am descoperit că grupul nostru zăbovea din ce în ce mai mult în sala de arte după şcoală, cu binecuvântarea tacită a profesorului nostru de arte. Era un tip îndesat, cu cizme de vânătoare înalte până la genunchi şi veste din piele, cu plete bogate până la umeri şi o barbă ascuţită, roşcată: arăta ca un refugiat dintr-o producţie de Shakespeare a unui teatru comunitar şi cel mai minunat era că numele lui era Dominic Crace. Deşi sala era oficial închisă, el ne lăsa provizii, dulapurile descuiate, vopsele şi pensule lângă chiuvetă şi uneori chiar pe masa de lucru, cheia de la camera obscură. în acel întuneric roşiatic am avut parte de primul sărut adevărat, boboacă speriată fiind, o ciocnire umedă cu limbă cu un licean în ultimul an pe nume Alf, a cărui jachetă de piele cu multe fermoare era cel mai grozav lucru la el. îl considerasem de mult tare, dar el s-a dovedit a fi – a fost o surpriză că aşa ceva era posibil – la fel de stânjenit ca şi mine, avantajul fiind că acel sărut nu a fost repetat şi nici menţionat vreodată. Prietenia noastră, aşa cum era – ceva în genul unei familii extinse – a rămas neschimbată, era, pur şi simplu, ca şi când sărutul nu se întâmplase niciodată şi uneori, după aceea, mă întrebam dacă se întâmplase cu adevărat.

Considerându-ne subversivi, tânjind după deceniile de aventură pe care le ratasem la mustaţă pentru că ne născusem prea târziu, rămâneam în sală până spre lăsarea nopţii şi pictam postere şi sloganuri pe foi mari de hârtie şi le lipeam pe holuri. REVOLTĂ-TE, scria pe ele, în culori primare, stridente, şi CONDAMNĂ

COMPLEZENŢA, şi ŞTII UNDE ESTE SUFLETUL TĂU?, şi OPUNE-TE BANILOR! SĂRUTĂ UN ANARHIST!

Dacă Dominic Crace era de partea noastră, în mod ironic, oamenii de serviciu erau, într-o lecţie utilă revoluţionară, inamicul: cutreierau pe holuri noaptea, cu misiunea de a rupe posterele noastre neautorizate înainte de adunarea de dimineaţa următoare. Jocul nostru era să le lipim pe cele mai bune în colţurile în care oamenii de serviciu nu le-ar găsi sau, cel puţin, nu până vor fi puternic apreciate. Ne încânta să le vopsim, eram încântaţi să le atârnăm, încântaţi, a doua zi, să căutăm supravieţuitorii: IUBEŞTE-ŢI APROAPELE CA PE TINE ÎNSUŢI, pe conturul albastru al unui cuplu care se îmbrăţişează, care a supravieţuit trei zile pe interiorul uşii laboratorului de biologie, TE F , MAMA ŞI TATĂL TĂU, care era,
drept citat, o contribuţie din partea mamei mele, care a rezistat o săptămână întreagă într-un dulap din sala de sport unde erau depozitate mingile de baschet. Dar cel mai sincer – TESTELE SAT, ACTIVITĂŢILE ŞCOLARE, LA CE BUN TOATE ASTEA? – a fost ţinut la adunare de foarte încruntatul domn Evers, directorul, care a spus că, deşi cu toţii erau în favoarea libertăţii de exprimare, sloganurile de acest fel nu erau de mare ajutor pentru comunitatea noastră şi subminau moralul. Mai ales, explicase el, lăsau o impresie proastă eventualilor oaspeţi. Asta nu este, a spus el, în spiritul liceului Manchester. El a mai adăugat că erau multe alte căi de exprimare şi că aceia care aveau nevoie să exprime confuzie sau nemulţumire erau bine-veniţi să trimită articole pentru a fi publicate în ziarul şcolii. Aşa spera el să se termine totul.

Dominic Crace, care ştia prea bine cine eram noi, nu ne-a turnat şi nici nu a încuiat echipamentele, iar noi, care ne-am strâmbat la discursul pompos al domnului Evers, eram cu toate astea precum muştele în capcană, atraşi de deliciile sălii de artă a lui Crace. în anul următor, ultimul pentru mine, toţi cei care încă eram la

şcoală – Alf absolvise, alături de câţiva alţii, lăsându-i pe şase dintre noi, seniorii, trei boboci şi unu în anul doi – ne-am înscris la Artă Plastică.

Prima noastră temă a fost să desenăm o albină într-o vioară într-o pară.-Toată lumea l-a luat în serios pe Crace şi a desenat reproduceri fidele în creion ale acelor obiecte, chiar mai mici, precum nişte cutii chinezeşti. Nimeni nu era prea bun la perspectivă, dar pentru unii asta funcţiona mai bine decât pentru alţii. Eu nici măcar nu am încercat să desenez. M-am dus acasă şi am construit o pară mare, goală, din hârtie creponată, pe o formă de cuier – în două bucăţi, iniţial, care în cele din urmă s-au unit – şi am căptuşit interiorul cu staniol auriu. Am făcut o vioară dintr-o cutie de chibrituri şi poza unui instrument tăiată dintr-o revistă glossy şi am prins o albină meliferă afară, în lavanda mamei, folosind capcana de insecte din pod. Am asfixiat-o în borcan. Am vopsit-o cu răşină, ca să arate plăcut şi să strălucească, am pus albina în cutia de chibrituri pe jumătate deschisă, am lipit-o în pară şi apoi, cu ajutorul fratelui meu (el deja trebuie să fi locuit în Tucson şi venise acasă în vizită cu Tweety, care avea să devină soţia lui), am instalat un mic bec, ca o lumină de veghe, în pară înainte să o sigilez şi am scos firul discret în jos. în mod crucial, am făcut o gaură prin învelişul parei, prin pulpa de hârtie creponată, ca să se poată vedea prin ea. Şi trebuie să spun chiar şi acum, atunci când cablul era băgat în priză şi învelişul de folie aurie lumina miezul gol al parei, albina strălucitoare din cutia de chibrituri era ciudat de frumoasă. Am decis că era o pară roşiatică şi am pictat exteriorul în tonuri frumoase, stacojii, cu multe straturi de vopsea, aşa că era groasă şi strălucitoare. Am muncit foarte mult la ea – adoram inutilitatea demersului meu, îmi dădea atât de multă satisfacţie, un răspuns la posterele mele timpurii. Asta, domnule Evers, am gândit eu, pentru asta a fost totul – şi când l-am dus în clasă şi l-am pus lângă toate celelalte desene în creion, am avut plăcerea să îl văd pe domnul Crace cum îşi face un

templu din mâini sub bărbie (atenţie, un templu, care trăgea discret de marginea bărbii sale drăceşti) şi cum chicoteşte cu voce tare.

- Asta, atenţie, *aceasta* este o operă de artă, a anunţat el, privind în jur spre noi, pe rând, cu o licărire de fericire care mi l-a adus brusc în minte pe Willy Wonka mai degrabă decât pe acel Petruchio. El s-a oprit,

s-a aplecat şi s-a uitat la albina mea din lăcaşul ei şi apoi s-a îndreptat de spate şi s-a întors. A cui e asta? A cui e? E a ta? Ştiam eu. Bravo, Nora Eldridge, a spus el. Bravo ţie.Sirena fusese o artistă – este o artistă. Una adevărată, orice ar însemna asta. Acum este chiar şi mai bine cunoscută, în anumite cercuri importante. Chiar dacă locuieşte în Paris, Sirena nu este franţuzoaică, este italiancă. Asta nu este evident, pentru că numele ei de familie este Shahid şi prenumele soţului ei este Skandar, iar fiul ei are acelaşi nume de familie ca ultimul şah din Iran – nu că vreunul dintre ei ar fi persan. Pur şi simplu, le-a plăcut numele. Skandar este din Liban, din Beirut. Bine, cineva din familia lui era din Palestina înainte de asta, dar asta a fost de mult deja. Şi cel puţin, cred, parţial, din partea tatălui era, de fapt, din Beirut. O parte din el este creştină şi altă parte este musulmană, ceea ce în mod sigur explică multe despre toate astea cuiva, deşi nu neapărat mie. în plus, nu vorbeam despre Skandar, care nu apare în poveste decât mult mai târziu, ci despre Sirena, cu care era – şi este – căsătorit, care este italiancă şi este artistă.

Ţi se va ierta dacă crezi că Sirena era ea însăşi din Orientul Mijlociu, datorită pielii sale, acea piele fină şi măslinie, care pe fiul ei arăta de parcă fusese dat cu pudră, aproape verde-albăstruie, dar pe oasele ei elegante părea în aceleaşi timp bătrână şi tânără, tânără pentru că obrajii ei erau atât de netezi şi plini, ca fructele. Ea nu avea riduri, în afară de colţurile ochilor şi, acolo, nişte labe de gâscă spectaculoase de parcă îşi petrecuse toată viaţa zâmbind sau privind mijit în soare. Şi avea riduri de la marginea nasului până la colţurile gurii, dar acelea nu erau, de fapt, riduri, erau riduri de

expresie. Nasul ei era acvilin, puternic, italian, presupun şi pielea fină era trasă mult peste el, uneori puţin strălucitor. Acolo, pe podul nasului, erau câţiva pistrui, ca un mic spray de nisip. Avea ochii, ca ai lui Reza şi sprâncenele negre, feroce şi păr drept, lucios şi negru, cu şuviţe argintii.

Nu era tânără – deşi când am cunoscut-o, când Reza avea opt ani, trebuie să fi avut cam patruzeci şi cinci de ani, dar nu i-ai fi dat atât. Era în ochii ei – viaţa din ochi – şi în labele de gâscă. în mod ironic, o făceau să pară mai tânără.

Ar fi trebuit să o cunosc la seara Back to School de la finalul lunii septembrie – seara în care părinţii vin în clasă la ora cinei, scăpând în mod misterios de progeniturile lor, şi se înghesuie în băncile mici ale copiilor lor şi ascultă cum profesorul povesteşte cu un entuziasm contagios despre bucuria tablei înmulţirii şi importanţa misterioasă a învăţării scrisului de mână. Această prezentare este urmată de un discurs din partea directoarei, Shauna McPhee, în sala de festivităţi, şi de necesara pizza călâie şi gelatinoasă şi sucul de după, pe care noi, profesorii, acum epuizaţi şi asediaţi, trebuie să rămânem să le strângem.

Dacă aş fi cunoscut-o atunci pe Sirena, aş fi făcut efortul de a o aborda, ştiu asta, dar se face că o întâlnisem înainte, pentru că Reza fusese bătut. Nu e tocmai adevărat: mereu am fost predispusă la exagerări. Dar a fost atacat şi a fost rănit.

în a treia săptămână de şcoală, pe terenul de joacă, după ore, miercuri, prima zi cu adevărat rece şi tomnatică din anotimp, trei băieţi din clasa a cincea s-au năpustit pe Reza în timp ce se juca singur pe structura de căţărat – sau „de unul singur”, cum spun mereu fermecător copiii. La început au aruncat cu mingi în el, nu mingi mici, ci mari, mingi de baschet, şi nu în glumă, ci tare, cu o ţintă răutăcioasă.

- Am crezut că jucau dodgeball, a spus alt puşti care fusese în preajmă, dar, din păcate, nimeni nu i-a

propus lui Reza să se joace, care oricum nu ar fi ştiut ce este – şi apoi, cumva, lucrurile au degenerat mai departe şi unul dintre ei, Owen, un băiat mare şi prost, trebuie să spun, pentru că i-am predat un an întreg şi m-am chinuit să îl trec la final, l-a apucat pe Reza de guler, l-a lipit de un stâlp din metal şi l-a lovit în ureche. L-a făcut pe Reza „terorist" şi i-a spus că terenul de joacă era pentru americani.

A durat o vreme să lămurim lucrurile şi a fost implicat şi unchiul lui Owen, care suferea de TSPT după o misiune în Irak, dar, sincer, nimic nu putea să scuze sau să explice întregul fiasco.

Treceam prin eseurile copiilor – ei bine, pentru ei acesta este un cuvânt mare, trei paragrafe despre „Ce mi-a plăcut cel mai mult la excursia noastră de cules mere", dar lucram la catedra din clasa mea, când mi l-a adus Bethany, una dintre fetele care de-abia terminase facultatea şi care se ocupa de supravegherea copiilor la joacă. Ea a avut inspiraţia să îi pună un pachet de gheaţă pe urechea roşie şi umflată, dar Reza era alb la faţă şi tremura, cu genele pline de lacrimi. Bethany era prea tânără sau prea timidă să facă ceea ce era evident că trebuia făcut, adică să îl îmbrăţişeze şi să respire odată cu el, să îl liniştească şi apoi, fără să plece de lângă el, să ia telefonul şi dosarul lui şi să o sune pe mama lui şi să îi spună să vină să îl ia.

La început m-a iritat Sirena, pentru că prin vocea ei străină, joasă, a sugerat că Maria, dădaca lui, avea să vină oricum în patruzeci şi cinci de minute. Am respirat zgomotos – intenţionat – şi am spus:

- Doamnă Shahid, în aceste condiţii, cred că ar fi o idee bună dacă aţi veni dumneavoastră cât de repede posibil.

- Voi fi acolo în zece minute. Cel mult cincisprezece.

- Vă aşteptăm aici în clasă, am zis eu. Veniţi cât de repede posibil.

Şi m-am întors înapoi lângă Reza şi am pus o mână pe spătarul scaunului său ca să se simtă în siguranţă şi am spus:

- Vrei o limonadă? Am una în geantă. Ce zici de un Oreo? Şi l-am ţinut ocupat cu apă dulce, biscuiţi şi cu povestea ca să-mi fac o idee despre ce s-a întâmplat în mare înainte să vină Sirena. Reza, în ciuda lacrimilor prinse în genele lui ca nişte picături de ploaie în plasa unui păianjen, deşi sughiţa puţin, nu a plâns, iar respiraţia lui era tremurată, ca şi umerii lui mici.

Eram furioasă – pe cei trei bătăuşi, pe Bethany, Margot şi Sarah, care cumva reuşiseră să nu vadă nimic, şi cumva furioasă şi pe mama lui Reza, pe care urma să o întâlnesc, pentru că l-a lăsat neprotejat într-o ţară străină, pentru că l-a încredinţat unui sistem şi unor oameni despre care nu ştia nimic. Dacă ar fi fost al meu, nu aş fi făcut aşa ceva: l-aş fi preţuit, l-aş fi înconjurat, nici măcar ca principiu (deşi era şi asta), dar pentru că era Reza, acest băiat luminos, atât de preţios.

Atunci când s-a ivit în spatele geamului şi a bătut încet şi a deschis uşa, m-am ridicat brusc în picioare, gata pentru cea mai dură interacţiune, dar eram dezarmată. Agonia din ochii ei – până la urmă, erau ochii *lui* – şi cum s-a repezit în cameră să îl îmbrăţişeze – pe scurt, prezenţa ei a fost destul. Nu pot decât să bănuiesc ce şi-au spus. Vorbeau în franceză, ea avea braţele în jurul lui, el şi-a lipit faţa de pieptul ei, de parcă a-i respira mirosul era ca un balsam. Era un băiat mare pentru un asemenea gest – majoritatea elevilor mei de clasa a treia nu ar fi vrut ca profesoara lor să îi vadă cu sentimentele atât de expuse şi îi admiram, mamă şi fiu, pentru indiferenţa lor faţă de mine. A durat un minut sau chiar două până ca ea să îşi ridice privirea, şi-a eliberat o mână şi mi-a întins-o.

- Domnişoară Eldridge, a spus ea, de-abia aşteptam să vă cunosc.

- îmi pare rău că nu s-a întâmplat în împrejurări mai bune.

Ea ridică uşor din umeri.

- îmi pare bine că m-aţi sunat.
- A fost un incident pe terenul de joacă.
- îmi dau seama.
- Nu am fost de faţă, dar din ce spune Reza, nu a fost deloc vina lui.

Ea căpătă o expresie de parcă ar spune, „Cum ar fi posibil?”

- Şcoala noastră are o toleranţă zero pentru bătăuşi, doamnă Shahid...
- Sunt sigură.
- Şi vom afla exact ce s-a întâmplat, iar băieţii vor fi disciplinaţi.
- Desigur.
- îmi pare foarte rău, pentru că se pare că deşi băieţii au spus... au folosit cuvinte jignitoare şi nepotrivite. Vreau să ştiţi că la Appleton nu avem – nu am avut... Toate astea nu se întâmplă de obicei. Şi ne vom asigura că nu...
- înţeleg. Ea se ridică şi Reza odată cu ea de parcă ar fi fost, de fapt, uniţi la şold.

Ea a zâmbit atunci – oare pentru că era zâmbetul *lui*? Poate, deşi în clipa aceea nu m-am gândit la asta. Ceea ce mi-a trecut prin minte, la fel de limpede ca şi când aş fi spus-o cu voce tare, a fost asta: „O, *tu* eşti. Desigur. Ar fi trebuit să ştiu”. Şi mai târziu, când am reflectat la asta, m-am gândit din nou, în cuvinte, „Te recunosc”. Era o senzaţie extrem de ciudată, de uşurare şi alarmare în acelaşi timp. Ca şi când aş fi văzut o fantomă, sau am avut o epifanie – cine este cel care merge mereu lângă tine? –, un sentiment asupra căruia nu ai de ales decât să te încrezi complet în el.

- ...atât de recunoscătoare, spunea ea. Această mutare, atâta schimbare pentru Reza, ar fi putut să fie... dificil. Dar lui îi place să vină la cursul dumitale.
- Ne bucură că vine aici. Am spus asta privindu-l pe Reza cu un zâmbet mare, iar el s-a uitat la mine cu aceeaşi imposibilitate din acea primă zi de la

supermarket. Şi chiar sper ca întâmplarea de azi, pe cât de oribilă a fost, nu te va face să nu îţi mai placă această şcoală.

El clătină din cap uşor: greu de spus dacă asta însemna da sau nu.

- Micul meu prinţ este foarte puternic, spuse mama lui. O să fie bine. Ea zâmbi din nou, se uită la mine, mă privi cu adevărat – am simţit că mă *vedea* – din nou. Voiam să spun „Mă ştiţi şi dumneavoastră, deci?" ca să mă asigur că nu mi se părea. Dar cine ar putea să spună una ca asta?

- Mă bucur că v-am cunoscut, doamnă Shahid – şi ne-am dat mâinile din nou, la iniţiativa ei, iar mâna ei era mică, dar puternică, şi caldă, şi uscată – şi o să vă anunţ imediat ce aflu ceva după ce facem cercetări. Vă sun. Iată numărul meu de telefon dacă aveţi nevoie. Şi de-abia aştept să vă văd împreună cu soţul dumneavoastră la Seara Back to School de săptămâna viitoare.

- Săptămâna viitoare. Desigur, spuse ea, sfioasă şi rezervată în acelaşi timp. Desigur. La revedere.

Desigur. Desigur. Părea inevitabilă această întâlnire, ca o şansă, ca o uşă care se deschidea. încă nu ştiam că ea era artistă, o artistă de instalaţii, lipsită de atelierul ei din Paris. După ce au plecat, m-am întors la

catedra mea, cu ochii nu pe paragrafele despre culesul merelor, ci spre crengile de afară care se transformau, dincolo de fereastra clasei, arţarul norvegian în straiele lui de bal, stacojii, în contrast cu cerul albastru de 11 septembrie. Cum era posibil ca frunzele sale să iasă atât de distinctiv în evidenţă? De ce era cerul de un albastru atât de impecabil? Cum putea această după-amiază obişnuită să mă umple nu de indignarea pe care o simţisem mai devreme, ci de bucurie – da, bucurie. Stăteam la catedră cu creionul în mână, în lumina amurgită, în razele lungi ale soarelui de după-amiază, aveam fluturi în stomac, ca un copil. Nimic nu se mişca în cameră în afară de interiorul stomacului meu.în dimineaţa următoare, Shauna McPhee a stat de vorbă cu cei trei bătăuşi, ca să discute despre împărtăşirea sentimentelor, toleranţă şi importanţa cuvintelor. Sunt sigură că le-a vorbit despre cum să facă alegeri bune, despre propria lor siguranţă şi apoi l-a chemat pe Reza şi i-a pus pe băieţi să îşi ceară scuze unul câte unul şi să dea mâna cu el în faţa ei şi numai după ce el a plecat din nou ea le-a spus că ei nu vor mai avea voie pe terenul de joacă, nici la pauză şi nici după ore, timp de o săptămână. Părinţii lor fuseseră informaţi despre asta şi Shauna a sunat-o pe Sirena să o asigure că incidentul a fost, după cum a spus ea, „rezolvat”.

Nu mă înţelege greşit, o admir pe Shauna, care este cu cinci ani mai mică decât mine, singură şi fără copii şi ea, dar, spre deosebire de mine, un star al sistemului public de şcolarizare. Atunci, ea era deja directoarea şcolii de trei ani – ajunsese să conducă Appleton înainte să împlinească treizeci de ani. Dar cred că singura cale prin care poţi să fii un bun administrator

este să înţelegi mai bine adulţii decât copiii. Faci un spectacol din a înţelege copiii, dar, de fapt, totul este pentru adulţi. Dacă Shauna *ar fi avut* copii, ar fi ştiut că cei trei bătăuşi nu erau destul de isteţi încât să aprecieze bunul-simţ al regulilor despre toleranţă şi acceptare, erau suficient de deştepţi numai cât să înţeleagă că acestea erau regulile, se pare. Şi toată lumea ştie că rostul regulilor – dacă eşti un băiat prost, obraznic, cu o licărire cât de mică de minte animalică – este să nu li te supui, ci să eviţi să fii prins când le încâlci. Şi dacă Shauna ar fi înţeles, ea ar fi văzut că acei băieţi au considerat acele strângeri de mână din biroul ei drept umilirea lor, ceea ce nu a făcut decât să îl dispreţuiască şi mai tare pe Reza. „Rezolvând" aparent problema, Shauna încuraja războiul de gherilă şi ştiam că trebuie să stau de pază.

Sirena nu era naivă şi ştia şi ea asta şi m-a sunat acasă în seara aceea. M-a trecut un fior puternic şi ciudat când mi-am dat seama cine era.

- Domnişoară Eldridge, mă scuzaţi...
- Nora, vă rog.

Ea se opri la telefon. Un lucru minunat, misterios, o pauză pe fir. Cine ştia ce însemna asta?

- Nora. Da. Mă scuzi că te deranjez acasă, dar am nevoie de părerea ta.
- Despre băieţi?
- Da, băieţii. Avea obiceiul de a repeta ultimele cuvinte pe care i le spuneai înainte să continue, de parcă o conversaţie era o cursă în reluare. Nu mi-am dat seama niciodată dacă era ceva cultural – ceva italian – sau avea vreo legătură cu traducerea, se asigura că înţelesese corect sau era doar un manierism sirenian. Voiam să ştiu dacă tu crezi că băieţii vor fi bine acum? – ea spunea „bă-ieţi" într-un fel uşor comic, adorabil, italian.
- Pentru că nu credeţi asta?

- Pentru că nu cred asta? Nu ştiu. Uneori, totul pare bine, dar copiii sunt furioşi, nu le place să dea de belele şi asta îi face şi mai furioşi.
- Foarte adevărat, doamnă Shahid.
- Sirena, te rog. Altfel nu pot să îţi spun Nora.
- Sirena. Am încercat să pronunţ ca ea, dar nu suna la fel. în acest moment, tot ce putem face este să fim vigilenţi. Asta dacă nu urmează alt incident, ceea ce sper foarte mult să nu se întâmple...
- Poate putem să bem o cafea împreună?

Fiorul a lovit din nou. Era extraordinar de ce era în stare trupul, fără vreun motiv anume.

Doar dacă şi ea m-ar fi recunoscut. Şi atunci am simţit că şi cealaltă fusese o scuză – nu doar o scuză, dar oricum.

- Cafea? Sigur.
- Să explic. Dacă pot să îţi povestesc despre Reza: vine dintr-o lume atât de diferită. Este important pentru mine ca acest an în America să fie unul bun pentru el. Nu a vrut prea tare să vină, aşa că...

Deci, nu o scuză. Un motiv adevărat. O ocazie să fiu o profesoară mai bună.

- Desigur. Când ar fi bine pentru tine?

Am fixat întâlnirea noastră la două zile după seara Back to School. Am stabilit să ne întâlnim la cafeneaua Burdick, în Harvard Square, ceea ce este bizar pentru că nu îmi place şi nu cred că ea a fost cea care a sugerat-o. Trebuie să o fi propus drept un exponent al vieţii locale, dar mereu mi se pare prea închis, ferestrele se aburesc şi este greu să obţii un loc unde să te aşezi, iar prăjiturile lor sunt prea bogate şi prea scumpe, dar mereu pare o irosire, dacă te-ai deranjat să mergi la Burdick să nu mănânci una totuşi. Prefer Starbucks, unde mâncarea este sincer proastă, dar nu există stânjeneală pentru a-l evita. Este greu totuşi să sugerezi Starbucks cuiva din Paris.

M-am întrebat mereu cât de mult din atracţia familiei Shahid venea din faptul că erau străini. Mereu am fost atrasă de străinătate. în primul an de liceu, am avut o colegă venită printr-un schimb din Londra, pe nume Hattie, şi am decis încă dinainte să vină că mă voi împrieteni cu ea. Eteric de palidă, cu faţa rotundă şi ochi mari, albaştri, avea o tunsoare bob, blondă, care îi venea luxos peste jumătate de faţă, şi avea un rimei negru, retro, un cap de taur imprimat pe spate. Era solidă, nu grasă, ci puternică şi purta cizme negre, cu şireturi, şi asculta Joy Division şi Clash. Şi venea din Londra, Anglia. Nimeni din liceu nu se ridica la nivelul ei, iar eu eram ghidul şi secretara ei pentru tot anul. în ochii colegilor mei de clasă eram astfel mult mai tare. La jumătatea perioadei petrecute acolo ea a dezvăluit că era de vârsta mea, sau aproape, şi am fost atât uluită, cât şi dezamăgită, cea din urmă pentru că atunci mi se părea că singura mea pretenţie de a fi specială era brusc nimic, o simplă săgeată din tolba ei mare.

Dar străinătatea: nu era nimic străin la tatăl meu, cu garderoba lui banală Brooks Brothers şi faptul că crescuse în Wenham, Massachusetts. Nimic străin la mama mea, cu excepţia unei bunici italiene, cu care avea o singură fotografie, strămoaşa murind când mama mea avea doi ani, şi o soră foarte catolică, ce contempla pre-luarea comenzilor, ceea ce părea destul de străin pentru noi. Când era copil, Matt, fratele meu, era atât de american, încât detesta legumele şi toate felurile de mâncare etnică – indiană, chinezească, thai- landeză, le respingea pe toate, pretinzând că au carne de cal dată prin sos maro. Nu sunt sigură cât de diferit este el acum. Nu, dorinţa era numai a mea.

- Au existat Eldridge aici aproape de la început, spunea tatăl meu adesea, îngâmfat, când deschidea o sticlă cu vin sau punea porţii de piure de cartofi. Suntem din generaţie veche.

Şi în Manchester-by-the-Sea, la o scurtă plimbare cu bicicleta de marile case de la ţărmul mării ale micii

nobilimi, cred că ştiu cât de relevant era „aproapele” tatălui meu, cum acel „aproape” ducea, trist, până la umila noastră uşă de la intrare.

Mereu am crezut că voi locui în Paris, Roma, Madrid – cel puţin pentru o vreme. Acum mă uimeşte că nu am visat la Zanzibar, Papeete sau Taşkent: până şi fanteziile mele erau precaute, fantezia unei fete bune, o fantezie de migdală înălbită. Azi, chiar şi asta este suficient să strâng pumnii şi să îmi încordez degetele.

în ultimii câţiva ani m-am gândit adesea la cântecul lui Marianne Faithfull *The Ballad ofLucy Jordati.* „La vârsta de treizeci şi şapte de ani şi-a dat seama că nu se va plimba niciodată prin Paris într-o maşină sport, cu vântul cald prin plete...” – şi am simţit înţepături mici în spatele ochilor. Nu pentru că am crezut că nu voi avea parte de momentul meu parizian cu maşina sport – nebuneşte şi destul de eronat, eram sigură şi la treizeci şi şapte, şi la treizeci şi opt, şi chiar şi la treizeci şi nouă că acel moment era iminent –, dar pentru că Marianne are dreptate cu privire la vârsta de treizeci şi şapte – primul dintre anii mei cu Reza – este un moment de dat socoteală, vremea la care trebuie să recunoşti odată pentru totdeauna că viaţa la are o formă şi un orizont şi că, probabil nu vei fi niciodată preşedinte sau milionar şi că dacă eşti o femeie fără copii, cel mai probabil aşa vei rămâne. Apoi urmează o perioadă de acomodare înainte să devii în mod formal şi oficial bătrână, doar că eu nu am folosit-o pentru acest scop. Am folosit acei ani altfel, sau aşa am crezut. Am crezut că îi foloseam să îmi fac viaţa adevărată – nu aşa se spunea în anii '60? Să te „realizezi”? – dar se pare că şi în ziua de azi sunt încă în Casa Surprizelor.Când Sirena nu a apărut pentru seara Back to School, m-am întrebat dacă să o sun să îi aduc aminte de întâlnirea noastră de la Burdick, două zile mai târziu. M-am hotărât să aştept şi să văd. Eram conştientă că asta nu era doar atipic

pentru o profesoară, dar, pur şi simplu, nu prea matur din partea mea. Puneam la cale un test al prieteniei.

A trecut. A venit, deşi cu aproape cincisprezece minute întârziere, şi părea să care după ea vreo şase pachete şi sacoşe cu care se lovea neîndemânatică de ceilalţi clienţi: a lovit pe cineva peste ceafa, o doamnă bătrână care bea ciocolată caldă.

Reuşisem să prind o masă, pentru că aşteptam de ceva vreme. Mesele şi scaunele de acolo sunt mici şi apropiate unele de altele şi nu sunt comode, dar ne-am înghesuit şi am pus pachetele ei la picioare. Am rămas cu hainele pe noi, deşi era cald, pentru că nu aveam unde să le punem.

- Cumpărături?

- Cumpărături, da. Mâine este ziua soţului meu. Ea a râs drăguţ. Mereu oferim multe cadouri. Nimic mare, dar multe lucruri mici. Este mereu o provocare să le găsesc pe cele potrivite. Este o... idiosincrasie?

- Este idiosincrasie.

- Da, exact.

- Şi sunteţi aici datorită serviciului său?

- Doar pentru un an. Are o bursă de la universitate, ca să îşi scrie cartea.

- Interesant. Despre ce este?

- Va trebui să îl rogi să îţi explice, pentru că eu nu mă descurc la asta. Etică. Este despre etică şi istorie. Este interesat de cum nu putem să povestim o istorie cu adevărat – până la urmă, nu există aşa ceva –, dar atunci trebuie să încercăm să spunem o istorie în mod etic – şi, apoi, ce înseamnă asta?

- De ce nu poate o istorie să fie adevărată?

- Pentru că mereu avem doar o parte a unei istorii. Nu poţi să faci o poză la 360 de grade, nu putem face asta, chiar şi într-o secundă de viaţă, să arătăm tot ceea ce ni se întâmplă. Deci cum am putea să facem aşa ceva pentru istoria unei persoane, sau a unui popor?

Istoria unei naţiuni? Nu este posibil, spuse ea, ridicând mâinile într-un gest de disperare veselă.

- Şi atunci, ce faci? Şi tu eşti istoric sau o persoană cu etică sau ceva?

- Nu! N-aş putea să fac aşa ceva. Cuvintele nu sunt pentru mine. Ea se uită la mine cu atenţie, cu ochii ei aprinşi de marmură neagră. Sunt artistă. Fac lucruri. Instalaţii. Câteodată, videoclipuri.

Ea a spus asta cu calm, de parcă mărturisea că făcea prăjituri sau colecţiona timbre şi ştiam că era pe bune.

- Glumeşti.
- Nu. De ce?
- Şi eu sunt artistă.

Pândeam pe ascuns recunoaşterea ei – asta! Desigur! împărtăşeam – dar mă temeam, din zâmbetul ei, că primul ei impuls va fi să mă privească de sus. Se gândea că pentru mine a face artă trebuie să fie un hobby. Se gândea că eram o profesoară de şcoală primară. Dar era prea politicoasă pentru ca să lase să se vadă asta.

- Serios, a spus ea. Trebuie să îmi povesteşti despre opera ta.

- Nu, nu. Vreau să aud despre a ta. Putem vorbi despre mine altă dată. Mă simţeam îndrăzneaţă pentru că asta presupunea că o să existe o altă dată. Sunt aici ca să aflu despre viaţa lui Reza, adică despre a ta.

- Despre viaţa noastră nu sunt prea multe de spus. Dar Reza este foarte iubit pentru că nu am putut – eu nu am putut – să mai fac alţi copii. Ai fraţi sau surori, Nora?
- Un frate mai mare.
- Atunci ştii cum este, atât de important. Noi am fost cinci copii, în familia lui Skandar, trei, deşi unul dintre fraţii lui a murit. Amândoi ne-am dorit mai mulţi copii şi pentru Reza, să ştii.
- Ca profesoară, trebuie să spun că acei copii unici sunt adesea avantajaţi academic...

- Da, pentru că noi, părinţii, îi răsfăţăm şi petrecem atât de mult timp. Copiii unici, ei devin ca o a treia persoană în cuplu, ştii? Ei nu petrec prea mult timp ca şi copii, ci ca mici adulţi.
- Te îngrijorează asta la Reza?
- Aceasta este îngrijorarea noastră. în Paris i-am oferit o lume plină de copii. Are verişori – nu cei adevăraţi, ei sunt în Italia –, dar prieteni la fel de apropiaţi ca verişorii. Numai în blocul nostru are trei prieteni, inclusiv o fată care este cu trei săptămâni mai mare decât el, pe care o ştie dintotdeauna. Se văd aproape zilnic.
- Deci este o tranziţie grea pentru el, să vină aici.
- Pentru noi toţi este, da, desigur.
- Este de ajutor să ştiu asta. Mulţumesc.

Sperasem la o dezvăluire mai intimă. Nu ştiu exact ce anume.

- Dar cu *bullying-ul*...
- Da, ştiu, a fost oribil. Voi urmări de aproape. Erau copii mai mari care nu îl cunoşteau, totuşi. în clasa noastră este extrem de popular. Este foarte plăcut. Atât de băieţi, cât şi de fete. Este un băiat foarte bun.
- Da, bun.
- Şi progresează foarte mult cu engleza.
- Da. Acum, la cină, vobim numai în engleză, ca să exersăm. Toţi trei facem greşeli. „Te rog, dă-mi”, spunem, iar apoi „chestia ;iia” dacă nu ştim cuvântul. Uneori suntem prea obosiţi. Dar acum Reza ne învaţă cuvinte.
- Sper că nu unele urâte?
- Şi pe acelea, zâmbi ea.

Ne-am terminat cafeaua. Momentul recunoaşterii, semnul – trebuia să aibă un sens.

- Dar despre arta ta, am spus eu. Urma să îmi povesteşti despre arta ta.

în acea primă conversaţie mi-a povestit despre instalaţiile ei care erau – aşa cum aveam să văd, în cele din urmă, cu ochii mei – grădini luxuriante şi jungle

făcute din obiecte de uz casnic şi gunoaie: primule sculptate atent în săpun, crini şi lalele făcute din cârpe vopsite şi amidon, tulpini argintii din textile vopsite şi lăcuite şi staniol, realizate precis şi impecabil. Când vorbea despre ele, nu mi le puteam imagina exact, dar ideea avea sens pentru mine: viziuni ale paradisului, ceva din altă lume, frumos, iar apoi, când eşti în ele, de aproape, îţi dai seama că florile sunt murdare, tulpinile sunt strâmbe şi cărăbuşii strălucitori care se caţără pe frunzele cerate sunt, de fapt, capace de bere îndoite sau nasturi vechi de piele, cu membre. Instalaţiile ei aveau nume din poveşti şi mituri – Pădurea din Arden, Avalon, Oz, Elsinore – dar, în realitate, erau bucătăria, sau spălătoria şi, mai devreme sau mai târziu, privitorul îşi va da seama că în spatele cascadei era o chiuvetă veche sau că bolovanii dintre arbori reprezentau o maşină de spălat cu uscător, toate arse şi pline de scame negre.

Ea mi-a mai spus şi că în ultima vreme făcuse videoclipuri cu instalaţiile, că povestea videoclipurilor era exact această revelaţie că lumea frumoasă era falsă, era realizată din gunoaie, dar că la început a trebuit să o filmeze în aşa fel încât arăta cu adevărat frumos şi că uneori asta era greu. Şi, în plus, a spus ea, naraţiunea era grea: când faci un videoclip, trebuie să existe o poveste şi o poveste se desfăşura peste timp, într-un fel diferit şi nu mereu se desfăşura aşa cum îţi doreai. Ea mi-a spus toate astea şi îmi dădeam seama că, pe de o parte, era mândră să vorbească despre asta, chiar pasionată, dar, pe de altă parte, îşi menţinea un aer uşor obosit faţă de lume. Eram uşor stârnită.

- Pot să văd la ce lucrezi? am întrebat.

Ea a dat din cap, m-a privit prin stratul părului său.

- Trebuie să construiesc Lumea Minunilor – acesta este următorul meu proiect. Dar nu am nimic la mine. Poate că reuşesc să îţi trimit un videoclip cu lucrurile mai timpurii, deşi nu este la fel, de fapt.

- Dar de ce?

- Este despre spaţiu şi uneltele mele şi toată lumea mea de acolo.

- Dar nu poţi să petreci un an fără munca ta!

- Nu. M-aş transforma într-un monstru pe care nici Reza, nici Skandar nu ar vrea să-l cunoască. Asta mă împiedică să o iau razna. Prea mult întuneric, altfel.

- Şi eu sunt la fel. Trebuie s-o fac, altfel aş înnebuni.

Ea zâmbi, într-un fel real, de parcă voia să audă, chiar acum. Şi i-am spus despre cum obişnuiam să pictez tablouri mari şi dezordonate, dar cum atunci când mama mea era bolnavă şi toţi anii în care a fost pe moarte, când ceda treptat, nu am mai putut să pictez, nu am mai putut să fac niciun gest măreţ şi în schimb am recurs la lucruri mici, la camere de mărimea cutiilor de pantofi, a unei lumi scalate, în stil Joseph Corneli, de parcă acestea, cel puţin, nu puteau fi luate de lângă mine – acestea erau fragmentele pe care le-am sprijinit de ruina mea. Şi atunci nu am explicat despre cum am încetat să îmi arăt operele, am încetat să le vând şi am renunţat la ideea de a găsi artei un loc în lume – pentru că, în acea lungă, lentă stingere a vieţii, simţeam cumva că singura cale prin care puteam să încerc să o ţin pe mama în viaţă era să închid şi să mă agăţ, să mă ţin de ceea ce realizasem, aşa cum ea mă făcuse pe mine. Mă temeam că asta nu avea sens şi de aceea nu am vorbit despre asta atunci. Dar am explicat despre cutiile mele iluminate, despre a realiza scene şi lumi în miniatură şi cum mereu, ascunsă undeva, unde de-abia o puteam vedea sau nu o puteam vedea deloc, era o mică ligură aurie care era bucuria.

- Este greu pentru mine să cred în asta, am spus, dar este şi cel mai important lucru pe care mă fac să îl cred. Aşa că o pun acolo orice-ar fi. Chiar şi în scenele de moarte, o pun acolo.

- înţeleg cu adevărat, spuse ea şi îmi dădeam seama că înţelegea intr-adevăr şi brusc după-

amiaza meritase, semnul avea expresie şi ne puteam ridica şi pleca de la masa noastră mică şi stânjenitoare de la Burdick, separată în după-amiaza acum întunecată.

în timp ce îşi aduna pachetele, scotocind din nou, neîndemâna- rea ei părându-mi-se fermecătoare, ea a spus fără să ridice privirea:

- Mă gândesc să închiriez un spaţiu, dar cel care îmi place este prea mare, prea mult pentru mine. Este mai bine să-l împart. Ai fi interesată?

- Da, am spus eu, înainte să înţeleg cu adevărat ce oferea. A fost un „da" foarte rapid.

Afară, pe trotuar, ea a pus o mână pe braţul meu, în acelaşi fel în care fiul ei îşi pusese mâna lui mică pe braţul meu. Acum ştiam de unde venea gestul.

- Te sun eu, spuse ea. în weekend poţi veni cu mine să vezi studioul. Poate sâmbătă după-amiază? Skandar şi Reza pot să facă ceva împreună atunci.

- Da, am spus, fără să mă gândesc că promisesem să îmi vizitez tatăl în ziua aceea, că va trebui să sun şi să îl dezamăgesc, un om singur, cărunt, într-un apartament din Brookline, care număra orele până când veneam eu. Şi când mi-am dat seama de această greşeală, nici nu am schimbat planul şi nu am aşteptat ca Sirena să confirme, l-am sunat, mi l-am imaginat acolo în camera de zi, supraîncălzită, galben-lămâie, pe covorul lui ciudat, moale, vechi şi roz pe care mama îl alesese când se mutaseră din Manchester, când cărţile erau deja pe masă, dar ea încă făcea astfel de alegeri – pentru mine ciudăţenia era că mama mea îl transformase intenţionat în apartamentul unei persoane bătrâne, culorile şi mobila salvate din casa lor fiind cele mai favorabile unei atmosfere pudrate, de bunici, de parcă, făcând asta, ea ar fi putut să facă trecerea în bătrâneţe (atunci, ea nu era bătrână, nu era bătrână când a murit), îşi putea prelungi viaţa, pur şi simplu, setând scena pentru mai departe – şi mereu când vorbeam cu el mi-l imaginam părăsit în această mare de roz şi galben, indiferent faţă de ea după cum părea să fie. I-am spus că

intervenise ceva, am pretins că avea ceva de-a face cu şcoala. El a încercat să pară entuziasmat pentru mine, gândindu-se poate că ar fi vorba de vreo avansare profesională, iar eu încercam să par iritată din cauza obligaţiei, de parcă, de fapt, nu voiam să mă duc. Eram amândoi angajaţi într-o decepţie atât de prietenoasă, atât de îndelungată, încât abia dacă era conştientă, dar în mod sigur ştia că nu îmi părea suficient de rău şi ştiam că era dezamăgit şi mi-e ruşine să recunosc faptul că eram atât de entuziasmată, încât nu îmi păsa cu adevărat.

Vine timpul acela, acel timp Lucy Jordan, când viaţa ta pare mică şi cu totul la fel mereu în jurul tău şi nu crezi că ceva se va schimba, crezi că speranţa nu este pentru tine – şi dacă eşti ca mine, atunci, în acea perioadă de început în care îţi dai seama de starea ta, nici măcar nu te simţi furios. Consternat, poate, şocat, dar asta se pare că este, pur şi simplu, viaţa, o lume în care cel mai mare eveniment al zilei este când vine catalogul Garnet Hill pe care îl vei parcurge în baie şi unde un triumf este că faci o plimbare lungă prin cimitirul glorios, acoperit de zăpadă după prima furtună şi cumva nu te pierzi printre morţi, găseşti piatra funerară a mamei tale şi o săruţi, o săruţi pe ea: asta este un triumf. Piatra îţi lasă pe buze şi pe nas un gust de gheaţă, iar cerul, cu norii săi zimţaţi, este vopsit cu mov. Este departe de adunările elegante din galeriile din Meatpacking District din New York pentru care odată te credeai a fi destinat, chiar dacă este frumoasă – şi durerea poate fi frumoasă –, acest mic triumf nu .11 e deloc aspectul începutului. Să spunem doar că uşile deschise ilin cimitire nu sunt neapărat uşile pe care vrei să intri.

Dar se pare – este – ca şi când acolo asta este, moartea sau catalogul Garnet Hill, acea distracţie veselă şi trecătoare de la moarte, sau într-un episod din *Lege şi*

ordine, pentru că pe un post sau altul, la orice vreme din zi şi din noapte, îl găseşti – detectivul Benson! Detectivul Stabler! Mult visatul – şi atunci nu vei mai fi singur.

Şi apoi, brusc, este altceva. Când te aştepţi mai puţin. Brusc, apare o oportunitate, o deschidere, o persoană sau oameni pe care nu ţi-ai fi imaginat şi – bucurie! – simţi ca şi când ai găsit oala cu aur, când te gândeai că toată poleiala a dispărut de pe lumea asta pentru totdeauna. Este suficient, pentru o vreme – poate chiar pentru o vreme îndelungată –, să te

facă să uiţi că ai fost vreodată mânios, că ai ştiut vreodată ce înseamnă furia

.Când m-am dus la facultate – la Middlebury, o instituţie mică de arte liberale cunoscută pentru studiile sale de limbă, din Vermont –, nu m-am specializat în Arte plastice. Nu avea prea mult sens să mă duc la Middlebury pentru asta. A fost o bătălie sau, mai degrabă, o discuţie pe care am avut-o cu părinţii mei înainte să aleg şcoala. Aplicasem la RISD, Şcoala de Artă din Providence, şi la Pratt, în New York, cât şi la colegiile liberale de artă tradiţionale şi părinţii mei s-au aşezat cu mine şi mi-au spus că ei erau de părere că ar fi o ocazie ratată dacă aş studia artele. Nu m-a surprins că asta a fost atitudinea tatălui meu, dar aveam încredere în mama mea, aşa că am ascultat-o.

- O să îţi practici arta orice-ar fi, a spus ea. Arta ta nu depinde de o diplomă. Să fiu sinceră, arta ta trăieşte pe un tărâm unde diplomele nu au niciun sens.

- Atunci de ce să mă duc la facultate? De ce să nu fac artă, pur şi simplu?

- Uite, Şoricelule – mama mea îmi spunea Şoricel, nimeni altcineva nu îmi spunea aşa, nici măcar tatăl meu şi când nu a mai putut vorbi simţeam că exprimă cuvântul cu ochii –, ai doar şaisprezece ani. Nu poţi vota, nu poţi bea alcool, nu poţi semna un contract de închiriere pentru un apartament. De-abia poţi să conduci. Poţi să pleci la facultate sau poţi să stai acasă cu noi şi să îţi faci arta în garaj şi să vinzi îngheţată pe stradă. Alegerea e a ta, dar ştiu ce aş alege eu: aş pleca din fundătura asta ponosită! Vezi lumea.

- De ce nu faci asta, atunci?

- De ce nu fac ce?

- Să ieşi şi să vezi lumea.
- O, Şoricelule – ea mi-a mângâiat părul, care era lung atunci, aşa că acea mângâiere însemna şi atingerea spatelui meu. Ca o pisică mai degrabă, decât un şoarece. îmi plăcea asta. îmi plăcea să fiu copilul ei. îmi amintesc cum o priveam şi mă gândeam că era cea mai frumoasă din lume. Vremea mea a fost, draga mea. Poate va veni alta. Dar acum este nevoie de mine aici.
- De ce?
- Nu ştiai, fac dintr-o casă un cămin? Asta fac mamele.
- Dar voi pleca şi atunci...
- îl iubesc pe tăticul tău. Şi el are nevoie de un cămin.

Şi apoi ne-am întors la chestiunea facultăţii şi se părea că şcoala de artă nu era, de fapt, o alegere, pentru că nu aveam bani – de-abia erau suficienţi, chiar şi cu împrumuturi, să mă duc la universitate – şi pentru mama mea conta să mă pot angaja undeva în final.

- Eşti aşa un copil, poţi să te duci la şcoala de artă după aceea şi tot să ieşi pe plus. Faci un masterat în pictură după ce dai licenţa şi vei fi pregătită pentru tot. Vreau să ai tot. Nu este ca atunci când eram eu fată, când îţi luai diploma de Doamnă şi asta era tot. Nu o să depinzi de banii de buzunar de niciun bărbat, indiferent de cât de mult îl iubeşti. Nu vei depinde de nimeni altcineva în afară de tine însăţi. Ne-am înţeles, da?

Şi în vocea ei era un tăiş, pe care atunci l-am crezut a fi întunecare şi acum recunosc că era furie, tonul care venea în etapele ei intermitente de disperare. Aşa că m-am dus la Middlebury.

Mereu am înţeles că marea dilemă a vieţii mamei mele fusese să vadă libertatea prea târziu, la un preţ mult prea mare. Făcea parte din generaţia pentru care regulile s-au schimbat la mijlocul jocului, s-a născut într-o lume de cearşafuri călcate şi mese cu trei feluri şi coafuri cu fixativ, în care femeile erau educate şi apoi lansate pentru scopuri domestice – mai degrabă decât să

folosească o faţă de masă cu o broderie complicată pe care să le servească micul dejun copiilor dezordonaţi. Diploma ei de la Universitatea din Michigan era numai ornamentală şi mereu părea important să stea înrămată sub streaşina din pod, festonată de ghemotoace de praf, printre câteva opere de artă minore, renegate, în spatele cutiilor cu jucării aruncate. Primei femei din familia ei care a mers la facultate i-a păsat suficient cât să îşi înrămeze diploma, doar ca să fie jenată că i-a păsat, jenată pentru că simţea că nu făcuse nimic cu ea, îşi irosise oportunitatea.

Tranziţia de la mândrie la ruşine a avut loc undeva curând după naşterea mea, cred: eu am apărut în '67 şi până în 1970 cele două prietene ale ei mai apropiate din Manchester au divorţat şi s-au mutat, au renăscut în vieţile dezordonate şi nu neapărat mai fericite ale celor eliberate. Fratele meu s-a născut în '59, când Bella Eldridge era doar o femeie tânără de douăzeci şi trei de ani: preţioasa ei educaţie a fost investită în el.

Din câte îmi puteam da seama, ea nu s-a frământat cu cererile materne consumatoare de prima oară. Pe acele vremuri, toate tinerele femei din jurul ei făceau acelaşi lucru, discutau Jane Austen la cafea, timp în care copiii lor cu scutece din pânză şerpuiau pe podea, femeile însele încă aproape studente, bucuroase să fie absolvite de grijile pentru bani şi încă să se veselească în credinţa lor că viaţa era lungă, că le-ar aduce mai multe decât un covor cât toată camera şi o nouă oală cu presiune, cu o cină întâmplătoare la Locke-Ober sau la Copley Piaza în Boston ca o trataţie aniversară. Era suficient de tânără cât să aibă speranţă.

Sunt multe filme făcute acasă cu copilul Matthew, sunt şi poze vechi, cu creştetul lui pătrat, uşor ca de Frankenstein, şi ochii lui albaştri, strălucitori – cumva, arată ca un copil din vremea lui, are un aspect universal american pe care copiii par să nu îl mai aibă în ziua de azi –, iar în fundal mama mea zâmbeşte, cu faţa în toate

unghiurile, cu ţigara în mână. Ea zâmbeşte la setul de leagăne, zâmbeşte lângă pomul de Crăciun, zâmbeşte în spatele mesei de picnic, cu faţa de masă albastră cu pătrăţele, de 4 Iulie.

în pozele de mai târziu, puţinele care rămân din copilăria mea, până şi lumina zilei pare mai întunecată. Poate Kodak a schimbat formula, sau poate că lumea a mers mai departe. Eu am fost un copil mai mic, mai sobru, născut cu trei săptămâni mai devreme, cântărind mai puţin de 2,7 kilograme (tata obişnuia să zică „mereu nerăbdătoare, aşa e fata mea") şi cu un păr negru, des, care în cele din urmă a căzut şi luni întregi am rămas aproape cheală. Arătam ca o broască beată îmbrăcată în rochii drăguţe, cu un picior gras care ieşea de sub tiv, iar fratele meu, un băiat de opt ani, înalt, cu dinţi de cal, mă privea din colţurile fotografiilor înrămate. în aceste poze, mama mea de-abia apare, nu se prea vede nicăieri. Trebuie că ea făcea pozele. Este o fotografie de Crăciun cu noi toţi, tatăl meu în spatele aparatului: era anul, spusese ea, în care eu şi Matthew am făcut gripă şi toţi aveam feţele foarte colorate, cu obrajii ca nişte păpuşi vopsite, inclusiv mama mea, al cărei păr lung este o claie ciufulită şi al cărei şorţ cu picăţele îi cade de pe umăr. Poate că din cauza febrei aveam ochii deznădăjduiţi, iar gura mamei mele era deschisă şi pe jumătate strâmbă, de parcă urma să îi spună tatei să termine odată şi să pună deoparte chestia aia.

Nu îmi aduc aminte dacă prima mea copilărie a fost nefericită – din contră, singurul lucru de care mă temeam era fratele meu, care era foarte rău când avea ocazia şi mă ciupea –, dar dovezile sugerează că mama mea suferea. Avea doar treizeci şi unu de ani când m-am născut eu, dar deja trecuse odată prin toate şi ştia ce era nevoită să ofere şi ştia şi ea, ca Frumoasa Adormită care se trezise din somnul copilăriei, că anii trecuseră şi ea se apropia de patruzeci de ani. Nu e de mirare că mai târziu s-a refugiat în activităţile ei zăpăcite – gătitul, croitoria, scrierea de cărţi pentru copii, pe care nu le publica

nimeni, pe care nici măcar nu a încercat să le publice, toate menite să o catapulteze în ceva mai mare, într-o lume dincolo de Manchester, spre o fantezie timpurie care încă mai zăbovea la colţurile ochilor săi. Dar când se înscria la cursuri – Devino expert la roata olarului sau Franceză conversaţională –, era greu de crezut că ea le lua în serios. Singurul loc de muncă din care a câştigat vreodată bani, când eu eram mică, a fost la librăria locală, în vacanţă şi când angajau personal în plus – câţiva studenţi şi pe mama – pentru perioada aglomerată de Crăciun. Ea a făcut asta câţiva ani la rând şi s-a deprins să facă pachete drăguţe, cu margini perfecte şi funde lucioase, strălucitoare.

Nu era în niciun fel, practic, ambiţioasă. Prietenii pe care îi avea care erau ambiţioşi făceau mişcări strategice, seara făceau cursuri la Facultatea de Drept sau studiau pentru examenul de agent imobiliar şi apoi făceau paşi departe de cămin, departe în lume. Ea îi admira şi îi detesta în acelaşi timp, aşa cum femeile plinuţe admiră şi le detestă pe prietenele lor care ţin diete cu succes, încercând, toate numai zâmbet, să le facă să mănânce o felie de tort de ciocolată. Ea nu păstra legătura apropiată cu cele care se întorceau la serviciu sau cu cele care divorţaseră şi se mutaseră în oraş: ea le sărbătorea cu prânzuri şi le trimitea la plimbare, de parcă erau într-o misiune periculoasă de unde o întoarcere sigură părea – şi chiar era – imposibilă.

Mai ţii minte prânzurile între doamne din acele vremuri? Masa pusă de la prima oră a dimineţii. Somon afumat şi salată Waldorf, carafe de ceai cu gheaţă, sticle reci de vin alb, totul servit pe cele mai bune tacâmuri şi doamnele toate acolo într-o ceaţă albastră de fum de ţigară când mă întorceam de la şcoală, de parcă nu era nimic, nu exista nimic care să le ia de acolo. Şi ştiam încă de pe atunci că, odată ce ele părăseau acel cerc fermecat, dispăreau pentru totdeauna.

Când aveam cam şapte ani, în săptămâna dinainte de Crăciun – înainte, trebuie să fie spus, de anii cu

librăria şi acum îmi dau seama că aceştia au fost rezultatul direct al acestui incident –, mama a izbucnit în lacrimi la A&P, faţa ei era o hartă de pete în lumina sălcie a supermarketului. Cerusem ceva în plus – un borcan de Koogle de ciocolată, poate, ceea ce mamele mai indulgente de pe vremea aceea le permiteau copiilor să ia în sandviciurile de la şcoală, pe pâine albă cu unt: desertul ca fel principal! Lumea o luase razna! – şi trăsăturile ei s-au boţit.

- îmi pare atât de rău, a spus ea, toată umedă şi umilită în public, in timp ce încercam să îi împing căruţul şi pe ea odată cu el şi mi-am ţinut ochii în podea, dar nu e nimic pentru tine şi fratele tău. Absolut nimic. Nu am nimic pentru tine de Crăciun. Pur şi simplu, nu mai sunt bani. Ea a scos un scâncet mic, eu am tresărit. A trebuit să repar maşina de spălat vase şi apoi piatra aia a lovit parbrizul pe autostradă şi ca să înlocuiesc sticla – vezi tu, totul este atât de scump, nu mai e nimic. Şi nu pot să îi cer tatălui tău. Nu pot să îi cer mai mult. Aşa că pentru voi nu mai este nimic. îmi pare atât de rău. Vezi, mama mea trăia cu o alocaţie de la tatăl meu – sau un salariu, dacă preferi: el avea un cont bancar şi ea avea un cont bancar şi în fiecare lună el transfera o sumă fixă de bani din contul lui în contul ei şi cu suma aceea ea gestiona gospodăria.

Cheltuise banii de curăţenie pe curăţenie, aşa că nu mai rămăsese nimic pentru cadourile noastre. Chiar dacă eram încă mică, înţelegeam bazele acestui aranjament.

- Nu contează, am spus eu, încercând să o consolez fără să se jeneze şi mai tare. Nu-mi pasă de cadouri. Cu toate că îmi păsa şi eram dezamăgită, nu pentru că încă trebuia să cred în Moş Crăciun şi această izbucnire părea ca Vrăjitorul din Oz care ieşea din spatele cortinei sale, o încălcare de neconceput a proprietăţii şi a ipocri- ziilor noastre necesare. Serios, am spus eu din nou, nu contează.

Şi brusc, atunci – inexplicabil pentru mine aşa cum eram, dar într-un fel atât de evident pentru mine acum –, ea a devenit veninoasă, furioasă, o supărare atât de ruşinoasă în A&P precum lacrimile ei de mai devreme.

- Să nu te blochezi vreodată aşa, a hâsâit ea. îmi promiţi? îmi promiţi acum?
- Promit.
- Trebuie să ai viaţa ta, să îţi câştigi banii tăi, ca să nu umbli peste tot ca o cerşetoare, să încerci să aduni zece dolari pentru cadourile de Crăciun ale copiilor tăi. Să depinzi de salariul tatălui tău – sau al soţului. Niciodată. Niciodată. îmi promiţi? Deja promisesem. Pentru că este important.
- Ştiu.

Şi s-a terminat acolo. S-a uscat şi a arborat zâmbetul ei luminos până când am ajuns la casă, singurul semn al supărării sale era o uşoară mânjire a rimelului. Am fost servite de Sadie, fiica vechii mele profesoare din clasa întâi, o fată care vorbea foarte tare şi lent, de parcă ea – sau noi – era surdă. Purta părul castaniu într-o coadă, într-o parte, şi arăta ca mânerul unei pompe de apă demodate.

- Doamnă Eldridge, strigă ea. Ce bine îmi pare să vă văd! Ca întotdeauna!
- Şi tu, Sadie, dragă.
- Aşteptaţi cu nerăbdare sărbătorile?
- Sigur că da! Nu e cea mai frumoasă perioadă din an?
- Cea mai bună. O ador. Nu o adori şi tu, Nora?

Eram prea ocupată să mă uit la mama mea ca să răspund. Când punea cumpărăturile pe banda transportoare era o expresie de nostalgie atât de pasională pe chipul ei, încât arăta ca un portret de Norman Rockwell. îmi dădeam seama că ea credea cu adevărat ce îi spunea lui Sadie, credea că era cea mai frumoasă perioadă din an. Altcineva plânsese şi strigase

la mine cu minute în urmă, iar Bella Eldridge nu ar fi recunoscut-o niciodată.

Mama mea nu era o plângăcioasă şi rareori am văzut-o plângând, dar ţin minte că a mai fost o dată când a izbucnit în lacrimi din senin. A fost chiar înainte ca Matt să plece la facultate – vara, pentru că ţin minte că îngheţam din cauza aerului condiţionat de la Hunan Gourmet. Fratele meu era îmbufnat, dorindu-şi să fi plecat deja. Tatăl meu, tipic blând, era indiferent faţă de tensiunea de la masă, la veselia încordată a mamei mele şi la obiceiul ei, în iimpui mesei, de a da să atingă mâneca lui Matt şi apoi de a se re- i rage înainte să îl atingă, un fel de tic spectral. Era de parcă numai ru mă uitam, eram singura care putea să ne vadă pe noi patru în scaunele noastre tapiţate cu vinii, aplecându-ne deasupra feţei de masă sintetice, cu pătrăţele (foşnea la fiecare mişcare umană, apoi revenea uleios în poziţia iniţială), tatăl şi fiul vorbeau discontinuu ilespre următorul sezon de fotbal şi despre cum fratele meu urma să susţină echipa Notre Dame, acum că se ducea acolo, tocmai până în Indiana. Mama mea, care detesta sporturile, tot încerca să schimbe subiectul, agăţându-se de ce putea (campusul? călătoria? Busby, prietenul lui Matt care alesese Bowdoin?) ca o coţofană cu ochi sticloşi: insistentă, rapidă, în zadar. Era o seară în care nu am spus nimic – aşa era în familia mea, pentru că Matthew şi cu mine nu aveam altă relaţie unul cu celălalt dincolo de ocazionalele sale insulte sau când îmi ciufulea ostil părul. Chiar şi când eram toţi patru împreună, părinţii noştri erau fie părinţii lui, fie ai mei, într-un mod sau altul, capabili să ne gestioneze corespunzător doar pe unul din noi, doi copii care se întâmpla să împartă aceiaşi străbuni afurisiţi. Şi acea seară la Hunan Gourmet era noaptea lui Matthew Eldridge.

Prăjitura cu răvaş a fost cea care a doborât-o pe mama. în a mea scria doar „Aleluia!” şi a lui Matt

promitea: „Ai nevoie de o vacanţă scurtă”. Cea a tatălui meu spunea: „Nu poziţia noastră, ci dispoziţia este ceea ce ne face fericiţi” – şi dacă mama ar fi primit-o pe aceea, lucrurile probabil că ar fi mers bine. Dar pe răvaşul mamei mele scria: „Lucrurile pe care nu le-ai făcut sunt cele care te vor chinui” – şi am ştiut asta doar pentru că l-am ridicat de pe podea la plecare. Când l-a citit, a scos un mic strigăt, de parcă ar fi fost rănită, şi l-a mototolit şi l-a aruncat, apoi a rămas foarte tăcută, iar pentru următoarele zece minute la masă am privit cum lacrimile i se rostogoleau neobservate din colţurile ochilor pe obraji şi observam cum îi tremură buza de jos uitându-mă la fratele şi la tatăl meu cum se aruncă şi mai tare în conversaţia despre fotbal (Matt se înveselise chiar, animat de efortul său) ca să se prefacă, în ansamblu, că totul era bine.

Nimeni nu i-a spus nimic mamei mele, nimeni nu a întrebat măcar ce scria pe răvaşul ei. Doar în drum spre ieşirea din restaurant, tatăl meu a pus o mână pe umărul lui Matt şi a şoptit, pe un ton confidenţial, jos, al bărbăţiei de la acea vreme:

- Fii bun cu mama ta în aceste ultime zile. Este greu pentru ea că pleci. Şi eu, la opt ani, m-am întrebat brusc dacă Notre Dame implica vreun pericol, ca şi când ar pleca în Vietnam (verişorul prietenei mele Sheila fusese ucis acolo cu câţiva ani în urmă şi fratele mai mare al unui băiat din clasa mea se întorsese nu tocmai întreg la minte), dar nu am întrebat.

De-a lungul anilor, am încercat să înţeleg emoţiile mamei mele din acel moment – regretul despre o aventură de dragoste neconsumată? Propriul ei moment Lucy Jordan? Simpla tristeţe din cauza plecării fratelui meu şi gândurile despre toate lucrurile care vor rămâne acum nespuse? – dar tot ceea ce ştiu este că nu voi şti niciodată. De mult m-am decis că avea de-a face cu terminarea rolului matern, cu recunoaşterea dureroasă a tot ceea ce sacrificase ca să îl crească, iar acum îşi preda fiul lumii. Dar mai recent m-am gândit că poate până la

urmă a fost vorba despre o poveste de dragoste neconsumată, poate despre un schimb flirtant cu un străin într-o gară, sau o scrisoare de la un iubit din facultate la care nu a răspuns, unul dintre acele momente secrete când crezi că acum viaţa ta va trebui să se schimbe, doar că nu se schimbă. Ceva mic, dar mare pe care l-a regretat şi care a chinuit-o în fiecare zi. Alături de copiii mei, am descoperit de-a lungul anilor că aproape mereu cea mai simplă explicaţie este cea corectă şi că foamea de un fel sau altul – dorinţa, după alt nume – este sursa aproape fiecărei tristeţi.

Deşi aş fi putut, nu am întrebat-o niciodată. Se poate ca ea să nici nu fi ţinut minte că a plâns la Hunan Gourmet, după cum sunt sigură că nu şi-ar fi amintit că a plâns în A&P. Când a primit diagnosticul – şi cu el, promisiunea unui chin infinit al atâtor lucruri pe care nu le va mai face niciodată –, ea nu a vărsat nicio lacrimă. Era o durere fără expresie. Timp de luni întregi avusese un tremur l.\ mâna stângă şi crezuse că era din cauza nervilor. Ea îmi arătase la masa din bucătărie când venisem la cină – casa atât de tăcută pe .il unei, aproape vastă în linişte a ei, fără Matthew, fără mine, fără Xiggy sau Sputnik, holurile întunecate lângă iazul luminos al bucătăriei, întreruptă numai de strălucirea distantă a lămpii de citit a tatălui meu din întunericul sufrageriei – cum putea un organism să petreacă atât de mult timp citind *The New York Times*? – şi spusese, cu râsul ei vesel:

- Ia uită-te la asta! Vine şi pleacă. Mâna mea are o minte proprie. Crede că este mai deşteaptă decât mine. E nasol să îmbătrâneşti.

- Ar trebui să îl întrebi pe doctorul Shelby despre asta, am spus cu, dar într-un fel nonşalant, pentru că, deşi văzusem zvâcnirea, încordarea muşchilor degetelor ei, mi se părea că pentru că era parte din trupul ei, din trupul mamei mele şi pentru că puteam să vedem asta trebuia să fie o versiune a normalului. în afară de asta, eram ocupată să îmi torn un al doilea

pahar de Pinot Grigio, pentru că, dacă nu făceam asta, întunericul casei mi se strecura în oase ca o umezeală şi mă înfrigura pentru zile întregi după aceea. Atunci aveam cam treizeci de ani şi mama mea avea şaizeci şi unu, tatăl meu tocmai trecuse de şaizeci şi cinci, pensionat de câteva luni, şi acum că vârstele lor nu mai păreau atât de diferite, mă minunez cum de păreau să fi renunţat deja. Dar m-a afectat izolarea, plictiseala încremenită. Pinot Grigio ajuta şi la fel şi Pinot Noir. Chiar şi o bere, dacă asta era tot ce ofereau. Aşa că nu eram foarte atentă. Ea trebuie să îi fi arătat şi tatălui meu şi probabil că el a ridicat privirea din ziar şi a spus cam la fel ce am spus şi eu, în acelaşi fel, distras, şi din cauza asta ea nu a făcut nimic în privinţa asta, nu a vorbit şi nici nu s-a dus la doctorul Shelby pe marea durată a acelui an după aceea, iar apoi fasciculaţia musculară, aşa cum se cheamă de fapt, s-a întins şi la picioare, deşi încă nu la mâna dreaptă, cu care scria, pentru că asta ar fi trimis-o imediat la medic. Şi până când au început testele – electrodiagnoza, puncţia spinală şi biopsia musculară şi toate cele –, ea se temea, nu doar pentru că vedea că doctorul
Shelby se temea. Cu toată ipocrizia ei zâmbitoare, ea era foarte sinceră, şi mi-a spus:

- Am vrut ca el să mă consoleze şi când am văzut că nu avea de gând s-o facă, m-am gândit: acum am dat de dracu'.

Când au pus, în sfârşit, diagnosticul – a durat ceva vreme, ca să elimine celelalte posibilităţi –, poate că

ea deja ştia. Şi diagnosticul – ALS, adică boala Lou Gehrig, adică boala lui Stephen Hawking – era simpla confirmare a faptului că era pe moarte, ceea ce e sigur că suntem cu toţii, doar că de atunci încolo ea murea mai repede şi mai eficient, mai oribil decât majoritatea, deşi din fericire fără durere, trupul ei nu mai era un templu, ci o închisoare, uşile se închideau una după cealaltă, până când a rămas izolată în mintea ei – o cameră,

este adevărat, fără pereţi, dar în cele din urmă fără nicio uşă

.Ceea ce era fascinant pentru mine şi instructiv, pentru că încă învăţam, după cum învăţ şi acum cum să trăiesc, a fost că, după diagnostic, ea nu a sărit în sus şi a strigat: „Hai să vizităm Burma! Taj Mahal! Piramidele! Pampas!” – toate locurile la care visase mereu. Nici nu a început să facă un turneu de adio pe lacurile din Mâine, plaja de iarnă de la Wellfleet unde părinţilor mei le plăcea să îşi marcheze aniversarea mergând în alb şi în ceaţă, camera de la Pierre din New York unde şi-au petrecut aniversarea ei de cincizeci de ani şi savuraseră – ce lux păcătos! – un mic dejun la pat. Nici nu a întors spatele la tot, nu lăsa vasele nespălate în bucătărie, hainele să se adune în coş, peluza netunsă. Nu, ea a continuat să trăiască de parcă nu s-ar fi schimbat nimic. Nu, ea doar a continuat să trăiască. Ştia că totul se schimbase: a supravegheat curăţenia, împachetările şi vânzarea casei din Manchester, o sarcină la care tatăl meu se dovedise a fi inutil (el nu a fost niciodată bun la afaceri, nu-i aşa?) şi ea l-a presat până când au găsit apartamentul din Brookline şi ea l-a decorat, după cum am spus, de parcă avea să îşi petreacă cea de-a nouăzeci şi şasea aniversare acolo. A continuat să citească poveşti misterioase şi a continuat să cumpere aceleaşi prăjituri daneze de la brutăria elveţiană atât de mult cât a putut şi a primit fiecare lovi- lură – bastonul, scaunul cu rotile, rundele obscene de medicaţie, aparatul de respirat Darth Vader – de parcă erau doar alte muşte de strivit, iar apoi de ignorat.

Din toate astea, nu puteam decât să înţeleg că îşi iubea viaţa. O iubea aşa cum era. Ca un maestru Zen, ea a redus-o la esenţele sale: nu trebuie să mă plimb prin Muzeul de Artă, nu am nevoie să fiu împinsă prin MFA

într-un căruţ, nu am nevoie de MFA deloc pentru că toate comorile sale, pe care le iubesc, sunt imprimate în memoria mea şi dacă sunt memorate greşit – un crin acolo unde sunt lalele, pălăria băiatului într-un unghi greşit –, atunci asta nu face decât ca imaginile să fie şi mai mult ale mele. Ele pot oferi cu împrumut portretul antic egiptean al unei tinere femei, ochii ei negri, migdalaţi, o minune, dar pentru mine ea va sta mereu în galerie în spatele mumiilor, înconjurată de cioburi de veselă şi bijuterii antice, un secret pentru inima mea.

Dar pot să spun, acum că ea este moartă, moartă de mult, că am crezut în ea doar pe jumătate? Am vrut – aveam nevoie – ca ea să se revolte. Ştiu, revoluţiile necesită multă energie, ca erupţiile vulcanice, ştiu. Şi cei bolnavi trebuie să îşi adune resursele (chiar dacă au resurse pentru soţii lor). Dar nu mă puteam abţine să nu vreau pentru ea, nu-mi puteam reţine sentimentul că ea cedase, că măsurase (cu linguri de cafea?) ce ar putea să ceară de la viaţă şi că a descoperit că îi lipseşte – tragic, imens –, cu toate astea s-a decis să îşi accepte felia modestă. O voiam să fie ruşinos, iresponsabil, meschin, hrăpăreţ de lacomă pentru tot, să tragă şi să se agaţe şi să strângă fiecare gram de viaţă. Şi nu am iubit-o niciodată mai mult decât în ziua în care am venit să o văd şi era la pat, palidă, grandioasă numai în respiraţiile şuierate, eu cu aroma de toamnă şi strălucirea – pe care o simţeam – căpătată după ce alergasem kilometri de la apartamentul meu la al lor într-o după-amiază răcoroasă de octombrie – şi ea m-a fixat cu privirea, şi-a încleştat fălcile şi a spus:

- Ieşi afară. Nu pot. Ieşi afară. Nici pentru o secundă să nu crezi că nu îmi amintesc cum este. Să nu crezi nici că nu mă pot abţine să nu te urăsc pentru asta. Chiar acum.

Şi am plecat – eram încinsă de la alergat şi transpiraţia aproape mi se prelingea pe spate – şi am alergat până acasă la mine, din nou, la apus, prea rece,

prea obosită, picioarele mi se izbeau dureros de trotuar, ochii şi nasul îmi curgeau din cauza vântului şi a răutăţii sale – cum putea să fie atât de rea cu mine, dintre toţi oamenii –, dar până când am ajuns acasă, am început să mă bucur, chiar şi în autocompătimirea mea: pentru că măcar o dată ea a ameninţat să nu cedeze blând. Măcar o dată a ameninţat.

în aceeaşi seară, a sunat să îşi ceară scuze. Tatăl meu trebuie să fi format numărul, ea nu mai putea atunci. Eu aveam de gând să o pedepsesc, să las să intre mesageria vocală, dar vocea ei era atât de măruntă, încât la jumătatea apelului am ridicat receptorul.

- Să nu laşi niciodată să apună soarele după o ceartă, a spus ea.

- Pentru că în noaptea aceea una dintre noi ar putea să moară, am spus eu, aşa cum răspundeam încă de când eram mică. Dar de data asta ea a râs, un râs sec, trist.

Şoricelule, una din noi chiar s-ar putea

.Mama mea a murit după mulţi ani. Este o artă greu de stăpânit. Când ea era pe moarte, eu încercam să îmi dau seama cum să trăiesc. Cum să îmi trăiesc viaţa mea proprie, adică. Ştiam că nu era corect că, atunci

când eram întrebată cum eram, vorbeam invariabil despre mama mea. Sau despre tata. Trebuia să încerc şi am încercat să depăşesc asta, să îmi fac o viaţă,-sau două, sau trei. Deja mă întorsesem la Boston de la New York pentru cursul de la Museum School, deja încercasem şi aproape că renunţasem la noţiunea de a fi un artist autosusţinut. Când am împlinit treizeci de ani, s-a întâmplat ceva insuportabil. întâi, colegul meu de apartament din Jamaica Plain, care era mereu transpirat din cauza comisioanelor făcute pe bicicletă. Avea un echipament care mereu bloca holul şi se împrietenise cu fostul iubit al unui prieten. Apoi mai erau şi slujbele intermitente ca dădacă... Am început studiile în educaţie înainte ca mama să îşi primească diagnosticul. Mă aflam deja – din mila părinţilor, îmi dădeam seama – pe drum, înapoi, spre un loc de muncă plătit.

Chiar când aveam grijă de părinţii mei, am devenit foarte bună la lucrurile practice în acei câţiva ani, ca majoritatea secretarelor competente.

Duceam vieţi multiple: păstram aparenţele unei tinere femei modest realizate, puţin trecută de treizeci de ani, capabilă, dacă nu chiar interesantă, agreabilă, promptă, eficientă, cu haine banale şi o coafură practică şi o voce puţin înaltă, poate puţin mai şoptită, mi se spunea, decât era de aşteptat de la statura mea. O femeie fără surprize notabile.

Dar prima mea viaţă era o mascaradă, viaţa mea de Clark Kent, deşi în a doua nu eram deloc o eroină. Uneori speram că poate, cineva acolo, undeva, îşi imagina pentru mine o a doua viaţă de lux şi dramă, ca amanta unui star rock, sau un agent FBI. Dar eu nu eram genul de persoană despre care cineva s-ar deranja să îşi imagineze că ducea o viaţă secretă şi în acea a doua viaţă nu eram nici iubită, nici vânătoare sau martiră, ci o fiică, doar o fiică responsabilă.

Apoi mai era a treia mea viaţă, mică şi secretă: viaţa dioramelor mele, vestigiile sinelui meu de artist.

S-ar putea spune că mama şi tatăl meu, pe cât de recunoscători erau, nu mi-au cerut să renunţ la viaţa mea. Şi dacă alegeam asta, deşi nu pot vedea logica propriei mele alegeri, vreau să cred că a fost o alegere intenţionată, şi nu doar un exemplu de proastă gestionare a timpului. Mulţi dintre elevii mei nu se descurcă să îşi gestioneze timpul. Se vede des asta. Dar nu poţi reuşi în viaţă dacă nu devii bun la asta: nu are rost să scrii cel mai bun răspuns din lume la prima întrebare a testului dacă nu îţi aloci suficient timp să scrii răspunsurile la celelalte întrebări. Tot pici testul. Şi în orele mele mai sumbre, mă tem că asta am făcut. Am răspuns foarte bine la întrebarea cu fiica cea bună, eram conştientă că pe frontul carierei de adult faceam o treabă aşa-şi-aşa, dar nu îmi păsa prea tare, pentru că erau cele două mari întrebări de la examen la care voiam să mă asigur că răspundeam complet: întrebarea artei şi întrebarea iubirii.

Acesta a fost miracolul primului meu an Shahid. Niciodată în toată viaţa mea nu mă gândisem ca atunci, *Acesta este răspunsul*. Nu o dată, dar din nou şi din nou în configuraţii diferite, răspunsul nu la una, ci la fiecare întrebare părea să apară în acel an, ca muzica. „Pe mine cade vocea ta, aşa cum se spune că e dragostea – ca un mare *da”*. Philip Larkin despre Sidney Bechet: un poem de dragoste i are nu este un poem de dragoste. Şi viaţa mea amoroasă care nu i i a o viaţă amoroasă, dar ceva la fel de consumator, de formidabil, de întreg.

Mama mea murise doar de doi ani, în toamna aceea. Atunci mi sc părea o distanţă enormă, dar acum, în pliurile de acordeon ale limpului, cele două evenimente – mama mea, care nici măcar nu putea să îşi

mişte capul, şuierând în maşina ei elefantină de respirat, mişcându-şi ochii spre lumină, apoi închizându-i pentru o ultimă oară, Reza la supermarket, aplecându-se peste banchetă să râdă de merele mele vărsate (cine a supărat căruţa cu mere? Eu! Eu!) – păreau aproape învecinate. După cum prietena mea înţeleaptă Didi a observat de mai multe ori despre pasajele vieţii, fiecare plecare înseamnă o sosire în altă parte, fiecare sosire înseamnă o plecare de la distanţă. Mama mea a plecat de aici spre un acolo necunoscut, iar apoi Reza, Sirena şi Skandar au venit la mine.Studioul pe care îl găsise Sirena era adânc în Somerville, într-un fost depozit, doar din cărămidă şi ferestre, lângă o cale ferată în mare parte nefolosită şi separată de aceasta de o platformă neagră plină cu gunoaie şi un gard înalt de sârmă, în care fluturau rămăşiţele zdrenţuite ale pungilor de plastic, ca nişte steaguri ale Apocalipsei. Alături era o fabrică funcţională care producea milioane de mici mărgele de polistiren, un demers destul de poluant care părea destinat să provoace cancere oribile celor care lucrau acolo. Coşurile ei scoteau nori de fum chimic în aerul cartierului, iar din cauza asta interioarele studiourilor aveau un iz persistent de plastic topit.

Clădirea se întindea pe patru etaje şi era plină de asemenea studiouri, unele mici, făcute din placaje şi cuie, şi unele vaste, nelocuite. în capul scărilor fiecărui etaj era o uşă uriaşă, pestriţă, pe roţi, ca o uşă de uriaş, care se închidea cu un mare drug de metal. Aceste uşi mă băgau în sperieţi: ele, podelele care scârţâiau, cabinele cu lacăt, încăperile care ascundeau cine ştie ce – poate vopsele sau fierăstraie mecanice, sau maşini de cusut, dar la fel de posibil, şi băi de acid sau ucigaşi cu topoare. Cine ştie ce violenţe puteau avea loc pe alee lângă şinele de tren într-o noapte de duminică? Chiar şi ziua, clădirea arăta abandonată.

I-am urmat pe Sirena şi pe agentul imobiliar fără dinţi la etajul al treilea – nu mai văzusem niciodată un agent imobiliar atât de bătut de soartă ca Eddie Roy, un bărbat deşirat, cu păr unsuros, aproape de şaptezeci de ani, la doar doi paşi de adăpostul pentru vagabonzi nu simţeam nimic altceva decât presimţiri rele: mirosul de plastic ars cu o notă de şoarece sau şobolan, adânciturile din trepte după decenii de paşi, becurile înalte şi slabe care proiectau o lumină ca un praf în coridoare, zgomotul ploii pe ferestre şi ferestrele în tocurile lor antice, asemănător cu zgomotul dinţilor agentului înainte să cadă – totul era de o tristeţe de neimaginat. Mă miram că Sirena nu părea să observe şi, mai mult decât atât, ea părea chiar entuziasmată, ochii îi licăreau.

- Am sperat să îţi placă şi ţie, s-a confesat ea, cu mâna din nou pe braţul meu, aparent inconştientă faţă de disconfortul meu. Este perfect.

Şi odată ce Eddie Roy descuie lacătul din capătul holului rece, am văzut imediat că avea dreptate – chiar şi pentru doi oameni, mai ales pentru doi, era perfect. Spaţiul era vast, în formă de L, tavanul avea o înălţime de patru metri lejer. Avea ferestre, uriaşe, panoramice, mânjite, ferestre ude, de ambele părţi, ferestre cu pervazuri adânci şi perdele largi – dar cumva, în camera asta plină de lumină albă, chiar şi în acea sâmbătă întunecată de toamnă, spre deosebire de scara înspăimântătoare, sunetele de huruială păreau vii, incitante, ca şi când clădirea respira. Podelele din lemn, bătătorite şi zgâriate, erau frumoase, suficient de întinse cât să patinezi pe ele. în colţul L-ului era o chiuvetă utilitară murdară, iar lângă ea, o masă de metal, plină de vopsea. în afară de asta, camera era goală, ca un incubator enorm, perfect.

- Da, a fost tot ce am putut să spun, iar Eddie Roy a zâmbit, dezvelindu-şi gingiile întunecate.

Chiria era destul de mare, dar atunci nu ra-am oprit să îmi fac griji despre asta. Nu m-am oprit să mă întreb de ce mă voia Sirena acolo – că invitaţia ei putea să fie una mercantilă, o chestiune destinată numai pentru înjumătăţirea costului, că ar fi putut chiar să îşi imagineze că drumurile nu se vor intersecta prea mult. Am văzut lumina şi spaţiul şi am simţit cum semnele se

adunau pentru mine, să mă readucă la viaţă, înapoi la arta mea. Nu m-am întrebat dacă aveam nevoie de studio, dacă îl voi folosi, am blocat din mintea mea aleea murdară, scara cu ecou, mirosul. Nu mă puteam gândi decât la „Da, da, da”.

Am semnat contractul de închiriere până la ora cinci, în biroul lui Eddie Roy din blocul de ciment de lângă magazinul de pui de pe Highland Avenue. Era din nou întuneric şi încă picura, dar am stat puţin pe trotuar, fără pălărie, fiecare ţinând în mână cheile noi, iar Sirena m-a îmbrăţişat brusc, timp în care cred că am înghiţit nişte păr de-al ei şi a trebuit să mă desprind, stânjenită.

- Pentru mine, ştiu că asta va schimba totul, spuse ea. Cine ştie? Poate că aici voi face o nouă Ţară a Minunilor.

- De ce nu?

- Este următorul meu proiect. înainte să ştim că vom veni aici. Am plănuit de luni întregi. Alice călătorie prin oglindă, ştii?

- Călătorie prin oglindă – ca atunci când eşti în Casa Surprizelor. Ştiu, am spus.

- Ce vei face?

- încă nu ştiu. Dar voi face.

în seara aceea m-am dus la cină acasă la Didi şi Esther în Jamaica Plain. Didi şi cu mine fuseserăm colege la cursul de artă în facultate, dar ne-am împrietenit cu adevărat ani mai târziu, când m-am mutat înapoi în Boston. Ea avea – are – aproape 1,82 m, un aer amazonian, dar blând. Pielea ei este netedă şi părul, ca un nor de ambră. Poartă ruj purpuriu. Când eram la Museum School, ne plimbam împreună în jurul iazului şi jucam biliard până târziu la Milky Way şi ne plângeam despre vieţile noastre. Recent despărţită de prietenul ei din facultate, ea lucra la postul de radio de la BU, dar a renunţat la el când a împlinit treizeci şi unu de ani ca să deschidă un magazin de haine vintage pe Centre Street, nu departe de spitalul veterinar. Ea a cunoscut-o pe Esther – care este foarte scundă şi sensibilă, cu păr negru şi cârlionţat şi ochi ca de mops – când Esther proba rochii de petrecere din anii '50 pentru nunta I ratelui ei din Colorado. Când Didi a vorbit despre ea

pentru prima oară, a spus că Esther arăta ca Betty Boop. Esther este oncolog la MGH, specialistă în cancerul la sân, şi mereu mă surprinde cât de fericite sunt împreună, pentru că sunt atât de diferite. Didi este confortabilă în propria ei piele, mai mult decât oricine altcineva şi mereu am simţit că a fi prietenă cu ea mă face mai apropiată de varianta pe care mi-o imaginez despre mine: cineva căreia nu îi pasă de toate lucrurile greşite, precum banii, moda sau statutul, dar care caută lucrurile autentic interesante. Şi deşi am ajuns să ţin mult la Esther, care este ţepoasă şi supărăcioasă într-un fel tonic, cred că ci îi pasă despre lucrurile astea, chiar îi pasă mult, dar mă întreb dacă Didi este conştientă cu adevărat de asta.

Când locuia singură, apartamentul lui Didi era decorat cu pos- tere din filmele lui Godard şi luminiţe de Crăciun în formă de ardei iute în jurul şemineului şi toată mobila fusese recuperată şi restaurată de mâna ei. Măsuţa ei de cafea era un ghem uriaş de lemn pentru cabluri telefonice pe care le luase de la gunoi şi le vopsise portocaliu strident. Dar odată ce ea şi Esther s-au mutat împreună, toate astea au dispărut. Era numai Saarinen aici şi Eames acolo, oţel inoxidabil şi granit, iar apartamentul lor era frumos, dar arăta ca un hotel, ca şi când nimeni nu locuia acolo, de fapt.

Cel puţin odată ce au avut-o pe Lili, ea l-a făcut să fie dezordonat. Lili este fiica lor adoptată din China. Este măruntă, ca Esther, şi cu faţa rotundă, cu membre slăbuţe, maronii, tăcută, dar poznaşă, într-un fel plăcut. Atunci, Lili avea cam patru ani şi era încă suficient de mică încât să îi iubească pe prietenii mamelor ei ca şi când ar fi fost ai ei şi când intram pe uşă ea mă lua de mână şi spunea:

- Nora, vino să vezi lumea mea! Am făcut o lume!

Mi-am petrecut primele douăzeci de minute ale serii cu picioarele încrucişate sub o masă, pe veranda lor de vară închisă, ajutând-o pe Lili să servească unui ansamblu de animale de pluş turtă dulce şi ceai rece, servite în ceşti din porţelan minuscule şi perfecte. Un elefant într-un costum de Batman, un iepure, o raţă, chiar şi un tatu stilizat. Cu ajutorul lui Didi, ea atârnase o pătură verde peste masă ca să facă un cort şi lumina

filtrată era mov şi cu pete. Luase pernele şi cuverturile de pe canapele şi paturi ca să facă un culcuş şi pusese câteva fotografii înrămate – Didi şi Esther la o petrecere, Esther împingând un leagăn cu Lili iarna – pe picioarele mesei. Îşi îmbrăcase animalele cu eşarfe colorate şi îşi poziţionase păpuşile ca şi când erau surprinse într-o conversaţie animată.

Mi s-a părut, nu pentru prima oară, că lumea lui Lili nu era atât de diferită de dioramele mele, sau chiar de instalaţiile Sirenei: luai o mică porţiune din pământ şi o faceai a ta, dar, de fapt, voiai ca altcineva – în mod ideal, un adult, pentru că un adult contează, are autoritate, dar nu este la fel ca tine – să vină să vadă, să înţeleagă şi astfel, cumva, să te înţeleagă *pe tine*. Şi toate astea, în mod sigur, ca în cele din urmă să te simţi mai puţin singură pe planetă. Şi ceea ce mai era adevărat era că eram fericită să fiu în vizuina ascunsă a lui Lili – mai mult decât fericită, eram onorată –, dar după câteva minute voiam să plec. Voiam să ridic pătura şi să mă întorc în cameră ca să îmi întind membrele şi să las în urmă păpuşile, firimiturile lor şi cănuţele cât un degetar cu ceai rece (şi cu lapte, dacă-ţi închipui) şi să mă întorc înapoi la prietenii mei adulţi şi la conversaţia lor. Îi faceam pe plac pentru cincisprezece sau douăzeci de minute cât stăteam acolo înăuntru.

Şi de aceea, mi-am spus eu, nu vreau să îmi arăt arta nimănui, chiar dacă, încă de la început, a o arăta era mare parte din sens: nu voiam să o arăt pentru că nu voiam să mi se facă hatârul. Nu voiam ca nimeni să simtă ca şi când trebuia să spună lucruri drăguţe, sau să spună orice, pentru că îmi dădeam seama când erau falşi, mereu îmi dădeam seama şi detestam asta. Nu voiam să îmi spună cineva că nu eram bună de nimic – la fel cum şi Lili ar fi fost şocată dacă i-aş fi spus aşa ceva: aceia nu erau deloc termenii lumii ei – şi eu nu voiam neapărat ca o persoană să îmi spună că *eram* bună. Voiam doar să fiu *înţeleasă* şi nu aveam încredere că voi fi.

Doar acum – şi îmi pipăiam noua cheie în buzunarul pantalonilor acum mă pregăteam să fiu înţeleasă ori nu, indiferent. Uneori, Sirena era în studio când eu nu eram acolo. Putea să se uite, să atingă

dioramele mele, să caute şi să cotrobăie. Şi ar fi fost mai bine dacă ar fi ales să nu facă asta? Era ca şi când îmi lăsam trupul – sau poate spiritul? – pe o masă, într-o cameră, să fie judecat de oricine, ca şi când ar fi doar un obiect.

- Haide, Nora. Esther ridică pătura cu ciucuri şi în lumină nu vedeam decât ochii ei de mops. E timpul să te alături tărâmului viilor. E gata cina. Lili prostestă. E valabil şi pentru tine, domnişoară. E timpul să ieşi de acolo. Număr până la trei ca să te speli pe mâini.

Lili se ridică în picioare. Era uşor pentru ea, pentru că era mică. Esther mi-a dat o mână să mă ridic şi m-a bătut pe spate când m-am ridicat, de parcă realizasem ceva.

- Pari foarte veselă. Didi punea tocana de peşte în castroane. Pentru Lili erau macaroane cu brânză şi morcovi, iar ea îşi legăna picioarele pe scaun şi mesteca cu gura deschisă înainte ca adulţii să fie serviţi măcar. Mi-am abţinut impulsul profesoral de a o corecta.

- Sunt veselă, am spus. Am închiriat un studio.

- Uau. Didi lăsă jos polonicul şi se lăsă pe spătarul scaunului. Ce veste.

- Dar pentru ce îţi trebuie? Esther îşi dădu seama imediat ce rosti asţa că aş putea să interpretez greşit, ceea ce am şi făcut. Adică, nu ai un atelier acasă?

- Am un al doilea dormitor, am spus eu. Acesta este un studio.

- Asta e fantastic. Didi se aplecă din nou şi distribui castroanele. Cred că e fantastic. Ea mă privi amănunţit. Şi spune-ne cum ai ajuns să faci asta. Pare... rapid? Poate de aceea se miră E.

Aşa că le-am povestit despre Sirena – la început despre Reza, iar apoi despre Sirena. Nu am spus nimic despre fluturii în stomac pe care mi-i dădea ea, despre faptul că întâlnirea noastră păruse plină de sens, cât de incitant fusese să descopăr că şi ea făcea artă – nu am spus nimic din toate astea, dar în timp ce povesteam, am avut experienţa bizară de a-mi auzi propria voce vorbind şi eram conştientă că nu o puteam modula cum trebuie,

că volumul şi intonaţia mea erau anapoda – prea zgomotos, prea dornică, prea multe informaţii. Era ca acel moment după câteva pahare de vin când auzi cum vorbeşti nedesluşit şi te întrebi dacă şi altcineva e suficient de atent cât să fi observat.

Totuşi, de data asta nu a trebuit să mă întreb. Când Esther a dus-o pe Lili la culcare, Didi m-a chemat afară pe balcon şi a aprins un joint. Ploaia se oprise în sfârşit, dar streaşina tot picura. Arborii din curte străluceau în întuneric.

- Spune-mi, spuse ea, ţinând fumul în plămâni şi dându-mi jointul. Despre ce este vorba, de fapt, pentru tine?

- Ce vrei să spui?

Ea respiră.

- Toată chestia asta, nu este numai despre studio. Vreau să spun, este fabulos, e delicios atelierul. Este cea mai bună decizie pe care ai luat-o în ani buni. Dar te-ai hotărât să faci asta înainte să mergi acolo, nu-i aşa?

M-am gândit un moment.

- Cred că aşa e.

- Deci nu este despre studio, de fapt.

- Atunci despre ce e vorba?

- Asta te întreb şi eu.

Am ridicat din umeri şi am râs. Nu puteam să spun. Nu aveam cuvinte să descriu asta şi în niciun caz, dacă aş fi avut cuvintele, n-aş
fi putut să dezvălui prea multe. Chiar şi cu Didi, nu voiam să dezvălui prea multe.

- Sunt entuziasmată. Contează? Ea mai trase un fum şi miji ochii.

Cred că va trebui să aşteptăm şi să vedem.Ţin minte acest anotimp. Această cină, această zi, semnarea contractului, care a avut loc în sâmbăta dinaintea alegerilor prezidenţiale: John Kerry versus Dubya, în runda a doua a lui Dubya. Asta era în toamna lui 2004. Lumea largă era profund nenorocită şi la fel şi acasă. Două războaie americane în desfăşurare – ambele nişte băi de sânge, o baie de sânge mai mare şi o baie de sânge mai mică, războaie clandestine, pline de ură,

marcate de trădare, incompetenţă şi corupţie. Nu mă întreba.

Am primit o tânără femeie, o fată, de fapt, de doar douăzeci şi cinci de ani, care a venit la şcoală cu un an înainte ca să vorbească despre ONG-ul ei – l-a fondat singură, această făptură firavă cu fusta ei mini de denim şi fardul de pleoape albastru-argintiu a făcut lobby la Congres şi a primit milioane să facă asta, Dumnezeu ştie cum, de-abia terminase facultatea şi scopul fiind să numere victimele civile părea un lucru atât de sănătos şi bun de făcut. Ea le vorbise copiilor despre asta foarte blând, cu vocea ei ascuţită şi plină, despre cum voia să îi ajute pe toţi răniţii, atât irakieni, cât şi americani, şi că, dacă nu ţineai socoteala, unii oameni ar putea fi uitaţi. Am chemat doar elevi de clasa a cincea şi a şasea ca să o asculte, chiar şi aşa, pentru că munca ei era să numere cadavre, practic, şi oricât de mult luciu pui peste asta, nu poţi să îi sperii pe copii şi să le provoci coşmaruri. Mi s-a părut curajos din partea Shaunei să o primească de la bun început, dar cred că era nepoata cuiva din i onsiliul director al şcolii şi ea vizitase, de fapt, trei şcoli în toamna iiceea înainte să plece.

Nu îmi dădeam seama cum puştoaica asta putea să facă mare lucru, dar apoi, după câteva luni, a apărut la ştirile de seară, pe CNN, iu o eşarfa şi o mapă şi fără niciun fel de machiaj şi era pe bune, Irează şi impresionantă şi nici măcar o dată nu a spus „Păi" şi povestea lucruri teribile despre numerele irakienilor – copii, familii, lemei bătrâne – ale căror răni şi decese nu erau raportate oficial, iar ca mergea din uşă în uşă cu mapa ei şi cu încă vreo doisprezece oameni recrutaţi de ea şi făceau o treabă al naibii de bună.

Iar după numai patru luni a apărut din nou la ştiri, de data asta în *The New York Times*, un titlu în dreapta pe prima pagină şi o poză în pagină a cincea, dar din nou fardată, o fotografie făcută evident înainte să plece. Şi era acolo pentru că ea şi traducătorul ei fuseseră într-o maşină care urma un convoi armat pe drumul infam spre aeroport şi un nenorocit i-a aruncat în aer cu o rachetă. Şi în articol spunea (mereu voi ţine minte asta) că ultimul lucru pe care l-a spus atunci când

soldaţii au venit să îi ajute trupul ars şi supurând împrăştiat în praf pe marginea drumului lângă Bagdad, ultimul lucru pe care l-a spus înainte să moară a fost „Sunt în viaţă”. Avea 26 de ani.

Dar ea fusese mai vie în acel scurt interval de timp mai mult decât mulţi sunt într-o viaţă întreagă; şi apoi a murit.

Am luat articolul să i-l arăt Shaunei, care primeşte numai *The Boston Globe,* dar vestea era şi în *The Globe*. Nu le-am spus copiilor, aşa că unul sau doi dintre ei probabil că încă se gândesc la ea acolo undeva, numărând morţii şi răniţii, dintre care sunt încă mulţi pe care, dacă i-ar număra, ar fi încă în viaţă numai ca să numere.

Aşa era pe atunci. Şi cu toate astea, în noiembrie întâmpinam fiecare dimineaţă de parcă ar fi fost primăvară, de parcă în locul unei întunecări zilnice, atât sezoniere, cât şi societale, ne îmbarcam într-o nouă şi genială aventură în fiecare nouă zi, mai bună şi iluminată decât cea din urmă. Ceea ce şi făceam.

Era ca şi când ai avea 11 ani şi ai tânji după compania celui mai bun prieten. Dacă mă trezeam în fiecare dimineaţă cu un astfel de zel, fiecare frunză sau fiecare mână de copil se contura meticulos pentru mine ca o minune a naturii, îmbăiată într-o lumină superioară, asta era pentru că în inima mea purtam în fiecare zi posibilitatea unei conversaţii, a unei aventuri cu Sirena. Această posibilitate – adesea o probabilitate – era complicat combinată cu entuziasmul atelierului, al spaţiului pur, luminos, aerisit, dezordonat în care ne întâlneam.

Ea petrecea acolo zile întregi, în timp ce eu veneam aproape de asfinţit, la trei şi jumătate sau aşa ceva, când unghiul luminii soarelui şi aerul erau pudrat deja şi pătate de noapte, o lumină slabă şi glorioasă de iarnă. Beam cafea: alături de întinderile de mătase indiană de culoarea bijuteriilor pe care le lipise de pereţii capătului ei al studioului, un covor murdar, trei pufuri mici cu smocuri şi o masă mică marocană de alamă, Sirena instalase un arzător pe masa lungă şi o colecţie de ceşti de ceai ciobite din magazinul Goodwill. Ea avea darul de a face obiectele frumoase, dar şi

confortabile, într-un fel uşor, un dar pe care îl asemuiam mamei în copilărie. Adoram că atelierul, deşi spartan, aducea prin cele câteva obiecte ale sale cu un bazar oriental. îmi plăcea chiar şi când mă duceam şi îl găseam gol, că ea lăsase ceştile murdare împrăştiate, cu urme de zaţ de cafea şi mânjite de rujul ei stacojiu şi adesea o eşarfă sau un pulover uitat pe podea, de parcă îmi spunea: „Nu-ţi face griji, mă întorc imediat”.

Mă ocupam să aduc gustări – biscuiţi de la Hi-Rise, sau brioşe de la atunci noul magazin din Davis Square, oprire rapidă pe bulevardul Highland în drumul meu spre atelier –, iar ea făcea o pauză de la muncă să fiarbă cafeaua şi stăteam de vorbă cam trei sferturi de oră până când ea se ridica destul de brusc, scuturând nişte firimituri inexistente şi spunea „au travail”, ceea ce chiar şi cu franceza mea jalnică puteam să înţeleg şi ajunsesem să anticipez. Apoi spălam cănile de cafea, iar ea mătura podeaua cu trei mişcări rapide, se întorcea cu spatele la mine, se întorcea în colţul ei din L. Şi eu mă duceam în colţul meu şi mă simţeam puţin ca un câine trimis înapoi l.i coşul său şi aprindeam luminile puternice deasupra mesei pe care o instalasem şi, hrănită cu prăjituri şi conversaţie, lucram în timp ce noaptea cădea în jurul nostru, până când rămânea numai iazul meu de lumină şi iazul ei de lumină, iar muzica de la CD player care plutea încet în spaţiul vast şi întunecat dintre noi.

Cam pe la cinci şi jumătate sau şase fără un sfert, ea îşi împacheta echipamentele şi se ducea acasă la Maria, dădaca, şi la Reza şi, normal, la Skandar, deşi timp de luni întregi el a rămas o enigmă pentru mine, auzit numai ca murmurul la telefonul mobil când ea vorbea încet şi repede şi în franceză, după cum îmi imaginam mereu, cu o uşoară iritare.

îmi plăcea să lucrez cu cineva în apropiere. Era ca şi când mă întorsesem din nou în sala de artă a domnului Crace. Ce detestam – deşi niciodată imediat – era timpul după ce pleca Sirena.

Pentru o perioadă am fost atât de ocupată cu scena la care lucram, încât nu am observat. în toamna aceea realizam o mică replică a dormitorului lui Emily Dickinson din Amherst, cam de mărimea unei cutii de pantofi, cu fiecare bucată de duşumea la locul ei,

reproducerea mobilei sale la scară exactă. Odată ce am realizat camera ei şi am creat-o pe ea cât am putut de bine, pentru o cămaşă de noapte de in alb cu volane, scopul meu era să instalez un circuit, astfel încât Emily Dickinson a mea să poată fi vizitată cum stătea în patul ei cu instalaţii luminoase plutitoare – muza angelică, adorata ei moarte şi, desigur, mica mea mascotă lăcuită, bucuria în sine.

Aceasta era, îmi imaginam eu, prima dintr-o serie: voiam să fac una cu Virginia Woolf la Rodmell, când şi-a pus pietre în buzunare şi a scris ultimul ei bilet: ideea mea era să fie cu valuri de râu, învolburate şi efecte sonore şi o copie exactă a biletului scris care să se proiecteze nu peste peretele dioramei şi pe fereastra din dormitorul Virginiei, ci spre pereţii noştri de afară, astfel încât, în loc să fie mici, cuvintele să fie uriaşe. în ochii minţii mele, ele aveau să clipească, pentru mine clipitul era foarte important.

Apoi urma una a pictoriţei Alice Neel, în sanatoriul în care a fost trimisă după căderea ei nervoasă în jurul vârstei de treizeci de ani. Voiam ca acolo să fie un ecou, înţelegi, între camera albă a lui Emily Dickinson şi camera albă a lui Alice Neel, monasticul şi azilul: ambele refugii, dar de tipuri atât de diferite. Şi amândouă sferele femeilor. M-am gândit până şi la titlul seriei mele nonexistente: „O cameră doar a ei?” Mă gândeam că semnul întrebării era cheia.

Adoram povestea lui Alice Neel, în parte pentru că viaţa ei a fost atât de dură şi amară, dar în final a fost totul bine, şi în parte pentru că arta ei, ca şi a mea, nu a fost deloc la modă pe durata a mare parte din viaţa ei şi din cauza asta a trebuit să ştie de ce o făcea şi de ce a continuat să facă asta până la sfârşit. Ea era ACS: Anti-Casa- Surprizelor. O iubeam pentru asta.

Ultima dioramă pe care plănuiam să o fac era opusul celorlalte. Urma să fie camera Edie Sedgwick din Fabrica lui Warhol. în loc să încerce să fugă de lume, Edie s-a sacrificat pentru ea. Ea a existat numai în privirea publicului. Imaginează-ţi: o suprafaţă atât de frumoasă de pe care a fost ştearsă orice adâncime. Dar atunci fotografiile, intensitatea lor, vitalitatea ei – în mod

sigur arată de parcă în spatele acelor ochi era captiv un suflet.

Edie era esenţială. Mi-am petrecut o parte din adolescenţă, în pantaloni negri, fermecată de Edie Sedgwick, îndrăgostită de insecte, de ochii uriaşi şi de priviri, chiar dacă pe vremea mea ea era deja de mult moartă. Ea era Marilyn Monroe a oamenilor la modă – mai mică, mai rapidă, mai deşteaptă, mai apropiat vie şi mai eficient moartă, o felie anorexică de viaţă, cu nu mai multă interioritate decât un teckel. Totuşi, dacă atunci când aveam 16 ani şi mă îndreptam spre facultate, m-ai fi întrebat dacă voiam să fiu Georgia O'Keeffe sau Edie Sedgwick, clar aş fi ezitat. Şi poate aş fi spus Sedgwick. Ea a definit ceva, spuneam noi pe atunci.

Dar ideea era că eram consumată – într-un fel discursiv, distrugător – de seria mea ipotetică şi în primă instanţă de diorama mea cu Emily Dickinson, de amănuntele sale practice. Aveam pensule cu un singur fir şi o lupă ca de ceasornicar ataşată de frunte şi petreceam trei zile la replica în miniatură a peisajului de pădure, alterna între ferestrele din dormitorul lui Emily, iar când a fost gata, am decis că asemănarea era slabă şi că trebuia să o iau de la capăt.

Ore, şi ore, şi ore de muncă la casa de păpuşi, şi eu o adoram, eram pierdută în ea ca unul dintre copiii mei. Dar când Sirena pleca, mai devreme sau mai târziu, ridicam privirea de la masa mea şi îmi dădeam seama că eram singură într-un mic iaz de lumină, într-o cameră mare şi întunecată, de parcă eu însămi eram figura din diorama altcuiva, manipulată pe propria mea scenă de un uriaş pe care nu îl puteam vedea. Odată conştientă de izolarea mea, nu mă temeam de ea, ci de întreruperea ei. Mergeam spre ferestre şi mă uitam în noapte, încercând să mă asigur că nu eram privită. Stăteam lângă uşa atelierului şi ascultam pentru o clipă în hol sau din camerele alăturate. Dacă se auzeau paşi sau zgomote, eram consolată dacă erau zgomotoase, de parcă aceia fără feţe îşi anunţau prezenţa. Eram şi mai fericită când se auzeau voci, sau cum se întâmpla uneori, un radio distant, dar dacă sunetele erau înăbuşite, oprite, intermitente, mi se oprea inima şi mă temeam că tâlharul

anonim al coşmarurilor mele pândea undeva pe scară, aşteptând să plec.

Uneori, puteam să trec peste asta, mă forţam să mă întorc la masa mea, la lumea mea de Liliput şi mă pierdeam din nou, dar în alte seri – mai ales dacă vremea era tăcută, fără păcănit de ploaie, fără sunete deloc în afara celor din jurul meu – mă lăsam pradă spaimelor mele, împachetam în grabă şi plecam zgomotos din clădire, pe hol, pe scări şi afară, mereu surprinsă de blândeţea luminilor stradale, calmul sec al drumului din afara depozitului

.Am descoperit că doream să lucrez, mult mai mult decât îmi dădusem seama vreodată, dar nu voiam să

10

lucrez singură. Paradoxul era perfect: nu voiam să lucrez singură şi cu toate astea nu puteam să îmi fac munca decât singură. Ce alt răspuns posibil putea exista la dilema mea? Sirena. Sirena era răspunsul meu.

Am încercat, atunci, marţea, când copiii aveau ora de ştiinţe cu Estelle la finalul zilei şi joia când aveau educaţie fizică la ultima oră, să ajung la atelier cu 40 de minute mai devreme. Odată am uitat de o şedinţă şi am primit o replică mirată de la Shauna:

- Este totul în ordine? a întrebat ea. Pentru că nu îţi stă în fire.
- Nu-i aşa? am spus eu. încep să mă întreb.
- Nu mă face să îmi fac griji despre tine, Nora, a spus Shauna şi, deşi părea îngrijorată, îmi dădeam seama din tonul ei că vorbea serios. Oamenii nu vor să îşi facă griji despre Femeia de la Etaj. Ea este de încredere, organizată şi nu dă bătăi de cap.
- Nu mi-a fost niciodată mai bine, am spus eu, şi am vorbit serios. în acele zile de marţi şi joi aveam aproape o oră în plus de companie în timp ce lucram, iar Sirena se bucura şi ea de prezenţa mea, îmi dădeam seama după felul în care îşi aduna eşarfele în jurul ei şi venea spre mine chiar dacă eu nu făceam decât să o salut. Mă întreba despre Reza, sau despre ceilalţi copii, pe care ajunsese să îi cunoască din poveştile mele, sau despre un pantofar local bun, sau despre orice altceva – şi atunci vorbeam, lucram sau ne pregăteam să lucrăm şi ne beam cafeaua cu întreaga după-amiază înaintea noastră – era doar două şi jumătate în acele zile, iar eu zâmbeam aproape încontinuu. Cui îi păsa de Shauna McPhee?

Din când în când, Sirena venea spre capătul meu de atelier şi se apleca deasupra camerei lui Emily Dickinson. Ea mereu se comporta ca şi când era o

noutate pentru ea, era ceva ce nu făcea niciodată când eu nu eram acolo.

„A avansat mult”, spunea ea dintr-o suflare, trecând un deget atent peste marginea de sus a unui zid. Sau arăta prin fotografiile şi vederile cu camera adevărată împrăştiate pe masa mea şi spunea: „Uau, este exact la fel” sau „Cum vei face piesa aceea?”

Mă temeam că ea mă judeca, deşi nu mă simţisem niciodată aşa. Ea arăta de parcă era pur şi simplu, curioasă în privinţa mea. Pentru că mă plăcea. într-o după-amiază când îmi dădea cafeaua, ea şi-a pus mâna nu pe braţul meu, ci pe mâna mea.

- Dumnezeule, ştii, e grozav că eşti aici, a spus ea. Fără tine aş putea înnebuni.

- Pentru prietenie, am spus şi mi-am cana ciobită.

- Da, pentru prietenie.

- Suntem amândouă norocoase, să ştii, am spus eu. Este aşa un mare dar pentru mine. Chiar dacă dau de belele.

- Ce vrei să spui?

Am povestit despre cum am lipsit de la şedinţă şi cum s-a enervat Shauna.

- Dar nu contează, am spus eu, pentru că sunt aici cu tine.

Şi atunci mi s-a părut că ar putea să sune prea dornic, prea nevoiaş. Simţeam cum mă înroşeam.

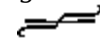
- A, dar pentru tine e altfel. Asta e bine pentru tine, dar este doar ceva în plus faţă de viaţa ta adevărată, care se întâmplă în fiecare zi, a spus Sirena, fără să se uite la mine, privind afară pe fereastră, ţinând cana sub bărbie, de parcă îi era frig. Dar pentru mine, eu aici, în Boston, nu am o viaţă adevărată, aşa că asta este. Asta este totul. în afară de Reza şi Skandar, desigur. Şi de aceea mă bucur atât de mult că eşti aici.

Aş fi putut să spun multe lucruri. Voiam să spun că viaţa mea adevărată avea mai puţine în ea decât viaţa ei temporară, prefăcută, că misterul vieţii mele putea să

se asemene atât de mult cu o autostradă prin Marile Câmpii, kilometri şi kilometri de teren drept şi plat, aproape fără niciun copac. Şi acum nu era doar un copac, ci o oază. Evident, nu am spus asta.

în schimb, am încuviinţat, uitându-mă la profilul ei conturat pe fundalul luminii ochilor ei negri şi trişti şi voiam să înaintez şi să o ating, aşa cum ea mă atinsese pe mine, dar nu mă puteam gândi la cum să fac asta, aşa încât să nu pară ciudat. Bănuiesc că sunt reprimată sau crispată, dar mă temeam, pentru că nu ştiam exact ceea ce simţeam – un fel de intensitate a emoţiilor pe care nu o puteam exprima – şi nu ştiam cum se simţea ea şi nu voiam să se înţeleagă prost sau să creez o situaţie stânjenitoare. Aşa că, deşi voiam să îi ating braţul, nu am făcut asta: am încuviinţat, am zâmbit, am terminat şi restul de cafea şi când am pus cana în chiuvetă, am spus:

-Ei bine, *au travail*| folosind cuvintele ei, dacă nu gesturile ei, pentru prima oară.

Ştiu la ce te gândeşti. Te gândeşti că eram îndrăgostită de ea – ceea ce eram –, dar încă un fel romantic, ceea ce nu eram. Te gândeşti de unde aş putea să ştiu dacă eram îndrăgostită romantic, eu a cărei viaţă amoroasă aparent nonexistentă ar sugera o carenţă pudică, un uter stafidit ca o coajă de porumb şi sâni ca nişte ugere smochinite? Te gândeşti că orice altceva face Femeia de la Etaj cu pisicile ei, ibricele ei de ceai, reluările *Sex and the City* şi nenorocitul ei de catalog Garnet Hill, femeia cu clasa ei de elevi de a treia şi zâmbetul ei alb ca perlele – ea face orice altceva, dar nu are deloc o viaţă amoroasă.

Doar pentru că acel ceva este invizibil nu înseamnă că nu este acolo. în orice moment, printre noi plutesc multe lucruri invizibile.
Clarvăzătorii văd fantomele, dar cine vede emoţiile invizibile, evenimentele neînregistrate? Cine vede iubirea mai efemeră decât orice fantomă, dar să o

prindă? Cine eşti tu să îmi spui mie că nu ştiu ce înseamnă iubirea?

Probabil că nu a fost un început bun indiferenţa mea faţă de prima alipire băloasă cu Alf în camera obscură de la liceul din Manchester şi inabilitatea mea de a vedea rostul unui soţ când aveam 16 ani. Dar, cititorule, la vremea mea, aproape că m-am căsătorit. Când privesc în urmă, aproape că nici mie nu îmi vine să cred.

în facultate am avut prieteni, da, în felul în care fetele care sunt extrem de populare cu alte fete cu prieteni. Perioade îndelungate tânjeam religios, aproape monastic după cineva nerealist şi nepotrivit. Apoi în rândurile celor care nu iubeau şi rândurile celor care nu erau iubiţi se strecurau hoinarii şi rătăcitori faţă de care nu mă puteam apăra. Erau primii mei iubiţi cei care veneau şi plecau: englezul care venise pentru un semestru, cu graiul lui de Wittgenstein şi claia de păr negru, prietenul fratelui colegului meu de cameră Nate, venit de la Harvard pentru un weekend prelungit, clipind din spatele ochelarilor şi bând din sticluţa lui de coniac, sau Avi, prietenul din Israel al lui Jonanne Goldstein, venit din armată, cu pielea neagră, păros şi musculos, care timp de un semestru a venit pe la Middlebury, a luat multe droguri şi a făcut sex cu cine a vrut, în timp ce Joanne era la cursuri, sau la sala de gimnastică, sau unde era şi aparent nu observa.

în vara după ultimul an, când credeam că nu mă voi îndrăgosti vreodată, l-am cunoscut pe Ben. Era august, şi era cald. Ne-am cunoscut pe Martha's Vineyard, unde stăteam cu prietena mea Susie, la casa părinţilor ei, la un picnic pe plaja Aquinnah, jucând volei, nisipul prăjindu-ne tălpile, unde el a sărit în evidenţă nu doar pentru că era înalt şi slab, ci pentru că avea din prima aerul unei dulceţi răbdătoare pe care nu a pierdut-o niciodată, ceva aproape inocent. M-a invitat la cină în Edgartown şi a venit să mă ia pe o motoretă împrumutată, iar când ne-am întors la Susie, pe South

Road, după cină, cu luna răsărită şi arborii întortocheaţi de pe marginea drumului, m-am simţit cu el atât în siguranţă, cât şi capabilă de aventură. Când am ieşit spre câmpul deschis dincolo de care vezi marea pentru prima oară, luminată de lumina lunii şi de sutele de licurici ca nişte lanterne fermecate punctate, a oprit motoreta şi am suit către peretele de piatră, privind în zare în tăcere – era într-adevăr uluitor – şi apoi ne-am sărutat. îmi aduc aminte că am oftat, atât de plăcere, cât şi cu un fel de resemnare, şi m-am gândit „Ei bine, atunci asta e”.

Şi Ben de-abia terminase facultatea, originar din Northern California, dar s-a mutat la New York, aşa că am sărit în tren şi m-am mutat şi eu la New York, unde am închiriat un apartament cu Susie şi altă fată de la facultate pe nume Lola, într-o clădire soioasă de la 102nd şi Amsterdam, care atunci nu era în mod deosebit un loc plăcut în care să locuieşti.

Ben stătea în Alphabet City, iar serile cânta într-o formaţie. în primul an, ziua lucra în mutări şi a devenit foarte puternic, iar eu lucram ca şi chelneriţă şi pentru o vreme a fost foarte distractiv, aşa cum viaţa este distractivă când este provizorie. Doar ceea ce pare distractiv la început se poate învăţa repede, însă curând începu să mă doară capul şi aveam picioarele obosite, iar clienţii mi se păreau nepoliticoşi şi autoritari, aşa că am cumpărat un costum cu banii trimişi de părinţii mei şi am început să merg la interviuri pentru posturi de afaceri. Spre surpriza mea, am primit o ofertă de la o firmă de consultanţă în management şi, odată ce aşa ceva mi se oferise, cum puteam să refuz?

Şi apoi trebuie să mă fi schimbat. în mod sigur nu mai pictam nimic. în acele vremuri, la începutul anilor '90, părea inutil şi era entuziasmant să am bani pentru prima oară... Nu pot să explic în totalitate – este ca şi cum s-a întâmplat unei alte persoane şi când mă uit înapoi şi văd cine eram atunci, ea nu arăta ca o persoană cunoscută. Dar pentru că am devenit această persoană şi pentru că Ben era foarte conciliabil şi pentru că mă

iubea, şi el a simţit nevoia ile schimbare. Eu spuneam lucruri precum „Nu mai suntem copii – e vremea să fim serioşi" şi în timp s-a înscris la Facultatea de Drept la NYU, ceea ce este exact genul de lucru pe care îl faci când ai senzaţia că a venit timpul să devii serios, dar nu ai idee de ce presupune asta. Nu e nevoie să mai spun că a renunţat şi la formaţie, de care într-un fel nu mai avea nevoie pentru că în timpul lui liber mă avea pe mine. Atunci deja locuiam împreună într-o cutie mică, fadă, respectabilă, cu tavan jos, postbelică, la est de parcul Gramercy, o ţară a nimănui în ceea ce priveşte moda, la câteva cvartale distanţă de Arts Club, dar la un milion de km distanţă de orice fel de artă. Nici nu mă mai uitam la artă, credeam că planul meu de a deveni artistă era o fantezie a neputinţei şi că cu banii mei – cu putere! – nu aveam nevoie de ea.

Biroul meu era la etajul 34, mergeam peste tot cu taxiul, zburam cu avioane, aşteptam în aeroporturi şi stăteam trează tastând la computer noaptea târziu în hoteluri. Aveam doar 25 de ani şi aveam patru perechi de pantofi Christian Louboutin. Aveam o canapea albă, modernă, supradimensionată, şi cea mai scumpă plapumă de pe piaţă din Suedia (un obiect de care încă mă bucur). Şi când Ben m-a cerut în căsătorie, la o cină bogată, într-un restaurant atât de îngrijit, încât eram clienţii cu 20 de ani mai tineri decât toţi ceilalţi şi probabil singurii fără gută – mi-am dat seama – nu imediat, dar în săptămânile care au urmat, diamantul greu care îmi strălucea pe deget (la ce îmi trebuie un diamant?) – că Ben, avocatul apărării pentru infractorii cu guler alb, mă plictisea, deşi era dulce şi că nu îmi păsa de canapea sau de pantofi sau chiar de plapumă şi că nici măcar nu îmi *plăcea* mâncarea complicată, care fie mă constipa, fie îmi provoca diaree.

Nu te aşteptai la asta din partea Femeii de la Etaj. Aveam o iubire şi o aventură amoroasă cu o viaţă lumească şi am părăsit-o. Dacă m-aş fi căsătorit cu Ben şi m-aş fi mutat în Westchester (ştii, nu-i aşa, că ne-am fi

mutat în Westchester?), atunci ani mai târziu, când mama s-a îmbolnăvit, nu m-aş fi predat ei aşa cum am făcut-o, pentru că atunci ar fi existat deja copii (ştii, nu-i aşa, că ar fi existat copii? La fel cum, în cele din urmă, inevitabil, ar fi existat un divorţ) şi cel puţin una dintre întrebările de la examenul vieţii mele ar fi primit un răspuns pe măsură. Dar atunci nu ar fi existat artă, nu ar fi existat oxigen şi ar fi fost acele slujbe şi toate lucrurile care veneau cu ele şi ar fi existat Ben, pe care, inocent până la capăt, am ajuns să îl dispreţuiesc pentru maleabilitatea lui, pentru cât de mult semăna cu mine şi pe care să îl privesc aproape – destul de greşit înţeleg acum – cu dispreţ.

Nu ştiu unde este acum, mai mult de un deceniu după, Ben Souter („Peţitorul meu Souter”, glumeam eu la început), dar sper de dragul lui că este fericit, căsătorit şi are copii frumoşi, o casă mare şi sper că a câştigat milioane şi a rămas la fel de dulce.

Cu toţi acei ani în urmă, el nu a fost nici pe departe ultimul. Nu trebuie să ţi-i enumăr – bărbatul căsătorit, pentru scurtă vreme, absolventul temător pentru mult mai multă vreme, băiatul cu zece ani mai mic decât mine care mi-a spus – cred că singura persoană din viaţa mea care mi-a spus asta – că eram sexy. Poate că asta mă face să par defensivă. Ceea ce bănuiesc că şi sunt. Pentru că înainte de familia Shahid am crezut că am înţeles iubirea şi ce era şi ce simţeam faţă de ea, iar apoi totul s-a răsturnat cu susul în jos.

Simplul fapt că pot să îţi spun fără să clipesc că aş putea să îi ucid – şi că mai presus de toate aş putea s-o

ucid pe ea – spune tot ce este de spus. O, nu te teme. Nu o voi face. Sunt inofensivă. Noi, Femeile de la Etaj, suntem şi asta. Dar aş putea.Două lucruri s-au întâmplat în cele două săptămâni înainte de Crăciun. Primul a fost că mă temeam în singurătatea din atelierul meu pe întuneric. încercasem să mă lupt cu groaza mea, să stau calmă prin spasmele ei şi să continui să lucrez serile la diorama lui Emily. Lucram la patul lui Emily şi nu se auzea niciun sunet în afară de radiatoare şi vuietul distant şi intermitent al furnalului care se aprindea, sufla şi adormea din nou. Lăsam CD playerul să se scufunde în tăcere pentru că voiam să mă asigur că pot să aud orice sunet uman şi mă temeam că muzica le-ar putea astupa.

Şi apoi, în timp ce şlefuiam şi ciopleam în oaza mea de lumină, am auzit într-adevăr sunete. Tropăituri distante pe scară, vagi şi aproape goale şi apoi paşi care începeau, se opreau, paşi gingaşi care deveneau mai zgomotoşi, oprindu-se pe coridor – oare prindeam zdrăngănitul unui lacăt, scârţâitul unei balamale neunse? – şi nu, mergătorul îi dădea înainte, avansa mai aproape. Paşii, aşa cum dicta coşmarul meu, s-au oprit la uşa mea. Capătul holului: nu mai aveau unde să se ducă.

Am lăsat jos hârtia şi beţele mele cu şmirghel. Mâinile mele pluteau deasupra mesei, eram conştientă din ecoul tăcerii din cameră, că îmi ţineam respiraţia. Nu voiam să zgârii podeaua cu scaunul, îmi auzeam inima, se vedea lumina pe sub buiandrug? Poate – dar stai: o bătaie la uşă. Nu o bătaie întâmplătoare, una înceată, ritmică la fel ca un secret sau un mesaj dum-da-da-dum-dum şi din nou.

Să deschid? Ştia că eram acolo? Ştia cine eram? Oare ritmul era un semn sau un fapt fără sens? Era

cineva care bătea la uşa greşită sau ceva mult mai întunecat?

în agitaţia mea, m-am mişcat. Scaunul a scos un scârţâit furios, aprig.

Din nou o bătaie. De data asta mai tare. Din nou acelaşi ritm, din nou de două ori. Un anunţ. Şi apoi zgâlţâirea clanţei.

Şi acum? Şi acum? Vocea mea profesorală, autoritară, atât de importantă, mi-a spus să nu mă ghemuiesc ca un copil, ci mi-am luat cuţitul X-Acto şi am verificat ca lama să fie întinsă.

- Cine e? am târşâit scaunul cât de tare am putut, o strategie inversă, şi am bătut din picioare, într-un fel masculin, speram eu, spre intrus. Cine este?

Vocea de pe cealaltă parte – una de bărbat – a spus ceva ce nu am înţeles. M-am apropiat atât de mult de uşă, încât îmi imaginam că îl pot auzi respirând de partea cealaltă. El a emis o tuse, o tuse de fumător, în care am încercat să citesc o întreagă personalitate!

- Cine este? Vorbiţi clar, vă rog! în sfârşit, profesoara triumfătoare. Şi apoi am auzit numele pronunţat nu cum îl pronunţam, aşa cum îl pronunţa ea. *Sii-ree-na.* Ca un italian.

Am pus cuţitul X-Acto în buzunarul de la spate – cu o notă mentală să îl scot înainte să mă aşez – şi am tras de zăvor, am deschis larg uşa, aproape cu furie, ca să încerc să îmi iau vizitatorul prin surprindere.

într-adevăr, pentru o clipă a părut surprins, ca în filmele mute atunci când se mima surprinderea, cu sprâncenele ridicate şi gura deschisă involuntar, iar apoi şi-a recompus trăsăturile pentru un zâmbet plăcut, aproape mieros şi a întins o mână.

- Iar tu trebuie să fii Nora Eldridge, nu-i aşa?

Am ezitat.

- Nu, doar prietena şi colega soţiei mele. El a pus un accent puternic pe a doua silabă – *co-legă* –, îl făcea să pară atât străin, cât şi important. Dar şi profesoara fiului meu. Ce mai faceţi?

Acesta era tatăl lui Reza şi soţul Sirenei.

- Dumneavoastră trebuie să fiţi...
- Skandar. Skandar Shahid. Ce mai faceţi? El a întins o mână pătrată, păroasă chiar când a intrat, iar eu am păşit în atelier. Sirena nu este aici?
- A plecat acum o oră.

El a privit sceptic spre întunericul ordonat în capătul ei al camerei (deci mai fusese aici înainte) şi apoi înapoi spre cercul meu de lumină rotundă.

- Iar dumneata ai atelierul spiriduşilor, a spus el, zâmbind.
- Pardon?
- Sunteţi – vreau să spun doar că sunteţi precum spiriduşii cizmarilor, muncitori noaptea ca să faceţi ceva perfect. El a zâmbit, dar nu şi-a dezvelit dinţii: Un gentleman. Şi, în plus, ceea ce faceţi este foarte mic.

Ceea ce înseamnă că se uitase şi la diorama mea şi probabil şi la schiţele mele. Ceea ce însemna că ei se uitaseră la masa mea împreună sau cel puţin îmi căutaseră prin obiecte într-un fel atent, static, în timp ce Sirena îşi punea haina. Sau punea ibricul la fiert. Cumva nu mă gândisem niciodată că el ar fi putut să fie acolo.

- Da, am spus eu. Este mică. Recunosc asta.
- Vedeţi asta?

El a râs şi se văzu strălucirea unui dinte. Mă bucur atât de mult. El se opri. Ca şi soţia lui, vorbea cu accent, dar, spre deosebire de al Sirenei, al lui era scurt, ordonat.

- Să fac nişte ceai?

El înaintă spre chiuvetă, cu haina încheiată la nasturi încă pe el. Pantofii lui de piele uzi şi distruşi sau întunecaţi, pe podea. Acest gest al lui de proprietar mi s-a părut destul de nefiresc.

- Ceai?
- Preferaţi cafea? Sirena mereu vrea cafea, dar mie îmi place ceaiul.
- Dar Sirena nu este aici, s-a dus acasă. Trebuie să fi părut nepoliticoasă pentru că el se opri şi se întoarse să mă privească de parcă îl luasem din nou prin surprindere.

Am spus oare că, din ce vedeam eu, comportamentul lui era de necitit, dar Skandar Shahid s-a dovedit a fi în mod superficial bărbatul meu ideal. Era genul de bărbat pe care l-aş fi privit la metrou sau într-un aeroport, care m-ar fi făcut curioasă, genul de bărbat în faţa căruia, dacă aş fi stat lângă el la o petrecere la cină, m-aş fi simţit amuţită, timidă. Genul de bărbat – un adult – despre care am crezut mereu că nu voi cunoaşte.

Nici înalt, nici scund, nici gras, nici slab, avea un păr negru ondulat, bogat, lung şi acum grizonant de parcă ar fi stat pentru o vreme într-o furtună de zăpadă. Ochii lui – dar eu crezusem că ochii lui Reza erau ai mamei sale? – erau bizantini, ovali, cu gene grele şi negri. Erau măriţi de ochelari, dar ochelarii erau cumva discreţi, astfel încât nu vedeai decât ochii lui enormi. Avea obrajii plăcut rotunjiţi, nas nici osos, nici borcănat, un nas ca o lecţie de desen şi buze întunecate, uşor pline. Voiam în acelaşi timp să îi ating bărbia şi să simt şmirghelul ei de seară. Am zâmbit şi am spus:

- Scuze. Ceaiul e perfect.

El a umplut ibricul la chiuvetă şi a pornit arzătorul, foarte comod cu spatele la mine.

- Ştiţi dacă sunt biscuiţi? întrebă el căutând printre cutia de cafea şi cutiile de ceai. Doriţi un biscuit?

- Mă tem că tocmai i-am terminat.

- Tocmai nu mai sunt? se întoarse amuzat. Tocmai sunt, tocmai nu sunt. Dacă aş fi venit mai devreme, am fi avut.

- Bănuiesc că da.

- Deci asta faceţi împreună cu Sirena, mâncaţi „prăjituri” – el rosti cuvântul de parcă ar fi fost unul străin, între semne de ghilimele – şi pălăvrăgiţi ca şcolăriţele?

- Bănuiesc că da. Toată chestia asta cu atelierul este doar o scuză ca să bârfim.

El îşi întoarse capul ca o pasăre, privindu-mă din coada ochiului şi zâmbi.

- Asta e bine. E foarte bine. El păru să găsească un rest de biscuit de vreun fel şi îl ronţăi. Sunteţi serioasă totuşi.
- Serioasă?
- Sirena spune că sunteţi serioasă. Asta contează. Nu dacă vin- deţi arta pe mirare sau cunoaşteţi oameni extravaganţi. Este important să fii serios.
- Desigur.
- Păreţi serioasă. El se uită la mine amuzat în timp ce îmi dădu ceaiul. Lapte?
- Nu, mulţumesc. M-am gândit pentru o clipă. Atunci ea vinde de mii? Ea cunoaşte oamenii extravaganţi?
- Extravaganţi? Ce înseamnă asta? Ceva diferit pentru cineva diferit. Dar da, aşa este, orice ar însemna asta. A început. El afişă încă un zâmbet mare şi criptic. în Paris, desigur.
Am simţit cum un fel de lift interior se prăbuşeşte în puţul său, ceea ce se numeşte de obicei o senzaţie de scufundare. Cumva reuşisem să nu mă gândesc la viaţa artistică a Sirenei în afara vieţii noastre private la stadiul său de înainte şi de după.
- Acesta este unul dintre motivele pentru care i-a fost greu să vină anul acesta – pentru cariera ei, în ultimul an sau doi, lucrurile au început să „decoleze" acasă? Expoziţii, cea mai bună galerie, recenzii, ştiţi. Aici nu sunt aceleaşi oportunităţi... dar i-am spus, găseşte un atelier, lucrează, ca un refugiu, fără distracţii. Va fi bine.
- Şi este?
El îşi termină ceaiul şi îşi lăsă cana zgomotos în chiuvetă.
- Este bine. A găsit un loc şi te are pe dumneata.
- Mă are pe mine?
- Pentru prăjituri şi stat de vorbă, o *co-legâ,* care este şi serioasă.
-Da.
- Sirena, ca mulţi artişti, când este tristă, poate să devină extrem de tristă. El părea trist, dar era ciudat, întrucât asta nu avea nicio legătură cu el. Aşa că mereu suntem fericiţi pentru ea ca să fie fericită. El se uită la

ceas. A întârziat. Odată am venit şi eu la timp şi ea întârzie.

- Nu a menţionat că se va întoarce.
- Mergem la un film şi am căzut de acord...

el se întrerupse şl făcu un gest amplu plesnindu-se peste frunte. Am schimbat planul. Din nou ceasul. Apoi, mormăi el gutural de exasperare, ea trebuie deja să fie la cinema. Poţi să îmi spui care este cea mai rapidă cale spre Kendall Square?

Am încercat să îi dau cele mai simple instrucţiuni posibile, dar aveam impresia că nu le înţelegea. Stresul lui părea suficient de autentic, dar în timp ce el se grăbea pe coridor rostind politeţuri la plecare, nu credeam că va ajunge la cinema deloc.

în timp ce îmi aranjam lucrurile şi spălăm cănile, am construit o poveste în care el venise intenţionat cu speranţa de a mă cunoaşte. Nu pentru că voia să mă cunoască pentru el însuşi, ci pentru că voia să vadă cu cine îşi petrecea soţia lui atât de mult timp, să mă măsoare. Poate – nu era posibil? – ea vorbea despre mine cu acelaşi entuziasm debordant, fără răsuflare, cu care eu vorbeam despre ea.

Este cel mai ciudat lucru la a fi om: să ştii atât de multe, să comunici atât de multe şi cu toate astea mereu să nu ai o imagine clară, în final să fii atât de izolat şi nepotrivit. Chiar când oamenii încearcă să spună lucruri, le spun prost, sau strâmb, sau mint de-a dreptul, uneori pentru că te mint, dar adesea pentru că se mint pe ei înşişi.

Sirena, până la urmă, îmi vorbea foarte rar despre Skandar. îmi imaginam că, pentru că nu vorbea despre el, nu îi ocupa gândurile, îl înţelegeam ca fiind un dat, poate chiar un dat ambivalent. Ea vorbea atât de deschis despre munca ei, anxietăţile şi fanteziile sale despre aceasta, despre maleabilitatea diferitelor materiale şi despre sentimentele ei complicate despre video. Se temea că moda pentru video îi afecta interesul în el, atât atracţia ei, cât şi repulsia ei, ceea ce înţelegeam. Ea a spus că unul dintre lucrurile pe care le admiră la mine era că nu aveam nicio reţinere faţă de modă, că îmi

urmam instinctele cu atâta calm. Nu i-am spus că nu puteam să fac altfel, dar am fost foarte satisfăcută de lauda ei.

Sau ea vorbea despre Reza – adora să vorbească despre el, escapadele sale, comentariile lui amuzante, când folosea cuvintele greşit în engleză („*Maman*, ce este o vreme de câini?”), poveşti din copilăria lui mică. Ea vorbea chiar şi despre propria ei copilărie, familia mare de fraţi şi mama ei tiranică, surdă la o ureche încă din copilărie şi astfel volubilă, de parcă ar compensa pentru sunetele care nu ajungeau la ea, exprimând unele abundent în lume şi tatăl ci, la fel de moale spunea ea, ca un Camembert vara. Vorbea despre cât de apropiată era de fratele ei cel mai mic – atât de asemănător cu Reza în temperament, spunea ea – şi cât de furtunoase erau relaţiile ei cu sora ei mai mare, cu optsprezece luni înaintea ei, care tânjea după o familie, dar nu se căsătorise niciodată şi care îşi critica opresiv nepotul ori de câte ori avea ocazia. Spunea poveşti din tinereţea ei, de când a făcut drumeţii prin Asia de Sud-Est şi cum fusese atât de drogată în nordul Thailandei, încât îşi petrecuse aproape o săptămână într-o stare de amorţeală într-o colibă din- tr-un sat aproape de Chiang Mai, cu prietenul ei de atunci, care o forţa, din când în când, să mănânce sau să bea astfel încât să îşi ţină trupul şi sufletul împreună.

Ea vorbea despre toate lucrurile astea, dar aproape niciodată despre soţul ei. Ce ar fi trebuit să cred?

Când vorbea despre el, era legat de Reza, cum ei trei făceau lucruri împreună, precum a vorbi engleză la masa de seară sau cum priveau pisicile-de-mare la acvariu, sau despre logistică, la care el stătea evident foarte prost. Skandar a venit cu două ore întârziere, Skandar a uitat cu totul, Skandar nu a plătit factura, Skandar a pierdut chitanţele/cheile de la maşină/numărul de telefon. Când menţiona aceste greşeli, o făcea cu un

fel de plictiseală, cu un fel anume sardonic al gurii ei frumoase.

- înseamnă că îţi place foarte mult, am spus eu odată când ea explicase că motivul pentru care niciun Shahid nu participase la seara Back to School era că el primise această misiune şi, uitând sau pretinzând că uitase, se dusese în schimb să asculte o prelegere la şcoala Kennedy. Nu şi de aceea te-ai căsătorit cu el?

- îmi plăcea *atunci,* a spus ea. Părea atât de liber. Dar te saturi de asta, ştii. Şi tu l-ai fi considerat un dat ambivalent.

Când am ajuns acasă în acea seară de vineri, i-am căutat pe amândoi pe Google. în retrospectivă, pare ciudat că nu am făcut asta mai devreme, dar acum îmi dau seama că nu voiam să ştiu ce credea lumea despre ei, despre ea. Voiam ca ea să fie a mea, aşa cum diorama cu Emily Dickinson era a mea, fără o lume înainte, după sau afară. Aşa voiam să fie toată viaţa, fără agitaţie sau zgomot alb, fără oglinzi deformante. Şi fără îndoială a fost o greşeală să îi caut pe computer.

Acolo erau împreună fotografiaţi la o petrecere de cocktail lângă un tip cu păr lung şi nas mare, cu o jachetă de catifea demodată, dincolo era Skandar la un eveniment despre Raymond Aron şi filo- sofia istoriei, cu numele lui, pe un semn de pe o masă lungă, în faţa sa, prins în mijlocul discursului cu ochii închişi şi mâinile ridicate asemenea păsărilor în zbor, o ceaţă. Era o fotografie umbrită cu Sirena la inaugurarea instalaţiei ţinând un pahar de şampanie şi privind la fotograf gravă şi indispusă, cu pantaloni mulaţi şi tocuri înalte, cu părul prins pe cap cu beţişoare. Erau linkuri către eseurile lui în franceză neinteligibile pentru mine şi listarea sa ca profesor la École Normale Supérieure şi articole din ziare despre expoziţiile Sirenei – două dintre ele în mare parte, Elsinore şi încă una cu doi ani înaintea ei, din nou totul în franceză. Când am apăsat pe „tradu această pagină”, o supă comică de erori de sintaxă şi gramatică împreună cu un urlet pe partea de dicţie – o lecţie sigur

de iresponsabilitate fundamentală de schimb intercultural –, dar vedeam că termenii în care era apreciată munca Sirenei erau extravaganţi, aproape incomozi. O recenzie anume lăuda nu atât construcţiile extraordinare, cât şi seria de videoclipuri care le acompania. Aceasta, se spune acolo, era geniul adevărat al Sirenei, abilitatea de a ne încânta, amuza, şoca şi a surprinde cu setul ei de şase clipuri scurte de trei minute, fiecare descriind relaţia unei creaturi – inclusiv un observator uman, filmat din spate, un melc viu şi un Hamlet (lin plastilină, pe care recenzentul îl aprecia foarte mult.

Nu la mult timp după aceea am avut un vis despre Skandar, acel tip de vis real, limpede, care îţi rămâne în minte toată ziua şi schimbă parcă oarece – cum? – s-a întâmplat cu adevărat. Este atât de visceral, încât nu poate fi şters din memorie, de parcă ar fi scris pe trup. Eram goi împreună în pat într-un apartament care nu era al meu, dar ştiam că nu era nici al lui şi cumva ştiam după lumina înaltă, albă, opacă a ferestrelor că eram în Europa – Amsterdam poate, aşa am crezut, unde nu am fost niciodată. M-am ridicat din pat să pun ibricul la fiert şi am spus:

- Să ştii că ea o să sosească în curând, iar el a zis:

- Nu o deranjează. îi place.

Ce îi place? m-am întrebat şi am revenit în pat cu el, iar apoi el avea degetele în mine şi am avut orgasm.

10

Apoi se vedea ibricul fierbând şi a sunat soneria (ceasul meu deşteptător, evident, era timpul să mă trezesc) şi m-am trezit, gândindu-mă la toate aceste lucruri, dar nu mă temeam, el spusese că ei îi plăcea, iar când m-am întors să îl privesc, tot trupul îmi furnica încă, el stătea sprijinit de tăblia patului şi adulmeca, precum un parfumier, degetele care tocmai ieşiseră din mine, cu un zâmbet visător şi o uşoară sclipire a dintelui.Al doilea lucru s-a întâmplat la doar trei zile după primul, la începutul ultimei săptămâni de şcoală înainte de vacanţă. Antici-pasem atât de mult timp până când uitasem să continui să îmi fac griji, aşa că eram chiar şocată, înspăimântată. Asta demonstrează cât de mult poate să trăiască ura, dorinţa de răzbunare, are o în- jumătăţire a duratei de viaţă nucleară şi învaţă oamenii la răbdare într-un fel absolut sinistru.

Reza a fost atacat din nou. De data asta mai clandestin, mai brutal. Sub privirea mieroasă a fetelor de la after-school, Bethany, Margot şi Sarah – slabe la scris texte şi experte în a-şi planifica întâlniri pe telefoanele mobile –, a izbucnit o bătaie masivă cu bulgări printre copii. La after-school erau cam 12 copii şi numai cei timizi nu au fost implicaţi: au format echipele şi au construit un fort, iar eu eram ţinută la distanţă de atelierul meu de o întâlnire cu Chastity şi mama lui Ebullience şi Lisa, specialista în citire, să discutăm strategii pentru a gestiona atacurile lui Ebullience cu privire la dislexia lui Chastity, sau mai degrabă despre lipsa ei debordantă. Oricum, mi-am derulat întâlnirea cu strigăte şi râs şi o zarvă veselă care venea pe fereastră şi totul suna aşa cum trebuie să sune copilăria.

Dar printre ei pândea, ca un spor malefic, Owen, băiatul de clasa a cincea care îl atacase pe Reza şi în trecut şi care a fost suficient de inteligent şi suficient de

prost încât să îi vină ideea să bage pietre în bulgării de zăpadă şi ghinionul că alesese una ascuţită. Marea ruşine era că era bun la ţintă (era greu să nu fie: s-a stabilit mai târziu că se .illa doar la câţiva metri de ţinta lui), iar ruşinea şi mai mare era că Reza nu a văzut atacul.

O fată a spus că Reza a căzut în genunchi şi ea a văzut sânge printre degetele lui – avea pumnii la ochi – înainte să îşi dea seama ce era. Şi a spus că l-a văzut pe băiatul gras mormăind „Of, rahat” înainte să se întoarcă şi să fugă.

înăuntru, am primit lovitura ca şi când căzuse o tăcere, de parcă lumea de afară a respirat în cor, de parcă s-a lăsat cortina peste scenă. Atunci, Bethany a început să sune fluierul, trei sunete ascuţite, fluieratul de urgenţă de copii-aliniaţi-vă-acum şi a trebuit să spun „mă scuzaţi” mamei gemenelor şi să mă îndrept spre fereastră.

îmi aduc aminte cerul care strălucea în acel fel tern, cenuşiu, care lumina zăpada incipientă, iar când am pus degetele pe geam era rece. Am privit în jos şi vedeam panica iniţială a lui Bethany şi gesturile ei pseudomilitare, fluturând braţele în timp ce îi trimitea pe toţi spre uşile duble mari. Doar atunci am văzut-o pe Margot venind cu cineva spre intrarea dublă, cu cineva aplecat care picura sânge lăsând o urmă magică pe zăpada bătătorită – chiar şi în lumina cenuşie, poate că mai mult din cauza ei, sângele strălucea stacojiu – şi a trebuit doar să mă uit şi să nu mă gândesc că ştiam că ştiu acea haină. Ştiam acea pălărie – negru cu alb cu un ciucure în creştet –, o ştiam.

- Mă scuzaţi, un accident! am strigat eu mai tare decât era necesar şi am ieşit din clasă, spre uimirea mamei şi a colegei mele Lisa.

Am ajuns la biroul Shaunei în acelaşi timp cu Margot şi Reza. Velma Snively, secretara Shaunei (şi o veterană de 37 de ani la Appleton), ieşise din spatele biroului ei şi cerea comprese:

- Nu sta acolo, se răsti ea la Margot, care plângea, chiar când îl ţinea pe Reza la pieptul ei mare. Ia feşe din dulapul de prim ajutor. Ia apa sterilă. Acolo! Acolo!

- Sunt doamna Eldridge, Reza, am anunţat în caz că el nu mă vedea. O să fii bine. Am încercat să ajung la el, dar braţul Velmei m-a împiedicat. A fost în ochi? Este în ochi? Am încercat să trec de ea, dar nu aveam cum să „ocolesc". Bluza ei înflorată făcea un sunel şerpos când era atinsă.

- Nu crezi că ar trebui să ne uităm mai bine, Velma?

- Asta fac, Nora, dacă nu îl mai înghesui pe bietul băiat. Ea lui bucata de faşă pe care Margot o găsise şi o flutură prin aer. Apă rece sterilă! Apă rece aici! Trebuie să îl curăţăm pe băiatul ăsta.

Faşa a fost scoasă, umezită, întoarsă în palma ei. Ea nu ezitA deloc şi în acest timp îl ţineam spre ea cu celălalt braţ. Era nemişcat, cu excepţia tremuratului lui de la plâns ca un animal năucit.

Când Velma şterse sângele – şi era destul de mult, începuse deja să se coaguleze în jurul marginii rănii –, era limpede că ochiul Iul Reza fusese cruţat, dar tăietura era lungă de doi centimetri şi jumătate. Era atât de aproape de colţul ochiului, încât arăta ca şi când era un fruct pârguit, ar putea să spargă pielea acolo şi să deschidă cavitatea ochiului.

- Un plasture nu o să fie suficient, spuse Velma sumbru. Băiatul are nevoie de copci.

în acest moment, Reza scânci încet, primul lui sunet, şi se uită la mine îngrozit.

- Nu te teme dragul meu. Te duc eu.
- *Maman,* spuse el.
- Ştiu. O sun imediat. Poate să se întâlnească cu noi la spital. Mi-o imaginam mulţumită în studioul nostru, în neştiinţa sa, sculptând atent flori cu aspirină, cu părul căzându-i ca o plasă deasupra operei

sale şi mi-o imaginam căutând telefonul mobil în buzunarul hainei cu acel mic nod din gât pe care ştiam că îl avea atunci când credea că s-ar putea să fie Skandar.

- Ţi-ai luat lucrurile? am întrebat prosteşte. Margot, îi iei tu ghiozdanul? Plecăm acum cu maşina mea.

Velma se dădu înapoi, dându-i drumul şi îşi drese glasul.

- Trebuie să verific formularul medical, Nora. Nu poţi să îl duci, pur şi simplu, oriunde.

- La spitalul de copii. îl duc la spitalul de copii: este cel mai bun, ilacă trebuie să îi pună copci. Să punem o compresă pentru drum. (>ezi că poţi s-o ţii, dragă? S-o ţii acolo cu mâna?

Velma oftă şi dădu din cap.

- Ar trebui să o chemăm aici pe mamă, spuse ea. Asta este refula, cu excepţia unei urgenţe.

- Nu crezi că asta este o urgenţă? Mama lui este o prietenă de-a mea, am spus eu (şi ştii, chiar în acel moment nebun, eram mândră să spun asta, ca şi când dezvăluiam un atu şi eram mândră să cred că asta era, într-adevăr, adevărat). Şi ştiu că nu ar vrea ca noi să pierdem timpul. Pot să o sun pe drum şi putem să ne întâlnim la camera de gardă. Haide, Velma, ştii că asta trebuie făcut.

Velma clătină din cap din nou, uşor.

- Ştiu ce o să se întâmple, Nora, dar trebuie să o suni pe mama băiatului acum, înainte să pleci. Nu poţi să îl duci nicăieri fără acceptul ei.

Aşa că am sunat-o pe Sirena din biroul Velmei. Nu pot să exprim cât de ciudat a fost. Eram stânjenită fără limite: să fiu eu cea care îi dă vestea Sirenei, de parcă Reza fusese atacat sub supravegherea mea (Margot era încă în încăpere, cu faţa încremenită de anxietate), să mă audă toţi cum îi vorbesc, de vreme ce nu ştiam cum să îmi modulez vocea când îi vorbeam, la fel cum nu puteam

nici când vorbeam despre ea, mă temeam să par fie prea apropiată, fie prea formală, prea tare sau prea încet şi în faţa lui Reza, care sigur nu îşi dădea seama în ce măsură vieţile sale de la şcoală şi de acasă erau legate, aproape la spatele lui, interconectate. El ştia că mama lui şi cu mine făceam artă în acelaşi atelier, dar el nu ştia ce însemna asta practic şi în mod sigur nu înţelegea că, atunci când el era la after-school sau predat în grija Măriei, mama lui, cel mai adesea, ronţăia biscuiţi cu mine, pălăvrăgind, aşa cum spusese tatăl lui, ca o şcolăriţă. Sau mai degrabă ca o artistă fără copii, şi nu putea exista o trădare mai mare ca asta.

însă am sunat. Sirena nu mai auzise de mult vocea mea de pro fesoară: rigidă, aspră şi falsă. Eram încă sigură că Velma se uita la mine ciudat. I-am spus Sirenei ce se întâmplase şi că ochiul lui eru în ordine, dar va avea nevoie de copci – moment în care am auzii un sunet înăbuşit de partea cealaltă a receptorului şi am spus, pe un ton complet nepotrivit pentru biroul Veronei, dar nu m-am putut abţine:

- Nu plânge, Sirena, nu plânge, e în regulă, iar ea a zis:

- Nu plâng, îmi pun haina pe mine – şi i-am spus că ne duceam la urgenţe la spitalul de copii şi că ne vedem acolo.

- Nu ştiu să ajung.

- Ia un taxi, sună unul. Te duc eu acasă după aceea.

Ceea ce, în cele din urmă, am făcut. Dar nu înainte să petrecem şapte ore la camera de gardă. („Mereu fac asta la spitalul de copii", a explicat Esther mai târziu. Este cea mai bună îngrijire, dar asta înseamnă că trebuie să menţină o reputaţie. Nu îşi permit să facă greşeli.) El a fost văzut de o asistentă, apoi de un rezident şi apoi de medicul de gardă, care a chemat un oftalmolog ca să fie sigur şi, în cele din urmă, de

chirurgul plastician, care, din fericire, s-a întâmplat să viziteze un pacient în altă parte şi care i-a făcut cusături mici şi elegante. între vizitele din cabina noastră înghesuită, cu draperii – care semăna vag cu un cort al unei ghicitori de la târg, dar plină cu postere medicale şi luminată de o lumină cenuşie, teribilă –, unde de la o oră la alta ni se făcea din ce în ce mai foame şi eram din ce în ce mai obosiţi, fire vaste de timp, întinse la maximum, inutil.

La început m-am oferit să îi citesc lui Reza şi apoi am sugerat să mă duc să iau ceva de mâncare pentru toţi, dar îmi dădeam seama că Sirena, încă speriată, nu voia ca eu să plec. Skandar nu era în oraş şi ea nu voia să fie singură dacă s-ar fi întâmplat ceva cu adevărat grav, mai grav decât părea. Aşa că am rămas până când medicul s-a pronunţat şi atunci era aproape finalul, deoarece cusăturile, patru la număr, atât de apropiate de ochiul său, au fost gata in câteva minute, operă elegantă de ac şi aţă, aşa cum mama îmi repara tivul fustei între micul dejun şi şcoală, cu excepţia faptului că medicul cu păr nisipiu nu a muşcat firul de cusut cu dinţii când a terminat, ci l-a tăiat repede cu o forfecuţă strălucitoare şi i-a ciu- iulit părul lui Reza – el era atât de obosit, încât aproape că adormise – şi a spus:

- Nu te teme. Nu s-a schimbat nimic. încă o să frângi inimi cu ochii aceştia, şi ea ştia şi noi ştiam că asta era adevărat, apoi a spus că el putea să meargă acasă.

I-am dus cu maşina pe aleea de lângă malul râului, spre casă. Reza adormise în maşină.

- Vrei să te ajut? Pot să îl duc înăuntru.

Ochii Sirenei erau ca nişte găuri scufundate în întuneric.

- Nora, a spus ea, eşti aşa de amabilă.

- Nu este amabilitate, am spus eu.

L-am luat în braţe în timp ce ea căuta cheia pentru uşa de la intrare şi eu am urmat-o în casa întunecată, purtând povara mea caldă (respiraţia lui îmi

gâdila gâtul) şi am urcat scările în urma ei şi l-am pus în patul lui. Pantofii jos, haina jos, pantalonii desfăcuţi şi scoşi, învelit cu plapuma şi în tot acest timp el de-abia se mişca, atât de profundă era epuizarea lui. Am stat şi m-am uitat la el în timp ce ea se duse să pună ibricul la fiert şi să aprindă luminile. El stătea pe spate, cu braţele peste plapumă, capul aşezat în pernă, obrajii roz şi când respira îşi ţuguia buzele, uşor, într-un mic „o". Dumnezeule, era frumos, ca o promisiune a perfecţiunii. Şi înainte să îl las, i-am mângâiat părul şi m-am aplecat să îl sărut pe sprânceană. Mirosea a spital. Tremura puţin în somn.

Skandar nu era acolo, dar în unele feluri era şi simţeam o vagă urmă de vinovăţie, o rămăşiţă a visului meu, de parcă făcusem ceva greşit, încercasem să fur copilul Sirenei şi soţul, de parcă ea şi-ar fi dat seama dacă s-ar fi uitat la mine.

Aşa că m-am trezit aproape de miezul nopţii, la masa din sufragerie a Sirenei, bând ceai de mentă şi mâncând pâine prăjită cu uni şi gem de prune. Casa părea aproape fără suflet, în mod bizar – renovată în anii '80, închiriată mobilată, cu fotolii urâte, solide, instituţionale, cu un glob pătat de sticlă care atârna de tavan. Pereţii aveau stuc, iar podelele erau complet bej. Dulapurile din bucătărie – vizibile în spatele intrării din zona de luat masa – îmi aminteau de Cadillacul unui bătrân: vechi, dar atent păstrate, în acelaşi timp impresionante şi hidoase. Nu ar fi trebuit să mă surprindă faptul că familia Shahid locuia într-un astfel de loc – erau în trecere, până la urmă –, dar aşa era. Erau atât de speciali, iar acest loc era atât de lipsit de personalitate.

Sirena şi cu mine nu am vorbit timp de multă vreme. Auzeam cum amândouă mestecam pâinea prăjită. Părea epuizată.

- O să fie bine, să ştii, am spus în cele din urmă. Chirurgul nu glumea. Nu s-a schimbat nimic.

Sirena avea ochii umezi.

- Nimic nu s-a schimbat. Spui asta, dar ştim că nu este adevărat. Nu e vorba despre faţa lui – faţa i se va vindeca. Dar ce am făcut ca să îl aducem în momentul acesta? Ce a făcut Skandar? Nimeni nu voia să vină, doar el – dar cine poate să fie soţia care spune: „Nu, nu putem să mergem?"

Nu mă gândisem până atunci că ei nu îi plăcea aici, nu îi plăcea ideea acestui loc.

- Am crezut că lui Reza îi place – la şcoală şi tot restul? Ce rost are dacă nu îi place? Seara la culcare îi spun poveşti despre prietenii lui de acasă. Ştie că se va întoarce, aşa că e bine. Dar acum, asta?

- Băiatul care l-a lovit va fi pedepsit cum trebuie de data asta. S-ar putea chiar să fie exmatriculat.

- Şi pentru Reza, ce diferenţă este? Niciuna? Acum, Reza ştie că locuieşte într-o lume în care oamenii pot să arunce cu pietre în tine doar pentru că eşti cine eşti, doar pentru că nu le place numele sau pielea ta.

- Ştii că asta nu este normal, nu? E un singur copil dezaxat, care «re probleme adevărate. Nu are nicio legătură cu Reza personal, cred că înţelege asta.

- Când eşti arab sau ai un nume din Orientul Mijlociu, nu este niciodată personal, dar este mereu *acolo*. M-am temut despre America, dar apoi m-am gândit, în Cambridge, Massachusetts, dintre toate locurile... Ea se opri şi apoi începu din nou. Ştii cum este? O lacrimă i se scurse din ochi, pe obraz. Mare parte din timp nu te gândeşti la asta, nu conştient. Dar, mai devreme sau mai târziu, cineva o să comenteze ceva ce va trebui explicat. Ştii, Skandar a avut verişori în tabere de refugiaţi. Fratele lui a fost ucis într-un bombardament în Beirut – la douăzeci şi trei de ani. A fost spulberat. Skandar a crescut norocos, dar ştie mult prea bine cum este. Ştiu că este important pentru Reza să înţeleagă toate astea, să afle despre asta – dar mai târziu. Vreau – am vrut – ca Reza să aibă o copilărie cum

am avut eu, unde nu trebuie să ştii decât cum e să fii copil. Fără furie, fără ură, fără dorinţa de răzbunare. Fără aruncat cu pietre. Este suficient timp pentru asta – pentru istorie – mai târziu. Şi am crezut că dacă avem suficient noroc şi destul timp, îl putem face întreg, rotund, fără să fie influenţat de această moştenire. Dintre toate îngrijorările mele de a veni aici – nu asta. Şi acum, asta. Vezi? Totul s-a schimbat pentru că el nu se mai poate elibera de asta. Pentru asta, acum, este începutul. Ea nu plângea cu adevărat, dar îşi lăsă capul în palme şi părul îi căzu peste faţă. Când ridică din nou privirea, zâmbea. Probabil că nici nu ştii despre ce vorbesc.

- Cred că ştiu.
- Las-o baltă. Este în regulă. După cum ai spus, ochiul nu a păţit nimic – asta este cel mai important. Ea s-a ridicat şi a strâns farfuriile. E târziu acum. Nu e timp pentru melodrame. Nu cred că Reza se va duce mâine la şcoală, dar tu trebuie să mergi, aşa că trebuie să dormi.

La uşă, la fel ca mama mea, pe faţă îi apăru un zâmbet nou şi genial.

- Nora, draga mea, nu îţi pot mulţumi suficient pentru seara asta. Ce m-aş fi făcut fără tine? Eşti o prietenă adevărată. Ea întinse braţele şi văzui că îmi oferea o îmbrăţişare. Nu mă dau în vânt dupil îmbrăţişări – mă fac să mă simt incomod –, dar am înaintat şi ani îmbrăţişat-o la rândul meu. Nu a încercat să mă sărute pe obraz, cl m-a strâns tare de ea, suficient de mult pentru ca eu să mă relaxez şi să o îmbrăţişez cum trebuie. Simţeam conturul denivelat al sutienului său prin pulover. Mirosea a parfum şi a transpiraţie de teamă. Nu ştiam de unde venea asta, dar îmi venea să plâng. Fusese o zi atât de lungă.
- Nu ştiu dacă mâine o să fiu la atelier, am zis eu, desprinzân- du-mă, în sfârşit.
- Nici eu nu cred că mă duc, spuse ea.
- Când se întoarce Skandar?

- Poate mai devreme, acum. Vom vedea. Nu crede cu adevărat într-o criză – a văzut prea multe şi spune că aproape niciodată nu sunt reale.
- E uşor să spui din afară.
- întotdeauna. Noapte bună.
- Mă suni dacă ai nevoie de ceva?

După încuviinţarea ei zâmbitoare, mi-am dat seama că nu o să mă sune. Şi am avut dreptate.

Apoi a urmat aşteptarea. Reza nu a venit la şcoală în ziua următoare şi nici în următoarea după aceea. Sau următoarea, joi, când am înţeles că nu îl vom mai vedea înainte de sărbători. Miercuri şi din nou în joia după şcoală, m-am întors la atelier şi l-am găsit abandonat – cana de cafea din care băuse când sunasem de la şcoală stătea pe jumătate plină pe bufet. Vineri, sâmbătă, duminică, nu puteam suporta să fiu din nou singură.

Se întorceau în Franţa pentru două săptămâni, dar nu ştiam exact când urmau să plece. Tot aşteptam ca Sirena să sune – Ca să îmi spună i'ura se recupera Reza, să îmi povestească despre dispoziţia lui, pen- l ru numele lui Dumnezeu, să întrebe dacă avea teme de făcut. Până joi m-am gândit să îi sun – mă gândeam la toate lucrurile care s-ar li putut întâmpla: ochiul lui Reza s-ar fi putut infecta, sau ar fi putut ileveni isteric sau trist, sau Sirena şi Skandar s-ar fi putut certa groaznic din cauza asta – despre faptul că Skandar plecase, sau pentru că era în Cambridge de la bun început, sau chiar despre faptul că *eu* fusesem cea care dusese băiatul la spital – oricare dintre aceste lucruri s-ar fi putut întâmpla. S-ar fi putut decide să plece mai repede în Franţa. S-ar fi putut decide să se întoarcă acasă de tot. Singurul lucru pe care nu voiam să îl cred era că îşi continuau zilele în acea casă ponosită şi se consolau fără probleme şi, pur şi simplu, nu se gândeau la mine deloc.

Să nu crezi că în tot timpul acesta nu eram conştientă de superficialitatea pretenţiei mele: poate că mi-a spus că eram o prietenă adevărată, dar nu eram totuşi doar o profesoară obişnuită şi uneori o colegă de

atelier? în viaţa mea erau oameni pe care îi tratam cu dispreţ: eram mereu conştientă de ierarhie, oricât de mult încercam să mă prefac că eram indiferentă faţă de asta.

Şi da, în toată această gândire, în tăcerea asurzitoare, am început să fiu puţin furioasă. Cine erau ei să mă ignore? Ce fel de maniere erau acestea, nu doar în sensul mai larg, uman, ci chiar profesional, chiar dacă nu exista o conexiune mai intimă – poate cu atât mai mult în acest caz –, nu eşti datoare faţă de profesoara copilului tău cu un telefon, când ea l-a dus la spital şi a stat acolo cu tine ore întregi, doar ca să îi spui dacă şi când o să se întoarcă, sau că nu se va întoarce, dar asta era în regulă sau, Iisuse, că nu era tocmai bine, dar chiar şi atunci, să mai spună o dată „mulţumesc", pentru că, ştii, în viaţă, când oamenii se dau peste cap pentru tine, se aşteaptă din partea ta să îţi exprimi recunoştinţa.

Mai presus de orice, în furia mea, eram tristă. Nu aşa e mereu, că în inima focului este un miez îngheţat de tristeţe pe care focul încearcă – curajos, inutil – să îl înlăture. Şi eram conştientă, cu toată

Marţi înainte de prânz, Shauna l-a exmatriculat pe Owen, eficient, neceremonios. Şcoala vuia de bârfe, de la cele mai mici la cele mai mari, iar căderea la pământ a lui Reza, picurând sânge stacojiu în zăpadă, a devenit mitică, aproape homerică.

Se şoptea că avea leziuni la creier, că orbise, că familia Shahid urma să ne dea în judecată – tot felul de mizerii, de la terenul de joacă la cancelarie şi colegii mă opreau în mod repetat pe hol sau în baie ca să verifice veridicitatea unui zvon sau a altuia. Cumva, această agitaţie a trecut pe lângă mine ca un vis: în capul meu auzeam numai vântul.

Vineri dimineaţă, am avut adunarea generală de vacanţă, în cadrul căreia clasa mea a evoluat cu *Bradul* din povestea lui Hans Christian Andersen – Dumnezeule, mi se părea potrivit în săptămâna aceea. Din fericire, rolul lui Reza ca tăietor de lemne avea doar trei replici,

pe care tânărul Noah le-a preluat fericit şi le-a spus cu entuziasm. Apoi toată lumea a dansat pe *I Have a Little Dreidel,* după care o fată nigeriană pe nume Ethel, în clasa a cincea, a cântat un formidabil *Silertt Night:* vocea ei remarcabilă emana din pieptul ei firav şi vuia în jurul nostru, bogată şi clară, ca un fel de hrană divină extraordinară. Apoi Shauna a rostit câteva cuvinte vesele şi în mare parte stupide despre festivalurile luminii de sezon şi noul început pe care îl aşteptam cu toţii – fără să menţioneze deloc incidentul de la începutul săptămânii – şi apoi, brusc, se făcu prânzul şi era vacanţă.
emoţia, că, imediat ce ar suna – dacă ar suna –, totul ar fi iertat. De fiecare dată când îmi suna telefonul, inima mi se strângea cu o speranţă în van. Era un reflex, nu îl puteam controla.

Copiii s-au împrăştiat, unii repede, alţii încet, pălăvrăgeala lor adorabil de dizarmonică acaparând aerul până la tavan, în timp ce îşi făceau bagajul, îşi luau echipamentele, se îmbrăţişau şi se băteau unii pe alţii pe spate, punând felicitări şi pachete pe catedra mea ca nişte ofrande religioase, unii dintre ei discret, ca să nu observ, alţii cu mândrie, unele dintre fete strângându-mă în braţe, îmbrăţi- şându-mi şoldurile, burta, braţul, băieţii erau mai puţin afectuoşi, aproape timizi în unele cazuri şi fiecare dintre ei striga, în drum spre ieşire:

- La revedere, doamnă E! Sărbători fericite, doamnă E! Crăciun fericit! Ne vedem la anul – v-aţi prins? Pa! La revedere!

Şi iată-mă atunci, singură în clasa cu luminile fluorescente, viaţa mea brusc goală s-a dus. Am pus la loc cărţile, am şters tablele, mi-am ordonat pixurile în sertare. în cancelarie era un prânz pentru profesori, dar nu am vrut să mă duc – amabilităţile pe care le schimbam erau mereu aceleaşi, doar că de data asta, în mod sigur, ar fi urmat şi bârfele despre Reza, despre Owen, despre decizia Shaunei de a nu îi menţiona la adunare. Mi-am pus haina, am căutat o pungă de

cumpărături în care să îmi car prada. (Cât de multe felicitări acumulasem de-a lungul anilor mei de predat? Dar în grămada aceea nu era una de la Reza, deci nu o doream pe niciuna.)

Ar fi fost o zi perfectă de mers la atelier, unde dormitorul solitar al lui Emily D îmi aştepta atenţiile solitare. în schimb, am ieşit din Appleton fără să îmi iau la revedere, am lăsat lucrurile acasă şi m-am dus să văd *Closer* la matineu, un film cu Jude Law, Natalie Portman şi Clive Owen, care m-a făcut să mă simt de o sută de ani şi complet singură în univers.

Tatăl meu nu se simţea bine, iar asta m-a ajutat. Este în acelaşi timp stoic şi ipohondru tatăl meu: îşi suflă nasul ostentativ în batista de in şi în acelaşi timp insistă că nu s-a întâmplat nimic – are vocea răguşită, ochii roşii şi uscaţi – şi, brusc, flutură cu furculiţa spre tine şi se confesează, alături de cârnăciorul înfipt sau frunza de salată, că a citit în newsletterul de la Clinica Mayo despre o bronşită virală devastatoare, dar neraportată la timp, iar el pare să aibă toate simptomele, sau despre semnele incipiente ale cancerului de prostată care l-au făcut să se îngrijoreze cu privire la cât de des urinează (nu foloseşte niciodată alt termen), sau despre diabetul declanşat la vârsta adultă care ar putea explica de ce pare să tragă un pui de somn atât de des. Nu vrea să te simţi îngrijorată cu privire la simptomele lui, dar vrea să fii conştientă, la fel cum el este conştient că este tot timpul, sau poate fi, din ce în ce mai aproape de moarte.

Imediat după ce s-a terminat şcoala, m-am dus cu el la vechiul muzeu Isabella Stewart Gardner. Trebuia să mergem la un concert în sala lor cavernoasă de muzică, un cvartet de coarde pe un podium din lemn în faţa a două sute de pensionari şi tocilari pasionaţi de muzică în haine foşnitoare în întuneric, în mijlocul zilei, dar s-a decis în ultima clipă că simptomele lui de răceală – îi curgea nasul abundent şi din cauza asta îşi dregea glasul

constant, un flux de guturai care necesita să îşi sufle des nasul – ar strica experienţa, atât pentru el, cât şi pentru restul publicului. Aşa că, în schimb, ne-am plimbat prin galeriile al căror conţinut era familiar, mergând pe vârfuri printre capodoperele care păreau să poarte încă amprentele dominante ale Isabellei, tocmai până la camera de sus unde ea însăşi, imortalizată de Sargent, mândră şi mioapă, stătea de pază peste domeniul ei. După aceea ne-am îndreptat spre ceainărie să prindem o masă înaintea celor care mergeau la concert.

Tatăl meu, care la bătrâneţe căpătase un apetit pentru dulciuri, comandă o ciocolată caldă şi o prăjitură.

- Mamei tale îi plăcea locul acesta, observă el, cum făcea mereu, de parcă acesta era un motiv suficient să vină.

- Te referi la ceainărie?

- La tot. Curtea aceea. Toate ferigile. Adora asta. Ori de câte ori veneam, aşa spunea.

- Şi ţie îţi place?

- E puţin cam întunecat pentru mine. Arată drăguţ, dar totul este zăpăcit. Arată de parcă are nevoie de o curăţenie bună de primăvară.

- Nu trebuia să venim aici, să ştii.

El clătină din cap, chiar când îşi sufla nasul. Am văzut o mică crustă pe chelia lui: alt cancer de piele ce va trebui cauterizat.

- îmi face bine. Ştiu asta.

- Ce, cultura?

- Mama ta era cea căreia îi plăceau lucrurile astea. Dar este important să le faci uneori, chiar dacă nu îţi plac. Şi e plăcut să petrec li mp cu tine.

- Nu înţeleg. De ce este important? Dacă nu îţi face plăcere, atunci de ce, mai ales la vârsta aceasta...

- în punctul acela, de ce orice, Nora? Nu fi naivă. Te îmbraci pentru că te îmbraci. Nu întrebi dacă îţi face *plăcere*. Mănânci pentru că un organism are nevoie de hrană. Şi este la fel cu muzeele: din când în când, trebuie s-o faci.

- Standarde? Vrei să spui că este despre menţinerea standardelor? Mi se pare ciudat.
- Este asta interesant, Nora?
- Pentru mine, este. Vrei să spui că ar trebui să faci lucruri *ca şi când* îţi pasă de ele, chiar atunci când nu e adevărat?
- Uneori ai putea învăţa ceva. El dibuia o bucăţică de prăjitură care îi căzuse din furculiţă. Viaţa nu este despre a face lucrurile care îţi fac plăcere, să ştii.
- Dumnezeu ştie că ştiu asta. Dar muzeul nu este ca, nu ştiu, taxele pe proprietate, sau ceva. Ar trebui să fie o plăcere.
- Nu am spus că nu e plăcut.
- Ba da, aşa ai spus. S-a subînţeles. Vreau să spun că am putea să mergem la film, în schimb, sau în altă parte.
- Nora, de ce faci asta? Nu putem să ne bem cacaoa şi să vorbim despre lucruri frumoase? Cum a fost adunarea copiilor de Crăciun?
- Adunarea de sărbătoare. Nimeni nu mai spune „Crăciun”, tată. A fost în regulă. O să o las la o parte acum, dar vreau să spun că pare important, ştii...

El ridică mâinile.
- Nora. Te rog. Să spunem că am venit aici pentru mama ta. Mi face să îmi amintesc de cât de mult îi plăcea. E suficient?
- Desigur, tată. Am oftat. Am sorbit din ceai. Deci, de data asta, piesa celor de clasa a treia a fost *Bradul.* O ştii? Din povestea de Hans Christian Andersen...

Atunci am încercat să urmez sfatul WASP, să trăiesc *ca şi când,* Ca şi când Casa Surprizelor era viaţa adevărată. Ca şi când lucrurile care nu îmi fac plăcere îmi făceau plăcere. Ca şi când aş fi fericiţi şi ca şi când nu fusesem abandonată de oamenii pe care îi iubeam.

Didi nu credea asta. Cu trei zile înainte de Crăciun, în cea mal aglomerată perioadă a anului, ea a lăsat magazinul pe mâinile Iul Jamie, angajatul ei, timp de două ore şi m-a dus prin zăpadă în jurul Jamaica Pond, să fumăm iarbă şi să sorbim vin fiert, fierbinte, din termos.
- Ce te roade, furnicuţo?

Avea obrajii roşii de la frig, părul ei viu colorat i se ivea de sub căciulă. Are picioare mari şi făcea paşi largi, plantându-se cu fiecare pas.

- Despre ce vorbeşti?

- Vegas, Vegas. Ce se întâmplă aici, aici rămâne. Nu voi discuta nici măcar cu Esther, promit. Ea mereu spunea asta şi nu ştiam niciodată dacă să o cred pe cuvânt sau nu. Te întristează *ceva.*

- Cum îţi dai seama?

- Porţi machiaj. E un semn sigur. Spune tot.

- Nu e nimic de spus.

- Flirturi pe coridoare? Un profesor de ştiinţe nou şi arătos? Un pompier care îţi face cu mâna când treci pe lângă secţie în fiecare dimineaţă?

- Ridicol.

- Ţi-a greşit cineva? Politica şcolii din nou? Căţeaua aia de Shauna?

- Nu e o căţea. Ea şi cu mine nu cădem mereu de acord, dar nu este o căţea.

- Crezi că FBI ne-a pus microfoane? Ce se întâmplă?

- Nu se întâmplă nimic.

- Deci asta e problema. Ea se opri din mers şi privi direct, fix prin mine. Este atelierul, nu-i aşa?

- Ce e cu el?

- E femeia aceea, atelierul. Este opera ta. Este despre arta ta. îmi dau seama.

- Ce îţi dai seama?

Pentru o perioadă, am mers în tăcere. Ştia când să aştepte.

Era ca pescuitul de scoici: o abilitate.

- Nu lucrez, am spus eu. Deloc.

- Dar asta e o nebunie – este săptămâna de vacanţă. Nu ai mu- coşii pe cap, nu trebuie să călătoreşti. Ce se întâmplă?

- Nu pot să mă duc acolo.

- Este o problemă de proces? Te-ai blocat?

-Nu.

- Este o problemă personală. E Sirena. Dă-mi voie să ghicesc: ocupă prea mult spaţiu? Nu se opreşte din

vorbit? Miroase urât? Didi chicoti puţin ameţită, apoi s-a adunat. Plângi?

- Nu, am spus eu, dar în spatele ochilor erau lacrimi şi când clipeam am văzut că ea le vedea. Nu e nimic.

Şi apoi am încercat să explic. Am explicat despre săptămânile de muncă şi conversaţie, toamna în care ajunsesem cumva să cred că Sirena şi Reza erau ai mei, erau aproape familia mea, secretul meu, iar apoi ciudăţenia de a-l întâlni pe Skandar şi ciudăţenia şi mai mare a visului meu, care mă stânjenea numai când mi-l aminteam şi am spus povestea atacului, spitalul, când m-am dus la ei acasă şi apoi tăcerea de după.

Continuam să cred, în timp ce îi povesteam lui Didi, că, într-un fel, ceea ce era în capul meu – în memoria mea, în gândurile mele – nu se traducea complet în lume. Simţeam de parcă oameni tridimensionali şi evenimente deveneau bidimensionali în poveste şi, deşi erau mai mici şi mai plaţi, erau, pur şi simplu, *mai puţini* pentru că se vorbea despre ei. Ceea ce lipsea era emoţia intensă pe care o simţeam, care, asemenea apei sau a tinereţii înseşi, amplifica aceste mici întâlniri nesemnificative în tot ceea ce însemnau pentru mine. Erau acolo, se micşorau în faţa ochilor mei, se micşorau în cuvintele mele. Orice poate fi spus poate fi spus cu claritate. Orice nu poate fi spus cu claritate nu poate fi spus.

Până când am terminat de povestit, am rămas dezolată. Frigul, vântul şi zăpada de pe potecă, gheaţa de pe marginea iazului, totul era în mine şi inima mea, mică şi sfrijită, era sărăcită.

- Nu te simţi mai bine pentru că ai vorbit despre asta? întrebi Didi, cu capul ei uriaş pe umărul meu.

- Nu chiar, am spus eu. Cred că mă simt mai rău.

- Deci eşti îndrăgostită de Sirena şi vrei să i-o tragi soţului ei şl să le furi copilul. Am înţeles bine?

- Deloc.

- Atunci fa-mi un rezumat, în douăzeci de cuvinte sau mai puţin. Cum ai explica totul?

- Este ca o trezire, ştii? La şcoală, în fiecare an, scot această carte de măsuţă de cafea despre minunile lumii, atât naturale, cât şi făcute de mâna omului, şi este plină de fotografii incredibile – de stânca Ayers, Marele Zid Chinezesc, Angkor Wat, Petra, Turnul Eiffel, Piramidele...
- Am priceput.
- Şi ideea este că ori de câte ori îmi pierd credinţa în viaţă, mă uit la acele imagini şi mă gândesc „Nu ai fost aici” şi „Nu ai văzut asta” şi brusc mă umplu de minune, ca şi când s-ar deschide cerul, ştii, să mă gândesc că toate astea există şi sper ca într-o zi să experimentez o parte din asta – mirosurile, sunetele, cum este lumina.
- Aşa, şi?
- Şi în toamna asta, cu ei, a fost puţin cam la fel: s-a deschis cerul, speranţa. Un sentiment de posibilitate. Da, speranţă. Ca şi când poate încă nu s-a terminat totul.
- De ce s-ar fi terminat totul?
- Pentru că am treizezi şi şapte de ani, sunt singură, predau la şcoala primară şi în fiecare zi port saboţi.
- Eu luna viitoare fac treizeci şi nouă. Aproape patruzeci. îmi place să mă gândesc că începe un deceniu cu totul nou. O să fie (grozav. Ştiu asta – Esther are patruzeci şi doi, până la urmă, şi, cu liecare minut care trece, devine tot mai sexy.
- Cu fiecare minut?
- Pentru mine, da. Dar nu asta e ideea. Atunci ce te-a întristat ntât de mult? Ţi-au dat speranţă şi acum au plecat de sărbători. Nu înţeleg care e partea proastă. Nu te-ar fi invitat la cina de Crăciun chiar dacă ar fi fost aici, nu? Sau i-ai fi invitat tu să vină cu tine şi latăl tău acasă la mătuşa Baby în Rockport?

Râdeam, deşi nu-mi venea. Ocolisem iazul şi aproape ne întorsesem de unde începusem, aproape de

Jamaicaway şi de zgomotul traficului. Pe poteca dinspre noi, o doamnă bătrână îşi plimba câinele bătrân, un labrador negru cu bot gri, care mergea prin zăpadă de parcă îl dureau labele, dar ea, bătrâna, vorbea singură, clătinând din capul acoperit de căciula de lână şi râzând, ca mine.

- Haide, trebuie să fie hormonal. Nu ai niciun motiv adevărat pentru ca să îţi plângi de milă.
- L-am dus pe Reza la spital. Am stat cu el jumătate de noapte. Şi apoi nici măcar nu mă sună să îmi spună că e bine?
- Sunt porci, şi ce dacă. Crescuţi de lupi. Nu e mare lucru. Probabil că asta descrie jumătate din America şi probabil mai mult de jumătate din lume în general. O notă scrisă de mână pe o foaie personalizată ar fi fost ideal, dar, hei, nu poţi să ai totul.
- Dar s-ar putea să nu se mai întoarcă niciodată.
- De ce nu s-ar mai întoarce?
- Ea mi-a spus că nu îi place deloc aici şi acum că Reza a fost atacat de două ori... pare posibil să rămână în Paris.
- Atunci o să ai tot atelierul pentru tine. Haide, Nora, eşti ridicolă.
- Dacă ţi se pare ridicol, este pentru că nu ţi-am explicat cum trebuie ce simt.

Didi aruncă un băţ pe gheaţă, unde alunecă şi derapă şi îl făcu pe labradorul negru, acum departe, să latre.

- Mi-ai explicat totul. Am înţeles. Dar trebuie să nu te mai gândeşti că nu este sub controlul tău ceea ce simţi.
- Nu este. Nu poţi să controlezi ce simţi.
- Cine zice?

Am ridicat din umeri.

- E frig. Putem să ne întoarcem acum?
- Bine. Dar să ştii că nici nu trebuie să simţi frigul dacă nu alegi asta.

- Da. Serios.
- Inventezi poveşti în capul tău. Nu este nimic real în ele. Nu ai nici cea mai vagă idee ce fac oamenii aceia, sau ce gândesc, sau de ce Sirena ta nu te-a sunat. Doar inventezi lucruri.
- Nu sunt proastă, să ştii.

Didi îşi puse un braţ pe umărul meu. Ea emana căldură, chiar şl în aerul rece.

- Nimeni nu te face proastă. Doar pesimistă. Dacă tot ce ştii este că nu ştii, nu poţi să te desprinzi puţin? Sau cel puţin să inventezi o poveste bună?
- Tulburarea mea obsesiv-compulsivă îmi stă în cale.
- Deci pune-ţi tulburarea obsesiv-compulsivă să lucreze în favoarea ta. întoarce-te în studioul acela şi pune-te pe treabă şi termină camera lui Emily. Astfel încât orice s-ar întâmpla când se vor întoarce, sau chiar dacă nu se întorc – ceea ce mă îndoiesc –, vei avea satisfacţia de a fi folosit timpul. Mama mea mereu spunea că nu are rost să îţi faci griji despre lucruri pe care nu le poţi influenţa cu nimic.
- Un clişeu pentru fiecare ocazie.
- Aşa e mama mea. Dar să ştii că nici ea nu e proastă.

Aşa că am încercat să urmez sfatul lui Didi. Crăciunul pro- priu-zis l-am petrecut în apartamentul mătuşii Baby lângă mare, în Rockport, cu ea – sora mamei mele – şi tatăl meu, doi septuagenari singuri şi lejeri, care nici măcar nu au cedat amintirilor sentimen- lale, erau complet blocaţi în prezent, în micile lor afecţiuni, vreme, ştirile de la televizor, ştiri pline de nimic – deşi numai cu o zi mai târziu, când un tsunami a lovit în Asia, aveau să fie pline de moarte. Me luptam cu o masă enormă – curcanul uscat pe care l-am gătit prea mult, tava imensă de cartofi dulci glasaţi, umplutura cu pâine şi cartofii copţi şi fasolea verde moale – totul acompaniat de colin- dele de Crăciun şi de băieţi care cântau în cerc –, chestiuni pe care mătuşa le adora.

Mătuşa Baby era foarte diferită fizic de sora ei firavă, avea fălcile mari şi pudrate, avea artrită şi

şchiopăta într-un asemenea fel încât fiecare pas îmi amintea de oasele ei nelubrifiate care se măcinau în lăcaşurile lor. Chiar şi cu sau poate din cauza gurii ei stacojii atent conturate, semăna cu bunicul meu mort în travesti, avea un păr alb, rar, înfoiat voluminos ca să îi mascheze scalpul şi o voce profundă, aspră. Mirosea puternic a lavandă englezească Yardley, dificil de procurat pe piaţa liberă în secolul XXI.

Nu se căsătorise niciodată, era o catolică devotată şi devenise ceea ce mă temeam cel mai tare: hotărâtă, autosuficientă şi complet fără probleme. M-am aşezat pe canapeaua ei bleu-ciel, perfectă, şi am încercat să nu văd pe fiecare suprafaţă plată rândurile de fotografii de familie înrămate cu fratele meu şi cu mine în copilărie, părinţii şi bunicii mei, verii mei din Atlanta, cei trei copii ai verişoarei ei June, la fel imortalizaţi din faşă până la absolvire, la nuntă şi chiar cele mai noi elemente, nepoata mea, copiii verişorilor mei, în rame la fel de şterse de praf şi aparent la fel de vechi ca restul. Mereu mi se păruse puţin jignitor felul în care mătuşa Baby pretindea că vieţile familiei noastre erau ale ei, de parcă Matt şi cu mine eram copiii ei, şi nu ai surorii sale. „Fă-ţi viaţa ta, nu o poţi avea pe a mea!” voiam să spun. Dar cum ar fi putut să îşi facă viaţa ei când şi-o dedicase îngrijirii celorlalţi – părinţii ei, rudele ei, enoriaşii. Mereu fusese ajutorul. Chiar şi în moarte, mama mea a avut parte de rolul principal.

Acum aş vrea să o întreb unde îşi ţine furia şi cum a reuşit mereu să pară atât de calmă, atât de umil încântată de cele mai mici atenţii (de Crăciun i-am dăruit un aparat de Espresso şi, deşi mai târziu am descoperit că nu îl folosise niciodată, a devenit emoţionată şi uimită când a deschis pachetul: că mă gândisem atât de mult la ea! Că era atât de apreciată!), dar ea este victima ultimilor cinci ani, binecuvântată, aşa cum ar fi considerat ea, să sufere un anevrism în biroul parohiei şi să nu îşi mai recapete niciodată cunoştinţa, o moarte

dulce drept răsplată pentru viaţa ei plină cu devotament şi, din fericire, o povară pentru nimeni.

Acum îmi pot imagina ce a costat-o să fie mătuşa noastră Baby, un copil bătrân până la capăt, în loc de adultul Cecily Mallon, care ar fi putut deveni. Ştiindu-mi viaţa şi cât de puţine lucruri care contează în ea se văd la exterior. Cât de departe seamănă propriul meu profil cu propria mea reflexie, îmi pare rău să mă gândesc că acum mătuşa Baby este pierdută pentru totdeauna. Eu, care mă temeam atât de tare să semăn cu ea, nu puteam cere şi ştiam că nimeni altcineva nu se gândise la asta, mătuşa Baby a trăit atât de curajos „ca şi când” până la final. Deşi, de fapt, poate că ea urmase percepţiile tatălui meu atât de asiduu, încât sufletul ei şi şinele ei în lume se uniseră.

Cel puţin Crăciunul în Rockport a fost rapid. Ne-am dus acolo înainte de prânz, am ajutat la gătit, am mers cu maşina pe ţărm să privim valurile care loveau stâncile cu spumă albă în ritmul lor etern, am mâncat, am făcut curat, am plecat. în seara de Crăciun, până la ora nouă şi jumătate, eram înapoi în apartamentul meu, lă- sându-l pe tatăl meu în Brookline în drum spre casă. Am spălat toate vasele pentru Baby înainte să plecăm, lăsând-o să stea în sufrageria supraîncălzită cu picioarele ei umflate pe taburet, bârfind apatică cu tatăl meu despre bolile generaţiei lor.

- Ai auzit despre Ruby Howard? Soţia lui Bernie? Nu are Alzheimer, are Parkinson – cea mai gravă dintre toate bolile. Demenţă cu corpi Lewy? Ştii ce e asta? Groaznic. O tăcere lungă, timp în care probabil amândoi adormiseră, iar apoi mătuşa Baby din nou: Şi după asta Pete Runyon – îl mai ţii minte de la biserica ta? Când el s-a pensionat, s-au mutat aici, iar soţia lui, Beth, a făcut cmfizem – este acasă, acum, în mare parte, cu rezervorul de oxigen pe roţi. Am fost să o văd de câteva ori în ultima vreme, să o înveselesc. Dar acum Pete are un cancer

diagnosticat. La vezică, cred. Sau poate la prostată – dar nu este genul simplu, dacă este. Beth este foarte discretă şi e limpede ceva cu instalaţia lui, ceva privat. Ea nu a vrut să spună exact. Arată rău, oricum. Ea oftă. Nu crezi că este cel mai rău când ambii oameni dintr-un cuplu sunt bolnavi? Eu mereu cred asta. E altfel când eşti singur – eşti mai mult sau mai puţin o povară. Vreau să spun, trebuie să te internezi la un cămin, Iară îndoială, şi asta e tot. Fără zone neutre. De exemplu, Alice şi Robin Meynell – ai văzut cine sunt? Ei bine, ea a avut un atac cerebral primăvara trecută şi...

Şi aşa mai departe. Eu curăţăm oale, Baby curăţa dulapurile medicale ale tuturor cunoştinţelor sale, iar tatăl meu, flegmatic, digera. La uşă, între cald şi rece, am sărutat-o pe obrazul moale şi grunjos, i-am ţinut mâna ca o gheară în mâna mea, l-am luat pe tata de braţ şi l-am mânat peste resturile de gheaţă – câte un gheţuş negru ici şi colo pe poteca mătuşii Baby – şi l-am aşezat pe scaunul său. în capătul celălalt, am tras maşina sub portic – clădirea lui avea portar, care pusese multă sare pe jos – şi l-am însoţit până la uşa apartamentului, ducând pentru el plasa de cumpărături de la Trader Joes, modest plină de cadouri (o lamă nouă electrică, o biografie de-a lui Hamilton, o pereche de mănuşi cu căptuşeală de caşmir), cu o case- rolă de cartofi dulci şi moi pe deasupra.

Până atunci, ardeam, nu dormeam. Cine va face la fel pentru mine când o să mă ramolesc? Cine o să fie fata mea bună?

Va fi oare preţioasa Charlotte a lui Matt şi Tweety? Nu vedeam asta. Nu: simţeam un anume entuziasm amar când mă gândeam cA mă voi descurca singură până la sfârşit, un entuziasm de negare şl austeritate, un entuziasm nu diferit de plăcerea cuiva la dietă cărui« îi chioraie stomacul. Voi fi continentă. Voi continua, nu mă voi vărsa în vieţile altora, să sug cu lăcomie şi să vreau şi să am nevoie, Nu. Nu voi cere

nimic, de la nimeni, voi arde doar, din interior spre afară, mă voi jertfi precum acei călugări îmbibaţi în benzină. Com bustie spontană, aproape. Aproape. Crăciun al dracului de fericit şi ţie.

în furia mea, am făcut cel mai ciudat lucru, complet atipic mie: la ora zece, în noaptea de Crăciun, am mers cu maşina pe străzile umede şi goale, festónate de lumini păgâne, spre Somerville, spre tăcerea mortală a depozitului, unde am urcat agil treptele deformate, cu cheile între degete ca o armă (chiar şi în furia mea, aveam loc pe margine să mă tem) şi am intrat în atelier, încuind uşa după mine.

Era foarte frig – căldura fusese evident oprită de zile întregi – şi la asta am ezitat, întrebându-mă dacă nu făcusem o greşeală. Dar am făcut nişte cafea, am dat drumul la muzică şi am căutat printre lucrurile Sirenei şi am găsit o pereche de mănuşi fără degete făcute din lână neagră, moale. Când mi le-am pus, mă simţeam ca un personaj din Producţia Masterpiece Theatre („Vă rog, domnule, pot să mai primesc?"), dar şi-au făcut treaba. Puteam să îmi mişc toate degetele fără să simt înţepeneala. M-am aşezat la masa mea de lucru, nu în iazul de lumină, cu toate luminile aprinse, lampadarul şi masa de pe birou şi tot studioul aprins, toată lumina pe care o puteam primi, un ocean de lumină în stil Ralph Ellison, şi m-am apucat, în sfârşit, să lucrez cu Emily D.

De fiecare dată când credeam că aud un sunet, ascultam muzica mai tare, sau cântam odată cu ea, sau băteam puternic din picioare. Era seara de Crăciun: nu era nimeni în clădire. Nu era nimeni pe stradă. Eram de una singură, aşa cum spun copiii şi aşa aveam să rămân până la final. La dracu' cu toţi şi dacă o persoană încerca să spargă uşa, să mă sperie sau să mă violeze, le-aş fi dat o porţie din luria mea.

Am lucrat ore întregi fără să mă mişc, iar apoi, fiindu-mi prea Irică să mă duc la baia de pe hol, am urinat într-o găleată din colţul camerei şi am golit-o în chiuvetă şi m-am

aşezat din nou la lucru pentru încă două ore, doar că am obosit foarte tare, un fel de oboseală oarbă, genul de oboseală când ochii nu mai pot vedea şi lotul se înceţoşează de parcă urmează să ai un atac cerebral, până la momentul în care nu mai aveam încredere în ce făceam şi trebuia să mă opresc pentru o vreme. Aşa că am lăsat jos uneltele şi m-am înfăşurat în toate eşarfele şi şalurile ei – miroseau a parfumul ei, de lămâi – şi am pus câteva dintre pernele ei pe covorul mic şi pe cea mai puţin prăfuită porţiune a podelei, aproape de scaune, şi m-am întins cu haina pe picioare, chiar acolo în lumina puternică, cu muzica ce continua să cânte (era un aparat cu cinci discuri, cu un cerc: Annie Lennox, Joan Armatrading, Joni Mitchell, chestii vechi, de fete, amicele mele muzicale însoţindu-mă în somn) şi ştiam că aveam să trăiesc cu Emily în noul an şi că voi termina camera lui Emily înainte să mă întorc la şcoală – poate chiar şi partea electrică ce i-ar permite viziunile –, ştiind, altfel spus, că eram pornită şi că eram unde voiam să fiu şi suficient de furioasă, odată, să fiu propriul meu sine, am închis ochii, mi-am trecut limba peste dinţii încărcaţi şi am adormit imediat.

PARTEA A DOUA

Până când a început şcoala, camera lui Emily era gata. Lipseau numai proiecţiile, propria ei lanternă magică pentru a-i ilumina cuvintele, moartea însăşi, muza,

bucuria. Petrecusem săptămâna dintre Crăciun şi Anul Nou aproape complet izolată cu Emily. Luasem cina o dată cu tatăl meu şi mă întâlnisem cu un grup de patru prietene să bem ceva – intime de ani buni, mi se păreau zgomotoase şi prostuţe în seara aceea, un milion de kilometri depărtare de lumea mea –, dar, în afară de aceste ieşiri, fuseseră zile lungi, seri lungi, în spaţiul meu privat, cu lumină albă, şlefuind şi, lipind şi cioplind, mâncând sandviciuri cu brânză râncedă împachetate în hârtie cerată pe care mi le faceam dimineaţa, pe jumătate adormită, şi sferturi de măr maroniu şi batoane de ciocolată scumpă, italiană, aproape fragedă, foarte neagră, împachetată în folie de aluminiu, care era recompensa mea pentru când lucrurile mergeau bine. Nu am mai dormit acolo pentru că în dimineaţa de după Crăciun mi-am simţit vârsta, mă dureau oasele, încheieturile îmi erau înţepenite, dar cucerisem un fel de demon şi nu mă mai temeam de întuneric. Nu: asta nu e tocmai adevărat. încă mă temeam de întuneric – când am ieşit din clădire aproape de miezul nopţii, am fugit ca Cenuşăreasa pe scări, coborând câte două, înainte să bată de miezul nopţii şi am intrat repede în Volkswagenul meu Golf ponosit de parcă m-aş fi suit în caleaşca mea strălucitoare care se putea transforma dintr-o clipă în alta în dovleac – dar eram mai îndrăgostită de Emily, în săptămâna aceea, decât mă temeam de orice altceva. Mă simţeam pură, liniştită, mândră şl singură cu toate astea, la fel ca Emily.

Cât despre ceilalţi – familia Shahid –, mă cauterizasem, sau aşu credeam. Dacă îi spuneam lui Didi că era o rană, ea ar fi pufnit, dar era, şi la îndemnul ei, o forţasem să prindă coajă. Ceea ce a fost foarte bine până când s-au întors.

în prima zi de şcoală, când l-am văzut tropăind în cizmele sale de iarnă în clasă, cu ghiozdanul şi căciula alb-negru cu moţ în vârf, o privire dură pe chipul său fraged care, atunci când m-a văzut, m-a văzut zâmbind,

s-a înduioşat, reciproc, într-un zâmbet de o afecţiune atât de directă şi reală, un zâmbet al genelor stufoase – ochiul său drag, cu cicatrice! –, la fel ca şi buzele sale şi când am văzut acel zâmbet, zâmbetul meu, pentru mine, măruntaiele mi-au făcut tumbe de parcă aş fi fost o adolescentă căreia un star pop i-a suflat o bezea.

Nu ştiusem sigur, nu-i aşa, că el se va întoarce. Niciun telefon, niciun e-mail, niciun bilet – mă întrebasem chiar, pipăind eşarfele Sirenei în studioul meu, prinzându-i urma de miros – nu studioul nostru, în acele zile, ci al meu –, dacă îi visasem, dacă toate discuţiile mele cu ea nu fuseseră mai reale decât fantezia mea sexuală cu soţul ei.

Este o poveste de Cehov ca aceasta care m-a fascinat încă din facultate. Iarna neagră din al doilea an, când fusesem atacată de îndoiala de a nu mă fi dus la şcoala de artă, o citeam din nou şi din nou. *Călugărul negru*: despre un bărbat care îşi imaginează că este vizitat de un călugăr fantomatic, cu care are conversaţiile vitale ale vieţii, despre creativitate, măreţie şi sensul existenţei. Călugărul îl asigură de importanţa lui, de talentele sale excepţionale. Apoi el şi-a dat seama că, de fapt, călugărul nu era real, că el trebuie să fie nebun. Dar era mult mai bine să fie nebun în compania călugărului decât să fie sănătos şi constrâns în aspiraţiile sale şi singur. Şi mediocru. (!ă este cel mai rău ceea ce trebuie să recunoască, atunci când familia îl forţează în claritate: că, până la urmă, el nu are nimic special. Sirena fusese Călugărul meu Negru şi poate că ea fusese doar o iluzie.

Dar iată-l pe Reza, brusc, în clasa noastră de la Appleton, întin- zându-mi, aproape roşu în obraji, un breloc banal cu Turnul Eiffel, un cadou întârziat de Crăciun. Deci şi el – ei chiar – se gândise la mine. Le fusese dor de mine. Primul meu gând a fost că în acel moment ea trebuia să fie la studio şi am avut inspiraţia să trec peste ore, să le las pe toate în urmă şi să mă duc

să o găsesc. Lasă la o parte că realizasem în cele zece zile solitare cât în toate săptămânile de discuţii care le precedaseră – ea era Muza mea, whisky-ul cu gheaţă pentru alcoolicul din mine: irezistibilă.

Ochiul lui Reza nu arăta prea rău. îşi scosese firele, cicatricea era elegantă – văzusem chirurgul la cusut, tivindu-i pielea roşie, încă, şi arăta crudă, dar nu a provocat agitaţie printre copii. De fapt, îi dădea lui Reza un aer zvelt, de parcă era un bandit mic şi frumos. El a parat toate întrebările despre incident, cu zâmbete ştiutoare şi bătăi pe umăr: un iniţiat, nu a dezvăluit nimic.

A povestit totuşi mai multe despre Paris, despre maşinuţele de la Bastille şi despre brutăria lui preferată, unde o femeie bătrână pe nume Leonie îi dădea un *palmier* în fiecare dimineaţă pentru că se bucura foarte mult să îl vadă. El a povestit despre pomul alb de Crăciun care se întindea pe holul clădirii lor şi despre câinii rezidenţi care ridicau piciorul când treceau pe lângă trunchiul lui sintetic, astfel încât intrarea a început să miroasă nu a ace de brad şi zăpadă, ci a urină stătută. Pentru un copil şi pentru faptul că avea lacune în engleză, Reza era un povestitor bun şi a reuşit să îi facă pe toţi să râdă, ceea ce ne-a făcut pe toţi să ne simţim, după întreruperea pauzei, din nou ca o familie.

în după-amiaza aceea nu m-am dus la atelier pentru că nu am vrut să par patetică în propriii mei ochi. îmi impuneam să nu îmi doresc atât de mult să o văd. Era alegerea mea de austeritate, demonstraţia independenţei mele. Nici măcar nu ştiam dacă ea ar fi acolo. în schimb, m-am dus să mă aprovizionez şi am cumpărat păstrăv proaspăt de la pescărie şi m-am dus acasă.

Nu sunt o bucătăreasă. Am cumpărat peştele, dar nu am vrut să îl prepar. L-am scos din frigider şi l-am băgat la loc şi ocheam conservele de supă din dulap când mi-a sunat soneria, la parter. Aproape că nu am coborât: era rece pe scară şi mă aşteptam să fie copii care vindeau abonamente la reviste sau tipul MASSPIRG care

caută de cerşit. Când m-am apropiat de uşă, am aprins lumina de afară deja încruntată.

Şi iat-o acolo, cu o haină lungă şi pufoasă, purtând o geantă mare: mai scurtă, cu un ochi mai leneş, părul mai ciufulit decât în ochii minţii mele, dar zâmbind, cu braţele deschise, buza ei elegantă întinsă peste dinţii din faţă proeminenţi, labele ei de gâscă pliate.

- *Carissima!* a exclamat ea. Draga mea, dragă Nora! Ce mai faci? Ea m-a luat de braţ strâns, m-a condus înăuntru şi a închis uşa în urma noastră. Ai muncit din greu – ai muncit atât de mult! Am fost acolo în după-amiaza asta, la atelier. Este o perfecţiune, această cameră mică pe care ai făcut-o... Ea aproape că mă mâna pe scări, dar s-a oprit, m-a ţinut la distanţă de un braţ şi s-a uitat la mine: Ce muncă extraordinară ai făcut, Nora. Camera lui Emily realizată de tine este unică.

- O, nicidecum. Eram încântată, dar timidă. Ce faci aici?

- Ţi-am adus ceva. De mâncare. L-am adus pentru tine din Paris şi m-am gândit, poate asta îi va fi pe plac Norei pentru cina din seara asta şi îmi va da ocazia să o salut şi să îi mulţumesc.

- Mulţumesc?

- A, Nora! Ştii de ce. M-am simţit groaznic că nu ne-am luat la revedere cum trebuie, că nu ţi-am mulţumit. Ce ne-am fi făcut fără tine? Detest e-mailul şi telefonul – mai ales în engleză, devin confuză –, dar cel puţin iată-mă aici, cu un foie gras, o sticlă de Sancerre şi un panettone foarte special, ca să îţi urez un An Nou fericit.

- Foie gras?

- Nu îţi place? M-am temut de asta. Să nu te simţi obligată să îl mănânci. îţi aduc altceva – o tartă quiche? O tocană? Ar fi bine?

- Ador foie gras. Serios. Mulţumesc.

Era foarte agitată. Era fericită să mă vadă. Se simţea vinovată că trebuise să plece fără să îşi ia la

revedere. îmi adusese foie gras. Aş fi putut să fiu mai fericită? I-am turnat un pahar de Sancerre, deşi nu era destul de rece. M-am gândit să mă ofer să pun cuburi de gheaţă, dar m-am decis să nu fac asta.

Iat-o, deci: Sirena în bucătăria mea. Nu mai fusese acolo până atunci. A spus lucruri amabile despre apartamentul meu. A admirat arta. Şi-a pus haina pufoasă pe canapea şi s-a aşezat la masa din bucătărie de parcă s-ar fi pregătit pentru un tête-à-tête lung. Eu, asemenea grăsimii galbene de pe foie gras când l-am scos din borcan, eram extrem de încântată.

- Cum a fost acasă?

- Acasă? O, Nora. Aşa îmi doresc să fie acasă, aşa cum Cambridge este acasă pentru tine – acest apartament frumos, care miroase a tine şi vorbeşte despre tine, locul pe care îl cunoşti atât de bine şi care te cunoaşte. Dar mereu uit şi apoi redescopăr când mă întorc că locul meu nu este la Paris, nu tocmai – sunt o străină şi acolo. Pentru cine este Paris acasă, de fapt, cu excepţia portarilor care bârfesc în colţurile lor?

- Dar trebuie să fi fost încântată...

- Da, ştiu la ce te referi. Reza îşi iubeşte micii săi prieteni. Şi Skandar pe ai lui cei mari. A fost o uşurare în multe feluri – să nu mă simt atât de responsabilă pentru ei.

- Dar pentru tine?

- Am o istorie acolo, şi prieteni, şi colegi, şi acasă este unde sunt băieţii mei, desigur. Dar ştii ideea asta a unei patrii imaginare?
Odată ce ai părăsit ţărmul în barca ta micuţă, odată ce te îmbarci, nu vei mai fi niciodată cu adevărat acasă. Ceea ce ai lăsat în urmă există numai în amintirea ta şi locul tău ideal devine un fel de amestec imaginar ciudat a tot ceea ce ai lăsat în urmă la fiecare oprire.

- Deci nu te-ai simţit bine?

- Ba da şi, în acelaşi timp, nu. Mi-a fost dor de tine şi de atelier, de munca mea – vezi tu, eu nu am fost ca tine –, nu am creat, doar am avut parte de multe mese la

restaurant şi de agitaţia de sărbători. Nu ştiam dacă să o cred cu adevărat: îmi părea falsă, de parcă ar fi fost pe scenă.

- Când te-ai întors?
- Acum o zi sau două. Skandar trebuia să fie în New York până aseară – altă conferinţă. întâlniri. Ştii cum e.

Un zâmbet trist. M-am gândit la cât de des a fost singură – dar cu Reza. Nu ca mine. Nu complet singură.

- Dar vreau să aud despre tine, spuse ea. Un an nou, un nou început. Ce ai făcut cât timp am fost plecaţi?
- A fost destul de linişte, de fapt. Lucrurile s-au derulat ca de obicei.
- Crăciunul?
- Cu tatăl şi mătuşa mea.
- Nu cu fratele dificil?
- Matt? El nu vine în perioada asta din an. Când ai propria familie, eşti absolvit, nu?
- Absolvit? De unde sunt eu, nu e aşa. Mama mea a venit să stea cu noi şi sora mea mai mare. A fost foarte gălăgie acasă la noi. Reza a fost extrem de răsfăţat.
- Se pare că aşa ar trebui să fie Crăciunul.
- Da, presupun. Dar vezi tu, toată lumea are un rol de jucat. în acest teatru, eu sunt o fiică, şi o soţie, şi o mamă – niciodată o artistă. Aş putea fi, nu ştiu, Luc Tuymans şi pentru ei nu ar însemna nimic. Ei nu îmi lasă loc pentru altceva în afară de datoria mea.
- Mie-mi spui.
- Tu? Dar eşti atât de liberă! Te invidiez pentru asta. De câte ori m-am gândit la studio şi la tine în el, lucrând. Sau la tine gândin- du-te, calmă, aici în apartamentul tău frumos – nu este exact cum mi l-am imaginat, dar nu este departe. Timp în care eu faceam paturile şi pregăteam tocanele, cadourile şi conversaţiile mărunte...
- Iarba este mereu mai verde... M-a încântat să mă gândesc că ea se gândise la mine – că se gândise cu invidie la mine. Mi-am făcut griji în privinţa lui Reza.

- S-a descurcat atât de bine. I-ai văzut ochiul, nu? Cicatricea va fi destul de discretă... Ai fost atât de bună cu el şi cu mine, în seara aceea groaznică.

- Te temeai despre partea emoţională.

- Partea emoţională. A, da. Băieţii care aruncă cu pietre. Dar copiii sunt rezistenţi. E bine că am plecat – a avut ocazia să uite. A avut câteva coşmaruri, dar nu a putut să îmi spună despre ce au fost. Nu ştiu dacă au vreo legătură. Cine poate spune? Shauna McPhee mi-a spus că băiatul a fost exmatriculat.

- Imediat.

- Deci: acum, un an nou, un nou început. Am jurat să nu mă plâng. Sunt prea bună la asta şi trebuie să exersez alte abilităţi. Am jurat şi să lucrez foarte mult – nu e timp deloc de acum până în mai. Lunile vor trece înainte să ne dăm seama şi am promis galeriei mele că mă voi întoarce acasă gata pentru expoziţie. Aşa că: *au travail!* Ea s-a ridicat când a spus asta: e timpul să plec. Şi apoi: Ce ţi-ai promis pentru noul an? Am ezitat. Nu am făcut nicio rezoluţie de anul nou. Noaptea aceea o petrecusem în studio, indiferentă faţă de timp, conştientă doar prea târziu că Anul Nou venise în Times Square, îi urasem lui Emily D un An Nou fericit: am ridicat-o, în cămaşa ei de noapte de dantelă, din patul ei înalt şi îngust şi i-am mângâiat capul strălucitor. Iar apoi am pus-o la loc, cu grijă înapoi în viaţa ei de casă de păpuşi. Un An Nou fericit să ai.

- Mi-am propus să fiu mai independentă, am spus.

- Tu? Dar eşti mai independentă decât oricine!

Mai singură, poate. Şi pentru un motiv oarecare, m-am gândii

la mama mea, în fiecare zi mai captivă, până când a fost îngropaţii în singurătatea ei. Să ştii că nu este acelaşi lucru

.Pentru că mă plânsesem de singurătatea mea, mă temeam că invitaţia Sirenei la cină din săptămâna următoare a fost un apel din milă. Am fost invitată la 19.30. Am ajuns la 19.40, mă temeam că am întârziat, am adus o sticlă cu vin roşu italian scump – Barolo, cred – recomandat de fata de la ghişeul cu brânzeturi de la Fromaggio. Când Skandar mi-a deschis uşa, am avut senzaţia că era surprins să mă vadă.

- A! Eşti aici. Sirena, a venit Nora. Intră.

Intrarea era foarte îngustă, scările duceau direct în sus, iar Skandar a trebuit să urce pe ele ca să mă lase să intru pe uşă. Nu era limpede ce salut fizic se impunea, dacă era cazul, aşa că nu am făcut decât să dăm din cap şi să zâmbim stânjeniţi.

- Nu am greşit ziua, nu?

El a dat clătinat cap, râzând, şi a dat să îmi ia haina, urcând pe scări în timpul acesta.

Ora greşită?

Sirena apăru în capul scărilor, cu Reza lângă ea, deja în pijamaua sa cu carouri.

- Bine ai venit! E mult mai bine decât ultima ta vizită acasă la noi. De data asta îţi oferim o mâncare mai bună decât pâine prăjită şi ceai.

Au pregătit masa cu flori şi lumânări, aşa încât lampa vopsită, oribilă, era stinsă şi aprinzând lămpi strategic în spaţiu, reuşiseră să îl facă să arate chiar bine.

- Haideţi, doamnă E, veniţi să vă arăt camera mea. Reza m-n luat imediat de mână şi a tras, iar tatăl lui a turnat vinul, iar mama lui s-a întors la aragaz.

L-am urmat acolo şi am descoperit că şi camera lui fusese trans formată de o lanternă magică ce se învârtea încet şi care proiecta hi pereţi umbrele colorate ale muzicienilor de jazz care cântau – un toboşar verde la staţia lui, un saxofonist roz, conturul amplu al unei chitare bas. Un poster mare cu un jucător de fotbal alergând – fran cez, am presupus – ocupa mare parte din peretele de lângă patul său şi strălucea în lumină de parcă era aproape viu.

- Acesta este Zidane, a explicat Reza. E cel mai bun. A jucat pentru Juventus – îl ştii?

-Nu.

- Hai să-ţi explic...

El m-a tras în jos, să mă aşez lângă el pe pat şi a început să povestească cu mai mult entuziasm poate decât claritate, traiectoria carierei lui Zidane, atât în echipa naţională franceză, cât şi în echipele de ligă.

- Reza – tatăl lui zâmbea în cadrul uşii, ţinând un pahar cu vin roşu şi un coniac cu gheaţă –, timpul tău cu domnişoara Nora este ziua, la şcoală. Seara asta este pentru adulţi.

- Un minut? Te rog?

Skandar spuse ceva în franceză. Mi-a întins paharul cu vin şi s-a retras.

Reza zâmbi conspirativ.

- Am trei minute, şopti el. Dar n-o să ştie nimeni dacă stăm patru.

Reza mâncase deja şi, deşi a stat pentru o vreme cu noi, legă- nându-şi picioarele şi luând din când în când dintr-un castron cu struguri, el nu a fost prea prezent, nici măcar nu părea să asculte în mod deosebit şi, înainte să terminăm aperitivul de imam bayaldi şi crostini, el a cerut să fie scuzat şi a plecat în camera lui să citească *Astérix.*

Era păcat, de fapt, în ciuda prisosinţei sale ciudate, pentru că în acelaşi fel în care trei oameni de-abia constituiau o familie, un fel de familie spartană şi costelivă, la fel trei oameni de-abia constituiau o petrecere la cină. Asta este valabil mai ales când doi sunt intimi şi al treilea este un extraterestru, o Femeie de la Etaj cu maniere şi temeritate insuficiente. Un astfel de scenariu are o aură de muncă grea – cel puţin la început. Eram cu toţii foarte politicoşi, avansând la porţia noastră excelentă de vinete cu pâine prăjită. Am vorbit despre şcoală, de cât de mult timp eram acolo, întrebase Skandar, şi cum se compara cu alte şcoli? Şi apoi mai în general, cum se comparau sistemele de educaţie american şi francez şi, da, te rog, pentru că asta chiar ajută – încă un pahar cu vin este bine-venit... Iar apoi, puţin câte puţin, a devenit mai puţin ţeapăn. Sirena a vorbit despre anii ei de educaţie la Milano, iar apoi Skandar a povestit despre educaţia lui din Beirut, la o facultate în limba franceză, şi cum părinţii lui l-au trimis la un internat în Paris pentru ultimii doi ani (a fost, a spus el, ca ceva desprins dintr-un film franţuzesc, brutal, competitiv şi auster, cu studenţi care o luau razna în toate părţile din cauza presiunii şi la cină aveau carne de cal. „Pisicile vagaboande căutau prin gunoi şi urlau pe alee lângă bucătării şi glumeam că *ele* erau în porţii") şi cum asta îi schimbase pentru totdeauna cursul vieţii fără ca el să îşi dea seama la vremea aceea.

- Cei mai mulţi dintre prietenii mei de acasă – poate mai mult de jumătate – s-au dus în schimb la universitatea americană de acolo, în Beirut, iar apoi au ajuns să vină aici, în State, pentru studii postuniversitare, sau ceva. Ceea ce înseamnă că vieţile lor sunt în engleză sau sunt americani, cel puţin – până la capăt, în unele cazuri. El se opri puţin. Vreo doi sunt în Canada. în Montréal, poţi să mănânci prăjitura, dar şi să o păstrezi – să vorbeşti şi franceză, şi engleză, şi arabă, pentru că sunt atât de mulţi libanezi acolo acum.

- Şi cum este diferit pentru tine? Acum eşti în America – eşti la Harvard. Nu te poţi apropia mai mult de stabilimentul american.

El deschise ochii mari în spatele ochelarilor într-un gest ironic care îi făcu sprâncenele să i se ridice pe frunte.

- Da, presupun, spuse el. Dar nu asta vreau să spun, de fapt. Este un fel de a fi în exil pentru cei educaţi din orice ţară noneuropeană, care poate fi foarte confortabilă în lumescul său...

- Tărâmul accentelor ciudate, am spus eu cu voce tare, deşi nu voiam, de fapt.

- La ce te referi? întrebă Sirena încruntându-se.

- E ceva ce a spus o prietenă odată. Ea lucra la radio, dar cumva a fost invitată la o cină academică, cu profesorii bătrâni de la Princeton, iar ea a spus că jumătate din ei câştigaseră Premiul Nobel şi că niciunul nu vorbea engleză fără un accent ciudat. A spus că s-a simţit ca şi când luase avionul spre tărâmul geniilor cu accente ciudate.

Skandar zâmbi vag.

- Nu vreau să spun că voi aveţi accente ciudate.

- Dar aşa este, prietena ta are mare dreptate. în ţara asta sunt buzunare ca acesta, aproape ca norii joşi. Suntem într-unui chiar aici. Ei sunt în America, sau pe ea, dar au puţin de-a face cu ea şi noi – cei mulatri, negri, galbeni, evrei şi arabi de peste tot – suntem împreună, fiecare în diaspora sa şi facem o lume a noastră de conversaţii familiare, o mică viaţă în turnurile noastre de fildeş. Şi lătrăm unii la alţii în accentele noastre amuzante, în ceea ce este pentru majoritatea din noi o limbă străină. Mereu mă minunez că reuşim să comunicăm oricum. Dar poate că reuşim să spunem mai multe decât credem – sau poate mai puţine. Nu sunt sigur.

- Engleza este tirania, spuse Sirena, părând supărată, de parcă s-ar fi putut arunca vina pe limba însăşi.

- Dar nu este asemănător în Franţa? Spuneai alaltăieri că nu te simţi acasă nici acolo.

- în Franţa, spuse ea sec, oamenii vorbesc mai mult franceză decât engleză.

- Dar acum şi mai multă engleză. Skandar era foarte amuzat. Şi uneori chiar germană. Nu este ceva neobişnuit să întâlnesc colegi cu care pot să vorbesc toate cele trei limbi, la momente diferite. Acolo eşti în *Europa,* nu pluteşti deasupra ca un corp străin.

- Nu sunt sigură că înţeleg.

El s-a oprit, a băut. Din ochii lui îmi dădeam seama că era în acelaşi timp ironic şi serios.

- în Europa, de bine, de rău, istoria este mereu acolo, contextul este mereu prezent. Când spun că sunt libanez de origine palestiniană, din Beirut, că sunt predominant creştin din moştenire şi apoi că m-am dus la o universitate din Paris, că predau la École Normale, imediat se ştiu multe despre mine – despre ce sunt şi ce nu sunt. Se mai poate percepe mult după hainele mele, după comportament – şi voi fi plasat după aceste lucruri. Nu doar după profesorii mei colegi cu „accente amuzante”, ci şi de zarzavagiu, şi de şoferul de taxi.

- Şi ce este grozav la asta? Mai ales dacă se înşală?

- Nu spun că este bine sau rău. Explic doar cum este diferit.

- Nu trebuie să fii defensivă la adresa ţării tale, dojeni Sirena.

Iritarea ei fusese exprimată în felul principal. Ea turna cu polonicul castroane de tocană de miel peste orez, grasă, condimentată şi aromată.

- în America, rosti Skandar, sunt locuri precum Harvard, unde intru pe uşă şi se întâmplă o versiune a acestui fapt şi nu mă gândesc la asta. Aici, nu atât despre originile mele sociale, mai mult despre ideile

mele filosofice, despre afilierile mele academice. Sunt cunoscut într-un anumit fel. Dar în mare parte... Acel zâmbet trist din nou. în ceaţa mea de Barolo, am considerat că acela era un zâmbet sexy, cumva confidenţial. în mare parte, în America sunt o enigmă. Dacă spun unei persoane de pe stradă că sunt din Beirut, el ar putea să mă întrebe unde este asta. Dacă spun că am rude palestiniene şi că am fost crescut creştin, el se poate întreba „Cum este posibil aşa ceva?" Şi dacă explic că am frecventat o universitule din Paris, el s-ar putea întreba de ce am făcut un lucru atât de lipsii de logică. în America, Europa şi Orientul Mijlociu par într-adevAi foarte îndepărtate. Dacă eşti un libanez care vine aici pentru uni versitate, să studieze, atunci devii imediat american. Eşti acceptul, ceea ce este minunat, dar primeşti un set complet nou de haine, un nou contur, care nu are niciun context şi trebuie să ajungi să i le potriveşti, sau ca el să ţi se potrivească, sau oricum. Nu vii cu nici un bagaj.

- „Daţi-mi oamenii voştri obosiţi, înfometaţi..." *Pentru asta* este ţara asta.

- Desigur. Spun doar că, dacă aş fi venit în ţara asta la optsprezece ani, în loc să mă duc la Paris, forma mea, cât şi forma vieţii mele, ar fi fost diferită în nenumătate feluri.

- Dar suntem cine suntem, spuse Sirena, pe un ton uşor de aver tizare, tonul unei soţii care a mai auzit asta înainte, sau care simte că soţul ei e prea guraliv. Şi acum, fiind cine suntem, trebuie să mâncăm. Nora, mănâncă!

Am băgat în gură o furculiţă din tocana ei extraordinară şi m-am gândit: „Din tot ce s-a întâmplat în seara asta, asta ar trebui să ţin minte: explozia de arome, muguri de pin, miel, chimion, stafide" – dar eram doar pe jumătate atentă la mâncarea mea. Mă uitam la Skandar, care se plimba cu furculiţa prin porţia lui în timp ce vor-bea şi mă uitam cum vorbeşte doar cu mine, de parcă

Sirena nu era în cameră. Trei este un număr dificil, m-am gândit din nou.

- Dar nu crezi că e valabil şi invers? am întrebat eu, în cele din urmă. Adică, dacă mă duc să locuiesc în Europa sau în Beirut, nu par brusc dezgolită? Aici am contextul meu, dar acolo sunt doar un american.

în clipa asta, ochii lui Skandar erau evaluatori. De parcă îmi evalua americanismul drept un atribut.

- *Doar* un american? Niciodată. O femeie frumoasă ca tine, în franţa sau în Liban, ar fi văzută mai presus de orice drept o femeie Inimoasă. Nu-i aşa, Sirena?

Sirena încuviinţă slab.

- Mă duc să îi spun noapte bună lui Reza. E timpul să stingă lumina.

Peste câteva clipe, ea reapăru şi îşi întrerupse soţul:

- Nora, strigă ea din hol. Vrei să vii o clipă? Te deranjează?

- Sigur că nu.

Reza se ridică în pat şi întinse ambele braţe să mă îmbrăţişeze – din nou, eram îmbrăţişată, de parcă afecţiunea era la ordinea zilei.

- Noapte bună, doamnă E, îmi şopti el încet în ureche. Sunteţi cea mai bună.

Şi apoi se dădu înapoi şi îmi oferi un zâmbet luminos şi iubitor. Ştiu că sună prosteşte, dar era ca şi când era propriul meu fiu. De parcă el chiar mă iubea. Mă scăldam în asta, dar mă simţeam şi furioasă, la tot ce Sirena părea să considere ca un dat, stând liniştită în cadrul uşii cu braţele încrucişate şi o privire visătoare, îndepărtată.

- *Bonne nuit, chéri,* îi spuse ea şi încă ceva în franceză, când ne-am retras şi l-a lăsat în întuneric şi cu muzicienii lui de jazz strălucitori care se învârteau la perete.

Pentru că nu era departe – sau pentru că... îmi imaginam motivele care mă flatau şi altele care nu aveau nicio legătură cu mine – Skandar se oferise să mă conducă până acasă. Erau doar vreo şase cvartale, pe panta celei mai prospere porţiuni din Cambridge, dincolo de întuneric, cu grădini tăcute, cu arborii lor cu vârfurile acoperite de zăpadă, dincolo de case cavernoase în care era luminată doar o singură fereastră de la etaj, iluminând un petic mic de peluză îngheţată, sau dincolo de altele, învăluite în întregime în întuneric, ca nişte căpcăuni adormiţi. Skandar fuma în timp ce mergeam, adăpostindu-şi ţigara în mână ca un pescar într-o furtună.

Eram stânjenită din cauza lui, din cauza tăcerii, deşi el nu părea să observe şi nu mă puteam gândi la nimic altceva mai bun de spus decât că străzile erau foarte tăcute, observaţie inutilă pe care o ignoră.

- O fată drăguţă ca tine, spuse el, fără să mă privească, nu ai soţ, nu ai copii?
- Nu acum.
- Ai avut un soţ, deci?
- Aproape, cu mult timp în urmă.
- Un iubit?
- Skandar, te rog...
- Nu vreau să te stânjenesc. Dar când Sirena mi-a spus că eşti singură, m-am gândit că sigur trebuie să fie o greşeală, poate că eşti doar foarte reţinută.
- Nu, nimeni special acum. Şi după o clipă: Şi nu sunt homosexuală.
- Ştiu că nu eşti homosexuală.

El credea că flirtasem cu el?

- Ce părere ai despre Reza?
- Ce anume despre Reza?
- Despre ce s-a întâmplat la şcoală, înainte de vacanţă.

El ridică din umeri şi suflă un fum îngheţat.

- Trebuie să simt ceva despre asta? în cele din urmă, cred că nu. îmi doresc să nu se fi întâmplat, dar la ce

bun? Pot să îmi doresc să nu se mai întâmple – dar şi aici, dacă îmi doresc ceva imposibil, nu va folosi la nimic.

- Deci eşti un cinic.

El, de obicei lent în mişcări, se întoarse repede să mă privească, iar căutătura lui era aproape furioasă.

- Cinic? Absolut deloc. Sunt un realist. Sunt pragmatic. Dar sunt şi un optimist. Altfel nu aş putea să fac ce fac.

- Adică ce anume?

- în ce scop vorbeşte cineva despre etica istoriei, despre chestiunile morale inerente în istoria istoriei, dacă nu pentru a privi spre viitor şi a spera – nu, nu a spera, a munci pentru mai bine?

- Bănuiesc...

- Nu, e serios. Sunt un om care studiază şi reflectează dar sunt dedicat continuării conversaţiilor, oriunde ar avea loc acestea, între oricare părţi. Şi acestea contează.

îmi imaginam un halo strălucitor în jurul lui, dar era lumina roz a unui felinar. Asta era problema cu locurile precum Cambridge, Massachusetts: oamenii aceştia – bărbaţii aceştia – care credeau că erau darul lui Dumnezeu şi cu toate astea care îşi păstrau un fel de aură şi posibilitatea, slabă, ca ei chiar *să fie* darul lui Dumnezeu –, nu putea fi contrazisă.

Dacă ar fi fost o masă, aş fi mâncat toate felurile cu aceeaşi încântare: fiecare atât de distinct şi cu o aromă atât de unică. Nu aveam cum să îi concep împreună – trebuie să mă exprim foarte limpede, pentru că altfel ai putea crede că îndrăgeam *o familie,* că familiaritatea lor era o plăcere pentru mine şi ai putea concluziona din asta că exista încredere între noi (o realitate valabilă numai despre Reza), o mutualitate de a cărei existenţă mereu mă îndoiam. Eram îndrăgostită de Reza. Eram îndrăgostită de Sirena. Eram îndrăgostită de Skandar. Toate aceste lucruri erau adevărate, nu se

excludeau reciproc, dar, cel mai important, nici nu aparţineau unul altuia.

Teoria lui Didi – că eram îndrăgostită de Sirena, dar voiam să i-o trag soţului ei şi să îi fur copilul – nu era corectă. Voiam un angajament complet şi independent cu fiecare dintre ei, fără legătură cu ceilalţi. Aveam nevoie de sentimentul lor de familie – cum altfel ar fi venit fiecare la mine? – şi cu toate astea îl dispreţuiam. Nu voiam să fiu cu ei împreună (deşi era preferabil a nu fi cu niciunul dini i c ei) şi detestam să mă gândesc la ei împreună, serile şi în weekendui I fără mine şi fără să se gândească la mine.

Cât despre încredere, aveam atât de puţină:

- De ce ar vrea măcar să vorbească cu mine? am întrebat-o pc Didi următoarea dată când ne-am văzut. De ce ar alege el să nul conducă până acasă, în frig, pe întuneric? Nu puteam să recunosi faţă de mine însămi ce îmi doream să spună ea, ce consolare căii tam, dar eram fizic conştientă de nesinceritatea mea, o strânsoarc în mijlocul pieptului – poţi să îţi strângi esofagul?
- Trebuie să întrebi? Bărbaţii vor fi bărbaţi întotdeauna.

Am clătinat din cap atât de tare, încât m-a durut.
- Nu este aşa. Nu este atât de simplu. Nu se poate.
- El poate să caute aprobarea ta fără să îşi dorească mai mult.
- Bănuiesc...
- Vreau să mă vrei, cântă ea, am nevoie să ai nevoie de mine...
- în direct la Budokan. Ştiu. Dar de ce are nevoie de aprobarea mea?
- Poate că aşa e felul lui.
- Nu pare a fi un „fel" – mi se pare specific. Este un fel de a vorbi – de a privi –, el se uită *la mine,* ştii ce spun?
- Vrei să spui că are ochii unui seducător.
- Nu – este mult mai transparent decât seducţia. Nu încearcă să mă impresioneze, el chiar încearcă să vorbească cu mine, este...

Didi şi-a pus braţele pe umerii mei şi m-a privit direct în ochi.

- Dacă este bun la ceea ce face, spuse ea, nu ai crede că îşi face treaba. Asta înseamnă să fii un seducător. Ea îmi dădu drumul. Pentru asemenea oameni, toată lumea este excepţia. Ştii asta. Fiecare este un individ care trebuie cucerit şi eşti la fel de bun ca ultima ta cucerire. Ceea ce nu este neapărat despre sex, deşi poate să fie. Este ceea ce spun oamenii despre Bill Clinton – mereu te face să te simţi de parcă eşti singura persoană din încăpere.

- Deci vrei să spui că ăsta este secretul lui? Şi că nu vrea decât o Iclaţie scurtă pe sub masă?

Ea ridică din umeri.

- Nu spun nimic din toate astea. Nu l-am văzut niciodată. Vreau sii spun că lumea conţine astfel de oameni. Dacă are formă de li unză de arţar, culoarea şi textura unei frunze de arţar şi te afli sub iin arbore de arţar... asta e tot ce zic.

Dar ştiam mai bine de-atât, chiar dacă mă temeam de ceva mai rău. Atât cu Sirena, cât şi cu Skandar, fluctuam între fantezii intime şi respingere sumbră. îndoiala, acel fluture fatal, îmi plutea mereu

in piept. Ce le aduceam eu lor? Cine eram eu pentru ei, nici celebră, nici evident genială, nici importantă în lume? Şi cu toate astea, toţi Irei căutau ceva la mine, chiar dacă niciunul dintre noi nu îşi dădea seama ce anume. Fiecare dintre ei voia ceva şi dorinţa lor mă făcea să cred că eram capabilă. Nu că eram o femeie extraordinară, tocmai, dar nu *tocmai asta.* Ceva de genul acesta. Ceea ce îmi doream să cred în

secret încă din copilărie – nu: dacă aş fi crezut în şinele meu cel mai secret, ştiind că însăşi credinţa era o precondiţie necesară pentru orice fapt –, dar nu îmi permisesem niciodată să merg mai departe. Nu este corect să spun că ei mă făceau să mă privesc cu mai multă apreciere, poate mai precis, că îmi permiteau asta, în dorinţa lor. Siguranţa mea secretă de-o viaţă, preţioasa, ascunsa mea trăsătură specială, era

trezită şi alimentată de ei, devenea nesăturată pentru ei şi se şi temea de ei, se temea de puterea pe care ar putea-o avea asupra mea şi, pur şi simplu, pe baza acelei frici, ar fi reuşit cu siguranţă

.în mod ironic, aşa a început anotimpul meu de dădacă. Nu aşu îşi petrece în mod evident timpul liber o Femeie Nu Tocmai Extra ordinară, deşi, în retrospectivă, văd că a fost traiectoria perfectă – inevitabilă – pentru Femeia de la Etaj. Chiar şi atunci eram conştientă de cum arăta. Multe dintre profesoarele de la şcoala primarii Appleton, mai ales cele tinere, munceau ca dădace pentru bani în plus. Mereu detestasem asta, mi se părea o cale sigură de a submina autoritatea profesorală a cuiva. Atât de mult, încât atunci când Sirena a sugerat asta pentru prima oară, am simţit un frison pedepsitor, de parcă fusesem lovită.

Stăteam pe nişe în studio şi eu râdeam când ea îmi povestea despre o cină formală în şcoala Kennedy, cină la care participase, când barosanul cu păr alb de lângă ea ţinuse un discurs de douăzeci de minute despre caracterul ineligibil al Partidului Democratic (el însuşi un democrat, fără de care predica ar fi putut fi considerată agresivă) cu o picătură de supă roşie care îi strălucea pe bărbie. Ea spunea că părea aproape să clipească spre ea, după cum capta lumina.

- Crezi că a avut o operaţie dentară greşită şi nu poate să simtă nimic pe bărbie, aşa că mâncarea se adună acolo de obicei, în adâncitura aceea mică? Sau crezi că dacă ajungi suficient de mare în politică, în acel fel în spatele scenei, este brusc în regulă să tragi vânturi în public sau să ai bucăţi de mâncare pe faţă? Sau poate că este din spaţiu, sau o persoană cu autism?

- în engleză aveam un cuvânt pentru asta, am spus eu. Este „gaură de cur”.

- Nu, spuse ea, pentru că un asemenea lichid care se prelinge este cu mult mai tulburător.

Şi am râs atât de tare, încât stropi din cafeaua călâie au stropit ilin cană în poală şi apoi cumva chiar şi asta părea să aibă legătură cu stropul de supă şi am râs din nou. Şi numai când ne-am recăpătat suflul de la râs, amândouă respirând ciudat şi aproape plângând cum

păţeşti de la râs prea mult, ea a spus, foarte serioasă dintr-odată:
- Ştii, am tot vrut să te rog să mă ajuţi cu ceva. Are legătură cu Reza.
- Ce s-a întâmplat? E ceva la şcoală despre care nu ştiu?
- Nu, nu – nu trebuie să îţi faci prea multe griji. Are legătură mai mult cu acasă. Cu angajamentele lui Skandar, mai ales semestrul acesta, vom fi plecaţi atât de mult, ştii. Când Skandar nu călătoreşte, atunci de trei, uneori patru ori pe săptămână – este groaznic. Detest asta. Ea oftă. Şi cel mai mult Reza urăşte asta. Adesea plânge. Se prinde de mine – ne certăm –, îţi vine să crezi? Sau mai rău, stă îmbufnat. Se duce în camera lui şi închide uşa şi nu iese să spună noapte bună şi nici nu îmi permite să intru.
- Asta nu pare să îi stea în fire. Am auzit cum vocea profesoarei mele îmi iese pe gură. Ai încercat să vorbeşti cu el despre asta? Este suficient de mare, să ştii, are opt ani.
- Şi şapte, se spune, este vârsta raţiunii. Ştiu. Deci, da, am vorbit despre asta cu el şi acum îţi cer ajutorul.
-Mie?
- Pentru că el spune că în acele seri este suportabil doar dacă vii *tu*.
- Dacă vin eu? Să vin cu voi la evenimente?
- Să vii la el, desigur! Nu de fiecare dată – asta ar fi ridicol...

Ea râse şi nu era acelaşi gen de râs ca înainte şi eu îmi dădeam
seama că ea ştia că tot ceea ce îmi cerea nu era tocmai în regulă. Chiar şi când a fost prezentată drept cerinţa lui Reza mai degrabă decât a ei, era ciudat. Ne schimba relaţia, o plasa pe o traiectorlc diferită. Trebuie să fi arătat rănită.

- Prietena mea, nu este o propunere de afaceri. Ea îşi puse mânu pe braţul meu şi chiar părea să îl mângâie, de parcă eram o pisicii, Este o propunere de

familie... O, dragă, avem de-a face cu o dife renţă culturală? Multe mişcări ale ochiului. în Italia, numai oamc nilor celor mai apropiaţi le putem cere aşa ceva, ca şi când ai fi *zi o* lui, mătuşa. Ţi-l imaginezi, nu? Aşa de solemn şi furios, iar eu ani spus: „Cum ţi-ar fi mai bine când mami şi tati pleacă şi te lasă? Oare ce te-ar alina?" Şi chipul său s-a luminat cu bucuria de a cere un vi» imposibil, el a spus: „Ar fi în regulă dacă doamna E ar veni". Apoi a spus că ar fi mult mai mult decât bine – ar fi mai bine decât dacă *tu* ai fi acasă. Şi eu am părut tristă, iar el a spus: „Ei bine, atunci ar fi la fel de bine". Ştii faţa lui într-un asemenea moment – cine îl poate refuza? I-am promis că te voi întreba, pentru că asta l-ar face fericit... şi tu nu trebuie să te simţi obligată să spui da – dar ideea că eşti supărată când te întreb, asta nu pot suporta –, prietena mea?

Şi de parcă atingerea braţului ei ar fi fost doar un tentacul introductiv, ea se ridică şi mă îmbrăţişă, una dintre îmbrăţişările ei absolute, cuprinzătoare, care mi se părea atât de deconcertantă.

- Desigur, continuă ea în timp ce îmi dădu drumul, te vom plăti. Asta este de la sine înţeles.

Asta înrăutăţea lucrurile şi mai tare.

- Nu fi ridicolă, am spus eu. îl iubesc pe Reza. Te iubesc pe tine. Nici să nu aud.

Dar, Nora – insist –, gândeşte-te la asta, cât timp...

- Glumeşti? Fie sunt parte din familie sau nu sunt parte din familie. N-ai plăti-o pe mătuşa lui!

- A, Nora. Sirena clătină din cap. Eşti o femeie extraordinară. Şi, da, desigur că faci parte din familie. Mai dă-mi o îmbrăţişare.

Moment în care m-ara simţit ca o proastă, o proastă înţepată, din cauza limitelor şi regulilor mele. Ea m-a făcut să mă simt sincer ca şi când eram cea aleasă, că în acest rol eram de neînlocuit.

în acele următoare câteva luni, s-a întâmplat totul şi nimic. Din afară ai putea spune că doamna Eldridge, o profesoară de clasa a treia de aproape patruzeci de ani,

şi-a încălcat una dintre regulile ci cardinale şi a făcut pe dădaca, nu o dată, ci de multe ori, pentru unul dintre elevii ei. Şi ce dacă? Ai putea spune că ea a progresat neaşteptat de mult cu arta ei, lansând nu una, ci două camere-cutii în acelaşi timp, într-un spirit general de expansiune şi ai putea adăuga, precis, că a devenit activ implicată şi în crearea instalaţiei prietenei sale Sirena – în tot felul de modalităţi mici, practice, de la asistenţă la cusut, la sudură, la instalarea micilor lumini şi plasarea de camere video. Şi ai putea menţiona că, în această perioadă de desfăşurare maniacală – dezinhibiţie desfrânată –, această aceeaşi doamnă Eldridge a experimentat, într-o conversaţie cu Skandar, soţul prietenei sale – sau poate, mai precis, de-a lungul timpului, cu propriul ei prieten Skandar –, un fel de trezire, un fel de entuziasm despre lumea largă despre care credea că nu mai este posibil la mijlocul vieţii.

Ştii acele momente, la şcoală sau la facultate, când brusc cosmosul pare până la urmă un singur plan vast, cu un şablon asemănător cu romanul pe care îl citeşti la culcare şi care se conectează cu lecţia ta de astronomie, te conectează cu ce ai auzit la NPR, se conectează cu ceea ce discută prietena ta în cantină la prânz – şi apoi, pentru scurt timp, este ca şi când s-a luat capacul de pe lume, de parcă lumea ar fi o casă de păpuşi şi poţi să vezi cum ar fi să o vezi pe toată, de deasupra – ceva magnific şi vertiginos. Şi apoi, capacul cade şi tu te prăbuşeşti şi se reia domnia ordinarului.

Şi dacă asta ţi se întâmplă în tinereţe, uşor mai des decât trecerea unei comete, atunci când eşti mai bătrân pare să nu se mai întâmple deloc, sau deloc pentru oameni obişnuiţi ca mine. Aşa că, dacă îţi spun că de-a lungul lunilor din februarie până în mai acel an, 2005, era ca şi cum o serie de mici explozii erau detonate în creierul meu – dacă îţi spun că am avut această experienţă de ridicare u capacului lumii nu o dată, ci de mai multe ori decât pot număr«, precum un fel de orgasm multiplu cranial prelungit, o deschiderc

nesfârşită şi o gâdilare a sufletului –, atunci poate ai înţelege de ce, timp de ani după aceea, am crezut că fără îndoială a fost un lucru bun că am acceptat să fiu dădacă.

A devenit un ritual. Şi din nou, întrucât timpul meu cu Sirena era ţinut aproape secret de Reza (adică nu i se spunea aproape niciodată că eram împreună), în acele după-amiezi când plecam repede de la Appleton la Somerville la atelier, iarna, albit şi cu ferestrele aburite pe fundalul luminii slabe de afară, o senzaţie de nou-născut în lumina sa strălucitoare – la fel erau şi serile mele cu Reza un secret şi o parte din minunea lor era secretul lor, ca un fel de aventură ciudată, dacă se poate imagina această analogie fără să fie coruptă de carne. Vreau să spun că în acele zile când eu mă duceam seara la casa lor de lângă râu, Reza ştia, şi ştia şi de la părinţii lui că nu ar trebui să vorbească în public despre asta. Jucam un dans al privirilor, al zâmbetelor cu înţeles clandestin, care ar fi putut tulbura pe oricine le vedea, întrucât schimbul avea loc între un băiat de opt ani şi o femeie care i-ar fi putut fi, dar nu era, mama lui. Poate în medie de două ori pe săptămână, mă duceam de la şcoală spre atelier şi de la atelier acasă ca să îmi las maşina şi apoi mergeam pe jos – uneori aproape alergam – direct acasă la familia Shahid. Astfel, în decursul unei singure zi, ne bucuram unii de aromele după care tânjeam: timp cu Sirena, timp cu Reza şi apoi – pentru că mereu mă conducea până acasă – timp cu Skandar.

Munca mea, care vreme de nişte ani buni păruse atât de importantă în viaţa mea, în mintea mea s-a micşorat la nivelul unei umbre ale sale, pe măsură ce aceste celelalte angajamente i-au luat locul. Te-ai fi putut gândi, vorbind cu mine, că nu prea mai predam deloc, o dimineaţă sau două pe săptămână – dar adevărul era că elevii mei mereu făceau loc nevoii mele de a mă desprinde: în acea iarnă şi primăvară nu au făcut deloc

probleme, sau aproape deloc. Copiii care erau în urmă s-au luptat cu mult curaj şi nu au chiulit. Familiile, asemenea unor vulcani adormiţi, nu au aruncat cu roci topite peste copiii lor: fără despărţiri, fără violenţă, fără părinţi care să dispară, fără boli catastrofice. Băiatul din clasa a doua – nu exact din sfera mea, dar oricum – care a fost diagnosticat cu o tumoare la creier a avut norocul infinit să fie benignă. Zeii zâmbeau.

Te gândeşti: „Dar această biată femeie, această fată bătrână de vârstă mijlocie, de unde i-ar fi putut veni ideea că avea *o familie,* sau mai degrabă că avea altă familie în afară de tatăl ei care lâncezea în apartamentul lui de culoarea unui unguent roz şi mătuşa ei Baby, incrustată în apartamentul ei din Rockport, printre amintiri şi, ca o galaxie îndepărtată, Matt şi Tweety şi copilul lor din Arizona?”

Dar familiile au fost mereu entităţi ciudate şi elastice. Didi este mult mai mult familia mea decât ar putea să fie Matt vreodată. Şi ştiam asta cu fiecare dintre membrii familiei Shahid, intuitiv. Aveam nevoie de ei, sigur, şi putem să dezbatem care a fost momentul în care balanţa s-a înclinat şi aveam nevoie de ei atât de mult, încât *aş fi rănită.* Dar nu te poţi preface că nici ei nu aveau nevoie de mine, fiecare în felul lui sau al ei. Ei nu ar fi recunoscut asta neapărat – cu excepţia lui Reza –, dar nu poţi să îmi spui că nu mă iubeau. Inima ştie. Trupul ştie. Când eram cu Sirena, sau Reza, sau Skandar, aerul se mişca altfel între noi, timpul trecea diferit, cuvintele sau gesturile însemnau mai mult decât ele însele. Dacă nu ai avut niciodată această experienţă – dar cine nu a fost vizitat de iubire, râzând? –, atunci nu poţi înţelege. Şi dacă da, atunci nu mai trebuie să spun niciun cuvânt.La finalul lui ianuarie, sau poate chiar la începutul lui februa rie, Sirena a început să îşi construiască adevărata ei lume: Ţara Minunilor. Ea şi-a petrecut toamna realizând părţile mai mici – florile de săpun şi aspirină în toate dimensiunile şi într-un curcubeu de culori, o furtună de ploaie de cioburi argintii de oglindă caro aveau să atârne de tavan cu fire aproape invizibile, depozitate în pungi şi cutii din capătul L-ului ei.

Acum, ceea ce părea să fie o aparentă mâzgăleală de artist se dovedise a fi cu sens: într-o seară, când am stat amândouă până târziu, ea a despăturit pentru mine schiţa ei. Era ca şi când priveam în mintea ei, făcea acele mici impulsuri de curent, acele zgâlţâieli carc îmi dădeau fiori reci. Aceasta era în mod sigur o dovadă de intimitate mai mare decât orice goliciune: să văd această pagină întinsă pe masa de lucru, cu urmele de ştersături şi, dat fiind că era a Sirenei, o urmă sau două de cafea, toate însoţite de notiţele ei pentru ea însăşi, un scris mic, mic ca de insectă, posibil numai cu cel mai ascuţit creion şi lizibil numai pentru ea, altfel posibil doar cu o lupă.

Ea construia o Ţară a Minunilor pentru toată lumea. Fiecare dintre noi ar fi Alice. Şi deşi era, în parte, despre misterele imaginaţiei, era şi despre o descoperire spirituală a lumii existente: Sirena amesteca viziunea lui Lewis Carroll şi a unui musulman din secolul al XH-lea pe nume Ibn Tufail, care a scris o poveste despre un băiat care a crescut singur pe o insulă pustie, descoperind totul – inclusiv pe el şi pe Dumnezeu – pentru prima oară. Sirena nu era ca mine, constrânsă de realitate, de ceea ce *exista* de fapt sau *existase.* Ea lua lumile din poveşti, prădând imaginaţiile altor oameni, dar nu şi istoriile lor. Poate că asta o făcea – o face – o artistă adevărată în ochii lumii, în timp ce eu sunt considerată o fată bătrână cu un hobby, genul de persoană care este descrisă cu cuvintele consternante precum „caraghioasă". Dar nu e nimic caraghios în asta. Camera lui Kmily Dickinson făcută de mine este exact asta: camera lui Emily Dickinson, construită să reproducă mai exact camera aşa cum au determinat istoricii că era, dar în miniatură. Mereu, am un angajament cu moartea – pentru că arta mea nu este, până la urmă, despre ce este sau ce ar putea fi, ci despre ceea ce *a fost.* Ai putea spune că fiecare dintre cutiile mele era un altar.

Sirena, pe de altă parte, este implicată cu forţa vieţii. De fapt, cu toţii vrem asta. Asta ne atrage: cineva care deschide uşa posibilităţii, a ceea ce este la limita imaginaţiei. Cineva care îmbrăţişează culorile şi texturile, gusturile şi transformările – cineva care îmbrăţişează, punct. Toţi căutăm ceea ce este suculent, ceea ce respiră. Dacă eşti cu adevărat isteţ, ca Sirena, atunci creezi o persoană – sau poate, mai tulburător, devii o persoană – care, în timp ce pare impresionantă, convingătoare până la limita falsităţii, de fapt, dăruieşte oamenilor, foarte conştient, exact ceea ce îşi doresc. Nu ai numi o persoană care creează o Ţară a Minunilor – o Ţară a Minunilor pe care o poţi vedea, şi atinge, şi mirosi, care este şi nu este Ţara Minunilor lui Alice şi

care este şi un fel de Ţară a Minunilor de secol XII a unui Robinson Crusoe islamic, este atât est, cât şi vest, atunci şi acum, imaginar şi real şi, cumva, datorită libertăţii sale, de a *nu* fi obositor de fidel, devine mai presus de orice Ţara Minunilor *a ta,* sau a ta şi a Sirenei în acelaşi timp, de parcă ai fi intimă cu ea într-un anume fel, nu ai numi o astfel de persoană un Furnizor de Vise? Ba da, şi în consecinţă, un critic francez chiar a făcut asta şi, dacă te întrebi ce ar putea fi greşit la a fi un Furnizor de Vise – adică, ai putea spune, nu pentru asta există Arta? –, ar trebui să reţii că dorinţa de a fi asta, de a face asta – de a fi cel mai bun supravieţuitor artistic – necesită neînduplecare. Poate că asta estr, de fapt, o definiţie la fel de bună ca oricare alta a unui artist în lume: *o persoană neînduplecată.* Ceea ce ar explica de ce nu par să mA număr printre ei.

în seara aceea, când am stat deasupra schiţei sale şi m-am ml nunat, ea mi-a cerut din nou ajutorul. Era la doar câteva săptămâni după solicitarea de a fi dădacă, pentru că îmi aduc aminte că fuse sem să am grijă de Reza numai de două ori, atunci, şi iată, în inimii mea, era un fel anume de recunoştinţă faţă de Sirena: asta pe lângA cealaltă pasiune complicată a mea, pentru că m-am gândit că într-un fel ea îmi va fi dat în cele din urmă un fiu, fiul meu. Am gătit cina pentru el, i-am citit, l-am certat în privinţa temelor, nu ca profesoară, ci într-un fel părintesc. Şi după ce l-am sărutat pe frunte şl i-am netezit pătura, m-am aşezat pe scaunul tare din camera lui, în penumbră, în timp ce pereţii reflectau imaginile strălucitoare ale muzicienilor de jazz, privind cum pieptul lui mic se ridica şi cobora, cuibărit, până adormea.

Era nouă, atunci, această chestie cu Reza şi mă făcea să o iubesc pe Sirena şi mai mult pentru că părea un dar aproape biblic. Chiar simţeam de parcă Sirena îmi dăduse carne din carnea ei, iar eu o savuram din abundenţă, încă nouă, când dintr-odată venise, spontană, alta: schiţa, despăturită.

- Ce crezi? mă întrebă ea. Ea îşi puse mâna pe mine, desigur. Ridică privirea spre mine cu ochii mari, celebri, migdalaţi. Arată ca... ce părere ai? Este un tărâm al raţiunii şi un tărâm al minunilor în acelaşi timp?

Cum să răspund, când în mare parte simţeam mâna? Şi mă întrebam, ca întotdeauna, ce părere aveam despre mână.

- Este o hartă.

Ea plesni din limbă.

- Nu trebuie să mă tachinezi. Este o hartă, sunt echipamente pentru lumea mea – ea arătă spre pungi şi cutii –, dar acum sunt alte lucruri de construit, mai mari. Insula în sine, dacă vrei. Ea oftă.
Nu are sens complet, pentru că în Paris forma spaţiului este alta, nu c.sle lungă şi îngustă, ci mai degrabă un dreptunghi bizar împărţit. O voi face ca un traseu, o călătorie. Dar mai întâi trebuie s-o i (instruiesc aici, ca să văd, evident la scară, dar să încep să lucrez şi la videoclip.

Asta era marea ei idee. Voia să construiască o versiune a Ţării Minunilor în atelier, a spus ea, astfel încât copiii de la Appleton – copiii *mei* de la Appleton, clasa a treia – să vină să o descopere. Ea avea să le filmeze descoperirea. Acesta era planul ei. După aceea, ea spera să poată face şi alte videoclipuri, dar cel la care ţinea era acela în care erau şi copiii.

- Şi asta e chestia, vezi tu, Nora, draga mea: nu pot construi Ţara Minunilor şi nu pot face videoclipul fără tine. Ochii şi gura ei alcă- luiră cel mai drag zâmbet. Ştii asta, nu-i aşa? După toate conversaţiile noastre. Ea oftă. Nu am mai lucrat până acum cu ajutorul cuiva. Dar tu... cu ajutorul tău vom face ceva minunat – o minunată Ţară a Minunilor!

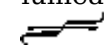
- Da, sigur...

Simţeam atât de multe lucruri în acelaşi timp. în primul rând eram entuziasmată, dar îmi era şi teamă. Cu toate astea, erau încălcate nişte limite. Aveam să permit

asta, pentru că voiam, dar ce însemna asta, să îmi aduc copiii – şă îi aduc copilul, copilul nostru – aici?

Ea deja îşi imagina asta:

- *Jabberwocky,* în engleză?
- *Snicker-snack.*
- Da, Jabberwocky, ochii lui, ochii de lumină în întuneric – sugestia monstruozităţii este mai bine.
- Bănuiesc.
- Pentru că atunci este monstruozitatea fiecărei persoane, da? Vezi? Nu îţi spun ce este monstruos, la fel cum nu îţi spun ce să iubeşti. îţi permit doar să îţi imaginezi. Ea îşi luase şinele public înapoi în ea însăşi, braţele încrucişate peste piept, şalul înfăşurat strâns, dar totuşi zâmbetul. Pentru că fiecare dintre noi are propriile sule fantezii, propriile coşmaruri.
- Adevărat.
- Ceea ce pentru mine este perfecţiunea, tu nici nu observi.
- Nu ştii niciodată...
- Nu ştii niciodată. Exact. Aşa că trebuie să ţinem uşile cât de deschise posibil, să lăsăm cât de multe fantezii în Ţara Minunilor putem. Astfel încât toată lumea să se vadă pe ei înşişi acolo.
- Când eram copil, Ţara Minunilor mi se părea mereu un loc destul de înfricoşător.
- Da! înfricoşător, dar vrem să fim speriaţi.
- Bănuiesc.
- Cu oglinzi şi lumini – asemenea copiilor, vrem toată emoţia, bună, rea şi apoi puf, vrem ca emoţia să dispară iar. Vom face asta pentru copii, pentru clasa lui Reza, când îi vei aduce aici...
- Sigur că depinde...
- Pentru că, în final, mai presus de orice ne dorim cu toţii să fim în siguranţă, nu? Aproape toată lumea vrea asta în cele din urmă.

Am stat deasupra hărţii Ţării Minunilor şi ea mi-a spus că nu o putea construi fără ajutorul meu. Voia să

aduc împreună două idei diferite cu privire la minune, una imaginară şi una spirituală. Pe de o parte, ea avea povestea ei despre un băiat, apoi un bărbat, crescut singur pe o insulă şi despre descoperirea lui solitară a ştiinţei şi a spiritualului, care culminează cu el, care venerează un Dumnezeu în care a ajuns să creadă absolut – o veneraţie care a preluat forma unei transe învârtite. Ea avea să amestece acest misticism antic, estic, cu o minune diferită o minune vestică, modernă, care era Alice în Ţara Minunilor: un loc în care raţiunea şi pământul nu rămâneau stabile, unde imaginaţia confunda bunul şi răul, prietenul şi duşmanul. O Ţară a Minunilor era despre a încerca să vezi lucrurile aşa cum sunt, spusese ea, despre a crede că era posibilă o astfel de claritate, iar cealaltă era despre relativism, despre a vedea lucrurile din perspective diferite şi despre a fi văzut şi despre cum a fi văzut altfel te schimbă. Ambele posibilităţi erau uimitoare şi înspăimântătoare în acelaşi timp, dar numai una dintre ele, spunea ca, putea duce la înţelepciune. Ea spunea că voia ca arta să le ofere cel puţin posibilitatea înţelepciunii. Pentru asta spunea ea că are nevoie de mine.

Eram prea demnă să îmi arăt entuziasmul prea debordant sau să mă gudur pe lângă ea. Aveam suficientă mascaradă în mine pentru asta. I-am spus – sincer – că nu mai lucrasem cu altcineva la un proiect artistic din liceu – acele după-amiezi pline din bârlogul lui Dominic Crace. Am menţionat că speram, acum că Emily era terminată în toate sensurile, să continui cu ciclul, deşi poate nu în ordine cronologică – şi că, până la urmă, nu prea mai era deloc timp, numai câteva ore după-amiaza. Dar ochii ei îmi zâmbeau de parcă spuneam, de fapt, „Da, da, desigur, DA!" şi ştiam că ea ştia asta şi că eram amândouă entuziasmate în privinţa asta.

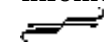
Asta se întâmpla în mijlocul unei săptămâni, la începutul lui februarie, şi până în weekend îmi anulasem

altă vizită la bietul meu tată în Brookline, ca să o duc pe Sirena într-un depozit de haine mare şi folosit din sudul oraşului, recomandat de Didi. îi promisesem că îl duc la un furnizor medical din Belmont să caut un scaun de toaletă ridicat care să îi ajute şoldurile dureroase şi m-am gândit, cu vinovăţie, că încă o săptămână sau două cu scaunul vechi nu va fi aşa de rău. Sirena şi cu mine urma să alegem un munte de rochii bleu şi şorţuri – hainele lui Alice – din care să coasem bolta noului ei cer.

în asta era un element din departamentul de costume din facultate, un fel de încurajare „ce dracului", complet antitezică cu reconstrucţiile mele pioase şi extrem de precise şi era – cum de putusem să uit asta? – *distractiv.* Era, pur şi simplu, distractiv să deschid radioul şi să dau drumul la căldură în maşină la maximum şi să cântăm, fals, pe melodia lui Macy Gray – *Try* fu *walk away and I stumble*... – şi apoi să trecem la hitul lui Avrll Lavigne de la vremea aceea, care plăcea elevilor de clasa a treia, ftrʌsă ştie despre emoţiile pe care le exprima. Se numea *My Happy Ending: „You were everything, everything that I wanted... All this time you were pretending / So much for my happy ending..."* – strl gam versurile ca nişte adolescente, iar nuanţa italiană amuzantă u Sirenei la finalul cuvintelor („my happy-e ending-e") ne făcea sA râdem şi mai tare.

Cerul adevărat era vast, albastru, impecabil şi american, pânza posibilităţii, autostrada cenuşie care se întindea în faţa noastră, să rată, albă ca nisipul şi golful în stânga noastră, în timp ce ne îndrep tam spre sud, care strălucea în soarele de iarnă. Eram atât de fericită că era ca o mâncare, ca şi când fusesem îndopată cu asta, un foie gras de gâscă a fericirii, fericită suficient de mult încât să ştiu *complet* că eram fericită şi, prosteşte, pentru o secundă, să îndrăznesc să mă gândesc: „Imaginează-ţi imaginează-ţi că fiecare sâmbătă dimineaţa ar putea fi aşa" şi în mijlocul cântecului am roşit, fără să mă uit la ea măcar, pentru că fie şi numai acest gând ştiam că era ceva în neregulă cu asta. Altă încălcare a limitei – o recunoaştere faţă de mine însămi,

atât de trecătoare, dar atât de periculoasă, de cât de înfometată eram.

Am o veche prietenă din facultate, cu care am pierdut de mult legătura, care spunea că nu ar trebui să îţi permiţi să te gândeşti la o călătorie ca fiind lungă, pentru că atunci vei avea indiferent senzaţia că este lungă. După acelaşi principiu, este important, atunci când eşti Femeia de la Etaj, să nu te gândeşti la tine însăţi – dar *niciodată,* ai înţeles – drept singură sau deznădăjduită sau Doamne fereşte, deficientă. Nu va fi bine. Nu are cum. Este sfârşitul.

La depozit am căutat prin rafturi şi cutii de toate felurile – rochii tic nailon, mari, fără formă, de bunică, micşorate, rochii de lână cu k'tru, pantaloni mulaţi de poliester, cearşafuri şi pături, plase cu paiete, organza irizată, jachete din pluş cu modele de blană de animale, stofe din catifea în nuanţe extraordinare de prună, roşu-brun şi pară. Sirena pipăia totul cu ochii închişi, de parcă ţesăturile aveau scrise pe ele mesaje în braille.

- Este ca să îmi dau seama dacă pot lucra cu asta, explică ea, când am tachinat-o. Unele stofe, cele sintetice, cele false, ca oamenii, sunt aşa – iar ea mimă cum ar zgâria o tablă de scris cu unghiile.

- Şi atunci sunt oameni care nu îţi plac? am întrebat. Nu mă gândisem la asta până atunci.

- Nora! Ea clătină din cap neîncrezătoare. Nu sunt oameni care *fie* nu-ţi plac?

- Atât de mulţi.

- Nu pot să lucrez cu oamenii pe care nu îi aleg, nu aşa. Pentru mine, viaţa este prea scurtă. Da? *Viaţa e prea scurtă.* Când ei... ea mimă unghiile... atunci trebuie să plece. Ca şi ţesătura, nu o iau acasă, la fel şi cu oamenii, sunt la fel. Nu sunt pentru mine!

- Trebuie să existe un cuvânt pentru asta, am spus. Care este cuvântul în italiană?

- *Respingere,* poate – a rejecta, a da ceva înapoi.

- Re-spinge? Ador asta: „Spinge-o!” Alungă prostul şi spinge sponciul! Spinge-l din nou – re-spinge-1!

Eram suficient de stârnite cât să râdem până şi la asta şi de atunci a devenit parte din vocabularul nostru, o parte a lexiconului dintre noi, astfel încât atunci când eram enervată pe cineva, spuneam „spinge-o”, sau Sirena se plângea, chicotind, că ar trebui să „re-spingem sponciul”. Acum nu mai pare foarte amuzant, dar după aceea a devenit ceva numai al nostru.

în drum spre casă ne-am dat seama că ne era foame, că era târziu. Soarele de după-amiază, încă strălucitor, atârna acum rece şi jos pe cer şi căldura din maşină avea acel efect furnicător, ca atunci când afară este într-adevăr ger. Am decis să mergem să mâncăm ceva.

Nu ştiu de ce m-am gândit la barul italian din spatele Davls Square. în mare parte, era genul de loc unde te duci să bei ceva, când e prea târziu pentru orice alt loc şi nu era un loc în care să vrei prea mult să mănânci. Dar cu ani în urmă, înainte încă de a se îmbolnăvi mama mea, cu aproape o viaţă în urmă, în etapa mea de artist, atunci când mă gândeam că aş putea încă să ajung acea persoană care mi-aş fi dorit să devin – fără de altfel a mai avea vreo importanţă – petrecusem o după-amiază lungă acolo, alături de doi prieteni: un tip homosexual, extrem de amuzant şi de frumos, Louis – care tundea fantastic de bine şi care pentru o vreme m-a tuns şi pe mine, apoi a fost ucis doi ani mai târziu, pe podul Mass Ave în timp ce mergea pe bicicletă noaptea – şi o femeie pe nume Erica – pe care o cunoscusem în New York, fusese la Facultatea de Drept cu prietenul meu Ben, dar a renunţat ca să lucreze cu persoanele fără adăpost, ceea ce o face să pară vrednică, dar, de fapt, era la fel de amuzantă ca şi Louis şi poate că, de aceea m-am gândit la bar, pentru că am râs atât de mult în acea după-amiază de şapte ore, stând în faţa unei străchini mari de supă italiană făcută, ţin minte, de

mama siciliană a barmanului şi care, la final, s-a terminat cu patru sticle de Nebbiolo delicios, puţin mai mult decât una de fiecare, ceea ce, băute de-a lungul a şapte ore, reprezenta cantitatea perfectă. Barul nu avea ferestre şi funcţiona într-un întuneric etern, în afara timpului, astfel încât intram într-o eră şi ieşeam în alta, asemenea unor călători în timp. Adoram acea perioadă – se întâmplase numai o dată, când eram la o vârstă la care credeam că asta era, sau asta trebuia să fie ceea ce *făceau* artiştii – şi poate că din acel motiv, sau poate pentru supă am sugerat acel bar şi ne-am dus acolo. Proprietarul era încă la tejghea, acum mai gras, şi mai chel, dar el era şi gras şi chel cu toţi acei ani în urmă. Sirena şi cu el, cu un fel de telepatie etnică, păreau să îşi dea seama privindu-se unul pe altul că ar trebui să vorbească italiană şi, în câteva clipe erau profund animaţi în conversaţie, iar el ne-a promis să ne gătească cu mâinile lui pastele speciale ale mamei lui cu broccoli şi anşoa – se părea că, în intervalul de ani care se scurseseră, ea trecuse la cele veşnice. El ne-a instalat într-un separeu în colţ, cu spătare roşii, din piele, mai înalte, deasupra capetelor noastre, şi pe pereţi erau fotografii celebre cu Sophia Loren şi Anna Magnani şi trei lumânări întregi pentru noi. în afară de un tip mai în vârstă care bea un scotch la bar, eram singurii clienţi. Când am intrat, la boxe se auzea Sinatra, dar proprietarul i-a spus ceva Sirenei şi ea a râs, iar el a pus ceva mai vechi şi mai de club de noapte, o femeie care cânta în italiană, iar Sirenei îi plăcea – a închis ochii şi s-a unduit şi a fredonat puţin.

Sirena şi cu mine aveam castroanele de paste, şi vinul nostru roşu, şi lumânările, şi separeul nostru. Eram obosite de la drumul lung şi aveam acea senzaţie de dezmorţire pe sub piele care vine după frig, în acelaşi timp înviorător. Totul era ca un vis şi în mijlocul acestui vis am avut o revelaţie. Sirena spunea ceva şi eu nu auzeam exact, sau nu urmăream, din cauza a ceea ce simţeam, aşa că doar mă uitam la ea, o priveam cum vorbeşte, cu mâna ei mică şi neelegantă care se odihnea

elegant pe paharul de vin, ridurile de la colţurile ochilor, sprâncenele ei incredibil de negre şi genele ei groase, strălucirea luminii de la lumânare în irisurile ei negre şi pe firele ei de păr. Şi brusc m-am gândit: „Vreau să stau cu tine. De fapt, pentru totdeauna. Vreau".

Şi ea m-a văzut privind-o, într-un fel prostesc şi afectuos, iar ea ridică o sprânceană – să spună ce? „Te văd?" „înţeleg?" „Suntem aici împreună?" – şi mi-a luat mâna într-a ei şi o ţinu acolo, pe masă.

- Azi am avut o zi grozavă, nu? Dacă fiecare zi ar putea să fie ca asta, *cara mia!* Şi de-abia am auzit-o, pentru că am simţit mâna ei pe a mea, peste tot corpul. I-am simţit pielea. Chiar am simţit-o.

Nu ceri să ai un asemenea gând. Nici nu poţi să îl faci să dispară, odată ce îl ai. Nu am avut niciodată un asemenea gând despre Sirena, nu în tot timpul în care am fost îndrăgostită de ea. Dar am avut acest gând, neinvitat, pur şi simplu, în barul Amedeo şi în prima clipă în care am avut acest gând, am vrut să râd şi am vrut să-i spun. Singura persoană la care mă gândeam că ar putea să înţeleagă cu adevărat era Sirena însăşi. Şi apoi, în acelaşi timp, am avut presen timentul groaznic al aversiunii sale. Dacă nu simţea la fel? Şi dacfl simţea la fel? Şi cum era posibil ca tot acel val de emoţii pe care Ic simţeam în compania ei să fie brusc cumva redus la asta? Cu distanţa pe care o am acum, îmi dau seama că a fost un mic gând printre toate celelalte gânduri care plutesc ca firele de praf printr-o minte ocupată. Dar a fost un gând pe care l-am transformat într-un obiect şi pe care l-am ţinut şi pe care l-am tot răsucit în mână, de parcă ar fi fost o amuletă, de parcă ar oferi un sens a ceea ce fusese înainte şi, pentru că l-am reţinut, totul s-a schimbat din nou.

Dacă ai fi fost în locul meu şi ai fi avut această revelaţie – dar, hei, eu nu doar iubesc, eu *vreau*! – şi ai fi vrut să îi spui Sirenei, dar nu ai putea, ce ai face? I-ai spune lui Didi. După cum se pare, dacă ai fi în locul meu,

te-ai trezi spunându-i şi lui Didi, şi lui Esther în acelaşi timp, o mişcare neinspirată, în separeul lipicios din barul lor preferat din Jamaica Plain, chiar în seara următoare, chiar dacă ştiai că nu voiai părerea lui Esther. Dar revelaţia ta era atât de arzătoare în mâna ta, încât nu o mai poţi ţine nicio secundă mai mult.

Dacă ai fi în locul meu, te-ar surprinde reacţia lor unificată şi apoi te-ar surprinde mirarea ta.

Ei nu au râs exact, dar Didi a făcut un sunet, cu berea, în spatele nasului, care era enervant de aproape de râs.

- îţi baţi joc de mine? Eu îţi spun chestia asta uriaşă – uriaşă pentru mine – şi voi sunteţi cam cele mai apropiate prietene şi *râdeţi* de mine? O iau razna aici?

- Hei, Nora Adora...

- Nu. Serios. Aş putea fi nevoită să...

- Respiră adânc. Nu râdeam. Nici Esther nu râdea. Nu, dragii mea? Te iubim. Calmează-te.

- Cumva ştiam ce urma să spui, zise Esther. Râdeam de prc ştiinţa ta dumnezeiască.

- Ei, la naiba cu voi, am spus eu. Râdeai de fata hetero proaslrt care, în sfârşit, s-a trezit, târziu, creatura tristă care este ea.

- Ei, haide, ne ştii mai bine de-atât. Aşa e. Sincer? Esther făcea ochi de căţeluş trist la mine şi Didi mă ţinea de mâini, destul de transpirat, de parcă amândouă se temeau că voi fugi.

- Pentru că am anticipat asta – ceea ce nu a fost prea greu –, adicil ai spus că ai avut o revelaţie ieri şi ştiam că nu ai ieşit în oraş cu tatăl tău – am vorbit despre asta. Am discutat asta.

Didi mi-a strâns mâna stângă şi mai tare. Purta un inel marc care mă tăia la deget şi am tresărit, lucru pe care ea l-a observat.

- Am discutat asta şi ne-am decis că te-ai înşelat.

- Ce vrea să însemne asta? Cum pot să mă înşel în privinţa a ceea ce am simţit? în privinţa a ceea ce *simt*? Dacă nu îmi dau seama, atunci aş vrea să ştiu cine ar putea.
- Ai încredere în noi, spuse Esther. Suntem experte. Ne dăm seama. Ea glumea, dar doar pe jumătate, şi o uram în clipa aceea, o flacără fierbinte de ură.
- Ştiu că sună bizar, spuse Didi, încă strângând. Nu vreau să zic asta ca un fel de, ştii tu, a pune la îndoială judecata ta...
- Nu este nicio judecată la adresa experienţei tale, întrerupse Esther. Vreau să spun că *experienţa* ta este evident complet validă.
- Vai, mersi. E mărinimos din partea voastră. Calmează-te dragă.
- Dă-mi drumul la mână. Nu sunt draga ta.
- Ascultă aici, spuse Didi, pe tonul ei acut, fără aiureli, pe vocea ei de radio, dându-mi drumul la mână şi stând la înălţimea ei completă, care, chiar şi când stătea jos, era mult mai înaltă ca mine. Neonul roşu al unui semn de Bud îi lumina părul din spate. Ea devenise un duh uriaş ca din poveste. Ascultă aici, domnişoară Eldridge.

Nu mai răspunde. Ascultă ce avem noi de spus şi apoi putem să iliscutăm. Bine?

Ea făcu o greşeală în folosirea cuvântului „noi”, incluzând-o pe l .sther, dar am încuviinţat şi mi-am retras mâinile în siguranţă in poală.

- Nimeni nu neagă infatuarea ta de fată.
- Infatuare?
- Termen contestabil, dar un diagnostic precis.
- Infatuare?
- Ţi-am spus să asculţi, în linişte. Ascultă-mă. Bine? Am făcut ochii mici. Deci, ai ştiut de mult ce sentimente ai pentru această lemeie – te inspiră ca artistă, te face să râzi, te face să te simţi vie. loate aceste lucruri sunt adevărate, şi minunate, şi rare, dar este

adevărat şi că adesea ele sunt legate de dorinţa sexuală. Până acum nu ai făcut această legătură – pentru că...

- Pentru că mi-a fost frică.

- Nu urma să spun asta, de fapt. Pentru că nu îţi folosea la nimic. Pentru că nu avea să te ducă nicăieri. Pentru că nu aveai nevoie. Pentru că ţi se părea că emoţiile tale se exprimau oricum destul de bine, nevoia ta de intimitate era îndeplinită şi că – toată chestia fizică – nu era necesară. Nu acesta era scopul.

- Bun, şi acum asta s-a schimbat.

- Aşteaptă. Ceea ce spun este că totul se schimbă mereu, de la un minut la altul, şi că poate această dorinţă bruscă de a o săruta este mai mult ca o supratensiune decât o schimbare permanentă a voltajului – înţelegi ce vreau să spun?

- Cred că Didi vrea să spună *că*... începu Esther, dar Didi mă ştia destul de bine încât să ridice o mână de avertizare.

- Ceea ce vreau să spun este că, da, a existat un moment în care afecţiunea şi încântarea ta debordau şi căutau un mijloc de exprimare şi voiai ceva mai mult. Pac. în acel moment chiar aşa ai făcut. Nu neg asta. Dar chiar mă întreb dacă asta este o schimbare safică adevărată în tine. Ştii că eu dintre toţi oamenii aş aproba asta dacă ar fi cazul – nu îmi place nimic mai mult decât femeile carc iubesc femei. Dar în cazul acesta, cred că Esther şi cu mine suntem de acord aici, chiar ne-am întrebat despre asta. Se pare că asta poale să facă parte dintr-o altă poveste, ştii? O piesă dintr-un alt puzzle.

- Ce avantaj ai tu să îmi negi revelaţia? am spus eu, acum mal mult bosumflată decât furioasă. De ce vrei să nu fiu îndrăgostită de Sirena? De ce?

- Singura persoană de care ne pasă aici eşti tu, Nora. Ştiu că o iubeşti, dar mie nu îmi pasă deloc de tipa asta italiană. Şi nu vreau să te văd cum te arunci singură şi inutil în calea răului. Nu îţi neg sentimentele,

doar pun o întrebare despre povestea pe care alegi să o spui despre aceste sentimente, atâta tot.

Am dat ochii peste cap. Suprapunerea dintre teatrul meu de enervare şi enervarea mea reală era aproape stânjenitoare.

- Cine te-a făcut pe tine terapeuta mea? am spus eu, cu braţul gata întins să îi fac semn chelneriţei că aveam nevoie de încă un rând. Nu plătesc pentru aceste servicii. Şi am reuşit să râd, deşi a ieşit mai mult ca un hohot, iar apoi le-am întrebat despre echipa locală obscură de fotbal de femei pe care o îndrăgeau şi pe care adesea mergeau s-o vadă jucând şi cum mergea – nu bine, s-a dovedit. Am închis conversaţia.

Doar pentru că altcineva îţi spune într-un fel rezonabil că nu simţi, de fapt, ceea ce simţi, asta nu face ca sentimentele să dispară, în acest caz, am devenit mai convinsă de adevărul cu privire la ceea ce am simţit la Amedeo, sigură că am avut o revelaţie, ceva ca un fel de convertire. Dar şi acum, sigur, din cauza reacţiei lui Didi şi a lui Esther, încerc să ţin cunoaşterea mea un secret *faţă de toată lumea*. Te-ai putea întreba cum era asta diferit de tot ceea ce fusese înainte, din luni în care am fost mai general, mai puţin specific îndrăgostită. Ai crede că era esenţial la fel. Dar simţeam că, în sfârşit, mă trezisem, că lumea îmi era limpede şi că formele sale aveau sens. Nu doar că aveam speranţă într-un fel general, aveam ceva specific la care să sper. Eram sigură că *înţelegeam* şi sigură că dacă încercam să explic i cea ce înţelegeam, aş fi – aşa cum fusesem, cu Didi şi Esther – prost înţeleasă.

Când tatăl meu m-a întrebat într-o doară dacă mă vedeam cu cineva – în mod clar, în felul lui incoerent, preocupându-se cu privire la singurătatea mea calcifiantă, incapabil să vadă, cum putea inama mea, că aproape îi îndeplinisem visul ei de independenţă –, m-am răstit la el că eram prea bătrână pentru prostiile astea, cu o amărăciune falsă care îi făcu vocea tăcută şi tristă, când protestă.

Dar revelaţia mea deschisese o uşă în capul meu, într-o cameră suplimentară unde toată viaţa era dintr-odată potenţial stimulantă, unde totul era în secret parte din secretul meu. Ori de câte ori vedeam un articol, o carte sau un film despre iubirea enigmatică sau neîmpărtăşită, am crezut că fusesem orientată cu un scop pe această cale, ca să nu mă simt singură. Când conduceam undeva, sau rătăceam pe culoarele supermarketului, sau stăteam în pat noaptea încălzindu-mi degetele de la picioare pe sticla de apă caldă îmbrăcată în blană artificială pe care o cumpărasem la ofertă în ianuarie, acum mă gândeam mereu la Sirena.

Nu, să fiu exactă: de fapt, nu era aşa. Asta ar sugera lucruri reale, într-un fel care nu mai fusese adevărat până atunci, mă gândeam la gândurile mele despre Sirena. îmi imaginam cum îi povesteam despre sentimentele mele sau îmi imaginam cum ea mi se confesează, în felul ei specific, vioi, că mă consideră frumoasă ori mă consideră o artistă grozavă, sau o dată mi-o imaginasem spunându-mi că acum nu-şi putea imagina viaţa ei fără mine. Ce conversaţii aveam, în mintea mea! Ce sinceritate, ce transparenţă pură, ce întâlnire perfectă între minţi.

Cât de mult apărea Reza în aceste viziuni? Ei bine, uneori îmi imaginam că eram noi trei, instalaţi într-o casă la o fermă din Vermont, sau în Toscana, sau într-un bungalow acoperit cu paie pe o insulă din Caraibi, ca să trăim suficient de ieftin încât să putem face artă şi să creştem o grădină bogată din care să ne hrănim. Ştiam dispunerea acestor diferite case, cum arătau camerele lor. Le construisem în mintea mea şi în perioade diferite locuiam în fie care dintre ele. Ştiam cum razele soarelui de dimineaţă cădeau pe plăcile de teracotă ale podelei din Italia şi sunetele găinilor care se plimbau prin grădina de afară, pe care le puteam auzi imediat ce deschideam ferastra. Ştiam cum zăpada de pe câmpul din spatele casei reflecta albul în oglinda din baie în Vermont, unde apa abu- rindă din cadă mirosea a salvie,

iar Sirena, intrând în cadă, îşi dădea jos papucii marocani, unul câte unul pe covorul roz cu mov, rotund din mijlocul podelei albe, de lemn. Ştiam sărutul vântului din Caraibi, cald pe firele de păr de pe braţe, dacă stăteam în cadrul umbrit al uşii şi priveam spre copiii de şcoală care erau în trecere, îmbrăcaţi cu uniformele lor bleumarin şi alb, ridicând nori de pral în urma lor, şi scanam grupul lor în căutarea lui Reza, a feţei lui măslinii, zâmbitoare printre feţele de ciocolată şi cafea ale colegilor săi.

în aceste fantezii, Reza mereu îmi spunea mami, punând o mână mică şi fierbinte pe umărul meu în timp ce lucram la un proiect artistic la o masă în lumina soarelui sau spălam salată într-o chiuvetă de porţelan, de ţară, şi chiar dacă păreau complet suprarealiste – bulele ale căror contururi erau dure, neconectate la trafic, sau rândurile de cutii de cereale, sau cuvertura aproape transpirată care mă înconjura în realitate –, aceste imaginări erau mai colorate şi mai vii pentru mine decât tot ceea ce puteam vedea, şi mirosi, şi atinge. în ceea ce priveşte visul meu de mai de mult despre Skandar, a trebuit să îmi amintesc, pentru o secundă, că scenele nu avueseră loc – sau, după cum vedeam eu, că *încă* nu avuseseră loc.

Iar despre Skandar, pe care l-am visat? Ei bine, în acea vrajă a iernii târzii, el încă nu apăruse în viaţa mea fantastică. El va trebui să aştepte, literalmente, până în primăvară.

Să explic asta, în ciuda mea, pentru câteva luni – şi într-un fel mai puţin presant, timp de câţiva ani – această stare de fantezie era, în urma „weekendului de pânză”, care ar fi mai bine denumit „weekendul fabricat”, ţara în care veneam adesea şi în care preferam să rămân.

Ştiam că era mai mult potenţial decât actual,

dar nu înţelegeam atunci că nu era real. Nu vedeam că inventasem asta. Când Sirena ini-a luat mâna în mâinile ei şi a spus „Ce m-aş face fără tine? Eşti îngerul meu, iubirea inimii mele”, am crezut-o. Când Reza a spus „Nu vreau să pleci niciodată”, l-am crezut. Am construit case şi vieţi întregi, pe baza acestor credinţe. Dacă mi-ai spune povestea ca fiind despre altcineva, te-aş fi asigurat că această

persoană e complet dezaxată. Sau un copil. Aşa este mereu

.Eram fericită. Eram fericită, într-adevăr. Eram îndrăgostită de dragoste şi fiecare loc de parcare norocos, sau pepene extrem de gustos, sau o şedinţă care se termina neaşteptat de repede totul mi se părea nu o întâmplare, ci o manifestare inevitabilă a frumuseţii din viaţa mea, o frumuseţe pe care nu o putusem vedea până atunci, din cauza lipsei mele de autocunoaştere.

Eram nebună. Eram nebună aşa cum un copil este nebun, în felul în care este cineva care crede, cu o fervoare nesăbuită, că viaţa poate fi – că va fi şi în mod sigur – aşa cum îţi doreşti să fie. Cum am putut să fiu atât de proastă? Mama mea, dintre toţi oamenii, mă învăţase prin puterea exemplului, prin amânarea panicată, bizară, a copilăriei mele şi atunci, mai brutal, de sigilarea involuntară a organismului ei, că acesta era un vis oribil, că soarta era un temnicier. Dar atunci am ales să nu iau aminte la lecţiile ei. Nu am fi copii adevăraţi dacă nu am nesocoti instrucţiunile cele mai vitale ale părinţilor noştri.

Spre final, mama mea mi-a spus, dar cu un zâmbet dulce: „Viaţa este ciudată. Trebuie să găseşti o cale de a continua, să continui să râzi, chiar după ce îţi dai seama că niciunul dintre visurile tale nu se va îndeplini. Când îţi dai seama de asta, mai ai încă atât de multă viaţă de trăit”. Şi fusesem jignită, pentru că voiam să cred, ca şi copilul ei, că fusesem un vis devenit realitate, dar mai presus de orice, îmi era milă de ea. Cumva încă speram că voi fi diferită de ea.
Încă nu avusesem momentul meu Lucy Jordan, moment din care f amilia Shahid mi-a oferit un răgaz lung, dar finit.

Fericită, nebună – denumirea pentru asta nu contează. Era ca şi când lumea se umpluse de lumină. Asta este problema cu clişeele: descriu ceva adevărat şi de aceea le folosim din nou şi din nou, până când substanţa lor este erodată complet. Dar lucrurile acestea sunt adevărate: mă trezeam mai devreme, mai împrospătată. Aveam mai multă energie, mintea mea se mişca mai clar, mai repede. Nu răceam, nu aveam dureri, eram mai norocoasă, mă înţelegeam mai bine cu oamenii, râdeam mai mult, lucram mai mult, dormeam mai bine. Hram trează în viaţa mea într-un fel complet nou pentru mine şi ştiam că orice – ah! arta mea! – orice! – era posibil.

Este adevărat şi că dezvoltasem o poftă constantă, imposibil de ignorat, efectul secundar al drogului iubirii. Pofta ceda numai când eram cu un membru al familiei Shahid, sau când lucram. Imediat ce suna ultimul clopoţel de la şcoală, pofta mea era acolo, aşteptând. Puteam să mă plimb pe lângă rezervor cu Maggie, care preda la clasa a şasea, sau să îl duc pe tata cu maşina la chirurgul ortoped cu privire la durerea lui de şold şi aparent ascultam şi chiar participam lucid în conversaţie („Da, ar fi grozav dacă tatăl lui Ling ar putea să predea mandarină la after-school până toamna viitoare – cred că mulţi copii şi părinţi ar fi interesaţi.” Sau „Ei bine, cred că părerea doctorului Fuchs despre operaţia de înlocuire este că durerea merită şi că te poţi recupera. El nu ar fi sugerat asta dacă nu ar crede că te poţi recupera”), dar, de fapt, în capul meu mă ocupam de pofta mea de nediscutat, retrăiam şi reinterpretam conversaţii („Nu ajungi până la şase?” – ea părea dezamăgită. încercase să facă să pară ca şi când nu îi păsa, dar îmi dădeam seama că fusese dezamăgită!), mă întrebam ce făcea ea în clipa aceea, mă întrebam cât timp va mai trece până voi putea suna ca să întreb, mă întrebam când puteam să merg din nou în atelier şi cât de mult voi putea sta acolo. Mă întrebam, cum făceam

adesea, dacă ea sau altcineva putea să îşi dea seama de diferenţă la mine, dacă revelaţia mea, trc zirea mea, lăsase o urmă exterioară.

Am spus ceva? Cuiva? Am riscat să mă trezesc din trezirea meu uimitoare? Ce crezi? Toate avantajele incitante ale condiţiei mele, dar şi dezavantajele m-au determinat să vreau să fiu la atelier cât dr mult timp posibil. în februarie, în martie şi în aprilie, în fiecarc sâmbătă şi aproape în fiecare duminică, şedeam sau stăteam în pl cioare, sau căram toată dimineaţa, construiam Ţara Minunilor, Ţar« Minunilor Sirenei, râzând şi prostindu-mă, uneori doar privind, putând să ignor pofta de nemenţionat pentru că Nu Mai Era. Şi apoi mâneam ceva. După primele două săptămâni, faceam cu rândul aducând prânzul şi zăboveam asupra opţiunilor mele în magazine în serile de vineri: grisine aromate sau biscuiţi suedezi mari, ca nişte enorme ostii de comuniune împachetate în hârtie albă, măsline, brânzeturi, cărnuri afumate, sarmale, burek, ardei graşi umpluţi cu brânză dulce. Tăvi cu ratatouille, piperade, ancho'iade. Frunze de andive, fâşii de fenicul. Tulpini de broccoli mov. Roşii de grădină, care costă o avere primăvara devreme. Şi dulciuri: aduceam astfel de dulciuri – celebrele brioşe de pe Highland Avenue, sau chiflele cu susan înmuiate în miere, sau biscuiţi de ovăz cu ciocolată cu sare, sau *loukoum,* sau tablete de ciocolată extravagante de la magazinul de lângă casa mea – mereu aduceam suficient pentru Reza, chiar şi pentru Skandar, porţii substanţiale de dulciuri pentru ceilalţi, care să aline vinovăţia fericirii mele.

în acele luni, era o nouă latură a Sirenei, obsesivă şi imperioasă, una pe care nu o văzusem toamna şi consideram că mi s-ar fi putut părea egoistă. Dar eram încântată de concentrarea ei pasionată, nu în ultimul rând pentru că, drept asistenta ei, eram inclusă în ea. Ca o nebunie, Ţara ei a Minunilor era totul pentru ea şi, deşi nu voia să vorbească despre asta în general, vorbea

despre ea cu mine. Ca şi când „Cred că avem nevoie de mai multe cearşafuri de ploaie, mai multe, da? încerc să mă hotărăsc dacă, poate cioburile ar trebui să lie într-adevăr periculos de ascuţite – ce crezi, Nora? Nu vrem să iasă sânge, dar nu ar trebui să doară la atingere?”

în săptămâna de vacanţă din februarie, ea l-a înscris pe Reza într-o tabără de robotică la Muzeul de Ştiinţe şi am petrecut timp in fiecare zi la atelier. Ea începuse să devină o parte organică a ei, ca i hiuveta sau mirosul chimic de pe hol. Până la mijlocul lui martie ile-abia îşi mai schimba hainele sau îşi spăla părul, vârfurile degetelor erau crăpate şi decolorate de la vopsea şi lipici, blugii ei, ca şi părul, erau mai ţepeni şi plini de stropi la finalul fiecărei zile. Ea şterpelea ţigările soţului său şi le fuma la cafea, o mână murdară ţinând o cană ciobită, cealaltă scuturând cenuşă pe podea. Studioul începea să miroasă urât şi era extrem de frig – ea deschidea două ferestre ca să iasă fumul, însă cu un succes moderat.

în faţa ochilor mei, Sirena se transforma în idealul meu de artistă – de parcă mi-o imaginasem şi, imaginându-mi-o, o conjurasem în fiinţă. Şi asta este chestia ciudată: existenţa ei ca femeie-artist ideală nu era de parcă mă contracara sau mă controla, nu mă uitam la ea şi mă gândeam: „De ce eşti aproape celebră, iar eu sunt doar ajutorul tău?” Nu îmi amintesc să mă fi gândit nici măcar o dată asta. în schimb, m-am uitat la ea şi mă vedeam *pe mine însămi,* vedeam *ceea ce brusc părea posibil şi pentru mie, pentru că era posibil pentru ea.*

Şi cel mai ciudat lucru este că, pe vremea aia, pe lângă faptul de a coase rochii şi a planta flori pe gazon artificial, şi de a înşira bucăţi din oglinzi sparte pe sârmă, pe lângă înregistrarea audio de casete cu sunete de greieri şi animale din tufişuri şi, pe lângă realizarea de colţi de Jabberwock care urmau să fie, la un moment dat, cel mai probabil daţi uitării, apoi, era şi amplasarea micilor becuri care aveau să reprezinte ochii de

Jabberwock, mai era şi faptul de a lucra la instalaţia pentru Sirena a setărilor de cameră pentru videoclipul copiilor – planul Appleton, aşa cum îi spuneam noi –, la care se adăugau orele de predare în şcoală şi agitaţia clasei pentru trimestrul de primăvară! Mormoloci! O excursie cu autobuzul şcolii la MFA! – şi cu visele mele nocturne drept mătuşa iubită a lui Reza – pe lângă (ce făcusem cu timpul meu până acum, trebuia să mă întreb şi acum trebuia să mă întreb din nou: a fi fericită creează, pur ţi simplu, mai mult timp, în felul în care a fi tristă, după cum ştim cu toţii, încetineşte timpul şi îl îngroaşă, ca amidonul dintr-un sos?) oricum, pe lângă toate aceste lucruri, *îmi fac propria artă*.

Pare greu să îi acord merit, dar aşa am făcut.

Am lucrat simultan nu la una, ci la două camere din seria mea. Chiar dacă ar fi trebuit, tehnic, cronologic, să încep să construiesc camera de lucru a Virginiei Woolf din Rodmell, cu caietul ei deschis, cu şalul ei drapat pe scaun şi ultimul ei bilet pus pe margineu şemineului, cumva nu puteam suporta asta – nu era un anotimp pentru sinucidere, nu în viaţa mea, oricum –, aşa că m-am apucat să fac camerele lui Alice Neel şi Edie Sedgwick, când nu erau tocmai vesele, dar a descoperit, cumva, o bucurie în ele.

Camera lui Alice Neel urma să fie rezerva de suicid din sanatoriul din micul oraş din Pennsylvania unde a fost închisă după ce a cedat psihic. îşi pierduse cele două fetiţe, una din cauza difteriei şi cealaltă din cauza soţului ei cubanez nestatornic, care promisese să trimită după ea, dar nu a făcut-o niciodată, lăsând-o pe fiica lor cu părinţii lui şi plecând singur la Paris. Am vrut să introduc în camera searbădă amintirea fetiţelor ei, dar am vrut să introduc în colţuri fantomele viitorilor săi fii, cei doi băieţi devotaţi şi adoraţi care au rămas lângă ea la bine şi la greu – la prea mult greu. Şi cu un cost atât de mare pentru ei – pe măsură ce ea devenea bătrână, grasă şi modestă şi era în acelaşi timp săracă, atât de mult timp nerecunoscută, obsedată de munca ei,

îngrămădind pânzele ei nevândute care se tot adunau pe holul îngust al apartamentului său mic şi modest –, dar până la urmă ea avea acei băieţi, ambii urmau să evadeze din viaţa boemă pentru profesiile solide şi burgheze şi agresiv de banale ale vremurilor lor, purtând în ei toate durerile vieţii ei, ale tinereţii ei pierdute şi ale fraţilor pierduţi şi necunoscuţi, dar fără să o abandoneze niciodată şi cumva ar fi fost greşit în lumina nouă, aurie a iubirii cu care vedeam iluminată lumea, ca să fac mmera lui Alice să reflecte numai nadirul, cea mai întunecată izolare, când se simţea părăsită de viaţă, şi de artă, şi de iubire.

încă îmi doream rândurile mele de paturi de fier drapate în alb, ferestrele ei albe, înalte, nedecorate, podeaua de linoleum alb, voiam o cămaşă de noapte albă, ruptă la umăr, cu mâinile la urechi într-un ţipăt ca de Munch. Dar voiam culorile Cubei, ale maternităţii, ale viitorului, în interstiţii, în afara ferestrelor, deasupra pereţilor, ca nişte muguri care ies din pământ, promisiunea primăverii. Pentru Edie, Irumoasa Edie, ciudăţenia era că bucuria era deja în cameră, chiar în li mp ce o ucidea. Când, ca femeie, te faci pe tine *însăţi* operă de artă şi când toată lumea se uită la tine, atunci eşti orice altceva, dar nu singură. Edie nu a fost niciodată, pe dinafară, singură. Emily, Virginia, Alice – femeia-artistă este atât de fundamental izolată. Iar apoi Hdie: niciodată singură. Niciodată invizibilă. Argumentabil şi niciodată văzută şi, în acel sens, mai mult decât singură: anihilată.

Dar era în mod bizar plăcut să îmi imaginez camera ei. Cât de liberă mă simţeam să fac asta, pentru că a ei era singura cameră complet *imaginară*, singura care nu se baza pe o fotografie, o pictură sau o descriere a locului în sine. Puteam să îl inventez: o cameră plină cu fotografii cu ea şi, între fotografii, ferestre, iar în afara ferestrelor, oamenii se adunau, privind-o pe ea,

spectacolul ei. De parcă era afişată în vitrina de Crăciun de la Bloomingdale's.

Am rezervat pentru mine realizarea camerelor. Ceea ce nu înseamnă că erau ascunse de Sirena. Vreau să spun doar că lucram la ele numai când Sirena nu era acolo. Am aşteptat. M-am abţinut. Ştiam totul despre proiectul ei, vezi tu, în timp ce ea nu ştia decât puţin despre al meu şi am ales să văd asta drept triumful meu, un fel de mic avantaj. Demnitatea mea, dacă vrei, în servitudine.

Şi desigur că nu mă mai temeam în studio. Am avut un mit al propriei mele invincibilităţi. Nu îţi poţi imagina dacă nu ai fost niciodată temător astfel, ce eliberator este să te desprinzi de astu, Poţi spune că a fost o prostie, că m-am torturat ani întregi cu o fricA artificială şi nu pot nega asta, dar, cumva, Sirena, Reza, sau poate chiar Skandar m-au eliberat de asta. Am încetat să mă tem. Ea mi-ii dat şi acest dar.

Eram liberă şi nu mă temeam să îmi pun muzica tare – FatN Waller, sau Chubby Jackson, sau Joe Marsala şi His Delta Four pentru Alice Neel, Velvet Underground când lucram la Edie – sau fumam o ţigară sau chiar o jumătate de ţigară pe care Sirena o lăsase în urmă.

A urmat o săptămână în care eram inspirată – ridicol, ştiu – să încerc să fiu Edie şi am adus mult machiaj şi mi-am făcut faţa într-o oglindă argintie salvată din depozitele Sirenei – luciul său argintiu, ca un fel de relicvă din fabrică –, mi-am pudrat pielea cu alb şi mi-am înnegrit ochii, ca nişte găuri întunecate, strălucitoare. Nu mi-am tăiat părul, dar l-am dat pe spate şi într-un tricou alb şi colanţi negri, blestemându-mă pentru că aveam sâni, pentru că mă apropiam de patruzeci de ani, pentru că nu eram minionă, cu toate astea am dansat ca un derviş şi mi-am făcut poze în timpul ăsta, cu vechea cameră Polaroid a mamei mele. Imaginile erau neclare şi parţiale – un ochi şi un nas, o lucire a liniei părului, un braţ în mişcare care bloca pe jumătate cadrul – dar

cumva asta părea să se încadreze în spirit în ansamblu. Mi-am dat jos bluza şi am făcut poze şi la asta, impresionată de calitatea retro a toracelui meu neclar, sânii mei în sutienul simplu, alb, înalţi şi distincţi înregistraţi de aparatul foto.

în acele nopţi solitare la atelier, rătăceam prin micile alei ale Ţării Minunilor semiasamblate a Sirenei. Am ridicat privirea spre locul în care avea să atârne cerul din rochia Aliciei mai târziu. Am mirosit florile de aspirină, am ţinut conversaţii cu mine însămi, sau cu Sirena, pe un ton înalt, aproape abraziv. Am vorbit în accente prosteşti şi într-o spaniolă cubaneză stricată, ca şi când aş fi fost soacra Aliciei Neel care îi spune că nu îşi poate primi fata înapoi. Am construit paturile de sanatoriu ale Alicei din cablu lat de electricitate, cu înveliş alb şi le-am cusut saltelele mici cu puf din flanelă irlandeză cu i lungi, umplută cu spumă, colorată ca spiriduşii din poveşti, înjurând cu voce tare primele semne ale vederii mele diminuate de vârsta mijlocie şi înţepându-mi în mod repetat degetul mare. Am pus un parchet atent lipit de beţe de îngheţată cusute pe podeaua camerei lui Edie şi le-am dat strat după strat de vopsea şi lac ca să îi perfectez nuanţa rumenită. Am înrămat ferestrele de sticlă ale spaţiului său hexagonal – totul numai ferestre, fără uşi – şi le-am sigilat atent cu plastilină, în stil clasic. Am pus traversa de parchet în spaţiul din jurul camerei ei, camera-de-vizionare a lui Edie, pe care mai târziu plănuiam să o populez cu spectatori. Dar nu am ajuns niciodată la spectatorii înşişi, ceea ce acum mi se pare că are mai mult sens.

Era grozav. Ca un elev de clasa a treia, eram *în viaţa mea, în viaţă.* Hram vie. Credeam că mă

trezisem, ca Frumoasa Adormită, dintr-un lung somn. De fapt, nu păream să am nevoie de prea mult somn, de parcă toţi anii în care mă luptasem în somn cel puţin mă pregătiseră să mă dispensez acum de odihnă. Uneori, plecam de la atelier la unu, sau chiar la două şi până la şase şi jumătate eram la duş, într-o zi de şcoală şi pregătită complet în clasă până la opt fără cinci, când îi făceam clandestin cu ochiul lui

Reza, care adesea întârzia puţin şi se simţea puţin anxios din cauza asta. Atâta vreme îmi mâncasem cuminte legumele şi acum – în sfârşit! – îmi primeam desertul de îngheţată

.în această tapiserie mai exista un fir. Ce înseamnă dacă detest sfl vă spun, dacă zic încet? Vreau să spun că era separat, că era în all cont. Dar asta, ar fi o minciună conştientă şi a nu spune devine, aşa cum zice pioasa mătuşă Baby, un păcat prin omisiune.

Aproape de fiecare dată când stăteam cu Reza, Skandar mă conducea spre casă. Când ningea, el îşi punea o pălărie, un fel de pălărie demodată, cu bor îngust şi, în ciuda ochelarilor săi, arăta ca un gangster. Contabilul gangsterilor, poate. Când ploua, purta o umbrelă mare, genul care se dă la hoteluri şi cluburi de golf, iar el o ţinea galant deasupra mea de parcă era valetul meu. Nu părea să deţină mănuşi, dar nu se plângea de frig şi fuma ţigări într-o manieră golănească, cupate în mâna lui, în timp ce mergeam. Dura mai puţin de cincisprezece minute de la casa lor de lângă râu până la apartamentul meu de la etajul trei din partea rău famată a Huron Avenue. Nu era departe. Şi la început, în lunile reci, mergeam direct. în februarie, când era multă zăpadă, el mergea în urma mea pe potecile înguste, gheţoase şi nu vorbeam prea mult.

Era greu de auzit, mergând în şir indian aşa şi, până când ajungeam la uşa mea, îmi simţeam nasul roşu şi vedeam că nasul lui era roşu, cu mâinile adânc băgate în buzunare şi îmi zâmbea în acelaşi timp stângaci şi vag, de parcă nu era tocmai sigur de cine eram şi ar spune: „Ei bine, mulţumesc din nou şi noapte bună”, cu un gest general, amplu, al întregului trup, care era ca şi cum ar fi dat din călcâie. Aştepta ca un tată până când aveam cheia în broască şi apoi pleca înapoi pe drum, păşind cu atenţie datorită acelor pantofi elefanţi cu talpă de piele. Ziua de după Ziua îndrăgostiţilor – eram uşurată că nu mă rugaseră să stau cu Reza în ziua aceea – se duceau la altă cină simandicoasă, acasă la decanul de la Kennedy School şi înainte de asta, la alelier, Sirena mi-a spus că Skandar voia să anuleze.

- Nu se simte bine? am întrebat eu.

Coseam ceva, ştiu asta pentru că aveam o amintire fizică, distinctă a faptului că mă aplecam şi mijeam ochii şi când am ridicat privirea spre Sirena, ochii mei au avut nevoie de un timp să focalizeze.

- Nu citeşti ziarele? întrebă ea. Sau nu asculţi la radio?
- Despre ce vorbeşti?
- Vorbesc despre Hariri. Am ridicat puţin din umeri. Rafie Hariri? Nu ai auzit.
- Nu am văzut ziarele azi.
- Prim-ministrul Libanului – a fost asasinat ieri, împreună cu alţi douăzeci şi doi de oameni – gărzile lui de corp, colegii. I-au aruncat în aer coloana oficială de lângă hotelul St. Georges – a făcut un crater în drum de mărimea unei mici case.

Am privit podeaua şi am clătinat din cap.

- Uau, am spus.
- Asta e problema cu faptul că suntem aici. Totul pare atât de îndepărtat, încât nimeni nu este atent la nimic.
- Cine a făcut asta?
- Cine ştie? Israel, Siria, Hezbollah – sunt mulţi oameni care îl voiau mort pe Hariri.
- Skandar îl cunoştea?
- S-a întâlnit cu el, de mai multe ori. Skandar este foarte supărat – poţi înţelege. Ţara lui este în doliu şi în tumult. Iar aici, la universitate, chiar şi la o cină privată, ei vor ca el să vorbească despre asta de parcă ar fi o idee, nu un om, nu atât de mulţi oameni.
- Era în favoarea lui, atunci?

Ea pufni.

- Americanii văd lucrurile prea simplu – un tip bun, un tip rău, poartă o pălărie albă sau una neagră? Dar este întrebarea greşită. Ai trebui să îl întrebi pe Skandar dacă vrei un răspuns. Dacă îl laşi, o să-ţi ţină un curs întreg.

Aşa că în seara aceea, când m-a condus spre casă după cina dc canului, la care, am aflat mai târziu, Skandar vorbise companiei prezente timp de jumătate de

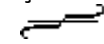
oră, explicând contextul şi apoi po tenţialele urmări ale asasinării lui Hariri – când Skandar merge« în urma mea, încă pe trotuar în anumite locuri, dar nu peste toi, l-am întrebat despre atac. El nu m-a auzit de prima oară şi a trebuii să mă întorc să întreb din nou şi aproape că s-a lovit de mine şl ne-am simţit amândoi stânjeniţi.

- A, a spus el când a înţeles ce întrebam. Este o întrebare complicată.
- Dar eşti supărat.
- Violenţa este foarte supărătoare, oriunde are loc, pe oricine răneşte. Dar bietul meu Liban este un caz special, o poveste foarte specifică. încă se reface după groaznicul nostru război, încă încearcă să îşi repare pielea, să reîntregească trupul – şi apoi, asta. La un moment dat, voi încerca să explic. Dar de unde să încep? începutul meu? începutul războiului? începutul noului secol? Aici, cu Hariri? în funcţie de unde începi, vei spune o poveste diferită. Vom avea timp pentru ele. Şi în seara aceea, el a lăsat-o acolo.

Eu, la rândul meu, m-am dus acasă şi am pornit computerul şi am căutat pe Google „Războiul din Liban”. Nu că nu ştiam despre războiul civil – când eram copil, toată lumea ştia că era război în Liban şi dacă, de exemplu, mi-ai spune „Sabra şi Shatila”, creierul meu ar adăuga în mod automat cuvântul „masacru” – până la urmă, absorbisem totul prin osmoză. Dar nu aş fi putut explica ce presupunea masacrul sau chiar cine fusese masacrat şi în mod sigur nu ţi-aş fi putut spune că războiul civil durase cincisprezece ani. Pe măsură ce citeam despre asta, mi se părea că ar fi trebuit să ştiu – eram profesoară, pentru Dumnezeu, iar Reza era un copil din clasa mea! Sirena menţionase o dată despre cum Skandar îşi pierduse un frate în război – oare ea nu spusese bombardamente? –, dar, de lapt, nu ştiam toate informaţiile despre oamenii bărcilor vietnamezi (unii dintre copiii noştri erau copiii sau nepoţii oamenilor bărcilor) şi avusesem un băiat din Oman şi acum era o fată în clasa a patra ilin Liberia şi ar fi trebuit să caut pe Google asta ca să ştiu mai mult decât unde se afla pe

hartă şi, în tot anul în care ea fusese în clasa mea, 1111 făcusem niciodată asta. Atunci am crezut că poate Sirena avea dreptate despre viaţa mea americană ferită, că fusesem protejată şi separată de lume. Aceasta era o Casă a Surprizelor în sine, acest loc bizar al siguranţei în care 11 septembrie avea să apară ca de nicăieri, de parcă nu ar fi avut nicio logică, spre marea noastră mirare.

Deja eliberată în ceea ce părea o realitate a emoţiilor din an- ti-Casa Surprizelor – o cunoaştere a iubirii – şi apoi pe marginea libertăţii mele artistice, acum tânjeam şi la extinderea intelectului meu. Deja voiam să fi ştiut despre astfel de lucruri, precum asa-sinarea lui Hariri, să pot să înţeleg ceva din asta. Era ca o Carte Mondială a Minunilor, doar că mai bună şi mai rea: complexitatea şi enormitatea lumii mi se dezvăluiau brusc, un obiect uriaş care apare la periferia câmpului meu vizual. Aproape prea mare, dar nu chiar. Era acolo şi voiam să-l cunosc.

Plimbările mele cu Skandar s-au extins odată cu primăvara. După vacanţa din februarie, mergeam unul lângă altul şi plimbarea de seară devenise un mic eveniment social, un timp natural pentru conversaţie. Distanţa dintre casa lor şi casa mea a devenit prea scurtă pentru discuţiile noastre, aşa că ne-am extins plimbările. Prima oară când s-a întâmplat asta am stat timp de zece minute pe treptele casei mele şi deşi mi s-a părut ciudat să îl invit în casă, ne era amândurora frig şi amorţeam. în cele din urmă, a spus:

- Să ne mai plimbăm puţin, să ne terminăm discuţia, dar să ni şi încălzim?

Iar apoi ne-am plimbat de patru ori în jurul cvartalului, iar apoi s-a decis că mai bine se duce acasă. Acela a fost doar începutul. Data următoare am mers până la brutăria Hi-Rise şi înapoi. Şi de fiecarc dată, din ce în ce mai departe. Până în Harvard Square şi înapoi tu buclă, încât, practic, treceam din nou prin faţa uşii lor.

Plimbarea care ne-a făcut să credem că încălcăm o regulă nerostită nu a avut loc până la finele lui aprilie – o perioadă a încălcării regulilor, in aceeaşi săptămână când am imitat-o pe Edie Sedgwick. Primăvara era în aer, acel sentiment moale pe obraz şi mugurii frunzelor proaspete pe crengi, care foşnesc. Am mers până în Watertown şl până sus la marginea Belmontului şi înapoi. Am mers timp de peste o oră şi jumătate, pe străzile sale goale – era o seară în mijlocul săptămânii, aproape de miezul nopţii –, pe sub luminile stradale roz şi crengile care respirau, discuţia noastră era punctată de trecerea câte unei maşini. în mintea mea, părea semnificativ că nu trecusem niciodată râul. El nu m-a luat niciodată de braţ. Nu ne atingeam deloc.

Din câte ştiu, el nu îi spunea Sirenei că se plimba singur. Din câte ştiu eu, ea ştia că ne plimbam împreună. Nu a menţionat niciodată asta. O dată când am făcut referire la ceva ce spusese Skandar, ea a dat din mâini, de parcă l-ar alunga şi spusese:

- Atâta vorbăraie! îl iubesc, dar vorbeşte mereu – tranca-fleanca. Te pricepi aşa bine să asculţi. Uneori îi spun: „Skandar, păcat că nu există niciun serviciu unde nu trebuie decât să *vorbeşti*. Asta ar fi o slujbă bună pentru tine”.

- Ar putea să fie gazdă de talk-show.

- Crezi că este amuzant, dar nu ar putea s-o facă. O gazdă de talk-show *ascultă*, nu? O gazdă de talk-show ascultă, dar Skandar nu face decât să vorbească. Nu, pentru un serviciu ar trebui să fie *invitat* la talk-show. Ea chicoti. Dar asta nu e o slujbă.

- Numai vorbe, fără fapte, am spus eu, ca să zic ceva.

Atunci a fost când ne-am apropiat cel mai mult cu discuţia despre cutreierările mele de seară cu soţul ei.

Avea dreptate, totuşi: el era vorbăreţul. I-am spus că atunci când mă conducea spre casă era ca şi când o ascultam pe Şeherezada, dar el a râs şi a spus că

înţelesese invers, atunci, că eu ar fi trebuit să fiu cea care îi spune poveştile.

- De unde sunt eu, spuse el, femeia este povestitoarea. Bărbatul este prizonierul ei.

în dorinţa mea de a citi runele fiecărui moment, să găsesc un sens ascuns în orice, am considerat această replică una de flirt, că el se oferea să fie prizonierul meu. Am interpretat că era atras de mine. Hi, haide, am considerat că toate acele plimbări însemnau că mă plăcea. Nu direct, nu în mod special, dar de-a lungul timpului – cantitatea de timp pe care mi-o acorda, atenţia – şi cine eram eu? – şi că o dăruia în timp ce soţia şi fiul său erau acasă şi patul lui îl chema. Am considerat că toate acestea aveau sens.

Despre ce vorbeam? Sirena avea dreptate: adora să vorbească şi ar fi putut părea plictisitor, dar era un vorbitor minunat. Chiar şi când îmi spunea o poveste de două sau de trei ori, eram captivată.

în prima noapte de mers cu adevărat, când am dat ocol cvartalului meu de patru ori, mi-a povestit despre casa de la ţară a bunicii lui materne din munţi şi cum a stat acolo când era mic, un băiat de cinci sau şase ani, şi cum era destul de sigur că văzuse un jaguar sau o panteră în grădină, noaptea chiar dacă ea insistase la micul dejun şi din nou la prânz că nu existau astfel de animale în Liban. Fraţii lui mai mari au pufnit şi au spus că el fie a visat, fie a văzut pisica vecinului, mărită în mintea lui mică, dar în următoarele zile au fost ucise două oi pe timp de noapte, mai sus pe munte, şi toată lumea din familia sa şi-a schimbat placa.

Skandar, ca fiecare bun povestitor, a permis posibilitatea existenţei fantomelor şi a vrăjitoriei.

- Mereu am presupus, spuse el, că a fost spiritul întunecat al cuiva, avatarul său.

Şi apoi a continuat să explice despre fiul beiului, un băial tir aproape douăzeci de ani la vremea aceea, frumos ca un zeu, dai blestemat de furie, care bătuse un măgar bătrân atât de tare, încât it trebuit să fie

împuşcat, în aceeaşi vară. A fost un incident faimo» în sat, pentru care băiatul nu a fost pedepsit, iar Skandar a spus cft mereu se întrebase dacă felina neagră care s-a furişat prin curte nu a fost sufletul negru al acestui băiat, sau diavolul care l-a revendicat. Şi atunci, cu un zâmbet şi aprinzându-şi altă ţigară – ultima din acea primă, lungă plimbare –, a spus:

- Desigur, acel suflet negru va avea momentul său şi răsplata sa zece ani mai târziu, după ce va fi început războiul.

- Cum aşa? Eram ca un copil, aşteptam cu nerăbdare următorul capitol.

- Ahmad Akil Abbas, spuse el. Până în 1975, era ca noi toţi, cu atât mai mare, sufletul său cu atât mai întunecat. Multă băutură, droguri, mult aşa-zis curaj. Şi în '77, poate *'78,* a organizat o miliţie locală – o bandă de bandiţi – care a ucis vecinii creştini în paturile lor. Slavă Domnului că bunica mea era deja moartă până atunci – ea a avut o căsătorie cu adevărat amestecată, o adevărată potrivire din dragoste, iar războiul lui sectar ar fi distrus-o. Familia Khourys de lângă. Cei trei copii ai lor plecaseră în BufFalo, New York, şi erau prea înspăimântaţi să se întoarcă să îi îngroape măcar, aşa că alte familii creştine din sat i-au îngropat. Atunci, deja nu mai erau multe. Cei care au putut să plece au plecat. Dar pentru Ahmad Abbas, când trăieşti aşa, la fel şi mori, chiar dacă eşti fumos ca un zeu şi nu la multă vreme după familia Khoury, Ahmad a fost şi el ucis şi lăsat în aleea din spatele casei tatălui său, alături de motocicleta lui preţioasă. I s-au dat să mănânce propriile testicule. Şi poate că şi asta a fost opera unei pisici negre. Poate că a fost însuşi spiritul lui Leyla Khoury. Era îndesată şi calmă, cu un râs energic care ieşea din ea ca apa dintr-o pompă, încet şi apoi mai repede şi era o bucătăreasă fantastică. Poate că i-a venit ideea ca pentru ultima masă îi va servi propriile testicule. Poate că ea a râs mai bine la urmă.

Era imposibil să nu ascult. Aş fi mers până în Provincetown şi înapoi. Experienţele din tinereţea lui Skandar erau atât de diferite ile Manchester-by-the-Sea. Când aveam cincisprezece ani, vopseam sloganuri fals anarhiste după şcoală în sala de artă şi încercam să le atârn pe holuri. Pentru mine, o excursie la Faneuil Hali era extraordinar, ceva ultra. Când el avea cincisprezece ani, a văzut cum vecini şi colegi de clasă dispar, fie se înrolau în armată, fie plecau din (ară şi, în cele din urmă, şi el s-a îmbarcat într-un avion spre Paris şi a terminat şcoala acolo. Când de-abia trecuse de douăzeci de ani, încă studia în Paris, iar fratele lui mai mare a fost ucis într-un bombardament: îşi vizita un prieten, stătuse peste noapte şi blocul a fost distrus. Alt prieten de familie, care lucra la Crucea Roşie, a fost cel care i-a scos trupul dintre dărâmături.

- Când eşti tânăr – dar chiar şi acum –, cum înţelegi asta? spuse el când mi-a vorbit pentru prima oară de asta, plimbându-ne pe străzi în noapte. Nu poţi înţelege. Nu are sens. îţi poţi permite să fii înghiţit de furia ta, dar asta te va ucide. Şi cu toate astea, cum poţi să te uiţi la panteră, cum o poţi privi în ochi, când nu stă locului? Când este nicăieri şi peste tot, când aparţine nimănui şi tuturor? Aşa că, dacă eşti în locul meu, te confrunţi cu asta spunând, mă uit la cum vorbim despre panteră. Studiez istoria istoriei, felurile în care spunem poveştile şi nu spunem alte poveşti şi încerc să înţeleg ce spune asta despre noi, să spui o poveste în loc de alta, să o spui aşa, şi nu altfel. Pun întrebările despre ceea ce este etic, despre cine decide ce este etic, întreb dacă este posibil, cu adevărat să ai etică în chestiunea istoriei.

- Nu prea înţeleg ce înseamnă asta, am spus eu.

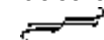
Nu voiam să par proastă, dar era mai important pentru mine să încerc să urmăresc. El avea nişte mâini pătrăţoase, foarte frumoase, şi le unduia în aerul rece, alungând fumul, sau respiraţia, sau pe ambele.

- De ce am început cu pantera? Pentru că încerc să te fac să vezi şi să simţi compasiune pentru

băiatul mic de şase ani care eram? Acum, acesta va fi primul tău gând despre Liban datorită mie. Ei bine, poate Hariri mai întâi – aş fi evitat asta dacă aş fi putut. Deci, mai întâi violenţa, dar în al doilea rând, băieţelul plin de visuri. Dar aş fi putut să încep spunându-ţi despre raidurile PLO în Israel de Iu vremea aceea, la mijlocul anilor '60, sau despre război mult mal târziu, sau despre rolul Israelului în Sabra şi Shatila, sau aş fi putut să încep spunându-ţi despre cum este Beirut, azi, tot frumos reconstruit ca oraşul copilăriei mele şi cu toate astea diferit de el. Aş fi putut să îţi spun povestea lui Hariri, ceea ce încă nu am făcut...

Vezi tu, ce înseamnă că primul lucru pe care îl află un copil american despre Germania este Hitler? Dacă primul lucru pe care l-al afla ar fi altul? Şi poate că unii oameni ar spune că asta este important, după al Doilea Război Mondial, este etic şi vital ca Hitler să fie primul lucru pe care îl află un copil. Dar altcineva poate susţine opusul. Şi ce ar face, cu ce ar schimba lucrurile, dacă nimănui nu i-ar fi permis să ştie *nimic* despre Hitler, despre război, despre tot, ci *mai întâi* ar învăţa despre Brahms, Beethoven şi Bach, despre Hegel, şi Lessing, şi Fichte, despre Schopenhauer, despre Rilke – dar toate *astea* ar trebui să le afli primele. Sau singurul lucru, *Cvintetul pentru pian în Fa minor de Brahms,* sau *Variaţiunile Goldberg,* sau *Laocodn* – unul dintre acele lucruri pe care trebuia să le ştii şi să le apreciezi înainte să afli despre nazişti.

- Dar lumea nu funcţionează aşa.
- Nu, aşa este. El zâmbi în acel fel vag, de parcă era amuzat de o glumă pe care numai el o auzise. Dar ce înseamnă că nu funcţionează? Şi ce ar însemna dacă ar funcţiona aşa?

Skandar nu spunea mereu – nici măcar des – poveşti din tinereţea lui, deşi în mod sigur, după cum insista el, era semnificativ că povestea una oricum. El vorbea despre timpul petrecut de ei în America şi

politica gobală şi despre Paris, puţin, dar adesea despre Liban, istoria sa – bucăţele de istorie de-a lungul secolelor, mileniilor, istoria feniciană, istoria romană, istoria otomană. El mi-a spus despre capitala Romei din Orientul Mijlociu, Heliopolis, că putea încă să fie vizitată, la o sută de kilometri peste munţi din Beirut, şi el a descris scala sa enormă, coloanele care urcă spre cer in mijlocul unei câmpii arabile şi munţii acoperiţi de zăpadă la orizont. El descria blocurile de piatră căzute, mai înalte decât orice om, împrăştiate ca pietrişul în sit şi despre templul frumos, eclipsant al lui Dionisios, aproape intact, cu mozaicurile sale şi frizele elaborate – rezultatul a sute de ani de muncă din partea romanilor în perioada lor imediat după Hristos. El te făcea să crezi că Ponţiu Pilat s-ar fi putut plimba pe acolo, sau nepotul lui, în orice caz. El ini-a povestit despre comunitatea pescarilor din Tyre, care se considerau cei mai timpurii creştini pentru că se convertiseră atunci când Hristos a venit să le predice, cu mult timp înainte să fie crucificat – aşa că pretindeau că erau, tehnic, creştini înainte ca însuşi Hristos să fie creştin. El mi-a spus despre cum s-a dus recent la nunta unui tânăr prieten palestinian de-al lui, la un club de pe plajă, la mare, la sud de Beirut, unde mai mult de patru sute de oameni de toate felurile s-au adunat, cu marea fremătând în spatele lor, stelele deasupra, dansând, cântând şi bând Fanta de portocale (fără alcool la o nuntă musulmană – eram şocată de asta: patru sute de oameni treji la un festin), în timp ce mireasa, în rochia ei fină şi strălucitoare, a venit la sărbătoare plutind pe lungimea unei piscine uriaşe, pe o plută gonflabilă, drapată în satin alb, împinsă din spate de înotători invizibili, în timp ce artificii rotative îi luminau calea de fiecare parte şi înghiţitori de flăcări şi de săbii evoluau la capătul piscinei în onoarea ei.

- Este tipic, spuse el. Prietenul meu este scriitor, nu are prea mulţi bani. Mireasa lui este profesoară. Dar dacă sărbătoreşti ceva, în Liban trebuie s-o faci cum

trebuie. Aşa că Sirena şi cu mine, care am venit de la Paris pentru petrecere, ne-am aşezat la o masă şi lângă noi se afla un cuplu bătrân din campus, îmbrăcat tradiţional, cu paiete, iar fiica lor, foarte drăguţă, în hijab. Ne-am salutat, dar altfel nu am vorbit, iar fiica lor stătea şi îşi fuma narghileaua, iar mama stătea şi fuma Gauloises, ţigară de la ţigară, umplându-şi farfuria cu mucuri strivite de ţigară, ca nişte viermi, iar tatăl, care avea foarte puţini dinţi, bea toate sticlele de Fanta de pe masă, înghiţitură după înghiţitură. Ei nu zâmbeau, nu se ridicau să danseze, de-abia dacă mâncau ceva. Este greu de înţeles cum şi s-a părut. El se opri. Am fost în tabere, îmi imaginez genul de loc în care locuiesc – becuri fluorescente, vopsea scorojită, scaune desperecheate. Strălucirea din hijabul fiicei lor – ea trebuie să fi economisit luni bune să cumpere acea ţesătură. Şi tatăl fără dinţi şi riduri în piele ca nişte canioane, el nu era cu mult mai bătrân decât mine, deşi îl consideram bunic. Şi stăteau lângă noi, iar atunci mi-a venit întrebarea în minte, cine a trebuit să vină de la o distanţă mai mare, ei sau noi? în vieţile noastre, traversăm multe lumi şi multe secole, uneori fără să facem un pas.

El spunea astea în timp ce mergeam, iar eu râdeam şi arătam spre străzile din Cambridge din jurul nostru şi am răspuns:

- Şi uneori faci mulţi paşi şi rămâi într-o singură lume.

- Da, spuse el. Şi asta este posibil.

Deşi nu asta era experienţa mea cu plimbările noastre. Dacă, în atelier, mă simţeam liberă să călătoresc pe tărâmuri imaginare şi să călătoresc în lumea imaginară a altcuiva – o aventură cu totul neprevăzută –, atunci în timp ce mergeam pe străzile oraşului noaptea, eram transportată într-o lume reală, o lume de minuni a cărei existenţă mă făcea să mă minunez şi să visez. Brusc, la vârsta de treizeci şi şapte de ani, eram opusul lui Lucy Jordan: nu puteam fi sigură decât de faptul că mă înşelasem să fiu sigură de orice. Cine putea să îmi

spună, cu orice plauzabilitate, că nu voi merge niciodată prin Paris într-o maşină sport, cu vântul cald printre plete? Mergeam prin Heliopolis, zăboveam în Tyre, *construisem* nenorocita de Ţară a Minunilor! Mă simţeam ca unul dintre elevii mei de clasa a treia, ca Chastity şi Ebullience cu găinile lor de companie, sau ca José când şi-a construit vulcanul exploziv la Târgul de Ştiinţe. Lili, cu lumea ei ascunsă sub Esther şi masa de pe verandă a lui Didi nu mă puteau controla. Nici măcar Reza, cu micul lui dormitor de vise, cu Zidane care lovea mingea de perete şi muzicienii de jazz plutind prin întuneric – chiar şi lumile lui imaginare erau doar sate, pe lângă călătoriile în care se aventura sufletul meu în primăvara aceea.

Nu era de mirare că am ajuns să mă îmbrac ca Edie, să dansez prin atelier pe jumătate beată în lenjerie. Devenisem brusc conştientă, aproape panicată – o panică bucuroasă –, de bogăţia de posibilităţi din lume, dar şi din mine însămi. Viaţa mea de zi cu zi de la Appleton, telefoanele către tatăl meu, berile ocazionale cu prietenii mei, ieşirile la alergat de sâmbătă dimineaţa în jurul rezervorului – ce erau toate acestea dacă nu un înveliş anesteziat al unei vieţi, banda de alergat a obişnuitului, o cuşcă realizată din convenţii, consumerism, obligaţii şi teamă, în care mă agitam timp de decenii, oarbă, ca un mâncător de lotus, pe măsură ce trupul meu îmbătrânea şi timpul trecea? Simţeam toate astea cu zelul cuiva proaspăt trezit – Dumnezeule*, am simţit,* şi *am simţit,* şi *am simţit.*

în acele săptămâni năvalnice mi-a devenit clar că îmi datoram nu numai mie, dar şi

mamei mele – că frica mea (teama care mă împiedicase să îmi urmez arta mai serios, care mă ţinuse în Boston, care mă ţinuse angajată şi în mod sigur şi cea care mă menţinea singură) era, de fapt, doar teama *ei,* că purtam pe umerii mei toate anxietăţile şi dezamăgirile ei, împreună cu trăsăturile ei de fată bună, catolică, în mod ironic, o inabilitate de a avea credinţă – să cred cu adevărat în valoarea

eforturilor mele, în unicitatea propriului meu suflet. O, măreaţă aventură! Viaţa acolo, în faţa mea, banchetul infinit care stătea şi aştepta

.Cele două săptămâni înainte să moară mama mea sunt cauterizate în mine, fiecare oră a fiecărei zile a ultimei sale spitalizări. îmi amintesc unde era camera ei în aripa de spital, cum era şi ce era în ea, imprimeul pe care îl avea peretele şi, oricând, unde mă aflam în cameră şi cum era lumina şi când tatăl meu era acolo şi în cc moment a sosit Matt – fără Tweety şi plod, care a venit doar la înmormântare şi care a considerat asta o ocazie de mers la cumpărături pentru haine negre. Sunt timpuri în viaţă ca acestea când ştii intuitiv că totul atârnă de acest moment şi nimic nu va mai fi la fel din nou când, drept consecinţă, creierul tău îşi aminteşte, observă lucrurile mici – asistentul cu picioare late care fredona valsuri de Chopin în timp ce spăla pe jos, sau tânărul terapeut respirator cu sprâncene groase care nu se putea uita la tine când îţi spunea că plămânii mamei tale, chiar şi cu ajutorul lui, acum cedau –, el se uita la cam trei centimetri la dreapta ta, de parcă erai o umbră al unui alt sine care stătea acolo, exact lângă tine, ceea ce în acea perioadă ciudată, părea aproape posibil. Mintea ta reţinea toate aceste lucruri singură, de parcă ar fi necesare de ştiut – pur şi simplu pentru că erau importante. Mintea face asta.

Şi uneori – la fel ca la moartea mamei – ai un fel de idee despre ce urmează să se desfăşoare şi un fel de bănuială, oricât de inadecvată a ceea ce va însemna asta. în timp ce alte dăţi – ca în ultimele săptămâni din aprilie şi început de mai 2005, când s-a făcut mai cald şi apoi iar frig, când a plouat mult, a plouat de parcă zeii erau de neconsolat, de parcă primăvara era numai jale, deşi eu eram plină cu atâta bucurie – simţi importanţa, dar numai atât. Ceea ce este şi ceea ce înseamnă nu vei înţelege pe deplin, nu peste luni, ci peste ani.

Pot să spun că era o marţi seară când am mers cu Skandar până in Belmont şi înapoi şi era o seară în care plouase mai devreme, dar ploaia se oprise şi cerul întunecat era dungat de nori bătuţi de vânt. Se simţea miros de pământ, de sol, bogat şi negru, în timp ce

treceam pe lângă cimitirul unde era îngropată mama mea şi din nou când am ajuns într-un cartier de case, de grădini mici, pătrăţoase, care erau dispuse ca nişte cutii de bomboane de ciocolată deschise, pe strada modestă. Frunzele noi foşneau în briză deasupra noastră şi uneori picături de apă ne cădeau pe capete.

în seara aceea, ţin minte, jucasem şah cu Reza după cină, el mă lăsase să câştig – era unul dintre lucrurile lui preferate, copil mărinimos, să îşi vadă propria lui superioritate şi apoi să renunţe la ea. După aceea, la ora de culcare, i-am citit versiunea scurtă a *Cei trei muşchetari* şi i-a plăcut, iar apoi când am stins lumina, el a întrebat dacă, în loc să stau pe scaunul tare ca de obicei, aş putea să stau întinsă lângă el, cum ar face mama lui dacă ar fi acolo. Am ezitat numai pentru o clipă înainte să mă întind pe lungimea patului său îngust, cu braţul sub cap ca să îl pot privi mai bine, iar el şi-a lăsat mâna frumoasă pe celălalt braţ al meu, doar ca să fie sigur că sunt acolo, la fel ca mama lui, şi a închis ochii lui frumoşi şi a adormit aproape imediat.

Deci îmi amintesc acea noapte, acea marţi, pentru că atunci am făcut noi paşi în apropierea de fiu şi de tată: în aceeaşi noapte, deşi ei nu ştiau, nici unul, nici celălalt.

Şi în plimbarea mea lungă alături de Skandar, după ce el şi Sirena au venit acasă de la cină, era ceva nou, pentru că am vorbit şi eu. Treceam pe lângă cimitir şi am întrebat dacă a intrat vreodată acolo, pentru că era foarte frumos, dar nu intrase şi i-am spus despre vizitarea mormântului mamei mele şi apoi i-am povestit despre ea, Bella Eldridge, şi anii ei de boală şi combinaţia ei admirabilă, adultă, de competenţă şi resemnare şi de cât de furioasă mă făcuse, cum atunci când mă gândeam la viaţa ei mă simţeam ca un lup flămând, voiam ca ea să fi avut şansa de a devora lumea, să fie lacomă, să se sature. El a râs şi a spus:

- De ce nu vrei, în schimb, aceste lucruri pentru tine, care eşti aici pe pământ să te bucuri de ele? Nu crezi că ea ar vrea să le vrei pentru tine?
- Dar le vreau, am spus cu atâta emfază, încât aproape am dat să îl ating. Le *vreau* pentru mine. Enorm de mult.
- Nu aş fi ştiut asta niciodată, spuse el. Dacă nu mi-ai fi spus. Pari minunat de calmă în viaţa ta, de parcă este într-o ordine de invidiat – faţă de şcoala ta, faţă de Reza, Sirena – chiar şi faţă de mine. Nu pari un lup flămând.
- Ei bine, sunt, am spus. Sunt înfometată.

În momentul acela, treceam pe lângă un magazin cu îngheţată, iar el făcu o glumă despre cum, dacă ar fi deschis, aş putea fi satisfăcută.

- Aş putea să mănânc până la ultima linguriţă de îngheţată din locul acela şi nu mi-ar trece foamea nici pe sfert, am spus eu.
- Atunci trebuie să găseşti o cale de a te hrăni. Acum era destul de sincer. Trebuie să ceri ce ai nevoie.
- Nevoie? Am râs. Este un cuvânt complicat, nu crezi? Cine are nevoie de ceva, cu adevărat, în afară de mâncare şi apă? Deja am cu mult mai mult decât am *nevoie*.
- Dar dacă eşti un lup flămând... El privi în depărtare, zâmbind ca întotdeauna. Vezi tu, nu mă pot gândi la tine astfel. Pentru mine nu are sens. Ce vrei?
- Viaţă, am spus eu. Toată. Totul. Nu vreau să o ratez. Nu vreau să se închidă uşile închisorii.
- Uşile închisorii? Dar, de fapt...
- Ştiu. Pentru tine nu are sens, pentru că ai crescut cu război şi mizerie peste tot în jur şi ştiu că în familia ta s-au întâmplat lucruri groaznice – fratele tău –, ştiu. Dar crede-mă.

Şi i-am spus – ceea ce este ciudat să mă gândesc, chiar şi acum, pentru că desigur că nu îi povestisem cu adevărat Sirenei, fragmente, poate, dar nu toată

povestea – despre cum crescusem cu aleanul mamei mele şi cum nu găsisem niciodată o cale de a-l stinge, cum mereu am crezut că sunt reguli despre ce era posibil şi permis, chiar dacă nu ştiam, de fapt, cine făcuse acele reguli. Cum în liceu, arta părea calea de a încălca regulile, de a le ocoli, dar cum după aceea, când m-am maturizat, a părut să nu poată face asta.

- Cine spune că trebuie să fii matur? întrebă el.
- Spune-i asta unei profesoare de şcoală primară! Nu ştiu. Mi s-a părut ca şi cum, cine mă credeam eu, să pretind că pot fi o artistă, ştii? Şi nu părea că pot să mă întreţin...
- Ai încercat?
- Nu puteam suporta să fiu un eşec. Mi se părea mai rău să încerc şi să eşuez decât să nu încerc. Şi apoi, mama mea, vezi tu...
- Da, spuse el. Văd.

Şi apoi, pentru o vreme am mers în tăcere.

- Serviciul, spuse el, este una dintre marile bucurii ale vieţii. Este un privilegiu să te afli în serviciul altcuiva.
- Glumeşti, nu? Ce înseamnă asta? Mereu am considerat serviciul meu o sclavie.
- Este o mare uşurare, un dar, să ai o muncă despre care ştii că trebuie să o faci, absolut spre beneficiul altcuiva. Din orice motiv: din dragoste, sau datorie, sau altceva. Atâta vreme cât te dăruieşti acesteia. Nu trebuie să îţi faci alte griji despre nimic altceva, decât să faci acea muncă bine şi atunci când o faci, satisfacţia este foarte frumoasă.
- Nu la asta m-am referit.

Vezi, atunci mi-a venit în minte certitudinea că trebuia să îi spun ceva Sirenei. Era o perioadă în care totul era important şi se

- Ştiu, spuse el, dar asta nu înseamnă că este mai puţin adevărat.

lega de alte lucruri şi când Skandar a spus asta despre bucuria un viciului şi când a spus că trebuie să găsesc o cale de a hrăni lupul, am înţeles că aceste lucruri aparţin de Sirena, sau mai degrabfl tlt> Sirena şi de mine.

La şcoală, toată ziua aceea de miercuri, mâinile îmi tremurau când stăteau locului, de parcă băusem prea multă cafea. Era o 11 neobişnuit de caldă, o zi de vară ca un bufeu şi eu mai şi transpiram Măruntaiele mi se învârteau şi se răsuceau ca înainte să mă sul În tr-un avion. Nu puteam să mănânc salata pe care o adusesem pen tru prânz. Nu puteam să stau locului. M-am gândit să îi spun ceva şi nu îmi puteam imagina cum ar putea să reacţioneze.

Toată viaţa mea evitasem lucrurile pe care nu mi le puteam inia gina. Senzaţia mea de bază era că, dacă nu mi-o puteam imagina, nu era o idee bună. Era la fel cu boala mamei mele: imaginează (I cel mai rău lucru şi te poţi proteja de el. Dacă nu ţi-l poţi imagina, atunci nu există protecţie. Nu e bine, nu e bine.

Această convingere era în spatele renunţării mele la viaţa de ar tist înainte să fi început să o trăiesc. Nu îmi puteam imagina cum ɴA fiu o artistă *în această lume*. Mă uitam în jur la colegii mei de la şcoala de artă, la cei despre care ştiam cu toţii că vor reuşi, nu înil puteam imagina că puteam să îi impresionez pe mai-marii din ga lerii şi muzee, creatorii de modă care organizau bienale. Nu mă ve deam bârfind cu clasă aşa cum făceau starurile clasei, flatând alţi artişti şi foşti critici ca să încerc să prind o ocazie de avansare. Il vedeam făcând asta şi nu mă puteam vedea făcând la fel. Aş fi putut să pălăvrăgesc prostii despre fragmentare, identitate şi figurile de stil ale genului, orice ar însemna asta, şi despre Roland Barthes, Judith Butler şi Mieke Bal – puteam să fac asta, ne învăţau cum să facem asta, se pare că *acesta* era în mare parte scopul şcolii de artă, dar nu puteam să fac asta în mod sincer şi de aceea mi-am luat mas- teratul în educaţie şi faţă de lume am părut că mi-am părăsit singurul vis. Dar, vezi tu, visul din capul

meu de a fi artistă şi visul din lume de a fi artistă, nu puteam – până la Sirena, nu puteam să fac legătura iui re ele. Şi am renunţat la lume pentru visul din capul meu, pentru i îl acolo şi în al doilea dormitor al meu din Huron Avenue, şi apoi, in cele din urmă, în acel an minunat din Somerville, puteam să am mul că eram artistă, putea să fie real, fără porcăriile care, în prima parte a secolului XXI din lumea vestică, trec drept a fi artistă. Tuleam să fiu o artistă gen Emily Dickinson.

Şi încă un lucru pentru care mă frământam în timp ce par- ı ıırgeam distanţa mică dintre cofetărie şi atelier, trotuar şi uşa atelierului – credeam că Sirena era o artistă minunată pentru că eram îndrăgostită de ea, sau eram îndrăgostită de ea pentru că era o ar- lislă minunată, sau eram îndrăgostită de o idee despre ea care era departe de adevăr, caz în care ar fi trebuit să mă întreb ce credeam i u adevărat, în inima mea, despre arta ei – ce *credeam* despre arta ei? IViate că nu ştiu. Dar în clipa în care am devenit conştientă de întrebare, mi-am dat seama că *pentru mine* conta foarte mult. Conta mai mult decât aproape orice: răspunsul meu la acea întrebare avea să determine cu siguranţă dacă, în sfârşit, trăiam în realitate sau dacă incă visam, captivă în infinita mea sală a oglinzilor.

După toate aceste învârtiri obsesive pe roata mea de hamster mentală, după toate grijile şi reconfigurările mele – ştii, nu-i aşa, că atunci când am ajuns la atelier şi am deschis uşa şi am strigat numele ei pe un ton melodios, nu a existat un răspuns. Niciun sunet. Luminile erau stinse, totul era încremenit. Am lăsat jos cafeaua mea aproape rece, punga cu prăjitura, geanta şi plasa care conţinea dosarul cu toate fotografiile la rezoluţie mare cu Edie Sedgwick şi am mers dintr-un capăt al celălalt al L-ului, mişcându-mă din ce în ce mai încet, pentru că nu puteam să înţeleg faptul că ea nu era acolo. în acele câteva minute, analizând locul (şi lumina de după-amiază de primăvară care pătrundea, îmi aduc aminte exact, raze luminoase, pline de praf şi studioul

mirosea uşor a lipici şi a mere vechi, dar şi a ţigările Sirenei), mă întrebam dacă nu cumva o luam razna, dacă pierdusem contactul cu realitatea. Pentru că fusesem atât de *sigură* că ea fusese acolo, aplecată asupra unui mic detaliu, sau fumând lângă fereastra deschisă, sau chiar aşezată pe nişte perne, învelită cu eşar fele ei, ca într-un port-bebe – fusesem atât de sigură de realitatea mea, încât faptele mi se păreau la început imposibil de acceptat.

în ziua următoare, la început nu ştiam dacă să mă duc acolo sau nu. încălcasem una dintre regulile mele şi îl întrebasem pe Reza dacă mama lui era bine.

- La ce te referi?

Am fost uimită de cât de mult i se îmbunătăţise engleza: intonaţia lui era la nivel nativ acum.

- Ieri nu a fost la atelier şi m-am gândit că poate...

El a râs, un mic lătrat. Mi-l aminteam în urmă cu atâtea luni, la Whole Foods, cu merele.

- Mama mea nu se îmbolnăveşte niciodată, spuse el. Tata zice că ea e ca un supererou. Nu, a plecat.

- A plecat?

Era dornic să iasă afară pe uşă. îi auzeam pe prietenii săi cum se agită pe hol.

- Dar s-a întors acum. S-a întors noaptea, a spus el peste umăr şi a plecat.

Când m-am dus la studio în după-amiaza aceea, eram umilită: povestea din capul meu, dorinţa mea de confesiune, de a activa o dramă dintre noi, să pretind la toată atenţia ei se confrunta cu o realitate mai puternică, a ei. Orice a luat-o aşa, atât de brusc, avea să aibă întâietate faţă de mine. Aşa cum se întâmpla atât de des – noi Femeile de la Etaj! –, viaţa ei se va fi dovedit a fi mai importantă decât viaţa mea.

Ea era acolo, cu părul într-un coc dezordonat, cu o dungă de cerneală albastră pe frunte. Stătea aplecată

peste o carte mare cu poze când am intrat, strângând la piept unul dintre şalurile ei şi când s-a întors, a deschis larg mâinile, scăpând şalul şi faţa ei s-a deschis cu un zâmbet enorm, natural, cu dinţi strâmbi, faţă de care nu aveam nicio apărare.

- Nora! Ea traversă repede camera, cu paşi uşori. Am nişte veşti!
- Totul este bine, deci?
- Totul este bine? Totul este *grozav* – doar că ea a spus „grozav-ă”, în felul ei anume. Se juca cu părul, lăsându-l în jos, în jurul feţei. Hai să fac nişte cafea – îţi voi povesti...

Ea îmi zări punga.

- Nu am adus nimic azi, am spus eu, fără să îi spun că mâncasem o brioşă întreagă cu o zi în urmă pentru că ea nu era aici şi că mi se lacuse atât de rău, încât a trebuit să mă duc acasă.
- E mai bine, spuse ea, agitându-se cu cafeaua, ibricul, apa. Mă bazez prea mult pe lucrurile tale dulci.

M-am lăsat pe una dintre perne.

- Deci, ce e nou?
- Ştii, ieri am fost în New York.
- Nu mi-ai spus.
- A, în agitaţia mea trebuie să fi uitat. Sau poate pentru că aveam emoţii nu am vrut să îmi stric norocul.

Am aşteptat o clipă şi apoi am întrebat:

- Şi ai avut noroc?

Ea ridică din umeri, zâmbind din nou.

- Vom vedea, spuse ea. Dar arată bine. Săptămâna asta, un lucru, săptămâna cealaltă, alt lucru, vom vedea.
- Haide, Sirena. Spune-mi odată. Care e vestea?

Ea s-a aşezat lângă mine şi s-a apropiat conspirativ:

- Ieri am luat prânzul cu un prieten de-al meu care este artist, un artist foarte bun, un om pe la şaizeci de ani – face sculpturi e şi sexy, cu o voce profundă, şi a vrut ca eu să fac cunoştinţă cu un critic important. O femeie de la universitate. Este mai în vârstă, celebră şi începând de acum, timp de doi ani, va fi curatorul unei expoziţii

importante de artă realizate de femei, artă feministă. Va fi diferit de orice altceva făcut până acum – muzeul din Brooldyn deschide o aripă nouă, o aripă feministă, şi aceasta va fi prima expoziţie, pentru inaugurarea clădirii... Incitant, nu?

- Deci ea a vrut să te cunoască?

Sirena râse „modest".

- Să mă cunoască pe mine? A, nu, ea nici nu ştia că exist. Frank – prietenul meu –, el face ca toate astea să pară o coincidenţă, sau un act de prietenie că ne vedem aşa la prânz. El i-a spus că sunt în căutarea unei galerii în New York – ceea ce este adevărat, desigur, şl nu săptămâna asta, ci cealaltă mă voi duce pentru două zile să văd două galerii care ar putea fi interesate să mă reprezinte. Deci aceasta este întrebarea oficială, dacă există una, pentru prânz, care dintre aceste variante este cea mai bună şi de ce, sau dacă ar trebui să fiu cu o galerie diferită, alta deci. Dar, de fapt, în secret, Frank vrea ca ea să se gândească la mine pentru marea ei expoziţie. Vor fi în jur de patruzeci de artişti şi ea vrea să fie internaţional, iar eu? – Sirena făcu o faţă de star de cinema, mâinile ţinute larg într-o parte, pe obraji –, eu sunt *foarte* internaţională!

- E uimitor. Adică, vreau să spun că ar fi...

- Ar fi un cu totul alt nivel nu? De expunere, recunoaştere, statut, îţi poţi imagina?

- Da. îmi pot imagina. Cât de departe de lumea mea ar fi ea catapultată şi cât de repede. Este complet uimitor.

- Nu s-a întâmplat – s-ar putea să nu se întâmple niciodată, ştiu –, dar cred că ea m-a plăcut, am râs mult, ne-am înţeles foarte bine, dar ce vis, nu? Ce vis îndeplinit dacă aşa va fi!

Moment în care am simţit că s-a afirmat, sau confirmat că visurile care erau, pentru fiecare dintre noi, înaintea noastră, erau foarte diferite şi că discuţiile imaginare care îmi trecuseră prin minte atât de energic nu erau, cel puţin, pentru azi. Azi era despre Sirena. Sigur că era.

- Mi-aş fi dorit să fi adus o prăjitură până la urmă, am spus eu veselă. Ar trebui să celebrăm.
- Să sărbătorim? Nu încă! Nu! Aşteptăm – nu până acest critic se decide – că ar putea dura o veşnicie – ci până la întâlnirile din două săptămâni, cu acei proprietari de galerie – asta ar putea schimba totul.
- Nu mi-ai spus asta până acum.
- Sunt superstiţioasă. Nu sunt logică – îmi fac griji despre faptul că îmi stric şansele, despre ghinion.
- Dar acum îmi vei spune.

Nu am zis asta ca o întrebare. Dacă păream ezitantă, ea nu a observat.

- Deci nu ar trebui – sper că este în regulă cu Soarta –, dar îţi voi spune, da, pentru că altfel s-ar putea să explodez.

Ea a continuat să descrie cei doi proprietari de galerie pe care urma să îi cunoască. Unul era o tânără femeie puţin trecută de treizeci de ani care reuşise singură de curând, după ce a lucrat timp de zece ani la o galerie renumită din SoHo, nume ce însemna ceva până şi pentru mine, şi celălalt, Elias, era un tip pe la patruzeci de ani, din Orientul Mijlociu, mai aprig, care avea galeria de ceva vreme şi care atrăsese ceva atenţie în lumea artei pentru alegerile sale îndrăzneţe. El, a explicat ea, era un prieten de-al unui prieten de-al lui Skandar, ceea ce era bine în sensul că era cumva o cantitate cunoscută, abordarea lui avea sens şi precedentele sale erau bune, iar el o abordase când auzise că urma să fie în State timp de un an. Dar tânăra femeie îi scrisese când era în Paris, la adresa ei de acasă, fără să ştie măcar că era în Statele Unite, şi spusese că instalaţia Elsinore o impresionase până aproape de lacrimi şi că nu va putea să o uite niciodată şi, dacă Sirena nu avea încă o reprezentare americană, atunci ea, Anna Z, ar fi bucuroasă să zboare la Paris şi să vorbească despre asta cu ea – şi *asta,* observă Sirena, este un angajament. Asta e pasiunea.

Sirena tot analiza avantajele şi dezavantajele fiecăreia dintre aceste posibilităţi, împiedicându-se de cuvinte în entuziasmul său, acum că îşi permisese să vorbească despre asta. Nu eram geloasă – cum aş fi putut fi, când eu, cu dioramele mele, îmi întorsesem spatele cu atâta hotărâre spre Eliaşii şi Annele din această lume? –, dar îmi doream să pot vedea mai limpede că ea se gândise – că totuşi CM putuse să fie îngrijorată că aş putea să fiu.

- Ce spune Skandar? am întrebat în cele din urmă şi am obscr vat scânteia familiară de exasperare.

- Skandar? Tu ce crezi? El poate să creadă una, poate să creadrt alta, dar, spune el, nu este deloc o chestiune despre ce crede el. Pc cât de mult vorbeşte, uneori soţul meu nu spune prea multe. În acest caz, oficial, el nu are o părere. Dar ştiu că ar vrea ca eu să II aleg pe Elias. Familia lui este din Liban. Skandar ţi-a ţinut discursul lui special despre pescarii din Tyre? Da, deci, din Tyre în Princeton, pe drumul cel lung – acesta este Elias. în inima lui, asta şi-ar dori Skandar.

- Nu *ştii* asta, am spus eu, puţin supărată că discuţia mea entu ziasmantă cu Skandar fusese revelată drept „discursul lui special"

- Crede-mă, îl cunosc. Ştiu asta. Şi trebuie să fiu atentă să nu aleg ca să îi fac lui pe plac, sau altfel să nu îi fac pe plac. Trebuie să aleg singură. Ea oftă. îmi doresc să poţi veni cu mine. Aş vrea să aflu părerea ta despre aceşti oameni. Vezi lucrurile atât de clar.

- Ei bine, poate – depinde –, când pleci?

- Joi şi vineri, peste o săptămână. Mă tem că este imposibil.

- Dacă ar fi peste câteva săptămâni...

- Nu pot să schimb datele. E păcat. îţi voi povesti totul când mă întorc. Este în viitor. Dar destul: cum îţi merge ţie, Nora, prietena mea, în munca *ta*[7].

îi păsa? Ceea ce voiam era să văd o senzaţie a angajamentului său spontan, senzaţia pe care o ai cu persoana cea mai apropiată – pe care o am cu Didi, de exemplu, dar nu cu Esther –, aceea că nu trebuie să fie

prea atente, că reacţiile lor sunt blânde şi sincere în acelaşi timp. Chiar când spun asta, îmi dau seama că îmi doresc mult. Poate că înregistrez o nemulţumire refractară, născută din îndoiala mea despre dacă şi cât de mult mă iubea şi dacă, sau cum aş putea afla vreodată.

Crezi că ar fi o întrebare uşoară de pus – mă iubeşti? –, dar ai crede asta numai dacă nu ai vrut să pui vreodată această întrebare.

în după-amiaza aceea, în loc să mărturisesc sincer aşa cum visasem să fac, am ridicat chestiunea plecării.

- Nu este excepţional cât de repede trece timpul? am spus eu. Nu-mi vine să cred că mai e puţin şi plecaţi.
- Excepţional. Ştiu, zise ea.
- Când plecaţi? Ar trebui să ştiu, dar...
- Expoziţia mea se deschide pe şaisprezece.
- Şaisprezece iulie?
- Şaisprezece iulie? Ea râse. în Paris? Asta ar însemna să nu am deloc o expoziţie!
- Şaisprezece iunie? în Paris? Cum de nu am ştiut asta?
- Cred că nu am spus-o vreodată, am încercat să nu mă tem prea mult. M-am prefăcut că mai este timp.
- Pe şaisprezece? Dar Appleton nu se închide decât pe douăzeci şi trei. Nu poţi pleca înainte de data asta. Şi copiii? Dar copiii care trebuie să vină aici? Am crezut că am spus la finalul lunii.

Deja aranjasem în mare parte spaţiul – florile, cioburile din oglindă care alcătuiau ploaia, începuturile ochilor de Jabberwock – şi petrecusem două după-amiezi ploioase cu două săptămâni în urmă instalând camerele video pentru filmare: eram, într-un sens practic, gata să începem cu atelierul. Dar să aduc copiii acolo însemna completarea unor documente consumatoare de timp la Appleton: aprobarea unei excursii de la biroul lui Shauna, permisii scrise semnate de părinţi. Nu se putea face peste noapte.

- Nu fi aşa o profesoară, Nora. Vom rezolva totul. Nu pot să fiu aici când am inaugurarea în Paris. Nu am discutat lucrurile acasă. Şi Skandar, planurile lui sunt complicate – conferinţe aici, în Montreal, în Washington –, ei, *basta*. Vom rezolva cumva. Şi cu o fluturare din braţe spre studioul din jurul nostru: Şi trebuie să aducem copiii cât mai este vreme. Asta nu este dispensabil! Hai să fixăm data astăzi. Avem atâtea de făcut până să ajungem acolo – munţi de urcat!
- Ţări ale Minunilor de construit.
- Deci, *au travail!*

Era atât de superficială în privinţa asta – cu doar două luni înainte de inaugurarea ei de la Paris şi eu auzeam pentru prima oară despre dată. Când am ajuns acasă în seara aceea, am scos calendarul, m-am uitat la el, era totul pus pe hârtie, casetele cu zilele. Multe aveau să depindă de cât de mult putea să termine în Cambridge, dar în mod sigur trebuia să plece până la început de iunie. Trebuia să mă pregătesc pentru asta. Ei nu îl vor lua pe Reza de la şcoală, nu? Skandar avea să rămână. Sau poate mă vor ruga pe mine să am grijă de el dacă Skandar trebuia să se ducă la conferinţele lui. Simţeam pe braţ căldura pe care o emanase Reza când adormea – puteam să fac asta, puteam să am grijă de el.

Atunci era joi. Vineri ştiam că nu vine. Dacă eram anunţată din timp, nu ar fi fost o problemă. Nu doar copiii sunt aşa. Ca profesoară, ştiu dintr-o lungă experienţă că, dacă avertizezi oamenii din timp, lucrurile merg mai bine. Ştiam că voi fi singură la atelier, plănuiam să stau acolo până târziu, mi-am luat cutia de carton maro cu salată de la supermarketul Alewife şi o sticlă cu vin roşu ieftin de la magazinul de băuturi de alături, am luat aparatul Polaroid al mamei – asta era înainte ca filmul să se transforme într-un praf auriu, aşa că am luat mult – şi toate materialele mele cu Edie – mai multe decât ţi-ai imagina că ar putea să aibă o

profesoară obişnuită de vârstă mijlocie – şi m-am dus la Somerville.

Şi se ridică în picioarele sale uşoare, cu spatele la mine, în universul ei, şi dispăru.

Ţi-am spus despre asta. M-am îmbătat puţin. Am dat muzica destul de tare. Am dansat, am pozat şi am făcut fotografii. Eram liberă şi presupun că într-un fel era un exorcism – sigur nu acesta este cuvântul potrivit? Prin faptul că îi permiteam lui Edie a sălăşlui în mine, o alungam pe timida şi amabila doamnă Eldridge, calma şi buna doamnă Eldridge, buna prietenă, buna fiică, buna profesoară, preşul de doamnă Eldridge, doamna Nimeni Nimic la care zâmbesc toţi şi pe care o uită imediat şi cu voioşie. O eliminam.

Am dansat, am băut, am fumat şi am consumat cartuşe întregi de Polaroide blurate cu mine, de parcă eram Robert Mapplethorpe şi Patti Smith în acelaşi timp. Şi asta a continuat până când s-a golit toată sticla – am băut-o în mare parte, dar cumva un mare strop sângeriu a ajuns pe faţa tricoului meu alb de Edie. Era o pată pe sânul meu stâng care apoi s-a prelins în jos, aşa că arăta ca o inimă însângerată. Şi apoi mi l-am dat jos, aşa că dansam în sutienul meu alb, pătat de vin într-un loc.

Şi ştii ce am făcut, în acel stadiu ameţit? Am mers pe vârfuri prin pădurea din Ţara Minunilor a Sirenei şi m-am întins pe iarba artificială cu florile care fluturau în jur şi deasupra mea şi proiectau umbre la pereţi în penumbră, ca nişte dansatoare. Şi am închis ochii şi mi-am băgat mâna plată pe sub talie şi m-am gâdilat singură pe stomac, urmându-mi degetele oarbe prin porţiunea joasă dintre oasele şoldului şi cu degetele ca nişte exploratoare aparent independente, am urmat o linie incitantă, în jos, pe laturi, peste şolduri şi în blana din zona inghinală şi de acolo mai departe spre umezeala dintre picioare şi pentru o vreme nu eram nici Edie, nici Alice, sau Emily, sau oricine, ci doar un *corp,* sau eram o altă Nora cu totul şi cu iarba care mă gâdila sub mine şi acum ambele mâini lipite de mine, în mine şi pe pielea mea vibrantă, nu mai era decât *da, da, da* şi eram în Ţara Minunilor şi în acel timp scurt, fără ruşine, am fost liberă.A doua zi dimineaţă m-am trezit ca o nouă persoană. Cel puţin aşa credeam.

Sătulă, m-am uitat la şinele care fusesem toată săptămâna – toată luna – timp de luni bune – cu o uşoară spaimă, aşa cum un fost fumător se uită la fostul său sine, plin de dorinţe şi se minunează, M-am ridicat, l-am sunat pe tata, am mers cu maşina Ia Brookline, l-am scos la un brunch la Zaftigs şi apoi l-am dus la parcul dendrologic şi ne-am plimbat pentru multă vreme printre copacii îmbrăcaţi cu haina lor verde şi nouă şi cu bobocii lor Disney care dădeau să explodeze. El şchiopăta din cauza şoldului, dar de fiecare dată când întrebam el spunea că vrea să meargă mai departe, aşa că asta am făcut. Era frig, dar nu am prea băgat de seamă şi vedeam cum în obrajii lui lăsaţi îi apare culoarea sănătăţii, dragul meu tată încărunţit, care se lupta mai departe atât de nobil. Eram tristă pentru că îl neglijasem.

El vorbea despre meciul Red Sox la care urma să se uite mai târziu – împotriva Tampa, cred – şi vorbeam despre iubirea mamei mele pentru flori şi boboci, zelul

grădinăritului ei, dar râdeam la cât de supărată devenea când îi mureau plantele, când nu reuşeau să treacă de iarnă. De parcă era o insultă personală. Am spus că mereu mă gândeam că asta era pentru că ea nu controla nimic în viaţa ei şi simţea că cel puţin plantele ar trebui să o asculte şi că încrederea ei era devastată atunci când nu era aşa.

Tatăl meu s-a uitat la mine de parcă eram nebună. A spus:

- Despre ce vorbeşti? Mama ta controla totul în viaţa ei, în vieţile *noastre*. Ea a ales unde să locuim, şi cum să locuim, şi ce să mâncăm, şi când şi ce purtam, şi pe cine cunoşteam, şi cum şi când ne vedeam cu ei. A ales câţi copii să avem – pe fratele tău şi pe tine, ea a ales, eu am vrut şase copii – şi a ales şi când să te facem. Controla mereu totul şi de aceea grădinăritul o supăra atât de tare, pentru că a găsit un singur lucru pe lumea asta pe care nu putea să îl conducă întru totul. A fost o persoană specială mama ta. Era fantastică. Nu am cunoscut pe nimeni vreodată care să fie atât de apreciat de oameni, dar, Dumnezeule, era foarte autoritară.

Am fost parţial şocată când tata mi-a spus toate astea – şi la fel de şocată şi de vehemenţa lui, să îl văd îndrăgostit, cu ochii aprinşi în orbite, o pată de scuipat strălucitor pe buze – şi în parte şi minunată, întrucât pentru prima oară m-am gândit că era natural şi clar ca fiecare dintre noi să aibă o poveste diferită despre cine a fost Bella Eldridge şi cum fusese totul. Avea sens. Sirena şi cu mine am fi avut relatări diferite despre anul nostru împreună şi al ei nu s-ar potrivi cu al meu – ei bine, asta nu l-ar invalida pe al meu, la fel cum percepţia tatălui meu despre mama mea nu o invalida pe a mea. Cumva, ca să scurtez, în acea zi în care aproape că jucasem rolul lui Edie Roy, toate acestea îmi păruseră reale.

L-am dus pe tata acasă la timp şi i-am luat un pachet de şase beri şi o pungă uriaşă de Doritos cu extra brânză. Mama mea nu i-ar fi permis niciodată aceste lucruri, era adevărat, iar tatăl meu, în burlăcia lui

reluată, îşi lua libertăţi de care îmi dădeam seama că îl bucurau, de parcă era un băieţel care scăpa nepedepsit pentru o prostie.

M-am hotărât să nu mă duc la atelier deloc în weekend, ceea ce m-a făcut să îmi dau seama cât de mult devenise asta un reflex. După ce l-am lăsat pe tata, m-am dus acasă pe podul BU ca şi când m-aş fi dus spre Somerville, şi abia în Central Square mi-am dat seama ce făcusem. Eram aproape sigură că Sirena lucra în după-amiaza aceea, dar nu m-am dus să aflu. Dacă voia ajutorul meu, putea să îl ceară. M-am dus acasă, am ieşit la alergat, am făcut un duş. Mi-am spus să citesc o carte, dar nu aveam chef. Mi se părea deprimant să pornesc televizorul. Am trimis e-mailuri câtorva oameni, dar m-am plictisit şi de asta. Am sunat-o pe Didi, dar erau în oraş şi avea telefonul mobil închis.

în cele din urmă, la începutul serii, am sunat-o pe Sirena: i-am lăsat un mesaj, cât de profesional am putut, confirmând data şi ora pentru excursia clasei a treia de la Appleton. I-am amintit că erau bilete de permisie de semnat. Trebuia să planificăm din timp. Mi-am făcut ouă jumări pe pâine prăjită şi m-am culcat la opt şi jumătate, teribil de înfometată, dar nu pentru hrană. Cam atât şi cu starea mea de saţietate.

Sirena nu mi-a întors apelul telefonic. Nu ştiu de ce, dar nu aveam de gând să mă umilesc întrebând. Am rezistat aproape o săptămână, cu tot felul de poveşti nebuneşti care mi-au trecut prin minte, încercând să îi explic tăcerea. Joi seara am cedat. Am aşteptat până târziu, cu mult după ora nouă, înainte să mă duc la atelier. Mi-am spus că asta nu avea nicio legătură cu ea, că asta era despre Edie, Alice şi nevoia mea de a mă întoarce să lucrez la ele. Lăsasem fotografiile Polaroid pe masa mea şi abia în acea zi mi-am adus aminte de asta. Ştiam că era prea târziu – o ştiam suficient de bine pe Sirena cât să ştiu că chiar dacă erau cu faţa în jos, mai ales dacă

erau cu faţa în jos, ea se va fi uitat la ele, le-ar fi judecat, ar fi avut opinii. îmi era ruşine să mă gândesc la asta. Poate tăcerea ei era provocată de dispreţul pentru fotografii – eu, neclară, în sutien, eu cu privirea sălbatică, făcându-mi poze într-un fel de rochie elegantă, eu, *ridicolă* şi ridicolă, nepotrivită, neumilă...

Nora din Casa Surprizelor, Femeia de la Etaj, ne place de ea pentru că este atât de atentă la ceilalţi. Pentru că nu este o încrezută. Care dintre ele este Nora? Nu-mi vine în minte imaginea ei...

Ştii, profesoara aceea de clasa a treia, amabilă – nu cea cu părul ca vata de zahăr, cealaltă.

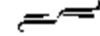
Asta ar trebui să fiu, cealaltă: „Nu, nu artista extraordinară din atelierul acela – cealaltă."

- Nu femeia frumoasă îmbrăcată în rochia extraordinară – cealaltă.

- Cea amuzantă?

- A, da. Cred că asta e. Cea amuzantă.

Sirena ar putea crede că fotografiile Polaroid cu Edie erau amuzante. Ar putea crede că sunt un fel de glumă. Asta ar fi în regulă, dacă ar fi o glumă.

Aşa că joi seara m-am dus să mă ocup de camerele mele, de artistele mele, să mă uit la fotografiile pe care le făcusem. M-am dus să le iau, un fel de operaţiune de salvare, dacă vrei. în secret, m-am dus să văd ce făcuse toată săptămâna, ce progres realizase fără mine. M-am dus în parte sperând ca atelierul să fie exact aşa cum îl lăsasem, că orice s-ar fi petrecut – ceva trebuie să se fi petrecut – ar fi fost suficient de important încât să o ţină la distanţă.

Se auzeau sunete când eram deja pe scară. Muzică orientală amplă, nu ceva tipic pentru ea, discuţii, lovituri. Era mişcarea vieţii, a vieţilor. Pe măsură ce înaintam pe coridor, am crezut că poate avea o petrecere, dar sunetele nu erau sunete de petrecere. Nu m-au auzit intrând. Erau prea ocupaţi. De fapt, asta nu e complet adevărat: o tânără femeie, pe la douăzeci şi cinci

de ani, într-o tunică neagră, scurtă, cu ochi uriaşi, o faţă foarte albă şi păr ondulat, de acea culoare brună, rară, care pare vopsită chiar şi când nu este, s-a desprins de grup şi a venit spre mine.

- îmi pare rău. Vă deranjează zgomotul?
- Acesta este atelierul meu, am spus eu fără să fiu amabilă.

Nu m-am putut abţine. Ochii mi s-au îndreptat spre capătul meu de L, spre masa mea şi lucrurile mele. Cineva îşi pusese jacheta cu neatenţie peste scaunul meu de lucru şi atârnase plase de cum pârâturi şi o geantă lângă el, dar altfel, de la distanţă, lucrurile melc păreau în ordine. Vedeam teancul dezordonat de Polaroide pe mă suţa mea: nu-mi dădeam seama dacă acolo le lăsasem sau dacfl fuseseră mutate.

- Tu cine eşti? am întrebat eu, încercând cu un succes minimal să par mai puţin enervată. Şi ce cauţi aici?
- îi spun Sirenei că eşti aici – trebuie să fii Nora? îmi dădeam seama din privirea ei – jos, sus, jos, zăbovind asupra saboţilor mei neîngrijiţi, că eu nu eram ce se aştepta. Eu sunt Becca, spuse ea. Sunt cosmeticiana.

Când am intrat în atelier, asta am văzut: Sirena, în centrul unui mic grup de oameni îmbrăcaţi în negru, într-o lumină slabă, adunaţi în jurul unei camere de filmat. Bănuiesc că Sirena era regizoarea. Cameramanul era un tip înalt cu un cap ras şi un inel de argint în sprânceana neagră. Pe faţă avea un început de barbă ca tăciunele şi un tricou negru din care îi ieşeau braţele lungi şi albe, în penumbră. Mai târziu, când s-a ridicat, am văzut că era enorm de înalt, avea cel puţin 1,98 m. Era singurul bărbat.

în afară de Sirena şi Becca, mai erau trei sau patru alte femei. Una dintre ele părea responsabilă cu lumina şi ţâşni spre zona Ţării Minunilor să manevreze spoturile de lumini şi două ecrane mari, argintii, reflectorizante. Toate erau tinere, cu excepţia unei femei

înalte, cu nasul lung, de patruzeci sau cincizeci de ani, cu păr mare şi negru şi ochelari moderni, pătrăţoşi şi roşii. Era o prietenă de-a Sirenei, Marlene, o fotografa unguroaică din LA, venită în oraş cu o bursă Radcliffe.

Toate se concentrau pe o femeie în alb, din cap până în picioare îmbrăcată în alb pur, cu o bască albă, ciudată, care îi acoperea părul, ca o căciulă de Ştrumf, dar fără pliu – şi care stătea dreaptă. Nu i se vedea decât faţa, inclusiv urechile, care ieşeau afară, şi mâinile şi picioarele, care erau de o nuanţă maronie, uniformă, deschisă. Purta o rochie albă, simplă, cu mâneci lungi, cu o fustă enormă şi dresuri albe. Părea să crească din iarba artificială precum florile sculptate din jurul ei.

Becca se repezi şi îi şopti Sirenei, care se întoarse pe scaunul ei inalt (de unde apăruse acela?), şi îmi suflă bezele cu ambele mâini. Dar ea nu s-a ridicat: a indicat că nu putea, chiar acum, aşa că mi-am lăsat lucrurile jos şi am înaintat spre cameră în timp ce ei puneau un fel de muzică orientală, un fel de valuri ameţitoare, plângăcioase şi începură din nou să filmeze.

Dintr- odată, femeia în alb a început să se învârtă, mai întâi încet şi apoi cu o viteză mai mare, şi cercul vast al fustei sale se umflă, unduindu-se frumos în sus şi în jos. Vântul pe care îl făcea mişcă florile de aspirină pe tulpinile lor şi ele începură, la rândul lor, să danseze. Vedeam cum ea chiar dansa, spre capătul atelierului, iar apoi, pe ecranul camerei, o versiune în miniatură a ei dansa şi ea şi cele două imagini erau la fel, dar diferite. Când m-am uitat la ea în viaţa reală, mi se părea că aproape creează o negură în jurul ei, un aer vizibil, dar cu o precizie miniaturizantă, camera îi înregistra răsucirile ca o ştiinţă.

Am rămas mai mult de o oră, dar când am plecat, încă lucrau. De fapt, am plecat în timpul unei pauze de filmare înainte de ce a fost, mi-a spus Sirena mai târziu, ultima dublă. Ea voia – şi în cele din urmă a obţinut – şapte minute perfecte de răsuciri neîntrerupte, dervişa ei – angajată, sau o voluntară de la templul sufist local –

care să se învârtă fără oprire, fără să se împiedice, în transa ei meditativă, şapte minute magice. Ea a obţinut acele minute – Sirena nu s-a îndoit niciodată de asta, chiar dacă a durat aproape şapte ore ca să fie mulţumită.

Când au făcut pauză pentru mâncare thailandeză, Sirena, veselă şi în public – mascată! –, cum nu o mai văzusem înainte, a făcut prezentările. Cameramanul se numea Langleu. Avea o manieră nătângă, era mai bătrân decât crezusem, deşi nu la fel ca mine. Marlene părea la început curioasă, cel puţin suficient de curioasă încât să arboreze un zâmbet mare şi apoi când a aflat că predam la şcoala primară, ochii ei, ca de şopârlă, s-au astupat şi s-a retras În porţia ei de pad thai. între Sana, sufita – numită iniţial Carolina ţl fiică rebelă a unor catolici din Puerto Rico – stătea într-o parte, mâncând cu graţie felii de papaya înmuiate în sos de lămâie, mir« ■ culos, fără să scape nicio picătură pe hainele ei pure. Dintre faldu rile ei a scos o batistă din in cu care şi-a şters atentă buzele şi degetele când a terminat. Radiantă, de-abia vorbea: pentru ea era un evenl ment spiritual.

Acest lucru nu era valabil, în mod evident, pentru Sirena.

- Unde ai fost, fată nebună, în ultimele zile? a întrebat ea, fără sft aştepte un răspuns. Ai pierdut toate momentele incitante! Păcat – am avut asemenea aventuri! Şi aceasta este ultima. Ea bătu din palme. Aceasta este piesa centrală. Se întoarse spre femeia beatifi cată în alb: Şi Sana este steaua noastră! Sirena muşcă dintr-un rulou mic de primăvară. Dar toate au fost fantastice. Fetiţa, femeia în vârstă – nu a fost extraordinară, Marlene? Marlene a fost mâna mea dreaptă, persoana care m-a sprijinit – pentru că fotografia, imagi nile fixe, până acum, nu sunt punctul meu forte – video, da, dar nu atât de mult fotografiile. Ea mestecă şi mie până şi asta mi se părea teatral. Dar imaginile au ieşit bine, nu? Marlene este o fotografă atât de genială, este aproape ruşinos să îţi cer părerea – ea

puse o mână pe braţul lui Marlene în felul acela despre care credeam că mi se adresa –, dar ai fost atât de bună încât să spui – ea vorbea cu Marlene în timp ce îmi povestea – că ai crezut că erau bune...

- Ţi-am zis, dragă, sunt fenomenale. Ştii asta. Iar apoi Marlene a spus, de parcă se întorsese să mă privească, dar fără să se întoarcă deloc: Este atât de plină de falsă modestie! Instalaţia asta îi va aduce renume.

- Poţi să vii mâine după-amiază? mă întrebă Sirena, fixându-mă cu privirea în sfârşit şi pentru singura dată în seara aceea. îţi voi arăta computerul cu imaginile acum, este totul acolo – dar vei spune dacă eşti de acord. Pentru fetiţă, eu şi Marlene avem idei diferite.

- Ea vrea să se vadă capul, bărbia şi gura, pentru expresie, spuse Marlene, încă privind-o pe Sirena în loc să se uite la mine. Dar cred că este mai bine fără gură. Pentru că atunci pentru femeia tânără ai gura şi pentru femeia de vârstă mijlocie...

- Nu-i zice aşa, spuse Sirena, râzând. Este de aceeaşi vârstă cu noi!

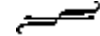
- Şi noi, dragă Sirena – cumva ea rula „r"-ul aşa cum îmi doream cu dintotdeauna –, suntem de asemenea de vârstă mijlocie. Fii mândră de asta! Dar în mod sigur, m-am gândit, privind-o pe Marlene, la impresia care o lăsa cu carnea ei slabă trasă bine pe os – sigur că această femeie nu era de aceeaşi vârstă ca Sirena? Sirena nu era atât de bătrână. Oricum, contemporana noastră, vom vedea gura şi nasul ei, poate chiar partea de jos a ochilor, iar apoi...

- Da, da, întrerupse Sirena, Nora ştie: apoi o vedem pe toată, femeia noastră înţeleaptă. Şi ea se vede pe toată, ea însăşi. în sfârşit. Nora ştie asta deja. Am discutat despre asta.

- De multe ori, am murmurat eu.

Mi se părea că eu sugerasem asta. Festinul thailandez era pe sfârşite şi Sana, sufita splendidă, se

scuzase şi se dusese la toaletă. Chiar şi misticii aveau nevoie să urineze. Mă întrebam cum avea să se descurce cu baia murdară de artist şi rochia ei albă şi voluminoasă, dar când s-a întors arăta mai pură ca niciodată.

Nu mai e nevoie să spun că nu se punea problema să lucrez la Edie sau Alice. Şi nu se punea problema ca Sirena să îmi fi dus dorul: fusese înconjurată de discipoli, ajutoare şi colege, mai presus de toate de Marlene – a cărei operă, îmi aduceam aminte că spusese Sirena, fusese inclusă într-un spectacol de grup la MoMA –, ceea ce îmi amintea de cum era lumea artei şi de ce mă îndepărtasem de ea. Toate lunile acelea fuseseră doar o întreţinere înainte să sosească adevăraţii oaspeţi. Sirena nu avea deloc nevoie de mine. Am reuşit să zâmbesc mult. înainte să se scufunde înapoi în Ţara Minunilor, i-am spus sufitei că era frumoasă şi ea s-a uitat la mine de parcă îl vorbisem în aramaică. I-am mulţumit Beccăi pentru rulourile de primăvară, deşi mâncasem doar unul. în timp ce îmi adunam lu crurile, am pus cu discreţie fotografiile mele Polaroid în geantă. Doar când am zărit puful de pe bărbia mea şi de pe umăr – breteaua albă de la sutien – în poza de deasupra teancului, am fost cuprinsă de o asemenea ruşine, încât mi s-a făcut rău. Ce prostie amato- ricească! Ce hedonism! Pe cine păcăleam? Oare le frunzăriseră? Becca? Marlene? în drum spre ieşire, am privit pentru ultima oară prin penumbră spre câmpul distant de lumină unde Sana se pregătea să se răsucească: era pierdută pentru mine. Nu vedeam decât o sclipire de alb în ceaţă.în după-amiaza următoare, oamenii dispăruseră şi la fel şi echipamentul lor. Sirena trebuie să fi dus gunoiul, chiar, sau să o fi pus pe Becca să facă asta, pentru că nu mai era niciun fel de dovadă a prezenţei lor – poate cu excepţia faptului că toate ceştile de cafea erau curate, ceea ce nu se întâmpla de obicei.

- Nora! strigă ea, fără să ridice privirea. Vino să vezi! Era la calculator şi când m-am apropiat, a

pus videoclipul cu Sana. Langley tocmai a trimis asta. Am putea să-l modificăm iar, desigur – dar priveşte!

Culorile erau atât de strălucitoare – iarba artificială era atât de verde, florile atât de mov plin, galben-lămâie, roz. Şi Sana, cu excepţia acelor porţiuni adorabile măslinii – mâinile acelea, urechile acelea! –, era alb pur, pur de tot. Videoclipul era complet tăcut, ca un vis.

- Dar muzica?

- Nu, nu, vezi tu – nu am discutat asta? Poate cu Marlene – îmi pare rău. Acum nu mai ţin minte.

- Nu am discutat muzica.

- Vreau să fie fără sonor. Complet fără sonor. Sihăstria lui Ibn Tufail pe insula lui deşertică nu s-a desfăşurat pe muzică – nu *ştia* niciun fel de muzică –, cu excepţia naturii, sau ce şi-ar fi putut imagina în propria minte. Aşa că vreau să fie mut. Dar apoi întrebarea mea este – şi trebuie să mă decid repede – dacă, în plus faţă de tăcere, le dăm să aleagă muzică.

- Nu înţeleg.

- Deci, vreau ca fiecare persoană să găsească, în Ţara mea a Minunilor, cât de mult spaţiu posibil pentru propria ei Ţară u Minunilor. Ştii asta. Pentru propria lui Ţară a Minunilor, chiar. Şi ce dacă nu ai imaginaţie, sau dacă visurile tale au nevoie de ajutor? Aşa că poate, în jurul camerei cu videoclipul, sunt seturi de căşti audio, da?

-Da?

- Poate patru, cinci sau poate chiar şapte.

- Şapte?

- Pentru că sunt cele şapte stadii ale vieţii, pentru că sunt şapte fotografii, şapte văluri, şapte dezveliri, pentru că sunt şapte minute de dans, pentru că şapte este numărul interesant ridică mâinile şi apoi luă o ţigară dintr-un pachet deschis de pe masă. Nu erau marca lui Skandar – ea le cumpărase singură de data asta.

- Deci sunt şapte seturi de căşti. Pare mult. Cam aglomerat, poate.

Sirena ridică din umeri. O priveam amândouă pe Sana dansând

pe ecran. O mână era îndreptată spre cer, cealaltă spre pământ. Ea îşi mişca degetele de parcă erau petale în briză.

-Şi?

- Şi fiecare set este o altă muzică. Poate nu e muzică deloc. Da, una este cea pe care Sana dansează de fapt, Omar Faruk Tekbilek. Trebuie să mă asigur că am permisiunea. Dar apoi una este cu siguranţă un cântec de pasăre – pasăre cântătoare de primăvară, o privighetoare şi o mierlă, sau poate împreună. Poate una cântă ceva popular, contemporan – trebuie să întreb pe cineva tânăr. Poate Maria ştie? Dar nu, ea sigur ascultă o muzică groaznică. Şi apoi pot fi sunete din oraş pe altele – de exemplu, traficul din New York.

- Asta nu pare prea contemplativ. Nu sunt tocmai sunetele iluminării.

- Nu în sine, da. Dar uită-te la videoclip, uită-te – ne-am uitat amândouă –, şi imaginează-ţi sunetele de claxoane, frâne şi cauciucuri, scârţâitul şi gălăgia. Şi, brusc, dansul ei, rugăciunea ei, dacă vrei, *rezonanţa* ei – brusc, puterea Ţării ei a Minunilor este chiar mai mare, vezi? Chiar mai liberă. Pentru că ea poate fi transportată acolo în mintea ei, de propriile sale gânduri, nu doar când muzica, asemenea lui Pavlov, îi spune să fie aşa, nu doar când cântă păsările, ca în rai, ci chiar şi când lumea de afară este într-un haos total – ea spuse „ha-os” – şi dezordine. Ea flutură ţigara spre ecran şi fumul zăbovi, timp de o secundă. Asta o să fie frumos, spuse ea. Şi adevărat.

Am aşteptat pentru o clipă ca ea să continue. Când nu a continuat, am spus:

- Dar astea sunt doar patru.
- Patru ce?
- Seturi de căşti.

Ea mă fixă cu privirea şi apoi chicoti.

- Nu ştiam că poţi fi aşa o *rompicazzo,* Nora. îmi place asta foarte mult. Foarte mult.

După ce am făcut cafeaua, ea a spus:

- Fotografiile. înainte să pleci, trebuie să te uiţi la fotografii. Pentru că trebuie să comand tipăriturile în Franţa. Ca întotdeauna, ei ar fi trebuit să primească ieri comanda. Vor fi imprimate pe muselină, foarte mari, aproape de trei metri înălţime – chiar şi alături de calculatoarele de acum asta nu este atât de uşor, dimensiunea, pe ţesătură şi să faci şapte, durează. Acum nu mai este foarte mult timp.

- Da, am spus. Bănuiesc că este adevărat. Atât de puţin timp.

Cu o săptămână în urmă, când mi-a spus data pentru spectacolul ei din Paris, părea atât de departe. Brusc, totul se terminase: focusul se mutase. Familia Shahid nu se mai uita la mine acum. Ne năpusteam, sau cel puţin eu, spre final. Pacientul în stare terminală, năpustindu-se spre moarte. Conştientizarea caracterului finit accelera totul din ce în ce mai tare, când cel mai mult vrei ca totul să încetinească. Ştiam că nu la asta se referea Sirena. Se referea la faptul că mai era atât de puţin timp până la inaugurarea ei. Atât de puţin timp până când ea era pierdută pentru mine.

- Arată-mi-le, atunci, am spus eu. Hai să mergem mai departe.

Fetiţa nu era chiar aşa de mică. Am fost aproape şocată, dar şl profund impresionată să o văd goală. Era parte din scopul Sirenei, copilul să nu aibă cinci sau şase ani, pentru că la vârsta aceea nu esle nicio ruşine în a fi gol, copiii netezi în faţă, cu organele lor genitale discrete şi interschimbabile pe plajă. Nu, şocul era în a vedea trupul aproape trezit al acestui copil care trebuie să fi avut aproape un sprezece ani – care avea, confirmase Sirena, unsprezece ani –, puful ascuţit, roz de pe mugurii sânilor, începutul de şold rotunjit de sub talie, dar acele curbe erau doar o sugestie, încă sub toracele ei compact,

membrele lungi, drepte, perfecte, ale unui copil încă inocent, plutind în norii gloriei sale wordsworthiene. Şi acolo, la pubis, câteva fire negre, începutul ascunzişului ei, dar despicătura mică şi copilărească, încă simplă şi inocentă în faţa lumii. în toate, ea stătea dreaptă, sprijinindu-se uşor pe şoldul stâng, unghiul său schimbân- du-se puţin la fiecare cadru. O mână, cea stângă, se întindea spre cameră, părea mai mare, unghiile ei netede şi pătrăţoase ţineau şi tânjeau spre promisiunea maturităţii. Niciuna dintre fotografii nu îi arăta faţa, ci punctul exact de decupaj era diferit şi în unele erau vizibile bărbia şi gura. I-au strâns părul în sus, ca să nu îţi poţi da seama nici măcar ce culoare ar putea avea şi atunci ea era definită de expunerea gâtului său delicat, ca o tulpină, uşor lung faţă de restul şi fragil. într-o imagine – cea care arăta cel mai mult din ea, pe care Sirena voia să o folosească – îşi muşca uşor buza şi puteai distinge puţin dintr-un dinte, care presa trandafirul perfect al buzei. Era răpitor.

- Vezi, acolo, înţelegi, da? spuse Sirena. Este momentul de ezitare: ea se întinde înainte, dar este nesigură. îşi doreşte şi să poată rămâne. Este relaxată, dar şi stânjenită. Un copil, dar nu tocmai.

- Tocmai de aceea nu o poţi folosi pe aceasta, am spus eu. Ai încredere în fotograf. Ai încredere în prietena ta. Ştie despre ce vorbeşte.

Sirena ridică mâinile iar şi îşi drese glasul, iritată.

- Foloseşti doar o singură fotografie cu fata, nu? O singură poză? Nu vezi, dacă o foloseşti pe aceea, ţi s-ar putea părea limpede ce poveste spune, dar tocmai din cauza gurii ei, din cauza dintelui aceluia de fapt spune o poveste într-un fel pe care celelalte nu o fac. Şi imediat ce spune o poveste, oamenii o pot interpreta după cum vor ei, pot lua poza aceea şi îi pot atribui propria lor poveste. Şi chiar dacă ţie îţi este clar ce zice, nu poţi controla ce cred ei că spune. Am crezut că asta

era esenţial pentru Ţara ta a Minunilor, ca fiecare experienţă să fie deschisă, unică.

- Da, desigur, dar imaginea asta...
- Pentru tine, ea spune: „Ezit pe vârful cunoaşterii”. Şi pentru o sută de mii de oameni, mesajul este acelaşi. Şi pentru o sută de perverşi dintre suta de mii, mesajul este „Fetiţa aia vrea să mă fută. Ştiam eu”.
- Dar e ridicol...
- Ai citit *Lolita*? Atât am de spus.

Sirena mai mormăi puţin, dar nu contestă ce spusesem.

Asta, spusei eu, arătând spre versiunea fără cap în care gâtul fetei arăta cel mai graţios, ca de lebădă, şi în care degetul arătător al mâinii stângi întinse era puţin ridicat şi, într-o anumită lumină, avea în jurul său un fel de umbră care îi accentua lungimea. Oferea fotografiei un aer uşor religios, un fel de ecou al gesturilor Madonnelor medievale.

- Chiar crezi asta?
- Ştiu asta.

Ea oftă.

- Poate, spuse ea. Poate ai dreptate.

Comentariu invidios care mă bucură, până când a continuat. O voi ruga pe Marlene să se uite din nou. Ea nu a ales-o pe asta, asta este a ei – ea arătă spre altă imagine –, dar înţeleg de ce o vrei pe asta. E degetul nu-i aşa? Ai dreptate în privinţa degetului. Nu am remarcat, dar este adevărat.

Imaginile care au urmat erau ale unei fete de douăzeci şi doi do ani, ale cărei aluniţe îi decorau pielea albă ca nişte stropi erotici de vopsea şi a cărei gură, o gură în formă de fundă cu o despicăturft puternică a buzei superioare, se curba în exterior în ceea ce părea un amuzament cu greu reţinut. Erau două cu ea, ambele frontale şi într-una ea stătea dreaptă în faţa camerei, deşi cu mâna îşi acoperea sfios părţile intime, şi în cealaltă, pe jumătate întoarsă, cu braţul întins

îmbrăţişând aerul, puteai distinge în profilul ei curba coaptă a sânului ei, cu sfârcul ascuţit, întunecat şi părul pubian exuberant, chiar tineresc, care se iţea din zona inghinală.

Pentru vârsta mijlocie, Sirena avea două seturi de fotografii. Prima era cu o femeie înaltă, uşor masivă, în acel fel masiv matern – sânii ei erau plini şi cădeau inegali, sfârcurile erau orientate în direcţii uşor disparate ca nişte faruri nealiniate. Pielea burţii sale rotunde era încreţită, probabil după sarcină, şi asta era în opoziţie cu fermitatea ei altfel ca de trunchi de copac, plinătatea unui trup locuit, cu urmele de vinişoare movulii pe coapse şi cicatricele sale – una în dreptul apendicelui şi un tiv în jurul unui genunchi. Faţa femeii era aproape vizibilă, aproape până la ochi – liniile puternice de la nas la gură, obrajii încă rotunzi, dar mai puţin fermi, guşa incipientă sub bărbie. Dar în una dintre cele două fotografii ale sale, cea în care mâna ei puternică, cu vene elegante, se apuca de o parte, râdea, cu gura deschisă, râzând şi chiar şi fără să îi vezi ochii îi simţeai forţa şi era frumoasă.

Simţeam în acelaşi timp invidie şi dispreţ faţă de această femeie fără chip – patruzeci şi patru de ani, mi-a spus Sirena, cu trei copii. Simţeam invidie pentru că propriul meu trup, care era mai tânăr în toate privinţele, pentru că mai de aproape era mai aproape de un fel de ideal statuar, al meu –, simţeam că era un trup în aşteptare, un trup încă nefolosit. Şi deşi la început aveam revolta instinctivă a unei persoane tinere faţă de acest trup de vârstă mijlocie, sordid, neglijat, aveam şi o senzaţie de alarmare că, în ciuda eforturilor mele de a rămâne tânără, timpul mă va răvăşi şi pe mine şi că asemenea unei flori nedeschise mă voi ofili pe tulpină. în timp ce aceasta, mă gândeam, este floarea deschisă care urmează să se ofilească: aceasta este plenitudinea vieţii.

Al doilea set de fotografii ale vârstei mijlocii m-a uimit. La început nu mi-a venit să cred de ce erau acolo – de ce două modele în acest caz? –, dar într-o clipă am

recunoscut lanţul de argint de la gât, curba nasului, clavicula cu singura aluniţă, mică, asemenea unei perle negre.

- De ce te-ai fotografiat?

- Ei bine, asta este întrebarea. Marlene le-a făcut pe acestea... Deci Marlene a stat cu camera şi a înregistrat-o pe Sirena în goliciunea ei: cumva, era în regulă ca Marlene să facă asta. Şi, serios, este o fotografa mai bună decât mine.

- Nu cred asta.

- Eşti foarte loială. Dar restul lumii crede asta pentru un motiv. Deci, dacă sunt motive să îmi folosesc trupul – are vârsta potrivită, sunt artista, atunci nu cer nimănui să joace rolul goliciunii mele, dacă vrei... Ea oftă. Şi într-o asemenea instalaţie şi asta este important. Vreau, aşa cum spui tu, ca toată lumea să aibă parte de propria călătorie în Ţara Minunilor, propria călătorie a vieţii. Dar fac arta asta pentru că eu sunt în propria mea călătorie a vieţii, deci este corect să îmi pun propriul trup acolo, să arăt unde sunt în călătoriile mele.

- Atunci de ce eziţi?

- Nu este din cauza cicatricei de la cezariană, dacă la asta te referi! Nu mi-e ruşine. Dar nu este fotografia mea. Pentru mine, asta este ciudat, este ca o schimbare de perspectivă, vezi? Arăt lumea prin ochii mei sau mă arăt pe mine lumii?

- Ei bine, depinde.

- *Si.* Depinde. Aşa că trebuie să aleg. Dar trebuie să ai o părere?

Părerea mea era că goliciunea ei mi se părea frumoasă, că trupul
ei era în acelaşi timp mai fragil, mai copilăresc şi mai solid decât mi-aş fi putut imagina. Nu mi-am dat seama că pielea ei măslinie reţinea un luciu tineresc peste tot, de parcă ar fi fost făcută din uni oasele şoldurilor de o parte şi de alta a stomacului ei plat erau IM nişte butoane lustruite. Nu înţelesesem, în tot acest timp, cât de mull mai sus avea umărul stâng decât cel drept. Mă făcea

fericită să îi văii dintele strâmb ieşind afară când zâmbea.

- Cred că este o decizie pe care trebuie să o iei singură, am spus eu.
- Poate voi avea o revelaţie.
- Nu le poţi folosi pe amândouă? Una din fiecare?
- Este despre simetrie. Aş putea avea şapte femei diferite, altfel. Dar asta înseamnă mai multe fotografii şi nu am timp.
- Ai putea aranja încă o şedinţă foto...
- Nu, spuse ea şi părea aproape amară. Aşa spune Skandar, de parcă ar mai fi infinit de mult timp. Galeria vrea totul până pe întâi iunie. Deja locul care face imprimeurile mari, pe pânză, de mărimea asta, vrea şase săptămâni. Nu sunt şase săptămâni. Poate că pot să se grăbească pentru mine, spun ei, dar dacă există o greşeală sau o problemă, nu este loc de eşec – *nu este loc!* Ea aproape că striga. Şi sunt atâtea de făcut. Inima, am vrut să pun inima din plastic aici, dar acum se pare că locul cel mai bun în care să instalez pompa este la Paris, dar trebuie să fie făcut după specificaţiile exacte – încerc, cel mai devreme săptămâna viitoare, să rog un prieten de-al unui prieten să mă ajute să o fac acolo –, pentru că joi mă duc la New York, pentru galerii, ai uitat? Şi apoi, nu mă voi mai întoarce până sâmbătă sau poate duminică şi se mai pierde o săptămână. Se pierde, vezi?
- Văd. Asta trebuia să spun.
- Pentru tine nu este la fel, nu ai termene-limită, nu ai angajamente, ai tot timpul, un ocean de timp! Dar pentru mine este mereu contracronometru. Cineva mereu aşteaptă, Sirena, ai întârziat, ai întârziat – aici, acasă, Reza, Skandar, nenorocita de dădacă, galeria din Paris care strigă la telefon – mereu este prea mult. Şi spectacolul ăsta – este foarte important, este şansa mea. îmbătrânesc şi, da, sunt începuturile, am avut parte de o atenţie frumoasă, dar de fiecare dată contează mai mult.

Dacă eşuez, va fi sfârşitul. De fiecare dată este cu atât mai adevărat. Asta dacă nu pot cu adevărat să urc peste zid. De data asta, trebuie. Contează atât de mult.

- înţeleg, am spus eu din nou.

Nu trebuie să spun că mă jupuia de vie.

- Deci, gata cu pozele. O să aleg una sau alta până diseară. Poate voi alege cu ochii închişi şi o să văd ce o să iasă. Ea râse aprig şi îşi tamponă ochii. Se agitase destul de mult. Nu, desigur că nu ştiam cum era să ai o şansă, sau o viaţă, deloc. Deci nu am terminat complet cu fotografiile. Mai am femeia înţeleaptă şi ale ei sunt cele mai bune.

- Ar trebui să plec într-un minut.

Nu, ai venit să lucrezi. îmi pare rău că m-am agitat atât – sunt atât de obosită. Sunt copleşită. Draga mea prietenă, uită-te repede la fotografii şi apoi mergi şi lucrează – ştiu că nu ai mai stat la masa de lucru de zile întregi. Vreau să vezi premiul meu, cele mai bune.

în ciuda gloriei celorlalte, erau, într-adevăr, cele mai bune. Sirena explică faptul că femeia, de optzeci şi trei de ani, era la clasa de yoga. Ea însăşi era pictoriţă, după cum s-a dovedit, şi o tera- peută pentru copii care, deşi era pensionată oficial, încă oferea consultaţii. Era văduvă. Nu avea copii. Numele ei era Rose, nu că ar fi contat.

în aceste fotografii o vedeam pe Rose întreagă. Avea picioare cu bătături şi degete atât de strâmbate din cauza artritei, încât te întrebai cum de putea să ţină un pix. Pe sânul ei stâng, redus, avea cicatricea albă a unei lumpectomii – cancer la sân la cincizeci şi opt de ani –, dar era de-abia vizibilă. Sânii ei erau ugere ofilite, tiresiene, ca sânii femeilor native de la cursurile mele de istorie, sâni atât de departe de ceva erotic sau matern, încât de-abia puteau fi numiţi sâni, erau mai mult ca nişte saci aproape goi, lipiţi de cutia toracică. Scheletul ei se vedea peste tot, aproape că ieşea din piele: sternul strălucea pe sub suprafaţa pielii, ca umbra mortalităţii, coastele ei, şoldurile asimetrice, ciudate, stilate,

genunchii noduroşi... Şi asta în ciuda pistruilor săi uimitori: pielea ei era peste tot atât dc pătată, încât nu puteai distinge fundalul de pistrui. Nu era colecţia blândă de aluniţe care populau gâtul tinerei femei ca nişte săruturi – Rose avea un trup pictat de Jackson Pollock, o carcasă umană la fel de pătată ca orice pânză, atât de intensă, încât, în goliciunea ei, părea aproape îmbrăcată. Adoram faptul că, în toate astea, unghiile ei de la mâini şi de la picioare erau atent date cu ojă, nu strident, dar intenţionat, roz de scoică, vanitatea unei doamne bătrâne.

Dar o să îi văd faţa! După toate celelalte trupuri fără chip ale celorlalte, să primesc darul chipului ei aproape că mi-a adus lacrimi în ochi. Şi ce chip! La fel de pistruiat, sau poate chiar mai mult decât restul trupului, pigmentul ei, o mască, ridurile aproape pliuri, dar acolo, acolo strălucea spiritul. Ochii ei palizi străluceau limpezi şi feroce, răsunător de voioşi. Nasul ei puternic, compact, ieşea din oceanul chipului ei ca prora unei corăbii. Dinţii ei, atât de albi, consolator de strâmbi. Şi părul ei alb, pur, uleiat şi drept, impecabil despărţit şi dat pe spate de pe faţa ei, strălucea.

în una dintre cele două imagini pe care le alesese Sirena, Rose dansa, jumătatea unei răsuciri, într-un ecou aproximativ al dansului de derviş al Sanei. în cealaltă, cea mai frumoasă dintre toate fotografiile, ea întindea ambele braţe spre cameră, ca spre un copil, cu un zâmbet care era în acelaşi timp primitor şi conspirativ, de parcă ar spune: „Vino, vino şi îţi voi arăta toate minunile pe care le cunosc”.

Nu puteai privi goliciunea lui Rose cu invidie, sau dispreţ, sau chiar amărăciune: mă uitam la ea cu uimire şi mă gândeam: „Lasă-mă să vin cu tine”.

Iar apoi m-am gândit, în ciuda furiei mele pe Sirena de atunci, că dacă ea nu făcea nimic altceva la instalaţia ei, dacă Ţara Minunilor ar fi fost doar fotografia aceea, ar fi făcut un lucru frumos şi care ar inspira. M-am gândit că Marlene avusese dreptate, asta

o va lansa. Ea nu avusese nevoie de mine să îi cos bolta rochiilor lui Alice, nu avusese nevoie de florile de aspirină sau de oglinzile sparte – în cele
din urmă, totul era, pe îndelete, inteligent sau frumos. Acesta era adevăratul moment: aceasta era Ţara Minunilor.
- Sunt fantastice, a fost tot ce puteam să spun.
Şi ea a pus mâna pe braţul meu, în felul acela şi m-a privit cu adevărat şi a spus:
Mulţumesc
.Săptămâna următoare, Sirena s-a dus la New York, deşi nu îna inte să confirmăm aventura noastră la Appleton pentru luni, peste două săptămâni, după-amiaza. Urma să aducem toţi copiii, dar ea tl va filma numai pe cei ai căror părinţi fuseseră de acord cu asta, Pentru ceilalţi, eu urma să ofer un proiect artistic, în capătul meu de atelier. Am pregătit formulare de oferire a acordului cu două sec ţiuni şi le-am trimis acasă tuturor părinţilor.

în final, Sirena avea să o aleagă pe Anna Z drept galerista ei, în ceea ce părea la vremea aceea o alegere îndrăzneaţă, chiar riscantă – galeria va supravieţui măcar? Cine putea să ştie? – dar de-a lungul ultimilor ani, chiar în perioadele dificile, au prosperat amândouă şi succesul fiecăreia l-a hrănit pe al celeilalte, astfel încât acum Anna are meritul de a fi „descoperit-o” pe Sirena şi Sirena, poate mai precis, a fi „lansat-o” pe Anna. Dar asta avea să se întâmple mai târziu. Sirena plecase. Evident, ştiam că aşa va fi. Timp de peste o săptămână nu mai lucrasem la cutiile mele, deşi părea mult mai mult timp. Fusesem pusă la punct atât de ferm în zilele acelea. De-abia rezistasem impulsului de a-mi rupe Polaroidele – cine mă credeam? Cum aş fi putut să le arăt cuiva? – dar încă nu mă puteam uita la ele. Le-am băgat în fundul sertarului meu de lenjerie, de parcă erau pornografie îndrăzneaţă, în loc de triste şi cuminţi. Nu doar că îmi era ruşine, îmi era ruşine că îmi era ruşine.

Nici Alice şi nici Edie nu ar fi avut timpul sau răbdarea pentru pudicitatea mea, vacă proastă ce eram.

Ideea era să fiu bună la asta – la artă – şi să nu îmi pese. Nu era i Iar care dintre acestea era mai importantă, sau dacă, pur şi simplu, problema era să îţi pese. Ar fi fost mai bine să fii bun şi să nu îţi pese? I .vident, mai presus de orice – în ochii minţii o aveam pe Rose în goliciunea ei splendidă – era important să fii bun. Sirena, a dracului, era bună.

Dar asta, mi-am spus mie însămi, nu era un motiv să îmi abandonez artiştii şi habitatele lor. *Ei* erau buni, chiar dacă eu nu eram in mod deosebit – îndoiala! îndoiala! Inamicul vieţii mele – şi le datoram asta: deci când Sirena era plecată, m-am dus în atelier joi şi din nou vineri şi am rămas acolo până noaptea târziu, să aleg şi să pun atent în ramă, sub sticlă, tipăriturile perfecte, reduse ale lui Kdie, care, odată instalate, aveau să privească asupra ei în camera ei sigilată. Chiar în timp ce pileam, măsuram şi lipeam, m-am gândit: Ce sunt aceste imagini, de fapt? Ele nu sunt noi. Nu *aduc noutate,* aşa cum îşi dorea Pound atât de mult. O coţofană care cârpea, eforturile mele nu meritau nicio recompensă. Sau mai degrabă: dat fiind cât de multă muncă presupuneau eforturile mele, eşecul efortului meu era ceva mai mare, întru câtva mai grandios, un eşec pe care îl puteam simţi, ca o persoană oarbă, dar nu îl puteam identifica cum trebuie. Dar de ce, m-am întrebat în acelaşi timp, de ce să judec ceea ce încă nu era realizat, ceea ce încă nu era deplin în sine? Dioramele nu sunt în competiţie cu nimeni, cu nimic, sunt expresia ta.

A ta.

A ta? Cum pot să fie *ale tale,* când sunt numai omagii primitive la adresa unor artiste grozave, adevărate, dintr-un domeniu sau altul? Dar ca secvenţă, au o logică...

Şi acea logică este în întregime subsidiară. Este logica unui discipol.

Dar nu suntem – majoritatea dintre noi – discipoli?

Dar cine vrem să fim? în mod sigur, o operă de artă nu este, pur şi simplu, despre ce *este*? Laşi o uşă deschisă pentru ce poate fi, pentru ce vrem să fim?

Chiar când pileam, măsuram şi lipeam, mă gândeam mai rnull la răsucirile Sanei, sau la fata-copil care întindea braţele, sau la Im brăţişarea lui Rose, mai degrabă, decât la propria mea operă. MA gândeam la sugestia monstruozităţii din lumea Sirenei, la ochii «to Jabberwock şi la filmul pe care propunea să îl facă cu elevii la cum va fi, de fapt.

Era vineri seara, cam pe la ora zece, când am devenit conştienlA, ca atunci cu luni în urmă, de paşii de pe coridor, de o oprire bruscA în prag, înainte de inevitabilul ciocănit. Era cald şi aveam toate fe restrele deschise, aşa că foşnetul frunzelor de afară era ca o voce, o şoaptă şi era atât de calmă şi în mod uimitor am descoperit că şi eu eram calmă, sau aproape. Nu am dat să iau cuţitul X-Acto şi nici nu am început să transpir. în plus, am recunoscut ciocănitul.

- Cine este? am strigat şi m-am îndreptat spre uşă şi ca reacţie, din nou, ciocănitul distinct.

Skandar stătea afară, cu un amestec de verdeaţă pe un umăr, pe sacoul său, de parcă mersese printr-un tufiş.

- Hei, am zâmbit.

Nu mă puteam abţine. Am simţit un fior atât de puternic, încât aproape mi s-a făcut rău.

- Uau.

- Am fost la o cină, nu departe de aici. Nişte studenţi libanezi, nu departe de aici, care vorbesc mult. Aproape de Davis Square. El purta acel zâmbet nătâng şi în mod sigur băuse câteva pahare. Avea o pungă de hârtie. M-am gândit că poate ai nevoie de o pauză, spuse el. M-am gândit, fie ceva de băut, fie o plimbare. Aşa că

am adus o sticlă cu vin – e roşu, cred că îţi place roşu – şi am adus...

El privi în jos.

- Pantofii tăi.

- Da. Mi-am adus pantofii. De care voi avea nevoie dacă mergem la o plimbare.

- în mod sigur pe aici, am spus eu, scoţând sticla din pungă. Intră.

El era neîncrezător, aproape timid, maniera lui foarte diferită

iaţă de aceea a primei sale vizite, când se comportase de parcă era gazda mea, şi nu invers.

- Stai jos, am zis eu, arătând spre pernele soţiei sale. Aduc nişte pahare.

Erau numai căni de cafea la vedere, acelea drăguţe, ciobite, atât de empatic ale ei. Am turnat vin roşu în două dintre ele şi m-am simţit ademenitor de boemă făcând asta şi m-am întrebat cât de mult îi datoram ei şi caracterului ei boem şi oricărei ispite aş pu- lea-o avea. Dar atunci nu conta. Până şi gândul era o anticipare a vinovăţiei. Am sperat să nu comenteze despre căni. N-a făcut-o.

- Deci, spuse el, sincer şi spăsit. Deci. Mulţumesc.

- *Eu* îţi mulţumesc.

Am ridicat cana în salut, am băut. Eram impresionată de stânjeneala lui şi de a mea. Pentru puţină vreme a fost tăcere, pentru că nu mă puteam gândi să spun decât „Cine e cu Reza?" sau „Ce veşti ai de la Sirena?" şi acestea erau ambele nişte lucruri pe care nu voiam să le spun. El se uita la mine, în acest timp, foarte încremenit, ca o pisică. M-am întrebat scurt cât ar fi putut să fi băut.

- Studenţii tăi te-au hrănit bine?

- Falafel. Chebap. Ştii tu.

- Am nişte salată de paste rămasă dacă vrei. De la Whole Foods. Rotini cu pesto.

El făcu un gest, mai degrabă copilăresc decât lupesc, de consimţământ. I-am dat cutia maro. Am accentuat faptul că am spălat furculiţa la chiuvetă înainte să i-o dau.
- Ceva nou? Am încercat din nou. în lumea largă?
- Ay. în Liban, azi, alt bombardament. La nord de Beirut.
Nu mă aşteptasem la acest gen de răspuns. Intenţionasem întrebarea mai lejeră. Mi-a luat un minut să spun ceva.
- A murit cineva?
- Cinci sau şase oameni răniţi. Nu vei vedea multe despre axU aici. Merită raportat numai dacă cineva moare.
- Se ştie cine este responsabil?
El rămase cu capul în jos, se chinuia cu un rotino rătăcit.
- Alegerile sunt peste trei săptămâni. Voci diferite vor să se facil auzite. Este o problemă.
- Ai vorbit despre asta cu studenţii?
- Ştii cum sunt studenţii mei...
- La fel cum sunt studenţii *mei,* am spus eu, dar care au opt ani.
El zâmbi.
- Nu este, într-un fel, asemănător? Ei au opiniile lor şi nu prea vor să le audă pe ale tale, doar în cazul în care coincid cu ale lor. Eslc mereu la fel.
- Ei bine, în sensul ăsta, cu toţii suntem la fel.
- Adesea cred, spuse el, că aproape toată lumea este ca un copil. Că dacă brusc ar fi să ne dăm măştile jos, s-ar vedea că suntem cu toţii copii.
- Nu ştiam că am un suflet pereche atât de la îndemână.
- Pardon?
- Spun o versiune a acestui lucru aproape zilnic. Uneori îmi zic singură, când am de-a face cu adulţi enervanţi, să îşi imagineze copilul acolo. Pentru că, indiferent cât de enervant este copilul, pol simţi compasiune faţă de el sau ea.
- Mereu?

- Aproape mereu.
- Ce fel de copil ai fost?
- Distractiv, deşi chiar când am spus asta, mi-am dat seama că mi-o imaginam pe mama, nu pe mine: mama mea bronzată, rigidă, într-o fustă galben-verzuie şi o bluză albă, polo, fără mâneci, cu sandale cu mărgele şi ochelari de soare enormi, o ţigară într-o mână, un gin tonic în alta. Flirta cu Horace Walker din cartier şi nu era un copil deloc. Am fost un copil foarte distractiv. Şi tu?
- Serios. El se ridică de pe acele perne totuşi nu fără efort. Te deranjează dacă fumez? El nu aşteptă un răspuns. Am fost un copil mult |>rea serios şi, drept consecinţă, nu foarte interesant. El a băut conţinutul cănii de cafea dintr-o înghiţitură. Ar trebui să plec, a spus el.
- De-abia ţi-ai aprins ţigara.
- Adevărat.

Ea era acolo, în încăpere cu noi, deşi luminile din colţul ei erau stinse. Nu trebuia să îi menţionez numele.

- Vrei să vezi instalaţia de până acum?
- într-un minut, spuse el. Amândoi ştiam că mă refeream la instalaţia ei, nu a mea. Aş vrea să văd mai întâi la ce ai lucrat tu.

Nu ştiam dacă să îl cred – el chiar nu voia să vadă instalaţia ei? Am turnat vin în cana lui de cafea.

- Bine, am spus eu. Sună bine. Pe care vrei să o vezi?
- Pe toate, spuse el. Dacă e posibil. Câte sunt?
- Trei. Ei bine, două, de fapt. Una întreagă şi două jumătăţi.
- Super. Arată-mi.

El se aplecă deasupra lor, una după alta, lăsându-se pe vine şi închizând un ochi să privească direct pe ferestre decât să se uite la ele de deasupra. Se mişca foarte încet şi se uita foarte atent şi ori de câte ori voia să atingă ceva, se uita la mine mai întâi întrebător şi aştepta permisiunea mea. în timp ce privea, părea foarte mult copilul serios care pretinsese că fusese şi asta îmi plăcea

– mă entuziasma – cât de grav îmi privea camerele, artistele şi cum de nu era afectare şi exclamaţii, doar o grijă tăcută. Avea grijă. Îl iubeam pentru asta şi nu puteam să nu îl compar cu soţia lui şi mă gândeam cât de mult mai stabil era, cât de mult era liber să fie el însuşi. Când termină, în sfârşit, se dădu înapoi şi se uită la mine, în schimb, la fel de serios.

- Sunt remarcabile, spuse el în cele din urmă. Chiar extraordinare. El îşi umplu cana cu vin, mai aprinse o ţigară. Sunt în acelaşi timp fidele realităţii şi emoţionale – şi atât de mici.

- Atât de *mici?*

Nu suna a compliment.

- Sunt atât de multe lucruri într-un spaţiu atât de mic. Este cu » miniatură persană, pictată cu un singur fir de pensulă: minuscul, precis, aici este o lume întreagă. Tot ceea ce contează, totul nuniul emoţie.

-Da.

Dacă la asta se referea, atunci bine.

- Dar întrebarea este de ce? De ce atât de mici? Să exprimi di» creţ, dar să spui cel mai mare adevăr? Sau, ca miniaturile persane, să fie portabile, să poată merge oriunde şi încă să poată exprim«, prin frumuseţea şi complexitatea lor, vasta avere a proprietarului lor? Sau în cazul acesta, este pentru că nu simt că li se permite să (ic mai mari?

- Ce vrei să spui?

- De ce nu o cameră întreagă, în mărime naturală, pentru fie care? De ce numai o cutiuţă?

Am ridicat din umeri, conştientă de faptul că mă înţepau ochii.

- De ce, când în aceste camere este atâta emoţie, în aceste artiste – de ce totul este trist?

- Am pus bucuria în fiecare cameră. Trebuie doar să o cauţi. Este acolo – o amuletă aurie.

- Bine, în regulă. Dar de ce, o dată, doar o singură dată, nu este ea cel mai mare element? De ce bucuria nu ocupă toată camera?

Aveam lacrimi în ochi. Simţeam cum se adună. Am clipit repetat ca el să nu le vadă. Am înţeles brusc că, indiferent, arta Sirenei era mereu voioasă: ceea ce era adevărat – chiar dacă ea nu era neapărat sinceră – şi voioasă în acelaşi timp. Arta mea era tristă pentru că sufletul meu era trist. Era adevărat?

- Crezi că sufletul meu este trist? l-am întrebat eu.

- Cred că sufletul tău este frumos, spuse el. Deşi încă era serios – din ce îmi dădeam seama, era foarte serios –, îmi amintea şi de Didi, care spusese: „Dacă arată ca o frunză de arţar şi dă senzaţia unei frunze de arţar, şi se află sub un arţar...”

- Cred că tu nu crezi asta, dar sufletul tău este frumos, a continuat el şi el mi-a luat mâna stângă în mâinile lui, care erau pătrăţoase, cărnoase, fierbinţi şi uscate, ca un furnal, dar toate aceste lucruri erau incitante. Şi cred că are o mare capacitate pentru bucurie şi pentru tristeţe în acelaşi timp. Nu trebuie să îţi faci griji în privinţa sufletului tău. în schimb, trebuie doar să îţi muţi toate emoţiile afară din cutiuţele lor şi să le laşi să ocupe toată camera.

- Nu ar ocupa doar camera, spusei eu.

- Ştiu, lupul tău înfometat şi de nesăturat. Dar cum îi vei cunoaşte furia dacă nu îl eliberezi din cuşcă?

Eram în acelaşi timp în moment şi în afara lui, conştientă de teatrul şi de kitsch-ul acestuia – cum puteam să nu? –, cu toate astea, complet implicată – degetele mele, pielea mea, inima mea. în urechea mea, vocea lui Didi râdea – „prostuţa!” – şi vocea Sirenei nu mi-o puteam imagina, măcar, strigătul ei, ca durerea şi mama mea în fundal, care şoptea încet, „Cum îndrăzneşti, Şoricel? Cum îndrăzneşti? Cine te crezi, Şoricel? Cine crezi tu că eşti?”

Dar atunci, atracţia asupra mea nu era despre cine credeam eu că sunt, era despre cine credea *el* că eram: nu Emily, nu Virginia, sau Alice, sau Edie, sau chiar Sirena. Nu o Femeie de la Etaj. Niciun singur lucru. în acel moment, nu mi-am mai văzut conturul, nu mai conta deloc. Pentru cineva, aveam un contur, implauzibil, unul demn. Când mâinile lui s-au mişcat, calde, egale, ca nişte pietre fierbinţi pe

spatele meu, doar ca să fie Nora Eldridge, goală, a părut, pentru scurt timp, de parcă puteam fi iertată, de parcă puteam fi destul

.La început am crezut că totul va fi în ordine. Skandar şi cu mine am avut o conversaţie – oblică, ciudată, dar o conversaţie – despre cum asta era important, dar greşit şi cum nu putea să continue. Vezi, eram uimită: aceasta nu era o poveste pe care o trăisem în mintea mea. Mărgică nu se potrivea pe aţa mea. Şi, da, credeam că puteam să o fac să dispară, pentru că aşa trebuia, pentru că era prea mult în joc altfel. Cât de ciudat era că a te simţi pe tine însăţi clar, transparent, să fii văzută cu deosebită compasiune de o persoană preţioasă, însemna să rişti o distorsiune ciudată în ochiul celuilalt. Mereu le spunem copiilor că este mai bine să fii sincer, dar şi eu ştiam când să mint, dintr-o cauză nobilă. Nu părea fals, sau forţat, sau ca o seducţie, sau ca o greşeală. Nu simţeam că era în conflict cu prietenia mea cu Sirena sau cu dragostea mea – dragostea mea nebunească – pentru ea.

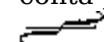
Tristeţile mele erau multe, dar asta nu era, printre ele, o tristeţe referitoare la ce facuserăm, valoarea morală absolută a acestui fapt nu mi se părea negativă: dacă ai putea separa acea mărgică de vecinele ei, să o scoţi din timp şi să o ţii în lumină, cât de frumoasă şi transparentă putea să fie o mărgică. Dacă trebuia să faci o cameră pentru artista Nora Eldridge şi să o înfăţişezi pe ea în acea experienţă, ar fi o bucurie. Nu ştiam ce să spun despre faptul că pentru o vreme am stat întinşi pe iarba artificială, printre florile de aspirină unduitoare. Nu pot explica asta, sau atunci nu puteam.

Luni dimineaţă aproape că m-am înecat când l-am văzut pe Reza la biroul său, cu tricoul lui călcat, cu o şuviţă de păr negru care se ridica spre cer, cârlionţată.

Acum, brusc, nu vedeam în el doar ochii mamei sale, ci şi nasul tatălui său, buzele tatălui său. Zâmbetul lui neîndemânatic. Trebuie să mă fi uitat ciudat la el, pentru că la rândul său a forţat spre mine un zâmbet molatic, zâmbetul cuiva care nu a făcut nimic greşit, dar se teme să nu fie acuzat. Chiar din faţa camerei mi se părea că pot să văd cicatricea de lângă ochiul lui, cicatricea mea şi la vederea acesteia îmi aminteam medicul de la spital, care îi cususe tivul fin.

Nu m-am blocat, nu m-am oprit, ziua se lansase, momentul trecuse şi în rutina neclintită din 3E, în familiaritatea absolută şi agitaţia copiilor din jurul meu, erau evenimentele de vineri seară şi nu astea, care păreau a fi un vis şi pe măsură ce trecea ziua, am uitat despre ele. Şi apoi, în după-amiaza aceea, am avut o şedinţă cu personalul de la Appleton – Shauna era îndrăgostită de sunetul vocii sale, vorbind despre planurile pentru finalul de an şcolar: spectacolul de talente, strângerea de fonduri, picnicul cu toată şcoala – şi nici măcar nu am încercat să mă duc la atelier. Nu mi-a părut rău.

Marţi după-amiază, am simţit că nu am curaj, dar eram conştientă şi că întâlnirea trebuia să aibă loc – precum Reza şi Sirena, trebuia să-mi depăşesc stânjeneala şi să trec la următoarele scene în care ea finaliza Ţara Minunilor, cu legăturile noastre entuziasmante pentru instalaţia ei glorioasă şi pentru înţelegerea noastră comună că arta şi viaţa erau tot ce conta pentru ea.

Şocul a fost să recunosc din clipa în care intram în cameră că pentru Sirena nu exista nicio discontinuitate între atunci şi acum. întâmpinarea ei

veselă, îşi învârtea cu fervoare părul şi îşi potrivea părul, totul era neschimbat. Era aceeaşi Sirena care plecase cu Amtrakul de dimineaţă spre New York cu cinci zile în urmă, veselă, egoist de nepăsătoare şi plină de încântările excursiei sale.

- Este atât de greu să mă decid, amândoi sunt atât de grozavi – „grozavi-ă" – şi amândoi vor să îi aleg pe ei. Voi avea nevoie de ajutorul tău, Nora – am încredere în tine atât de mult. Când i-am arătal nudurile mele Annei, avea lacrimi în ochi. A spus că sunt uimitoare şi şi eu i-am spus: „Ai grijă. Trebuie să ţi le imaginezi în context, corelat cu celelalte piese din instalaţie" – iar ea a spus: „Sirena, asta este grozav, dar orice ai pune în jurul lor, nu le poate face mai puţin uimitoare. Mai mult, poate, dar nu mai puţin".

- Şi tipul celălalt?

Nu puteam să nu fiu entuziasmată pentru ea, chiar dacă se lăuda. Cumva simţeam toate sentimentele separat – şi norul de vinovăţie, cu inadmisibila sa urmă de triumf, puteam să ţin totul în mintea mea simultan.

Pentru că, chiar dacă nu puteam să ascund faţă de mine însămi că nu doar că mi-i doream pe Sirena şi pe Reza – şi acum, mai tangibil – pe Skandar (nu lăsa niciodată pe cineva să îţi spună că imaginarul este echivalentul realului: pielea ta, pielea ta vastă, care respiră, va insista altfel), dar voiam şi Ţara Minunilor, râvneam *la imaginaţia ei* şi îmi doream să fie a mea.

O ascultam pe Sirena cum vorbea despre cei doi galerişti, despre spaţiile lor şi promisiunile pe care i le făcuseră şi eu eram cu ea şi nu eram cu ea în acelaşi timp. Nu era ca la şcoală cu Reza, unde realităţile de zi cu zi se înlocuiseră una cu cealaltă. Aici, Skandar plutea în atelier, o umbră peste lumina albită a ferestrelor şi faptul că ea nu îl putea vedea între noi nu îl făcea să

dispară. în mod confuz, nu o iubeam mai puţin, nu tânjeam mai puţin după ea, deşi o invidiam mai mult. Dacă m-ar fi îmbrăţişat atunci – ei bine, într-un fel metaforic, ea mă îmbrăţişase, făcuse asta de la început şi poate m-aş fi gândit chiar, în toate lunile acelea, că ea putea, într-adevăr, să mă *vadă* şi la un anumit nivel credeam asta chiar după ce Skandar se oprise şi se uitase şi chiar văzuse – şi chiar atunci, atât de târziu, credeam că ea ar putea să mă vadă, aşa că vinovăţia mea îl făcea pe Skandar o umbră de care mă minunam că ea nu o putea vedea. M-am gândit: „O să fie greu. Mai greu decât mi-am dat seama”. Dar nu m-am gândit „O să fie imposibil”.

în acea seară de joi, m-am dus să stau cu Reza. Mă aşteptam să fie prima mea dată cu toţi trei la un loc, dar Skandar nu era acasă: şedinţe la universitate, spusese Sirena. Ceva legat de finalul anului. Ea avea să i se alăture la dineu.

Era distrasă, de cine ar putea să sune – se grăbea să se schimbe, aproape poruncea lista cu ce era de mâncare. Mă luptam să nu văd bruscheţea ei drept un semn, drept răutate îndreptată spre mine. Ştii cum este: un criminal anticipează bănuiala. Ea a reapărut într-un caftan negru acoperit cu multă broderie colorată, cu un medalion greu la gât. Când, în sfârşit, s-a oprit în drum spre uşă, nu am rezistat:

- E totul în regulă? Te-am supărat?

- Să mă superi? Ce absurd! Nu m-ai putea supăra niciodată. îmi pare atât de rău, sunt depăşită. Sunt asaltată de dificultăţile lucrurilor practice. Dacă aş fi în Paris, aş putea rezolva aceste lucruri. Mă gândesc că va trebui să mă sui în avion şi să mă duc acolo, dar cu

Reza e atât de complicat. Acum că s-a terminat semestrul la Harvard, Skandar călătoreşte atât de mult... Aşa că: am capul plin de prostii – ca un joc de şah. Dacă mut piesa asta, iar apoi piesa aceea – apoi tot aşa. Şi dacă nu priveşti suficient de mult înainte, atunci, pac, ai dat de belea.

Ştiam prea bine.

- Dacă pot să ajut...

- Eşti aici, nu? Eşti cel mai mare ajutor al meu.

- în seara asta, lasă la o parte toate lucrurile astea. Distrează-te.

- Cu un profesor şmecher de economie şi soţia lui psihanalist? Şi omul acela înalt cu o faţă ca de cal care mereu este la televizor! Ar trebui să îi fac rost lui Skandar de o soţie profesionistă. Nu, voi sunteţi cei norocoşi – tu şi micul meu Reza.

Şi, într-adevăr, noi *eram* cei norocoşi: în seara aceea, după ce am mâncat, eu şi Reza am stat pe podeaua din sufragerie şi am construit o navă spaţială în formă liberă din Lego. Am folosit piese din- tr-o găleată mare de creaţii abandonate, am petrecut peste o oră făcând asta, calculând turnul de rachetă perfect simetric şi am găsit formele necesare pentru baza sa lată, ovoidă, completată cu lumini, şi ferestre, şi uşi care se deschideau. Am creat încăperi detaşabile, unele cu aripi, unele cu roţi de tanc, am găsit oameni de Lego – creaturi suple, cu capete de ciocan, din *Star Wars,* câţiva tipi solizi care arătau ca nişte fermieri, un canibal sau doi cu fustă – şi ne-am populat staţia spaţială. De fiecare dată când adăugam o persoană, Reza inventa o poveste pentru ea, de unde venea, ce făcea şi de ce se afla acolo.

- Când o să mă fac mare, spuse el, dintr-odată, o să mă fac arhitect. Vreau să creez lumi pentru oameni. Şi poate, zise el cu o licărire care îmi amintea de tatăl lui, poate că, dacă voi crea lumi, asta va crea şi oameni noi. Vezi, când am schimbat pălăria, l-am transformat pe fermierul ăsta într-un doctor de inimă? Nu e grozav?

Îl aşteptam să mă conducă acasă. Mereu mă conducea acasă. Dar de data asta, puţin după ora unsprezece, Sirena a venit singură.

- Sunt extenuată, a spus ea şi şi-a lăsat geanta şi cheile pe masa din sufragerie. N-am mai rezistat niciun minut. Skandar şi omul cu respiraţie de şoarece erau implicaţi într-o conversaţie profundă. Nu ştiu ce crede Skandar că îl poate convinge să facă – să se ducă la CNN şi să insiste asupra unei soluţii bistatale? Cine este atât de naiv, în ţara asta, care îşi doreşte să rămână angajat? Aşa că i-am spus: „Skandar, poate că în seara asta vei salva lumea, dar eu trebuie să dorm..."

- *Este* târziu...
- Da şi tu predai mâine-dimineaţă. Sunt groaznică, am uitat – îmi pare rău. Plouă puţin – vrei să îţi chem un taxi?
- E în regulă. Merg pe jos.
- Cel puţin ia umbrela.

Aşa că am luat de la Sirena umbrela dungată, de golf, pe care Skandar a ţinut-o de mai multe ori, galant, deasupra capului meu şi am mers singură acasă. Distanţa mi s-a părut mai lungă decât în luni întregi. Oare el a rămas acolo intenţionat? Sigur aşa era. Consecinţa întunecată a scurtei noastre ore hrănitoare petrecute împreună avea să fie pierderea unui prieten

atât de apropiat? Pentru că, aşa cum mi-am dat seama numai atunci după toate plimbările şi conversaţiile noastre, aş fi putut să îl consider drept prieten.

Astfel, inevitabil, Skandar era adesea în gândurile mele. Uneori părea să uit şi imaginaţia mea obsesivă urma vechea sa traiectorie familiară – ferma imaginară din Vermont, unde ginocraţia artistică paşnică, unde o simplă mână pe braţ făcea ca venele să pompeze dublu. Şi apoi, în fantezie, la fel ca într-un vis, avea să vină gândul: nu mai este aşa, lumea s-a schimbat. La fel cum chiar dacă atunci trecuseră deja doi ani de la moartea mamei mele, mă trezeam gân- dindu-mă la ea ca şi când era în viaţă şi brusc îmi aduceam aminte, cu un deget admonestant pe piept, că nu mai era.

La un moment dat, în acel weekend, Sirena s-a decis că trebuia să zboare spre Paris, ca să rezolve turnarea inimii pentru Ţara Minunilor. Era prea complicat să încerce să clarifice lucrurile la computer sau la telefon, mi-a spus ea luni dimineaţa, când a sunat să confirmc detaliile pentru vizita de şcoală din acea după-amiază. Dacă inima nu era potrivită – trebuia să fie deschisă, despicată pe mijloc, pe un podium din plexiglas, la câţiva metri de filmul cu Sana care dansa şl trebuia ca la fiecare câteva minute să împrăştie un anume parfum de apă de trandafiri – apoi, aşa cum spunea ea, inima instalaţiei el nu era cum trebuie. Avea să plece joi, cu zborul târziu Air France spre Paris, şi a spus că se va întoarce în weekendul următor. Deci ştiam asta luni şi poate că asta mă afectase cumva.

Copiii erau foarte entuziasmaţi. Orice excursie este un hit – ai putea să îi duci la o centrală de tratare a

apei de canalizare şi le-ar plăcea –, dar aceasta era una ciudată şi liberă şi chiar şi mai distractivă. Copiilor le place să iasă din rutină, să meargă cu autobuzul şcolii în mijlocul zilei, sentimentul de posibilitate. Am plecat de la Appleton la 11.30 chiar după prânzul lor luat devreme. în autobuz erau neobişnuit de agitaţi: Noah s-a căţărat peste trei rânduri de locuri înainte să îl determin să se aşeze, Ebullience s-a certat cu Miles din cauza unui joc de computer de mână pe care nu ar fi trebuit să îl aibă de la bun început, Sofia a început să plângă pentru că a spus că Mia a tras-o de păr. A trebuit să ridic tonul şi să ameninţ că ne întoarcem la şcoală. Era acel fel de început.

Acestea fiind spuse, aveam un sentiment pozitiv despre excursie. Aproape toţi părinţii semnaseră acordul pentru filmare – trebuie să fi fost grozav să creadă că odraslele lor aveau să apară într-un fel de film –, dar aranjasem şi ca în partea mea de atelier să facem măşti din hârtie creponată. îi pusesem pe copii să citească o versiune prescurtată a lui *Alice în Ţara Minunilor* cu o săptămână înainte şi ne uitasem pe vechile ilustraţii cu pisica Cheshire, Jabberwocky şi Tweedledum, Tweedledee şi Pălărierul Nebun: ca să poată face măşti pentru oricare dintre ei orice alt personaj la alegerea lor. Planul era să împart copiii în două grupe, o jumătate să înceapă să facă măştile, în timp ce cealaltă să alerge prin Ţara Minunilor şi apoi să facă schimb. Raţiunea pedagogică din spatele după-amiezii nu era întru totul clară nici măcar pentru mine, dar niciunul dintre părinţi nu o pusese la îndoială. M-am gândit că era destul de memorabil pentru copii să vadă atelierul unui artist adevărat.

Lucrurile începuseră bine. Când am ajuns la atelier, copiii păreau să fie uimiţi de ciudăţenia locului şi s-au aşezat tăcuţi într-un cerc pe podea în mijlocul L-ului unde Sirena le explicase cine era şi cu ce se ocupa. Se pricepea destul de bine să vorbească cu elevii, mai bine decât mi-aş fi imaginat, şi vorbea despre a face artă ca despre un fel de magie, dar şi ca despre un fel de joc. în mod interesant, Reza nu a venit în faţă să o îmbrăţişeze: stătea înghesuit între Noah şi Aristide, agitându-se şi comportându-se ca unul dintre băieţi, îmi aduc aminte că se schimbase în felul acela de-a lungul anului: în septembrie păruse atât de deschis şi de afectuos cu mama lui. Dar poate că pentru el era stânjenitor să fie copilul ei, în acest studio mare şi alb, în faţa tuturor, poate chiar jenant. Poate că se simţea şi ciudat să mă vadă pe mine, pe mama lui, aici, împreună şi să creadă că acesta era spaţiul nostru împărtăşit. Nu ştiu.

Sirena a explicat că tinerii erau liberi să considere toată Ţara Minunilor ca pe o scenă, aproape ca şi cum erau într-o piesă de teatru.

- Ştiu că aţi citit despre Alice, a spus ea, şi vreau să vă prefaceţi că aţi intrat în vizuina iepurelui. Iată-vă aici în acest bloc ciudat şi orice se poate întâmpla. Ea arătă două camere pe care le instalase cu săptămâni în urmă sus în fiecare capăt al peluzei de iarbă artificială. în Ţara Minunilor a lui Alice, ea nu ştie niciodată dacă o priveşte cineva. Poate camera de filmat este pornită, dar poate că nu, aşa că nu vă gândiţi la asta. Gândiţi-vă că este o aventură, un joc. Vă puteţi juca în grupuri sau vă puteţi juca singuri. Voi puteţi face din acest spaţiu ce vă doriţi voi să fie.

Atârnaserăm cioburile de oglinzi de firele lor din tavan ca să creăm partiţii strălucitoare în spaţiu şi întinsesem rochia Aliciei pe jos, cu cerul din ţesătură,

ondulat, care şerpuia pe toată lungimeu camerei. Cususem mănunchiuri de flori de aspirină, câteva lalele de săpun şi împrăştiasem bomboane şi jeleuri ca să fie găsite de copiii. Pusesem pufurile ei la peluza de iarbă artificială şi le drapasem cu pânză de sac, ca să arate ca nişte bolovani. în colţurile îndepărtate atârnaserăm câteva perechi de mici luminiţe roşii pentru ochii de Jabberwock şi când licăreau, un player MP3 scotea zgo mote de răgete – unele chiar înspăimântătoare, de fapt. Toţi copiii voiau să se joace în Ţara Minunilor. Inevitabil, realizarea de măşti părea ca un premiu de consolare. Dar i-am împărţit în două grupe şi le-am spus că aveau 45 de minute pentru prima lor activitate, Apoi urma o pauză pentru suc şi prăjituri, după care făceam schimb. Autobuzul avea să ne aştepte afară la ora două.

Reza, Noah şi Aristide erau toţi în grupul meu la început, alături de trei alţi băieţi şi un grup de fete. Chiar dacă erau dezamăgiţi că trebuiau să aştepte pentru Ţara Minunilor, erau animaţi de ideea că puteau să facă măştile şi apoi să se joace cu ele. Le-am atras atenţia că măştile trebuiau să se usuce, ceea ce îi făcu pe băieţi să simtă că trebuiau să lucreze repede. I-am ajutat pe toţi copiii să îşi modeleze formele măştilor din sârmă de umeraş: le-am măsurat capetele şi apoi am îndoit sârma în nasuri şi obraji. Apoi, cu relativ puţine fasoane, copiii au pus straturile de ziar lipit şi au modelat atent carnea în jurul oaselor din metal. Jabberwocky-ul lui Noah a ieşit ca o încrucişare dintre un taur şi un cal, cu botul său lung punctat de nişte nări largi. Aristide a făcut pisica Cheshire, sau a spus că a făcut-o, deşi nu avea urechi, doar o gură imensă, zâmbitoare, care era destul de bună. Reza a ales şoarecele, un personaj minor, executat acceptabil. Avea nasul ascuţit şi a dat măştii nişte urechi proeminente, dar era în mod

deosebit mândru de mustăţile sale, şase fire de aţă care atârnau, lipite de capătul nasului ca o mustaţă dezordonată. Băieţii au terminat înaintea celorlalţi din grup şi au întrebat dacă nu puteau trece mai devreme în Ţara Minunilor.

Fuseseră atât de buni şi era aproape timpul oricum, aşa că i-am lăsat. Ar fi trebuit să o întreb pe Sirena dacă era de acord, nu îmi dădusem seama cât de implicată era cu camerele ei, sus pe scări, să le ajusteze ca să urmărească anumiţi copii şi cât de puţin implicată era să ţină evidenţa timpului.

Totul s-a întâmplat atât de repede. O ajutam pe Sophia cu masca ei de morsă – o sarcină mai mare decât era pregătită – când am văzut, pe furiş, că joaca băieţilor devenea dură. La început nu am făcut nimic, pentru că m-am gândit că Sirena se ocupa de asta, dar apoi am intrat în mijlocul L-ului şi mi-am dat seama că ea era cu spatele şi se concentra să le filmeze pe Ebullience şi Chastity care se înfa- şurau una pe alta în ţesătura lui Alice şi se învârteau. între timp, în spatele ei, Reza şi Noah se încăierau şi Aristide făcea zgomote de alarmă cu respiraţia tăiată, iar apoi l-am văzut clar pe Reza pocnin- du-l pe Noah în falcă.

- *STOP!* am strigat – şi când doamna Eldridge de la şcoala Appleton rareori strigă, lumea ştie. *Opriţi-vă* chiar acum! am tunat spre unde erau ei, ştergându-mi mâinile pline de lipici pe pantaloni. I-am apucat pe ambii băieţi de gulerele cămăşilor – este ceva ce profesorii făceau des, dar nu mai au voie s-o facă – şi mi-am pierdut cumpătul. M-am simţit personal dezamăgită de Reza – nu ştiu cum altfel să mă exprim. M-a dezamăgit. Ce Dumnezeului se întâmplă aici? Reza Shahid, ai nişte explicaţii serioase de dat. Am *văzut* cu ochii mei ce s-a întâmplat. Ce te-a apucat? Reza s-a

încruntat, a ridicat din umeri. Noah: spune-mi. Nu-mi vine să cred că Reza te-ar lovi fără să fie provocat.

Şi el a ridicat din umeri. Atunci am văzut că strângea în pumn mai multe flori de aspirină, care atârnau de tulpinile de sârmă.

- Ai cules florile?
- Nimeni nu a spus că nu putem face asta.

Era adevărat, nimeni nu spusese că nu puteau face asta. Noah a continuat. Şi apoi Reza a sărit pe mine. Ca un nebun.

- Aşa s-a întâmplat, Reza?

Reza arăta mai furios decât îl văzusem vreodată, dar nu a spus nimic. A şters tălpile pe iarba artificială. Aveam senzaţia că asta nu era toată povestea.

- Noah a spus ceva ce te-a supărat?

Reza a ridicat privirea: o căuta pe mama lui şi o găsi, iar între el avu loc un schimb fără cuvinte, la care eu nu eram părtaşă.

El tot nu a zis nimic.

Abia atunci mi-am dat seama că toată lumea se adunase în cerc şi că Sirena stătea în spatele copiilor, privind. Nu îmi era clar la ce se gândea. Nu mă gândisem la asta în focul acţiunii, dar acum totul părea hidos de ciudat: fusesem extrem de furioasă pentru că mă simţisem trădată de propriul meu copil, de băiatul meu special, băiatul care voia să facă lumea mai bună, dar aici, ca o plesnitură, mi s-a amintit că nu era al meu. Aici era mama lui şi privirea de pe chipul ei nu era privirea *prietenei mele,* ci a *părintelui lui,* dacă înţe legi ce vreau să spun: orice s-ar fi gândit, era reacţia mamei sale de a-şi vedea fiul disciplinat de o profesoară. Eu eram profesoara lui, o străină, asta eram.

Era unul dintre acele momente când deghizările vieţii sunt luate, când vezi limpede ce este real şi nu îţi poţi spune decât „e util să înveţi asta”.

Singurul lucru pe care am putut să îl fac a fost să îmi adopt complet rolul de profesoară şi să îl joc până la capăt. Am devenit autoritară cu elevii:

- Nu staţi acolo şi vă holbaţi, le-am spus celorlalţi. Asta nu vă priveşte. întoarceţi-vă la jocurile voastre, la măştile voastre. Noah şi Reza, veţi sta amândoi acolo, la perete, şi nu vreau să vă mai aud.

Pentru o clipă, nimeni nu s-a mişcat. I-am văzut pe câţiva dintre copii, inclusiv pe Reza, uitându-se la Sirena. Ea a închis ochii şi a încuviinţat încet. El s-a întors şi Noah s-a dus după el, amândoi cu capetele lăsate în jos, ca nişte condamnaţi.

L-am luat deoparte pe Aristide şi l-am întrebat ce s-a întâmplat de fapt. El a spus că Noah a spus lucruri rele despre Ţara Minunilor, spusese că era „de rahat”. El zisese: „Ideea mamei tale este foarte proastă. Crede că avem doi ani, sau ce?” Şi apoi a citat ceva de la televizor sau din altă parte: Noah, obsedat de flatulenţă, spusese: „Trag un vânt în direcţia ei generală”. încercase să fie amuzant, explică Aristide, dar Reza nu vedea asta.

Sirena nu a venit la mine imediat să vorbească. Poate că nu voia să pară că vrea să facă mare lucru din asta. Nu i-am spus niciodată motivul pentru care Noah şi Reza s-au împuns. îmi imaginez că nici fiul ei nu i-a spus. S-a dus să vorbească cu Reza pentru o clipă, care stătea sprijinit de perete. Ea părea fermă, dar în mare parte se grăbea să se întoarcă sus pe scară şi să meşterească la camerele ei, să încerce să scoată un videoclip decent din acest fiasco. După asta, copiii nu se mai jucau atât de liber, nu mai părea natural. Nici măcar după ce grupurile

s-au schimbat, după gustare, nu mai era la fel. Se lăsase un fel de mantie peste după-amiaza.

Când îi pregăteam pe copii să plece, Sirena a apărut lângă mine.

- îmi pare rău de scena aceea, am spus eu.
- Nu te simţi prost, a zis ea. Trebuie să îţi conduci clasa în stilul tău. Ai regulile tale. Ea oftă. Este păcat, pentru că după aceea nu a mai fost la fel. Copiii sunt atât de sensibili, absorb totul. Şi apoi: Nu te deranja să te întorci să faci curat. Mă ocup eu de asta.
- Mulţumesc, Sirena.

De obicei nu îi spuneam aşa pe nume. în urechea mea suna aproape ca un ecou.

- Cred că ne luăm la revedere pentru săptămâna asta? Mâine plec la Paris.
- Aproape că am uitat. Era cât pe ce să spun: „O să am grijă de băieţii tăi pentru tine”, dar apoi m-am gândit mai bine. Sper ca totul să meargă bine.

Cu Reza, lucrurile nu s-au prea schimbat. îi părea rău – şi-a cerut scuze a doua zi înainte să înceapă şcoala – şi, în plus, el nu văzuse

- Nu-ţi face griji. Aşa va fi, şi se lumină pentru o clipă, părea mai normală – pentru că trebuie. ironiile complicate ale zilei precedente. Nu voia să îmi spună ce se întâmplase de fapt, fie pentru că nu voia să pârască, fie pentru că nu voia să repete o insultă la adresa mamei sale, dar simţea că pedeapsa fusese pe măsura faptei sale. Totul se terminase şi era uitat, pentru el, cel puţin – ceea ce era o uşurare.

înainte să plece, Sirena a făcut o treabă bună doar pe jumătate în privinţa curăţeniei în atelier. A pus

toate resturile copiilor – pahare, şerveţele – într-un sac de gunoi şi a măturat podeaua de firimituri. A rearanjat Ţara Minunilor, replantând florile şi împăturind râul de pânză, dar a lăsat toate măştile rămase nepictate ale copiilor împrăştiate în capătul meu de cameră şi lipiciul de hârtie creponată să se întărească într-o găleată, pe care a trebuit să o arunc după aceea. Pentru mine, atelierul acumula multe emoţii ciudate. Nu mai era atât de uşor să mă aflu acolo. A trebuit să mai aranjez, în anticiparea întoarcerii sale. Am pus lucrurile la locul lor, dar vizibil, aşa cum o femeie de serviciu ar putea să îţi aranjeze biroul. Odată ce am terminat, porţiunea Sirenei din L arăta ciudat de părăsită, incompletă, ca o femeie pe jumătate îmbrăcată, şi a trebuit să mă întorc cu spatele la ea. Toată săptămâna aceea m-am dus acolo doar seara, prefăcându-mă că lucram, dar sperând doar să aud paşii pe coridor, ciocănitul secret.

Era ocupat, ştiam. Dar în mod sigur nu putea să mă vadă din cauza forţei emoţiei sale. Era posibil, ştiam, că nu dorea să aibă de-a face cu mine, dar nu voiam să cred asta. Era mai bine pentru amândoi să fim nobili, să suferim în sevraj. în mod sigur nu aveam să îi telefonez. Continua să mă uimească modul în care atingerea pielii pe piele schimbase lucrurile: cuibărită în braţele lui, capul meu pe pieptul lui, simţisem cum îi bătea inima şi pentru o clipă nu eram sigură dacă era a mea. Vârfurile degetelor mele încă simţeau asprimea firelor de păr de pe pieptul lui, moliciunea celor de pe antebraţ.

Obrajii şi bărbia mă înţepau, în dimineaţa de după, după atingerea lui din seara anterioară. Şi trupul lui, mâinile lui, limba lui: dacă închideam ochii, erau încă pe mine, în mine, cu mine. Mereu mi-l aminteam, o amintire fizică, un fel de amprentă pe pământ. Am ajuns

să îmi dau seama că există ceea ce doreşte mintea şi ceea ce doreşte trupul. Mintea poate excita trupul, dar dorinţele sale pot fi şi false, în timp ce trupul, animalul, vrea ce vrea.în weekendul următor urma să mă duc cu tatăl meu la mătuşa Baby. Nu o mai văzusem de la Crăciun şi promisesem în grabă că vom petrece noaptea acolo sâmbătă, ca să mă duc cu ea la slujbă duminică dimineaţa. Vineri seara am stat la atelier aproape până la miezul nopţii – nu am lucrat deloc la camerele mele, am citit ziare on-line şi am băut vin roşu dintr-o ceaşcă de ceai –, dar tot nu auzisem nimic de la Skandar. Sâmbătă dimineaţa, după o tură de alergare în jurul rezervorului care nu a reuşit să îmi limpezească mintea, m-am dus să îl iau pe tata şi nişte bujori (florile preferate ale mamei) şi un pandişpan (mare parte din viaţa ei, mama mea a făcut prăjituri pentru mătuşa Baby, dar eu m-am dus la brutăria Coolidge Corner pe care o găsise când s-a mutat în Brookline şi nu mai putea să gătească) şi ne-am îndreptat spre nord, spre Cape Ann.

- Ai vorbit cu Matthew săptămâna asta? a întrebat tata, privind prin parbriz spre autostrada l-95, nu la mine.
- Nu. Trebuia?
- Ziua lui Tweety.
- Am uitat. Mereu uit. Uneori credeam că uitam intenţionat. Nici ea nu ţinea minte ziua mea. E toată lumea în regulă?
- Cred că da, spuse el. Şi apoi nimic, pentru câteva minute, tăcere şi şuieratul maşinilor în trecere şi apoi: Dar cred că s-a întâmplat ceva.
- Ce vrei să spui?

- Ceva e în neregulă. Nu ştiu exact ce anume. Nu mi-a plăcut să întreb.
- De ce crezi asta?
- De-aia. Pentru că atunci când am cerut să vorbesc cu Tweety, să îi urez la mulţi ani, el a spus că ea e plecată.
- E ciudat asta? Oamenii ies în oraş.
- Dar apoi mai târziu, am spus când o să fie acasă, ca să sun din nou – tatăl meu este foarte sârguincios, până la urmă, a lucrat în asigurări toată viaţa – şi el a spus, pe un ton foarte ciudat, că nu ştia. Că era probabil mai uşor să mă sune ea.
- Ce e ciudat în asta?
- Era ceva straniu în vocea lui. Era... pietroasă.
- Nu ştiu ce înseamnă asta.
- Dură. Avea vocea dură, ca şi când ar fi supărat. Din câte îmi dădeam seama – eu conduceam –, tatăl meu nu îşi întorsese nici măcar o dată capul să se uite la mine, dar acum o făcuse şi părea ezitant, cu ochii mijiţi, şi spuse: în plus, pe tine, Tweety te-a sunat vreodată?
- Pe mine? Sigur că nu. Nu fi ridicol. De peste douăzeci de ani.
- Asta vreau să spun. Nici pe mine nu m-a sunat vreodată. Nici când mama ta era pe moarte, nu suna niciodată.
- Nu, ţin minte. Mă plânsesem de asta: „Ce fel de familie este asta?” întrebasem eu.
- Deci el fie este prea supărat să ştie ce spune, sau minte intenţionat, sau ea a trecut printr-o schimbare radicală... Nu pot să alcătuiesc o variantă în care nu e ceva în neregulă între ei.

Asta nu era tipic pentru tatăl meu. Era tipic mai mult pentru mine.

- Şi ce fel de variante ai?

- L-a părăsit.
- Desigur! aproape că am spus. Ai vrea tu!
- Sau e bolnavă.
- Bolnavă?
- Orice e posibil – fizic, mintal, ştii tu.
- Bine.
- ...sau copilul e bolnav.
- Copilul nu e bolnav, tată. Şi nu mai e copil de mult.
- Ori s-au certat foarte tare şi ea a fugit.
- Uau. Ai o adevărată telenovelă cu ei. Ce exotic.
- Sau poate au probleme cu banii...

Am început să râd.

- Tată, e exagerat. Spui nebunii aici.
- Chiar aşa?
- Ai prea mult timp liber la dispoziţie. Dacă te temi că s-a întâmplat ceva, sună-l pe Matthew şi întreabă-l. Probabil că va râde de tine, dar *este* fiul tău, aşa că o să râdă de tine politicos. O să te simţi mult mai bine.
- Probabil că ai dreptate.

Tatăl meu îşi drese glasul şi îşi încrucişă mâinile tot mai pline de vene şi continuă să privească înainte, prin parbriz. îmi dădeam seama după cât de încremenit stătea că asta îl deranja mult şi că acum era uşurat şi desigur, mai târziu, când a vorbit cu Matthew şi a aflat că Tweety îşi spărsese un dinte în ziua aceea într-un sâmbure de măslină şi plecase în grabă la dentist, a putut să râdă sincer.

în timpul după-amiezii din Rockport – un prânz prelungit ciudat, cu homar, acea mâncare infernal de

supraapreciată, urmată de o plimbare lentă pe malul denivelat, să ne uităm la pescari şi la pescăruşii furioşi care zburau şi la doi surferi cutezători în costume de scufundări satanic de strălucitoare şi care atacau valurile sărate, nişte valuri pe care se depunea o spumă gri, tulburătoare, toxică, în timp ce mătuşa mea Baby şchiopăta şi se sprijinea de braţul meu, în mirosul ei neplăcut, pudrat, iar tatăl meu, în solitudinea lui de om de afaceri, cu pulover bleumarin, de bumbac, mergea încet în urma noastră –, m-am gândit de multe ori la această conversaţie improbabilă din maşină şi la sfatul meu pentru el. Era evident, dacă voiai transparenţă, trebuia să găseşti curajul de a fi cinstit. Asta în sine nu era o garanţie că alţii vor fi cinstiţi cu tine, dar ce alegere aveai?

Ar fi trebuit să vorbesc cu Sirena despre sentimentele mele cu luni în urmă, dar mă temusem de posibilitate, dar şi de limitările ei. Fusese mai uşor să trăiesc în visul meu şi acum era imposibil să vorbesc cu ea. Trebuie, m-am decis, să mă mulţumesc cât de mult pot cu ce este real, ceea ce însemna că trebuia să îi telefonez lui Skandar şi să îl întreb direct ce se întâmpla, de fapt.

Odată ce m-am decis să fac asta, am devenit mai nerăbdătoare s-o fac. M-am trezit vorbindu-i repezit mătuşii Baby: îmi doream să meargă mai repede, să vorbească mai repede, să fie mai interesantă, ca ziua însăşi, care părea – în comparaţie cu viaţa mea obişnuită, ea însăşi puţin incitantă – împotmolită într-un eşec de a progresa, pentru *a se termina odată*. Dar în seara aceea, abia după ora nouă, după ce vasele erau spălate, în sfârşit, în maşina antică, plină de rugină care fremăta, bătrânii aranjaţi din nou în poveştile lor despre

lamentările târzii, am putut să ies de pe alee, suficient de mult spre drumul principal să prind semnal la telefonul mobil şi să sun la casa Shahid.

Sâmbătă seara. îmi imaginam cum telefonul suna în sufrageria lor în timp ce, candelabrul în formă de glob lumina slab. Mi-o imaginam pe Maria, care se juca cu piercingurile ei şi mânca popcorn în faţa televizorului, în timp ce pe hol pieptul adormit al lui Reza se ridica şi cobora în parada colorată de muzicieni de jazz. Le cunoşteam atât de bine vieţile. Dar nu: după al treilea apel, el a răspuns.

Mi-l imaginam cum se ridica din fotoliul care scârţâia, cu ochelarii de citit atârnându-i într-o mână, clipind – cu cămaşa albă şifonată, mânecile suflecate la jumătatea antebraţelor sale păroase şi negre.

- Skandar?
- Da? îmi dădeam seama că nu ştia că eu sunt.
- Nora la telefon. Nora Eldridge.
- Desigur! O pauză. Un ton de nedescifrat. Ce mai faci, draga mea Nora?
- Ştii tu, am spus eu, încercând să par veselă, relaxată, a fost o săptămână cam dură.

-Da.

- M-am tot gândit că ne vom intersecta. Seara cu dineul – când a fost? Am crezut că te voi vedea...
- îmi pare rău. Am fost reţinut – ţinut ostatic, ai putea spune, de ambiţia mea. Mereu e ceva prostesc să cedez la asta. Sirena glumeşte pe seama mea din cauza asta.
- Eşti bine?
- în ce sens? El părea precaut, ceea ce mă enerva. Nu-şi dădea seama că eram amândoi de aceeaşi baricadă?

- Vreau să zic doar... e mult, nu? Sirena e plecată, tu eşti singur cu Reza...
- A, da. Mulţumesc de întrebare. Cursurile Măriei s-au terminat acum, deci are tot timpul la dispoziţie. A fost bine.
- Grozav. Nu aceasta era conversaţia la care sperasem. Dar mi-am amintit că aveam nevoie să fiu neînfricată, să fiu sinceră, ca să nu inventez poveşti în minte. Voiam să ştiu adevărul. Ţi s-a părut grea, cealaltă?
- Cealaltă?
- Noaptea din atelier. Eşti în regulă cu asta?
- A, draga mea. Cum ar putea să fie în regulă? Ce cuvinte sunt de spus? Draga mea Nora, aşa cum am spus, sunt vremuri în care... cum ai spus?
- Când treci prin oglindă, cred că am spus. Ca în *Călătorie prin oglindă.*
- Da. Şi după cum am zis, este un dar atât de rar, dar este şi...
- Separat de viaţă?
- Da. Da, este un fel corect de a spune. Separat de viaţă.
- Ştim amândoi că totuşi cel mai important este să îi protejăm pe Sirena şi pe Reza...
- Să îi protejăm? zise el părând sincer surprins şi poate chiar îngrijorat.
- Vreau să spun doar că nu trebuie să afle niciodată, da? Am căzut de acord aici, da?
- Da. Absolut de acord.
- Crezi că bănuieşte ceva?
- Să bănuiască? Nu cred, draga mea. Este ceva separat, a fost exprimarea inimii, un moment adevărat. Dar nu este o poveste, din păcate, pentru că nu poate fi.

- Vreau să spun doar...
- Am împărtăşit ceva preţios şi nimic nu va anula asta. Şi am căzut de acord asupra a ce înseamnă asta, nu o priveşte deloc pe Sirena. Şi ştii, nu cred că Sirena are alte griji, chiar acum, cu excepţia unei îngrijorări foarte presante despre dacă îşi poate termina instalaţia la timp şi într-un fel de care poate fi mândră. Cred că acum ea se gândeşte numai la asta.

Mai târziu m-am întrebat dacă ceea ce îmi spunea el în acel moment era că de ceva vreme ea nu îi mai acordase mai multă atenţie decât îmi acordase mie, că el fusese afectat, sau mai rău, de neglijenţa ei şi că el căutase o diversiune, sau o consolare temporară, cu mine. Poate că el nici nu ştia că asta îmi spune, de fapt.

Am respirat adânc.

- Pot să te întreb ceva? Despre instalaţia ei? Skandar, ce crezi că spune?
- Spune?

Suna de parcă fuma o ţigară.

- Ce crezi că crede ea că *înseamnă?*

Skandar sigur fuma o ţigară. îmi răspunse după ceva timp. Tremuram în întuneric pe asfaltul de lângă drumul principal, şi briza de noapte a mării era rece.

- De ce pui o asemenea întrebare? Aceasta nu este o întrebare pe care ai pune-o despre propria ta operă... Este fără sens. Fiecare persoană poate – şi va face asta – să dea propriul său răspuns... Asta vrea ea şi sigur şi tu la fel?
- Dar gândeşte-te: este o colecţie de semne, da? Şi ele se pol combina în diferite feluri pentru a crea mai multe interpretări dl ferite, da? Dar ele nu pot fi

finite, nu? Adică există o limită faţă de ceea ce este plauzibil, o interpretare cu sens, nu crezi?

- Nora, nu ştiu ce...

- Lasă-mă s-o spun altfel. Există interpretări care sunt, pur şl simplu, greşite?

- Pe care Sirena le-ar considera greşite?

- Nici măcar. Nu. Vreau să spun care sunt, pur şi simplu, greşite la modul obiectiv – neadevărate, incorecte, false.

- Nu m-am gândit cu adevărat la asta, dar dacă îmi ceri un răspuns direct, voi spune da. Ca un set de fapte, ca nişte fapte istorice, sunt evidente, există, evident, nişte interpretări incorecte. Deci, cu arta – un fel diferit de amestec de semne şi, desigur, semnele nu sunt fapte, deşi se pot referi la fapte – poate exista mai mult spaţiu de manevră, dar în mod sigur există un punct la care o citire sau o interpretare nu ar fi doar ineptă, sau extremă, ci doar greşită. Da. Voi spune da. De ce pui această întrebare?

îmi dădeam seama după tonul vocii lui că mă plăcea mai mult după ce întrebasem asta decât înainte. Nu îmi făcea pe plac, îşi amintea, cu ocazia asta, de conversaţiile noastre din timpul lungilor noastre plimbări nocturne şi a fost distras de posibilitatea ca eu să fi avut nevoie de afecţiune, cineva care s-ar putea dovedi mai problematic pentru căsnicia lui stabilă şi iubitoare în feluri pe care nu le prevăzuse.

- Fără motiv, am spus. Doar mă întrebam. Scuze, Skandar, trebuie să închid. Tatăl meu are nevoie de mine cu ceva.

Ceea ce ar fi putut fi adevărat. Dar de fapt, după ce am încheiat convorbirea – şi mi-am oprit telefonul mobil –, am mai zăbovit pe aleea casei pentru încă zece minute, simţind tristeţea a ceea ce mi se revelase

.Nu ar trebui să pui o întrebare la care nu vrei să afli răspunsul. Asta înseamnă să ai curajul de a fi cinstit. Nu întrebasem direct dacă însemnam ceva pentru el, sau ce însemnam, dar el clarificase asta. Când m-a văzut cu adevărat, a putut fi o plăcere în trecere, sau chiar, după cum a spus el, un moment preţios, expresia inimii – dar nu schimba nimic în viaţa lui.

Am stat cu braţele încrucişate în vântul din Rockport, încercând să accept pierderea noii şi extrem de necesarei mele fantezii. Mi-am dat seama prea târziu că Skandar era Călugărul meu Negru, familiarul meu cehovian. Chiar mai mult decât Sirena, Skandar era cel care putea să mă convingă de substanţa mea, de geniul meu, de însemnătatea gândurilor şi eforturilor mele. Dacă mi-ai lua Călugărul Negru, ce eram? Dacă nimeni nu putea sau nu voia să citească în mine semnele onorabilităţii – al meritului aristic –, atunci cum se putea spune că le aveam? Cum puteam să mă conving pe mine, faţă de determinarea întregii lumi? Nu era faptul că simţeam că trebuia să mă aleagă pe mine *în locul* ei – nu ai cere cuiva să îşi abandoneze familia –, dar mă gândisem – sperasem – să îi fie mai greu să aleagă. Sperasem să capăt sentimentul că puteam reprezenta o alegere în sine.

Când eşti Femeia de la Etaj, nimeni nu se gândeşte *mai întâi* la tine. Nimeni nu te sună pe tine înaintea altcuiva, sau îţi trimite ţie prima vedere. Odată ce mama ta moare, nimeni nu te iubeşte *mai presus de orice*.

Ai putea crede că este un lucru mărunt şi poate că depinde de temperamentul tău, poate pentru unii oameni este ceva mărunt. Dar pentru mine, în acea alee înfundată din faţa casei mătuşii Baby, cu tatăl şi mătuşa

care terminaseră de disecat moartea şi se duceau încet la culcare în spatele uşii stacojii, pregătindu-se pentru slujba de dimineaţă, la fel de inocenţi ca mieii şi la fel de vlăguiţi de viaţă ca şi cei sacrificaţi – mă simţeam abandonată de speranţă. Simţeam că fusesem văzută şi fusesem văzută cu limpezime şi aruncată, înapoiată în grămada neînsemnată ca o scoică pe ţărm. Nu era despre sex, dorinţă, sau nu doar despre asta, trebuie să înţelegi – nu l-am lăsat complet în interiorul meu în felul acela, nu cum ar presu pune toată lumea, dar ce am făcut împreună şi uniunea noastră, dacă pot folosi acest cuvânt, a fost totuşi absolută, chiar mai mult, poate, pentru că limitele noastre erau reale şi erau create de iubire adevărată pentru alţi oameni şi am păstrat şi asta adevărat. Iar atingerea pielii sale pe a mea – atâta piele descoperită, încât cele mal subţiri straturi pulsatile dintre sufletele noastre: atingerea noastră era una plină de sens. Sau aşa am crezut. Pentru mine, asta *însemnase*. Sunt şi alte feluri de a interpreta semnele: „Nici măcar nu ne-am culcat împreună” ar fi unul dintre ele.

Când m-am întors în casă, stinseseră luminile de la parter. Trebuie să se fi gândit că deja mă dusesem la culcare. Am mers pe pipăite până la a doua cameră de oaspeţi – o debara, aproape, cu patul său mănăstiresc de o persoană, unde lampa de pe noptieră trebuie să fi avut douăzeci şi cinci de waţi şi nu se punea problema să citesc. M-am întins pe cuvertură, complet îmbrăcată, ascultând mai întâi sforăitul tatălui meu şi apoi pe cel al mătuşii Baby,

şuierăturile lor dizarmonice, dezolate, care traversau zidurile apartamentului de parcă toţi dormeam împreună, şi unul, şi celălalt chinuindu-se cu fiecare inhalare nefastă spre sfârşitul inevitabil, iar eu, încremenită, cu ochii deschişi, aşteptând zorii, captivă într-o panică de negestionat din cauza pierderii vieţii mele atât de îndrăgite şi aparent ireale.

PARTEA A TREIA

Sirena nu s-a mai întors la Cambridge.

Nu, asta nu e adevărat: s-a întors pentru 72 de ore, o săptămână mai târziu, să îşi împacheteze bucata ei de atelier. Partea ciudată este că îmi amintesc cu dificultate acel timp şi când mă *gândesc* la ea, mereu cred că ea nu s-a mai întors. Poate pentru că a fost atât de distrasă, aproape ca o persoană nebună. Fusese vizitată de realizarea faptului că instalaţia ei avea să existe cum trebuie numai în locul potrivit – mi-a spus:

- Nora, este ca şi când doar ne-am prefăcut. Ca şi când m-am jucat cu realizarea piesei mele. Şi acum aproape că nu a mai rămas timp, este aproape timpul inaugurării, ceea ce este ca şi cum ai spune e aproape timpul să mori şi trebuie să găsesc o cale să fiu gata. A nu fi gata nu este o variantă. Aşa că, pac, joaca din Cambridge trebuie să se oprească şi viaţa adevărată din Paris trebuie să înceapă din nou. Pac, aşa, *acum*.

Îl lua pe Reza acasă cu ea şi nu avea sens să sugerez că nu era o idee bună. Dacă ai fi văzut-o, un mic trup aproape incandescent, furios cu energie, cu pasiune pentru proiectul ei: inima avea să fie gata la timp, dar

numai pentru că uriaşe atât de tare la omul de la fabrică şi îi promisese să îl plătească dublu – sau deloc, dacă nu livra. Pânzele uriaşe cu fotografiile aveau să fie gata cu şase zile mai devreme, dar ea tot suna zilnic în laborator, ca să se asigure cum că ei nu uitau de ea, nu omiteau acele fete şi femei în goliciunea lor enormă, glorioasă.

A chemat bărbaţi cu lize şi materiale de împachetat şi lăzi de lemn pentru florile ei cu aspirină şi iarba ei artificială, pentru cioburile de oglindă spartă şi pânza lui Alice, albastră, pe care o cu- susem pentru ea. Niciunul dintre aceste obiecte, luate individual, nu părea să merite personalul special de mutat artă, care trebuie să fi costat o avere, nici măcar lucrurile tehnice – acele camere video, instalate să filmeze elevii noştri de clasa a treia –, totul a fost împachetat sub stricta ei supraveghere şi când băteau în cuie cutiile dc lemn chiar părea într-adevăr un ansamblu mai semnificativ – sau poate ar trebui să spun o dezasamblare mai semnificativă – pe care aş fi putut-o anticipa.

Da, am văzut-o şi am încercat să o ajut – am cărat doi saci de gunoi uriaşi cu hainele care îi rămăseseră mici lui Reza la magazinul Goodwill din Davis Square, întrebându-mă dacă vreun băiat american de opt ani se va trezi transformat de sandalele franţuzeşti şi bermudele din toamna trecută – dar orice sentiment al intimităţii noastre, al prieteniei noastre apropiate de un an a fost dat la o parte în favoarea aspectelor practice urgente. Apropierea prieteniei noastre s-a transformat, presupun, în fapte în loc de cuvinte şi probabil că ar fi trebuit să mă simt flatată să pot să mătur şi să fac curat în partea ei de atelier, flatată că mă rugase să îi iau hainele de la curăţătorie şi să îi las cutiile personale la sediul UPS pentru expediere... Ar fi trebuit să fiu

măgulită că primisem sticlele ei pe jumătate goale de oţet balsamic şi muştar franţuzesc, rămăşiţele discurilor de vată şi ale balsamului ei de păr: că mă alesese pe mine drept destinatarul acestora era mult mai mult o intimitate, în acest fel, precum fusese să îşi încredinţeze fiul experienţei mele de dădacă. Şi asta era într-un fel vag înjositor, deşi nu prea pot să explic de ce.

Deci, da, am văzut-o şi, de fapt, am văzut-o foarte bine şi trebuie să recunosc că până şi în frenezia ei de a pleca din oraş – luând cu ea băiatul meu drag, care părea indiferent faţă de faptul că eu rămâneam în urmă şi se concentra numai pentru a-şi relua vechea lui viaţă, vechii prieteni, dormitorul lui, până şi placa de skateboard –, ea reuşea să fie afectuoasă, chiar apologetică. A spus de mai multe ori că îi va fi dor de mine şi că fusesem o prietenă „indispensabilă". Ea mi-a dat chiar şi eşarfa ei bleumarin cu im- primeu de fagure, preferata mea, dar şi una dintre ale ei. Era un dar din dragoste, pentru că avea să îi lipsească.

Dar memoria mea a reţinut că ea nu s-a mai întors pentru că nu a mai fost niciodată ca înainte şi era cu atât mai dureros pentru că nu mă aşteptam ca lucrurile să se desfăşoare atât de repede. Ar fi trebuit să ştiu că aşa este viaţa, pentru că moartea mamei mele a fost aşa şi trecusem prin asta. Pentru că ştiusem timp de atâta vreme că mama urma să moară în cele din urmă din cauza bolii sale şi adesea reuşeam să amânăm să credem asta, cu succes, dar în mod bizar, cu cât aveam mai mult succes, cu atât se apropia mai tare, pentru că devenisem atât de concentraţi pe supravieţuire şi atât de echipaţi pentru supravieţuire, cu fiecare nouă criză. Şi până în ultimele două săptămâni am crezut mereu că va mai fi timp şi, de fapt, chiar şi în ultimele 48 de ore credeam că

va mai continua, poate o săptămână, aşa că am fost luaţi pe nepregătite – literalmente, ni s-a tăiat răsuflarea, atât de surprinşi am fost – când brusc şi-a dat ultima suflare.

Aşa şi cu plecarea Sirenei. Ştiusem de la bun început că va veni şi că nu cu mult timp în urmă avusesem şocul neplăcut de a-mi fi dat seama că va veni cu mult mai devreme decât anticipasem. Dar cine s-ar fi aşteptat la asta fără nicio avertizare, într-un asemenea fel?

Apoi şi când am dezmembrat ceea ce era, în atelier, Ţara Minunilor, am devenit, brusc, extrem de conştientă că era doar un lucru pe jumătate construit – nu tocmai totuşi ceva imaginar, dar nici ceva complet în lume. Fusesem atât de apropiată de ea în mintea mea, viziunea ei fusese, pentru mine, atât de pe deplin realizată, încât crezusem pentru multă vreme că instalaţia era mai aproape de finalizare, acolo în atelier, decât era în realitate.

Este ridicol, nu? Toate acele ore petrecute cu fiecare dintre ei, cu fiecare separat, alături de rezerve de pasiune enorme în fiecare caz...: ce putea fi mai real decât asta? Şi nu e ca şi cum, asemenea mamei mele, erau pe moarte, nu e ca şi cum un furnal uriaş urma să II pulverizeze într-o grămadă de praf nu mai adevărată decât o amin tire sau un gând. Ei vor continua să respire, să se mişte, să râdă şi să vorbească, să gândească şi să creeze – doar că într-un alt punct al planetei şi nici măcar unul atât de îndepărtat. Dar pentru mine eru un loc îndepărtat şi pentru că ştiam că ei trei vor continua să fie împreună şi că vieţile lor vor avea o soliditate şi o continuitate cu mult mai mare decât a mea, deşi eu voi fi în acelaşi loc, iar viaţa mea va fi, superficial, cea mai puţin alterată – în felul acela, era ca şi cum eu eram cea

pe moarte, şi nu ei. Eu eram cea care trebuia să renunţe la ei şi, în acelaşi timp, la lume.

Nu m-am dus cu Sirena şi Reza la aeroport când au plecat într-o seară de miercuri în a doua jumătate a lunii mai, când încă mai rămăsese o lună de şcoală la colegiul Appleton. Ştiam că plecau şi m-am asigurat că aveam ceva de făcut: m-am dus să văd filmul *The Interpreter* la cinematografia ora şase şi m-am lăsat complet

absorbită în intriga cu Nicole Kidman şi Sean Penn la ONU în timp ce zborul lor decola de pe Logan. Am fost extrem de mişcată să găsesc un mesaj de la Sirena pe telefon când am ieşit de la film în vară, entuziasmată: „Deja îmi este dor de tine”, scria. „R trimite salutări xx. Vino la Paris!” Ea scrisese de la aeroport. Nu îmi permisesem să îmi imaginez asta şi s-o

văd în mesajul ei – iat-o
din nou. Speranţa

.L-am văzut pe Skandar înainte ca şi el să se întoarcă la Paris două săptămâni mai târziu. M-a sunat într-o seară, la o oră ciudată, pe la nouă seara, şi m-a întrebat dacă aş vrea să ne vedem la o cafea. Ne-am întâlnit la cafeneaua Algiers în Harvard Square, cei mai bătrâni oameni de acolo, înconjuraţi de studenţi tineri novice, exuberanţi. Arăta obosit, ochii din spatele ochelarilor săi erau înceţoşaţi, cu cearcăne. Voiam doar să îi ating obrazul, în timp ce se aşeza la masă. Nu i-aş fi spus poftă, sau dorinţă, neapărat, nu sexuală, asta vreau să spun, sau poate nu *posesivă*.

Aceste cuvinte, aceste cuvinte sunt atât de imprecise, de neadecvate: când vorbesc despre dragoste, de dorinţă sau chiar de dor, încărcătura acestor cuvinte este atât de deosebită pentru fiecare dintre noi. Dacă aş putea să explic o dată şi pentru totdeauna despre toţi cei trei iubiţi Shahid ai mei: elementul sexual era acolo, negreşit şi cu Sirena, şi cu Skandar. Dar nu asta este esenţialul. Nu asta era esenţa a ceea ce experimentasem. Era aleanul – „aleanul" este un cuvânt mai bun decât „dorinţa": poartă calitatea de a se întinde, dar fără a obţine, de a tânji, a unei atracţii fizice care este intensă şi cu toate astea melancolică, mereu puţin amară, autocunoscătoare, într-un fel pasionat şi într-o anumită măsură resemnată. Dorinţa sugerează o ardere, înfocată, nereflectivă, ceva care vrea, mai presus de orice, satisfacţie. Şi tot ce trebuie să vezi la cei trei Shahid ai mei este că mereu, în orice moment – chiar şi când mi-am permis pentru scurt timp să cred altceva, chiar şi în acea clipă preţioasă, unică, atunci când îl ţineam în braţe pe unul dintre ei –, mereu ştiam că dorinţa mea *nu putea* ii satisfăcută, că nu va fi niciodată satisfăcută, dar că eram încă suficient de aproape încât să ţin mai departe, intermitent, de fantezia satisfacţiei

sale, şi că *asta,* asta era suficient cât să o ţin, atât de mult timp, în viaţă.

Aşa că faptul este că *tânjeam* să îi ating faţa – să am acel contact, să simt pielea lui cu vârfurile degetelor mele –, dar înţelegeam pe deplin şi acceptam că nu era, în acea vizită, în cărţi. (Deşi cum să nu îmi doresc să fi fost diferită? Ce ar fi văzut studenţii dacă aş fi îndrăznit să fac asta? Le-ar fi păsat de doi oameni bătrâni şi plictisitori înghesuiţi într-un colţ? Şi ce s-ar fi putut desfăşura şi cum ar fi schimbat cursul sorţii dacă aş fi avut, pur şi simplu, îndrăzneala să întind mâna peste masă, ca să o apăs uşor de obrazul lui dulce, uşor lăsat?)

Skandar avea cu el o pungă din plastic de cumpărături pe care o puse stânjenit pe masă între cafeaua lui turcească şi ceaiul meu gălbui de mentă.

- Trebuie să termin singur de împachetat, spuse el, cu o privire apologetică. Nu mă pricep foarte bine la asta. La început cred că trebuie să păstrăm, pur şi simplu, totul, dar când îmi dau seama cât de complicat este să împachetez lucrurile, să le trimit, apoi spun că trebuie să aruncăm totul la gunoi. Treburile de genul ăsta le face Sirena mai bine. îmi dădeam seama că nu mai fusese lăsat în urmă aşa până acum. Aşa că m-am gândit la tine, continuă el, care ai fost aşa o prietenă pentru noi toţi. M-am gândit că poate ai vrea să iei câteva lucruri care pentru noi nu are sens să le luăm înapoi. El împinse plasa pe masă, spre mine, aproape vărsându-mi ceaiul. Am dat să o iau. Nu-ţi face griji, spuse el. Nu trebuie să te uiţi aici la ea. Pentru că orice nu vrei să păstrezi, poţi să arunci.

Am râs.

Nu, nu – nu spun că este o pungă plină de gunoaie, chiar la polul opus. Dar acestea sunt lucruri pe care, orice-ar fi, nu le voi lua acasă.

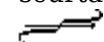
Nu am stat mult timp la Algiers – el zbura la DC devreme pentru întâlniri şi încă avea multe lucruri de care trebuia să se ocupe –, şi în scurtul timp pe care îl petrecusem împreună, singurul lucru pe care l-a spus ca să recunoască ce se întâmplase între noi a fost acesta: „Trăieşte, draga mea Nora. Potoleşte-ţi foamea. Este hrană peste tot în jurul tău, să ştii”.

- Ce fel de hrană, aş vrea să ştiu?
- A... zâmbi el, trebuie să guşti din toate, ca să îţi dai seama dacă îţi plac cu adevărat.

Şi la ce bun asta, voiam eu să întreb, dacă fructul cel mai delicios este interzis?

Când ne-am despărţit pe trotuar, el m-a îmbrăţişat strâns, aproape – am fost cuprinsă –, şi m-a ţinut aproape de el cu câteva secunde bune mai mult decât cerea eticheta. Era genul de îmbrăţişare despre care niciun trecător nu ar fi avut ceva de comentat şi, cu toate astea, ştiam – sau puteam pretinde că ştiu – că însemna mai mult decât părea. Avea să fie hrana mea pentru multă vreme de atunci încolo.

Era timid şi îşi feri privirea după aceea şi plecă pe trotuar în direcţia casei sale. Din spate arăta mic şi pasul lui părea al unui om bătrân, al unui om scund şi, pentru scurtă vreme, fusesem atinsă de el într-un fel nou.

Cât despre plasă, care avea să joace un rol atât de important în imaginaţia mea în lunile – despre ce vorbesc? în *anii!* – care au urmat, ce era în plasă? Aş vrea să pot relata cu precizie. Am deschis-o şi am privit conţinutul său sub lumina unui magazin de la colţul străzilor Brattle şi Church. Conţinea o copie a celei mai noi cărţi a lui în engleză – un cadou pe care, îmi imaginam, că îl semnase pentru mine şi chiar dacă eram

nerăbdătoare să aflu ce scrisese, nu credeam că pot să scot cartea acolo, pe stradă. Era o fotografie rulată cu Reza – mi-am dat seama imediat că era scena lui de zăpadă: le făcusem la ora de artă în ianuarie, iar a lui fusese deosebii de inventivă. Erau, în mod misterios, trei perechi de foarfeci de bucătărie la fundul plasei, genul cu mâner din plastic pe care îl cumperi de la supermarket, şi mai era ceva mic, împachetat în şerveţele. Faţă de acesta, nerăbdarea mea era prea mare: am smuls hârtia, care fusese neîndemânatic, dar amplu legată cu bandă adezivă şi am rupt-o până am descoperit un lanţ greu de argint de care atârna o cruce elaborată din argint, puţin ternă, dar încă strălucitoare. Ce însemna asta? A cui era?

Am pus-o înapoi în pungă. Voiam să cred că o alesese gândin- du-se la mine. Cel mai probabil era cadoul de final de an din partea lui Reza, ales în grabă de Sirena dintr-un teanc de alte posibilităţi şi uitase de el în graba plecării. învăţasem de-a lungul anilor că însă cea mai simplă şi cea mai puţin flatantă explicaţie era mereu cea corectă.

Dar, de fapt, nu voi şti niciodată cu siguranţă. în uitarea mea eficientă, când eram strigată în noapte, adusesem fişele de geografie despre excursia Samanthei şi a lui Jordan prin capitalele statelor, din care avusesem nevoie de 22 – acum doar 21 – de exemplare de dimineaţă. Aşa că am intrat în Kinko-ul deschis toată noaptea de lângă oficiul poştal de pe Mt. Auburn. La a treia copie s-a blocat hârtia şi a trebuit să-l găsesc pe vânzătorul umflat, care clipea în lumina fluorescentă şi şi-a băgat degetele palide şi grase în aparat. Toată această agitaţie pentru câteva fotocopii – credeam că îmi simplificam viaţa, pentru că aparatul de la şcoală era

mereu fie în uz, fie stricat – şi am ajuns acasă în apartamentul meu şi mi-am dat seama că lăsasem punga din plastic de la Skandar pe masa de lângă Copiatorul Automat Numărul Şapte. Am încercat să îi sun, dar nu a răspuns nimeni. Am vrut să mă duc înapoi, dar era după ora unsprezece şi curajul m-a părăsit.

De dimineaţă m-am dus în grabă la Kinko înainte de şcoală, dar fata cu ochii cârpiţi care îl înlocuise pe băiat nu ştia nimic de vreo pungă din plastic. Mi-a arătat cutia cu obiecte pierdute care conţinea mai multe seturi de chei, o umbrelă, două mănuşi de iarnă desperecheate şi un BlackBerry cu un abţibild cu dragon verde pe spate: acesta era singurul loc în care obiectele pierdute s-ar fi putut afla. Eric se va întoarce la ora zece seara, dacă voiam să vin şi să îl întreb personal, dar, din păcate, ea nu putea să facă nimic pentru mine.

Şi aşa s-a întâmplat, aşa s-a dus: nu voi şti niciodată provenienţa sau scopul colierului, nici nu voi şti dacă sau ce era scris în interiorul cărţii lui Skandar. în sensul acesta eram liberă să îmi imaginez multe posibilităţi diferite.

Nu le-am spus niciodată că am pierdut punga şi dacă li s-a părut bizar că nu le-am mulţumit pentru cadourile lor, nu au spus asta. Dar natura finală, imaginară a acestor câtorva obiecte avea să conteze puţin, cred, în abilitatea mea ciudată de a menţine vie atât timp posibilitatea legăturii mele cu ei.Următoarea dată când am văzut-o pe Sirena a fost în New York, aproape doi ani mai târziu, când instalaţia ei cu Ţara Minunilor a făcut parte din expoziţia de inaugurare a noii aripi feministe a Muzeului Brooklyn. Fusese reprezentată în America de Anna Z aproape tot acel timp, iar.cele două deveniseră prietene foarte apropiate – Anna Z era mai tânără, iar Sirena era steaua ei în plină ascensiune. Când le-am văzut împreună în galeria Annei de pe West Thirteenth Street, ceva din relaţia lor fizică mi-a amintit de cum fusese între noi şi am suferit un mare val de gelozie.

Sirena, deşi era cea mai mică dintre cele două, părea să emane intensitate, aproape lumină şi Anna se orienta spre ea, ca o plantă spre soare. Nu a fost nicio stânjeneală când m-am apropiat – o îmbrăţişare familiară din partea Sirenei, care apoi m-a ţinut la o lungime de braţ şi a spus:

- Nora, dragă, stai să mă uit la tine!

Nimeni nu ar fi ştiut, poate dintre toate ea însăşi cel mai puţin, ce însemnase ea pentru mine, ce pierdusem şi ce vedeam acum de la o distanţă tristă şi solitară.

Urma să ne întâlnim să bem ceva, Sirena şi cu mine, dar nu la cină: ea era o artistă pariziană aflată la New York pentru o mare inaugurare şi serile ei erau acaparate de oameni mai importanţi decât mine. Dar în şcea după-amiază, Sirena a avut graţia de a mă prezenta galeristei sale, drept o dragă prietenă artistă din Boston.

Asta însemna că Anna Z, care semăna puţin cu o insectă călugăriţă, se uita la mine de parcă eram cineva potenţial important. Dar apoi a vrut să ştie unde „expuneam" – un termen demn de Casa Surprizelor dacă exista unul – şi simţeam cum mi se înroşesc obrajii în timp ce mormăiam ceva vag despre cum greutăţile din familie mă forţaseră să iau o pauză pentru o vreme. După aceea, Anna s-a întors spre soarele ei, şi în afară de câteva priviri uşor curioase, uşor de milă, o terminase cu mine.

Şi cu Sirena? Trecuseră doi ani. Doi ani în care schimbaserăm poate zece e-mailuri, dar în care mă gândisem la ea – şi la Skandar, şi la Reza – în fiecare zi. Aşa era când oamenii spuneau: „Nu trece o zi în care să nu mă gândesc la X sau Y" şi asta mi se părea o hiperbolă jenantă şi demodată, dar mulţumită familiei Shahid, acum înţelegeam. în gândurile mele, chiar pusesem deoparte perioade din zi pentru ei şi locuri, în care îmi permiteam această indulgenţă. De exemplu, fanteziile complete – unele vechi, altele noi – erau permise în pat după ce stingeam lumina. Erau încă, la distanţă, visurile unei vieţi de artistă în Vermont sau Toscana, cel mai des, cumva de bază, mă imaginam în Paris – într-un restaurant strălucitor cu Skandar, genunchii noştri se atingeau sub faţa de masă în timp ce discutam diferenţele dintre intelectualii francezi şi cei americani, sau o lume postrăzboi în Irak. Sau îmi imaginam cum îi arătam grandios arta mea Sirenei într-o galerie modernă, spartană, care mă curtase, în timp ce fete tinere, fricoase, priveau de pe margini, uimite. Ştiam chiar atunci când aveam aceste visuri că erau impure – până la urmă, tot sensul familiei Shahid, pentru mine, era să scap dintr-o lume a prefăcătoriilor, să fiu văzută cum eram în realitate –, dar nu mă puteam abţine:

naturile lor, ai putea spune, mă corup- seseră. Nevoia mea pentru apropierea lor şi înţelegerea mea a ceea ce însemna aprobare pentru ei – asta schimbase forma sinelui meu, chiar, şi a visurilor mele.

La vremea aceea, la doi ani după ce au plecat, îmi era ruşine că eram încă la Appleton, îmi era ruşine pentru că speram că îmi vor scrie mai des, că îmi vor acorda mai multă atenţie în gândurile lor, sau că mă vor iubi mai intens, dacă eram mai impresionantă în lume, ceea ce mă făcea – cât de jalnici suntem – să îmi doresc să fie adevărat.

Vezi, pe lângă imaginaţiile mele de la culcare, îmi permiteam să mă înfrupt din obsesia mea tăcută când e-mailul îmi aducea veşti despre ei. îi pusesem şi pe Sirena, şi pe Skandar la Google Alerts şi te-ar uimi – eu eram – de cât de des mă bătea pe umăr eterul cu un nou aspect al vieţilor lor. Astfel, când am stat cu Sirena în barul întunecat de lângă galeria Annei, ştiam deja despre promoţia lui Skandar la universitate şi despre seria importantă de prelegeri pe care o susţinuse în toamna lui 2006 la Oxford. Ştiam că prelegerile aveau să fie publicate într-o carte la finalul lui 2007 şi ştiam până şi cum va arăta coperta cărţii, la fel cum ştiam că Skandar încărcase fotografia de autor, iar acum pentru lume arăta mai puţin în ceaţă şi mai mult ca el însuşi. îl auzisem la BBC on-line vorbind despre bombardamentele israeliene în Liban, ceea ce mă făcu să mă gândesc la el cu o mare tandreţe timp de zile întregi după aceea şi îl văzusem pe YouTube discutând incomprehensibil în franceză despre politica curentă din Algeria, arătând extrem de elegant într-o cămaşă albă, scrobită. Ştiam despre recenziile entuziaste pe care le primise Ţara Minunilor în Paris şi chiar şi în Berlin, unde fusese montată instalaţia în Hamburger Bahnhof ca

parte a unei expoziţii despre spiritualul din artă. Ştiam despre colecţionari, că se năpusteau să cumpere videoclipurile pe care le făcuse cu oamenii care vizitau instalaţia şi că tipul de la Saatchi cumpărase unul şi astfel îi dăduse valoare. Ea filmase un bărbat gol intrând şi o ceată de copii de şcoală francezi, precum clasa noastră de la Appleton în acea după-amiază de mult pierdută. Şi, în mod inevitabil, o fată îmbrăcată chiar ca Alice însăşi. Acum, aceste videoclipuri, sau mai degrabă selecţii şi compilaţii ale lor, au fost arătate de-a lungul instalaţiei înseşi astfel că toţi cei care vizitau ştiau că şi ei erau filmaţi şi cineva scrisese un eseu lung în *Artforum* despre asta, despre privitorul şi voyeurul din opera Sirenei Shahid. Şi pentru că ea făcuse din asta ceva al ei, îi determinase în mod involuntar pe oameni să se comporte în feluri extraordinare uneori, în timp ce vizitau Ţara Minunilor: fusese un cuplu care simulase sexul în public şi studentul de la universitate care intrase prin instalaţie într-un costum de iepure alb, cu urechi enorme... Desigur, Sirena nu arăta videoclipurile acestor intervenţii spontane, dar criticii amuzaţi scriau despre ele şi puneau întrebări de cercetare despre limita dintre artă şi exploatare, dacă asta era artă colaborativă sau doar comedie şi dacă exista în aceste cazuri o degradare intenţională sau întâmplare, în abordarea artei faţă de televiziunea de tip reality.

Acestea fiind spuse, nimeni nu nega faptul că Sirena făcea artă profundă şi frumoasă şi care impresiona emoţional – toată lumea spunea asta. în cei doi ani scurţi, ea reuşise să devină controversată în anumite feluri şi această controversă o făcuse celebră, mai ales în Europa, dar chiar şi în lumea artei din America de Nord, astfel că includerea ei în inaugurarea expoziţiei feministe de la muzeul Brooklyn în primăvara

lui 2007 părea, ex post facto, în niciun fel o favoare sau un risc asumat de curatori, ci era, mai degrabă, o necesitate artistică de rigoare. Celebra istorică de artă –, devenită curator, putea acum să susţină că nu ar fi exclus-o pe Sirena din expoziţia ei, la fel cum nu şi-ar fi tăiat degetele sau ar fi inclus un bărbat.

Eram la curent cu toate acestea din Google Alerts, dar mă prefăceam că nu ştiam. Şi era interesant – mereu ea era interesantă, chiar când îmi provoca durere – să aud cum vorbea despre ea însăşi, şi despre băieţii ei, şi despre timpul nostru petrecut împreună demult.

- Nu e ciudat, spuse ea, mângâind cu un deget broboanele de condens de pe paharul ei de vin alb, că acel an a fost unul atât de nefericit pentru mine. Mai ţii minte, bietul Reza? Şi Skandar era plecat atât de des – şi *vremea* aceea. Mai ţii minte, Nora? Nu mi-a fost niciodată mai greu. (Doar că ea spusese „niciodată”.)

- Cred că nu mi-am dat seama că era atât de rău, am spus eu.

Ce altceva puteam să spun?

- Să-ţi dai seama că era atât de rău? Dar asta este extraordinar. Nu se poate să fi fost atât de rău, sau a fost rău cu un scop – pentru că Ţara Minunilor pe care am făcut-o... Ea se opri şi, înclinând uşor capul, adăugă, pe care am făcut-o cu ajutorul tău uimitor şi pe care nu aş fi putut-o realiza singură – acea Ţară a Minunilor a fost o schimbare enormă în viaţa mea. Uneori uit, pentru că nu a fost mereu uşor – nu ar trebui să spun asta, pentru că atunci eşti nerecunoscător pentru succes, dar ţie, Nora mea – mâna pe braţul meu –, îţi pot spune adevărul. Deci aceşti ultimi doi ani au fost duri. Toate călătoriile, lui Reza nu îi plac, nici lui Skandar. Nu este o persoană care să spună asta, dar asta pentru că el este centrul atenţiei şi când atenţia nu este

pentru el, nu este un personaj atât de vesel. Poate să fie nefericit şi dificil şi să se poarte urât. în plus, anul trecut, mama lui a fost foarte bolnavă – e mai bine acum, dar cu cancerul, îngrijorarea dispare vreodată? –, deci, da, a fost mult prea agitat şi nu atât de uşor. în tot acest timp, eu o priveam cu adevărat, aşteptam să mă recunoască, aşteptam să o văd cum trebuie în ochii ei, dar ei nici nu priveau în jos, şi nici nu se agitau în jur, şi nici nu se concentrau pe chipul meu – dar este la fel ca perioada din Cambridge, da, o perioadă atât de dificilă pentru noi toţi – este într-o cutie separată, acum este pusă deoparte, nu are un loc în viaţa mea de zi cu zi. Chiar dacă acolo au început să se schimbe lucrurile, pentru că acolo te-am cunoscut pe tine, prietena mea, şi acolo a început Ţara mea a Minunilor.

- Dar mai ţii minte?

Când am întrebat, aveam atât de limpede în faţa mea lumina de iarnă de la ferestrele din atelier, robinetul stropit cu vopsea de la chiuvetă, cănile ciobite, pufurile şi covorul deteriorat, vânăt de sub măsuţa de cafea. Vedeam casa lor din oraş, simţeam fragilitatea uşii de la intrare, din placaj vopsit, clanţa care se mişca în lăcaşul ei, vedeam petele de pe carpeta care urca pe scările de la intrare şi miroseam izul uşor instituţional ca de biscuiţi pe care îl reţinea casa chiar după ce fumaseră ilicit multe ţigări în ea. Nu, ţineam minte totul: pungile de hârtie cerate de la cofetărie, lumina din părul ei în separeul subteran din acea după-amiază de la Amedeo, sunetul pe care îl făceau pantofii de gală ai lui Skandar în urma mea în zăpada bătătorită, când mă conducea acasă iarna printre troiene, şi cum îmi îngheţa gâtul când inhalam aerul. Rotunjimea mică, musculoasă a braţelor lui Reza când se schimba de culcare şi semnul din naştere ca o căpşună de pe bicepsul său stâng,

toracele lui gol şi fragil ca un cuib de pasăre şi urma argintie, curată, care ieşea, peste timp, de sub cicatricea de lângă ochi – vedeam şi acel chirurg plastic care, cu tocurile ei neaşteptate, şi mâinile ei pătrăţoase şi îndemânarea ei ca de poveste cu acul şi aţa... în orice clipă, totul, absolut totul putea fi predat, translucid, mărgică strălucitoare după mărgică strălucitoare, dacă Sirena voia să le ţină – ceea ce se părea că nu era cazul în mod deosebit, iar ea spuse:

- O, pot să îmi amintesc dacă încerc – nu sunt aşa bătrână încă! Dar totul este ca într-o ceaţă şi în memoria mea, întunecat. Chiar dacă ştiu că nu se poate. în mod sigur, în Boston nu este mereu întuneric?

- Nu, am spus eu. Asta este în imaginaţia ta. Este un oraş destul de luminos, de fapt.

Multe lucruri erau doar în imaginaţia mea, sigur că ştiam asta, dar era şi ceea ce fusese sigur, în întregime *real,* toate momentele şi detaliile atât de vii, încă vii pentru mine – şi pentru Sirena, ca atâtea gunoaie plutitoare, de mult aruncate în vastul ocean al trecutului ei. Aşa cum acel zbor Air France se ridicase în aerul nopţii cu doi ani în urmă, aşa rămăsese şi Bostonul în urma ei.

- De-abia îmi pot aminti cum am realizat instalaţia, spuse ea. îmi amintesc totuşi cum tu ai cusut împreună toate acele rochii albastre.

- Au fost multe.

- Ştii ce e amuzant? spuse ea. Mai ţii minte acea vedere pe care ai trimis-o, ilustraţia din ediţia timpurie cu *Alice în Ţara Minunilor,* cea în care ea este atât de mare şi are gâtul aşa de lung?

- Desigur.

O trimisesem aproape imediat după ce plecaseră, prima mea expediere, niciodată nu primise un răspuns,

la adresa lor mitică din Paris, potrivită să ajungă la data deschiderii expoziţiei sale.

- Ei bine, încă este pe frigiderul nostru, spuse ea, amuzată. E chiar acolo, de atâta vreme. Nu ştiu cine a păstrat-o – nu cred că eu am fost. Reza, poate? Am zâmbit. Reza. Da, deci eşti acolo cu noi, tot timpul, spuse ea. Uneori scot sucul de portocale, sau iaurtul şi o văd pe Alice acolo, atât de surprinsă, cu gâtul ei lung şi mă gândesc la tine.

Sirena se uita, în sfârşit, la mine, atunci, în barul sordid, în timp ce căuta orbeşte o carte de credit în portofelul ei burduşit şi zâmbetul ei era adevărat – vechiul zâmbet, vechiul chip, pe care îl iubeam atât de mult.

în acest spirit afectuos, am vizitat Muzeul Brooklyn în dimineaţa următoare, la puţin timp după ora deschiderii, singură. Eram singura vizitatoare care se plimba prin Ţara Minunilor în linişte şi eram surprinsă de intimitatea creată de bolta rochiilor lui Alice, trei ţesături albastre drapate pe deasupra, care se unduiau uşor în briza aerului condiţionat. Lumina cădea pe florile de aspirină astfel încât culorile lor străluceau când se clătinau, încet, deasupra ierbii de un verde electric, iar cioburile de oglindă străluceau şi licăreau, imposibil de ignorat, neliniştitoare, dar nu copleşitoare. Nu uitasem nudurile, dar memoria mea le schimbase trăsăturile, sau le vedeam altfel acum – degetul întins al fetei, curba cu sfârc întunecat al unui sân uşor lăsat, umflarea delicată a unei nări pistruiate, coasta care ieşea într-un unghi nefiresc, martoră a aproape un secol de viaţă – şi erau enorme, mai mari decât mine, unde le văzusem mici, pe un ecran de computer. Acestea, ca şi tot restul, se

unduiau uşor, de parcă respirau, de parcă întreaga cameră respira în jurul nostru.

Iar apoi celebra inimă din plastic turnat, pe piedestalul său, sângerie, înjumătăţită, cu ventriculele care ieşeau ca nişte tuburi de suflat într-o vestă de salvare de avion, cu măruntaiele întunecate, care păreau ude, deşi erau uscate, şi apoi pompa automată, intermi- tentă, un hâşâit uşor din miezul său, apa de trandafiri preţioasă a Sirenei care se pulveriza şi umplea aerul – sufletul, era menit să fie, cred – consumând camera în aromă, mirosind a flori şi imediat după aceea, a moarte, aşa cum miroase apa de trandafiri. Şi Sana apoi, în sfârşit, rotindu-se, gigantică, deasupra tuturor. Erau două bănci mici negre în acest spaţiu central şi m-am aşezat pe cea din stânga şi am privit – uitând că şi eu eram filmată, deşi, desigur, eram ca toată lumea.

Trebuie să fi stat cel puţin jumătate de oră acolo, în aerul de apă de trandafiri printre florile strălucitoare. Ţară a Minunilor, mă- nâncă-mă, bea-mă, da, da, da. Eram încă îndrăgostită de asta, de ea, de ei, şi cum mă puteam abţine dacă a fi în mintea ei mi se părea atât de familiar, de parcă era interiorul propriei mele minţi, de parcă, chiar eu, construisem această Ţară a Minunilor, de parcă această viaţă, toate acestea, erau şi pentru mine. în acea jumătate de oră m-am simţit atât de *plină,* ca un vas care dădea pe dinafară, cu me- niscul său care îi tremura, încordat spre cer. M-am simţit – timp de luni bune, am simţit asta în fiecare secundă şi apoi pentru doi ani mi se negase acest sentiment –, mă simţeam de parcă în orice clipă, orice s-ar putea întâmpla, toată minunea şi posibilitatea, antiteza unui moment Lucy Jordan. Mă simţeam genial de vie. Şi cumva m-am gândit că ea – că ei – încă îmi dăruise asta. Nu puteam să fiu furioasă, nu

pe de-a întregul, pe cineva sau ceva care mă putea umple cu atâta bucurie în viaţă. Eşti obligat să iubeşti un asemenea dar şi pe dăruitorul său.

Recunosc că asta nu era prea mult, dar avea să mă susţină, dacă îţi vine să crezi, timp de încă doi alţi ani de secetă, ani în care încă mă agăţam de ideea ei, a lor, de speranţa pe care mi-o oferiseră.

Gândeşte-te: încă doi ani. în total, peste patru ani, cam o mie cinci sute de zile, şi fiecare zi erau cu mine, cumva. Dintr-un fel de sentiment de obligaţie, un sentiment că ar trebui să merg mai departe, am ieşit la întâlniri cu mai mulţi bărbaţi – un divorţat anxios cu trei copii, măcinat de amărăciune şi grijă, unul de cincizeci de ani care părea atât de clar că era homosexual încât numai el nu ştia asta, un budist cu degete lungi şi subţiri care vorbea incredibil de încet şi care mă făcea să vreau să strig şi să îl lovesc în pieptul său închis şi reţinut – şi cu toate astea, de fiecare dată când stăteam într-un restaurant aşa, auzeam râsul lui Skandar, sau îi vedeam zâmbetul apologetic şi îmi aminteam – Cartea mea cu Minunile Lumii – cât de multe erau acolo, dincolo de limitele din Cambridge, Massachusetts şi voiam să mă întorc şi să fug de mediocritatea mea.

întrucât părăsisem atelierul din Somerville cu mult înainte să expire contractul de închiriere, neputând să îi suport fantomele, am încercat intermitent să lucrez la dioramele mele, fără succes, şi, în cele din urmă, fără speranţă.

Stăteau abandonate sub un strat de praf în al doilea dormitor al meu, fostul meu aşa-numit studio, greoaie ca nişte cadavre, de care îmi feream ochii, dacă

trebuia să intru în cameră. O mie cinci sute de zile, o proporţie alarmantă din timp care îmi rămăsese pe această planetă, mi le-am dedicat în inima mea familiei Shahid. Ai putea spune că nu era vina lor, ai putea spune că nu era nimic altceva decât propria mea nebunie, dar asta nu ar fi pe deplin adevărat.

Am trimis e-mailuri, destul de des, Sirenei, cel mai mult, sau chiar lui Reza – în care îl întrebam dacă studiaseră ciclurile de viaţă deja, când elevii noştri de clasa a şasea, sub îndrumarea unei noi profesoare de ştiinţă, disecau ouă în diferite stadii de dezvoltare şi strigau pe holuri, uimiţi de viaţă. O dată am găsit chiar o scuză să îi scriu lui Skandar, cu un link despre o conferinţă la şcoala Kennedy despre care auzisem, iar el a răspuns politicos în câteva rânduri că toţi erau bine şi întreba dacă voi veni vreodată la Paris... dar, în mare parte, nu auzeam nimic de la ei.

Am aflat la începutul toamnei lui 2008 că Skandar fusese în Cambridge fără să mă contacteze: când am dat pe postul local de televiziune într-o seară târzie de sâmbătă, era acolo în sacoul lui şifonat, făcea parte dintr-un panel de discuţii despre relaţiile de rasă în America – în acest caz, însemnând relaţiile cu arabii – şi el vorbea elocvent despre cum posibila alegere a lui Obama ar putea schimba direcţia generală a societăţilor. Emisiunea fusese filmată cu cinci zile înainte să fie difuzată: eram sigură că el plecase deja. Eram rănită? Da, dar nu jignită. Mă gândeam la ce fusese între noi şi la ce ne separase. Era mai bine să fim apropiaţi numai în inimile noastre. în plus, aceste călătorii de afaceri scurte pe care le fac oamenii importanţi – ei nu au timp să caute vechi prieteni chiar dacă vor asta. Ştiam asta.

Aşa este Femeia de la Etaj. Nu ne pierdem cumpătul. Nu faci mizerie, şi nu faci greşeli, şi nu suni oamenii, plângând, la patru dimineaţa. Nu dezvălui secrete pe care nu ar trebui să le ştii de la bun început. Faci patruzeci de ani şi râzi despre asta şi faci glume despre cum ai nevoie de Martiniuri şi cum de patruzeci de ani este noul treizeci de ani şi nu spui asta cu voce tare şi nimeni altcineva nu spune cu voce tare ceea ce gândeşte, adică, „Ei bine, se pare că acum nu va avea niciodată copii!" şi apoi, tot mai puţin admisibil, „Asta este pentru că nu credea că şi-i doreşte, sau nu a apucat să-i facă (ce toantă, un eşec de gestionare a timpului), sau poate biata de ea, din cauza unei probleme fizice (caz demn de milă)? De ce e singură, oricum? Nu e ca şi cum a avut o carieră atât de spectaculoasă – e doar o profesoară, şi printre profesoare nu e nici măcar o Shauna McPhee."

Femeia de la Etaj ştie că se spun toate aceste lucruri şi urăşte că ştie şi acum este furioasă că ştie şi ascunde cu mult curaj atât cunoaşterea, cât şi furia ei şi toată lumea îşi aminteşte aniversarea ei de patruzeci de ani, sărbătorită la barul de la Charles Hotel, fără zgârcenie, pentru că a fost cea mai bună petrecere la care au fost de multă vreme, o petrecere aşa cum erau înainte de soţi şi copii şi, trebuie să-i recunoşti acest merit, Nora Eldridge chiar te face să te simţi ca şi când patruzeci este noul treizeci – da, ei bine. Ştii toate astea şi le îngropi adânc, ca pe bărbaţii morţi, dar ei sunt acolo, scheletele sunt acolo şi tu eşti mereu cu ele.

Nu vei spune niciodată povestea prieteniei tale cu familia Shahid din multe motive – până la urmă, ai demnitate –, dar, printre ele, nu vrei să pari genul de

persoană neplăcută care ar putea recunoaşte, chiar când povesteşte, că oamenii precum familia Shahid sunt mai fascinanţi, cumva mai sus pe piedestalul tău personal, decât persoana căreia le povesteşti despre ei.

Femeia de la Etaj, al cărei chip faţă de lume este infinit de plin de compasiune, nu ar avea niciodată ceva precum un piedestal personal. Femeia de la Etaj nu aspiră la astfel de căi egoiste. Ea nu trebuie să pară că are o inimă urâtă. Cine ar putea să iubească o inimă urâtă şi singură?

Skandar, Sirena, Reza – fiecare dintre ei a fost, în felul său, Călugărul meu Negru. Am avut o mănăstire veritabilă în mine! Fiecare, în conversaţiile mele pasionale interioare, mi-a oferit un aspect al dorinţelor mele cele mai dragi, cel mai aprig ascunse: viaţă, artă, maternitate, iubire şi marea promisiune seducătoare că eu *nu eram un nimic,* că puteam să fiu văzută drept şinele meu autentic şi că acest sine ascuns, această fată preţioasă fără mască, nevăzută de decenii, putea – că trebuia, într-adevăr – să lase o urmă în lume. Dacă aşa era, atunci eu puteam fi o artistă şi că atunci putea fi permis. Cine ar permite asta? Ei. Cum ar permite asta? Aşteptam un semn.

Urme, semne, speram la un fel de dovadă a ceea ce aş fi putut să însemn – a faptului că aveam o însemnătate. în cele din urmă, cu câteva luni în urmă, l-am primit. în sfârşit, toată elucidarea din- tr-odată, confirmarea a ceea ce însemnam pentru ei. Da, ai plutit atât de mult timp în îndoială, ai îmbrăţişat îndoiala, te-ai tachinat cu ea şi apoi brusc, în sfârşit, ai aflat.Asta este cel mai surprinzător fapt de viaţă: lucrurile cele mai enorme – uneori lucruri fatale – au loc într-o clipită,

tremurul mâinii mamei mele. Uneori, nici nu înţelegi importanţa unui eveniment pentru multă vreme pentru că nu îţi vine să crezi că totuşi ceva atât de important ar putea să pară atât de neînsemnat.

Mătuşa Baby a murit, uşor şi brusc, între Ziua Recunoştinţei şi Crăciun, anul trecut. Nu a fost niciodată bolnavă, ceea ce fusese marea ei anxietate de femeie singură, ea a trăit suficient cât să vadă noul preşedinte inaugurat şi apoi încă puţin şi să spere, în pietatea ei, că Dumnezeu avea în pază economia. în frugalitatea ei atentă, nu a murit fără un ban şi, deşi proprietăţile ei au fost divizate la şase – Matthew, eu şi acei veri îndepărtaţi din fotografii –, a mai rămas încă, după vânzarea apartamentului ei din Rockport şi după impozite, o sumă bunicică de peste o sută de mii de dolari de căciulă. Matthew şi Tweety au spus că moştenirea era pentru fondul de facultate al plodului – cuplul sensibil, alegerea sensibilă. Tatăl meu nu a primit bani, dar a fost numit custodele a două tablouri mari şi urâte, victoriene, cu vaci pe câmp, înrămate bogat şi a unui set de ceai din argint.

Apartamentul a fost vândut în aprilie şi imediat ce am primit moştenirea mătuşii mele, am luat o decizie radicală: m-am hotărât să iau un an de pauză de la Appleton. Aveam banii în bancă, vârsta mijlocie era în plină desfăşurare – deja atunci împlinisem patruzeci şi doi de ani şi priveam spre patruzeci şi trei. Aveam artrită la genunchiul stâng, ceea ce îngreuna alergatul, şi am început să îmi vopsesc părul doar ca să arăt normal. Aveam nevoie de ochelari să citesc scrisul de pe flaconul de aspirină. Totul în doar doi ani. Moartea bătea la uşă. Lunetistul era pe acoperiş. Aproape că renunţasem la ideea de a avea un copil al meu, dar asta nu însemna că nu *voiam* copii. Renunţasem, o dată şi pentru totdeauna,

credeam eu, la fantezia de a fi o artistă de orice fel de renume, dar încă aş fi spus că speram să fac artă şi presupun că mă gândeam că timpul sau lipsa lui era impedimentul meu.

În plus, predasem la Appleton timp de zece ani, un întreg deceniu, şi până şi Shauna McPhee trecea mai departe (deşi, în cazul ei, nu prin propria ei voinţă: revolta părinţilor împotriva ei, care nu ar fi cedat niciodată, dacă nu i-ar fi impresionat în cele din urmă pe funcţionarii de la primărie, care, la rândul lor, au mutat-o pe *ea).* Aşa că motivul meu oficial era că, după un serviciu lung, aveam nevoie de o scurtă pauză, să îmi reîncarc bateriile, să redescopăr lumea şi motivul perceput a fost în mod sigur că trebuia să depăşesc un fel de mică criză de vârstă mijlocie – a, Nora, a muncit mult, draga de ea, atât de răbdătoare în educaţia copiilor şi a trebuit să se descurce cu multe, ştii? Şi motivul oficial a fost că aveam timp şi spaţiu să ofer o adevărată şansă artei mele, pentru că nu putusem să reuşesc în aceşti ultimi cinci ani, pe deasupra solicitărilor de la şcoală şi cu tatăl care îmbătrânea şi motivul secret, adevărat, era că eram nefericită, pentru că până şi după toţi anii aceştia, în fiecare noapte când mă duceam la culcare, încă mă agăţam de fâşiile Shahidilor mei – atât de puţin ca să mă facă să merg mai departe, câteva e-mailuri de curtoazie şi acea singură întâlnire, fiecare amintire erodată de la atâta folosinţă – şi în timp ce mă agăţam, încă speram la existenţa mai bogată şi mai împlinită şi minunat mai deschisă, care părea să fie posibilă. Cu mult peste patruzeci de ani acum, voiam cu adevărat să îmi dau şansa la acea viaţă, deşi nu ştiam, de fapt, ce ar presupune asta.

M-am înscris la un curs de sculptură la Mass Art, care începea în septembrie, şi la un curs de olărit într-un atelier de lângă Monsignor O'Brien Highway, pentru că m-am gândit că poate aveam nevoie să explorez un mediu nou. Am comandat o cameră digitală scumpă de pe internet, ca să pot explora singură fotografia. Eram profesoara care planifica o programă pentru un singur elev: eu. Am comandat cărţi de la librărie – Emmet Gowin, Sally Mann, fotografii şocante, minunate, intime – conştientă că nu aveam o familie de fotografiat, în afară de tatăl meu, sau Matthew, Tweety şi copilul, care nu se puneau la socoteală. Cel mai dramatic lucru pe care l-am făcut a fost să rezerv o excursie de-o vară în Europa. De ce nu? Nu l-am întrebat pe tata dacă ar vrea să vină cu mine. I-am sugerat în glumă lui Didi că ar putea să mă însoţească – fără Esther şi Lili, era de la sine înţeles – şi ea a râs.

- Cum o să cunoşti tipi dacă mă ai pe mine alături? Sunt opusul unui paravan: iubită lesbiană falsă drept potenţial alungător de bărbaţi!

- Nu e vorba să cunosc pe cineva. Ce idee ridicolă.

- Ei bine, ar trebui să fie, spuse ea. Cam este timpul.

- Cam este timpul să ce?

- Eşti în floarea vârstei! Ca domnişoara Jean Brodie. O mai ţii minte? Nu durează la nesfârşit, aşa că nu o irosi.

- S-o irosesc?

- Nora Adora, trebuie să-ţi spun pe şleau? Când a fost ultima oară când ai avut o relaţie? Am ridicat din umeri. Nu încerc să-ţi bag pe gât domesticirea. Nu

spun că ce am eu este pentru toată lumea. Nu e ce vrei tu – complet de acord. Dar trebuie să vrei *ceva.*

- Dacă nu vreau?
- Dacă *spui* că nu vrei, atunci fie te minţi singură, fie mă minţi pe mine. Pentru că ştiu că eşti genul de persoană care vrea.
- Ce zici de o convertire la budism? Cum mi-ai urat toţi anii aceştia?
- Prostii budiste. Un căţel labrador este mai budist... Nora, pro- mite-mi că nu o să faci la fel?
- Despre ce vorbeşti?
- Budistă, nu, obsesivă, da. Te cunosc prea bine şi ştiu că strângi lucruri sub piatra ta pe care să le rozi când eşti singură. Aşa că întreb, fără prostii, e ca întotdeauna?

O adoram că întreabă. Ea făcea gestul unei adevărate prietene şi în viaţă nu ai parte de mulţi. Dar am râs cu o indiferenţă pe care nu ştiam că o pot falsifica şi am spus:

- Eşti o doamnă nebună. Nu am idee despre ce vorbeşti.

Toată excursia de vară în Europa – aproape trei săptămâni – era, de fapt, organizată în jurul Parisului. Despre a fi în Paris când ei urmau să fie acolo. Evident, nu plănuiam să petrec trei săptămâni în Paris – erau doar cinci zile. Dar în primă instanţă, ei plecau în Italia, la familia Sirenei, şi apoi, după o oprire scurtă înapoi acasă, mergeau pentru o perioadă în Beirut. Reza termina şcoala spre final de iunie şi plecau imediat, aşa că m-am asigurat să îmi programez vizita în Oraşul Luminilor astfel încât să coincidă cu ei.

Nu mai fusesem acolo din zilele mele de consultant în management, o perioadă extravagantă, ca de vis, distantă, când stăteam la Royal Monceau şi comandam prin room-service cu mic dejun pe care încă mi-l amintesc, cu vasele sale cositorite grele şi faţa de masă albă, scrobită, masa rulând încet pe covor şi aşezată cu faţa la fereastră, de parcă era propriul meu restaurant privat. Aceasta avea să fie o experienţă mai modestă: rezervasem o cameră de o persoană într-un hotel de trei stele lângă St. Michel, numit (eponimic, speram) hotelul Plaisant, renovarea de secol XXI a unui hotel Jean Rhys, vedeam de pe website, pe coridoare înguste, podele care scâr- ţâiau, instalaţii defecte şi vopsea sălcie pe nişte pereţi care fuseseră odată îmbrăcaţi într-un tapet stacojiu de damasc infuzat cu fum.

Excursia mea a fost memorabilă şi extraordinară? Trebuie să întrebi? Pot să povestesc despre vastitatea spaţiilor din drumul spre Oban, sau despre ceaţa însorită care plutea deasupra pământului dimineaţa devreme la Grasmere. Pot să descriu hotelul meu dulce din Bloomsbury cu în camera mea, cea mai mică baie – şi în mod sigur cea mai minusculă chiuvetă – cunoscută de om. Te pot plictisi cu fotografii cu Big Ben sau Golful Napoli şi îţi pot da mărunţişuri despre Nelson şi Emma îndrăgostiţi sau despre Anne Boleyn în Turn. Am cumpărat suvenire fără să mă gândesc, să le arăt clasei mele, doar să îmi amintesc că anul acesta nu aveam o clasă de elevi. Am stat de vorbă cu o familie din Milwaukee la o masă alăturată în timp ce am mâncat rarebit galez la Fortnum & Mason şi am cumpărat patru pahare de şampanie complet nepractice, cu poleială aurie, din Portobello Market, pe care apoi a trebuit să le

car prin Europa într-o cutie special ambalată cu un mâner, de parcă erau ouă, sau o bombă.

La început, în B&B din Grasmere, stând în pat şi privind cu un ochi închis la tapetul complicat şi la chiuveta de un albastru pal din colţul camerei, m-am gândit că aş putea să stau acolo toată ziua şi nu s-ar supăra nimeni. Puteam să mint şi să spun că văzusem casa lui Wordsworth, fără să văd de fapt nimic, fără să fac altceva decât să cumpăr o vedere de la magazinul de suvenire – dar probabil că nu trebuia să mint, pentru că, oare cine m-ar întreba pe mine? Ceea ce m-a mobilizat, în sfârşit, nu au fost propriile mele dorinţe – nu aveam niciuna, decât să merg la Paris –, ci mai degrabă gândul că aş putea să ratez micul dejun englezesc gătit, pregătit de doamna Crocker cu şorţul ei cu dantelă şi ochiul ei apreciativ şi că, dacă nu voi ieşi din casă foarte repede, aceeaşi doamnă Crocker avea să apară la uşa mea cu alt şorţ, şorţul de cameristă, cu un făraş, o mătură şi o găleată plină de solvenţi şi mă va alunga din cameră. Motivaţia mea, chiar şi în anticiparea ruşinii, se afla mereu în alţii. Poţi să cobori *femeia de la etaj,* dar nu poţi să scoţi etajul din ea.

Napoli era cu puţin mai bun, pentru că puteam să evoc o voinţă autentică să văd locurile şi pentru că oraşul în sine, fărâmiţat, plin de gunoaie mă speria şi teama este o emoţie atât de puternică şi una cu care am avut mult de-a face în viaţa mea. Când am ieşit dintr-un muzeu gol pe un deal şi a trebuit să merg singură prin parcul gol care îl înconjura, a trebuit să mă întreb dacă palpitaţiile mele şi faptul că eram fără suflare erau din cauza unui risc autentic pentru viaţa mea, sau dacă doar îmi manifestam un obicei, în speranţa că frica mea să mă

ţină în siguranţă. Siguranţă! Când ai peste patruzeci de ani, nicăieri nu eşti în siguranţă. Un avion este brusc cel mai sigur loc din lume. Moartea şi creaturile sale zeloase – groaza, disperarea, boala – te pot găsi oriunde, şi armura tinereţii nu te va mai proteja. Sirena îl avea pe Skandar şi Skandar, pe Sirena, aşa cum mama mea, am înţeles acum, îl avusese pe tatăl meu, umil protector cum era, iar el o avea pe ea. Matthew o avea pe Tweety, Didi o avea pe Esther, mătuşa Baby, desigur, îl avusese pe Dumnezeul ei – pentru că, deşi nu era strict o Mireasă a lui Hristos, trăise cu El mare parte a vieţii ei.

Iar eu, care mergeam în goană prin parcul gol, în după-amiaza târzie, cu pumnii încleştaţi, mă aveam doar pe mine.

Cine merge alături de tine mereu? Nimeni, mulţumesc. Merg singură.

Hotelul meu Plaisant s-a dovedit, într-adevăr, minunat de plăcut, ferit într-o alee scurtă, în partea mai puţin modernă din St. Michel, cu faţa spre o grădină împrejmuită de ziduri. Cu fronturi de stuc, faţada sa era înfrumuseţată de casete de ferestre mov, şi albastre, şi roşii, dezordonate şi arăta aproape englezesc de la exterior. Camera mea dădea în stradă, cu acele uşi vechi minunate (mânerul acela în formă de ou care mută o bară lungă de metal în locaşul său, un mecanism care era în acelaşi timp antic, dar şi de o simplitate futuristă) care se deschideau aproape în vid, sau, mai degrabă, într-un vid de care eşti protejat de cele mai delicate balcoane de fier forjat. Când am intrat în camera mea şi am lăsat jos bagajele şi am deschis larg ferestrele, am reverberat de bucuria de a fi în Paris. Hotelul meu nu avea room-service, dădea spre o privelişte cu maşini

parcate şi o curte neîngrijită, şi nu spre Turnul Eiffel sau Arcul de Triumf, dar nu conta: sunetul specific al sirenelor de maşini de poliţie era exotic pentru mine, la fel ca mirosul de cauciuc ars de la metrou şi de auriul pârlit al monumentelor de piatră în lumina soarelui. Toate clişeele unui oraş sunt noi pentru orice vizitator individual şi astfel nu sunt clişee, la fel cum dragostea, în ciuda mijloacelor josnice, trebuie să o exprimăm, este, de fiecare dată când este experimentată, complet nouă: poate să fie pirotehnică în intensitate sau lentă şi tandră, dar copleşitoare, ca un gheţar care trece peste un peisaj, sau efemeră, dar glorioasă ca un câmp de licurici din Martha's Vineyard din tinereţea mea – orice ar fi, de fiecare dată este familiară şi nouă în acelaşi timp, o schimbare.

Şi Parisul, ei bine: tânărul bărbat nord-african de la recepţia hotelului mi-a zâmbit conspirativ, chelnerul din cafeneaua turistică din St. Michel unde m-am oprit să beau ceva în acea primă după-amiază – o bere scumpă, dar cu vedere grozavă spre Notre Dame – m-a întrebat de ce o tânără femeie frumoasă ca mine călătorea singură. Minciuni ordinare, dar câştigătoare – un alt set de reguli, o altă Casă a Surprizelor, şi una mai acceptabilă doar prin simplul fapt că era necunoscută. Dar asta m-a făcut să mă întreb din nou cât din ceea ce iubeam la familia Shahid era faptul că erau străini şi caracterul lor nepermanent – dacă în tot acest timp tânjeam după ei, pur şi simplu, pentru că nu îi puteam avea. După atâta vreme, toţi erau o născocire.

Diferenţa este că ei trăiesc şi respiră. Mama mea nu, nici mătuşa Baby, şi chiar nu există niciun loc pe pământul acesta unde le pot găsi. în timp ce în seara celei de-a doua zile în Paris, după cum agreasem prin e-

mail şi confirmasem la telefon (simţisem o zvâcnire, un frison, la auzul vocii ei? Sau am auzit o altă voce, acum, în capul meu, şi o preferam pe aceasta?), am luat un taxi spre cartierul lor elegant de ponosit din spatele Bastiliei.

Am petrecut mult timp imaginându-mi casa lor şi, în mod inevitabil, realitatea nu a corespuns. Clădirea era pe partea greşită a străzii. Holul de la intrare era mai mic decât mă aşteptam. Dar apoi liftul, în stil vechi, cu grilajul-acordeon, era exact aşa cum mi-l imaginasem şi, în consecinţă, prea mic pentru ca eu să am curaj. Am urcat patru etaje şi apoi iată-i acolo – nu, era Sirena, în cadrul uşii, cu labele de gâscă mai pronunţate, umerii mai pătrăţoşi şi, deşi mi-au trebuit câteva minute să îmi dau seama de schimbare, părul ei era complet negru acum – suficient, se gândise ea, cu experimentul îmbătrânirii şi în mod ironic, ea arăta mai bătrână din cauza asta. Poate că doar arăta mai bătrână, pur şi simplu. *Suntem la vârsta aceea,* cum se spune şi cum acum spun şi eu. Cu ani mai bătrână ca mine, este periculos de aproape de cincizeci de ani. Ea a spus toate lucrurile potrivite, la fel ca mine, şi ne-am îmbrăţişat şi am aşteptat să mi se deschidă inima. Dar pe măsură ce m-a condus în apartamentul ei, gândul care mi-a venit nepoftit a fost: aici este cineva pe care l-am iubit. Sau chiar: aici este cineva care seamănă, într-o mare măsură, dar imperfect, cu cineva pe care l-am iubit. Nu voiam să mă simt, dintre toate lucrurile, tristă şi melancolică: aveam un ghimpe împotriva acestor oameni, care mi-au împachetat sufletul cu păturile şi cărţile lor şi care l-au păstrat neîngrijit în toţi anii aceştia. Un ghimpe împotriva acestor trei Călugări Negri care au profeţit pentru mine – doar că nu au promis – un viitor care nu începuse să vină şi să treacă şi care, cu promisiunile lor

în mâini, mă abandonaseră de parcă eram o simplă glumă – aveam un ghimpe...

Dar cine ar putea avea un ghimpe faţă de acel râs? Sau faţă de zâmbetul de mult pierdut al lui Skandar, de parcă fusese paraşutat în propria lui sufragerie şi nu ştia exact unde se afla... Şi el părea sincer încântat să mă vadă – cât timp trecuse? – şi după ce ne-am îmbrăţişat, el m-a ţinut de încheietură pentru o clipă, aproape fără să se gândească, de parcă, credeam eu, Sirena nu era în cameră şi de parcă, în mod ciudat, eram un copil. Apoi Reza a ieşit din camera lui, undeva în spatele apartamentului: cu statura lui mică, stângace, cu picioare mari, trăsăturile lui ciudat proporţionate aşa cum sunt băieţii aproape de pubertate – un coş, poate chiar două, pe bărbie – mă străduiam să văd copilul meu perfect. Acum, sprâncenele lui erau foarte groase, vocea răguşită, dar genele şi ochii lui: da, acolo era complet de recunoscut. Nu în maniere, totuşi: ai crede că nu mă cunoscuse niciodată, sau că el era cel care îmi sărutase sânii goi printre florile cu aspirină – era acel timid, stângaci, care ridica privirea ca o fecioară sfioasă, mergând şi mişcându-şi mâinile şi picioarele enorme, piese de jucărie adultă pe trupul lui de băiat de jucărie. Buclele lui erau aproape lungi, la modă: am observat asta. Ştiam că avea să devină băiatul la care visau fetele. îmi dădusem seama de asta din clipa în care l-am văzut pentru prima oară. A demonstrat o uşurare atât de palpabilă când mama lui i-a spus să se ducă să îşi facă temele, că vom depăna la cină, că a trebuit să îl las să plece cu bucurie. Când s-a închis uşa, Sirena a dat ochii peste cap – în acel moment, mai tipic matern decât o văzusem vreodată. Ea a spus:

- Teme? Ce crezi, e o prostie. La vârsta asta este numai Facebook, tot timpul. De la jocuri video la Facebook – pentru băieţi, acesta este procesul de socializare. Ea chicoti. Mă gândesc cum să fac o piesă de artă care să spună ceva despre asta. Dar este greu... Nora, prietena mea, vrei un cocktail? Un vin? Ce ţi-ai dori?

Şi a pornit – noi am pornit – şi era familiar, dar şi diferit. La fel cum Reza o antrenase în maternitate, zi după zi, de-a lungul anilor, la fel şi ea fusese antrenată, de când petrecuserăm ultima oară timp împreună, să se considere o artistă de importanţă în lume. Şi era evident, întru câtva obositor, chiar când trebuia să fie veselă cu privire la munca ei.

O cunoştinţă cercetător mi-a explicat odată că pentru a obţine fusiunea nucleară – care aparent ar rezolva criza globală de energie – ar trebui să reproduci condiţiile exact de la naşterea unei stele. Acest lucru este evident foarte greu, foarte rar şi foarte trecător. Şi mi-am dat seama, în sufrageria familiei Shahid, că mă îndrăgostisem nu doar de o anumită configuraţie de oameni, ci de acea configuraţie anume într-un anumit moment din vieţile lor şi din a mea. Nu ar fi contat dacă eram Peter Pan, niciodată schimbată: secunda în care Wendy începe să se schimbe, idila se termină. Fiecare dintre ei era diferit, chiar dacă erau în mare măsură la fel. Configuraţia lor era diferită. Nu puteai reproduce ce a fost.

Asta nu făcea ca totul să fie lipsit de valoare. Eram prieteni. încă le invidiam familia şi simţeam cum mi se umilă sângele de tandreţe la anumite gesturi, anumite expresii, ticuri care mă purtau în trecut. Dar am plecat – cu promisiunea ca eu şi Sirena să luăm prânzul,

sau cel puţin micul dejun, jos (vineri mă întorceam la Boston) – gân- dindu-mă că greşeam să îmi imaginez că avusese loc o încălcare a încrederii, tratată cu căldura farmecului lor şi cel puţin o sticlă de vin, impresionată de cina pe care o pregătise Sirena...

- O, am spus eu, ţi-ai amintit! Ce drăguţ!
- Amintit?
- Prima oară când m-ai invitat acasă în Cambridge? Asta este tocana pe care ai preparat-o.
- Imaginează-ţi! Am uitat complet. Mă tem că este doar un semn despre cât de limitat este...
- Repertoriul, spuse Skandar, făcându-mi cu ochiul şi nu am putut să îmi dau seama dacă acel semn voia să spună că şi el îşi amintea acea seară, sau doar că era de acord ca împreună să îi tachinăm soţia.

Impresionată de detaliile pe care şi le amintea Reza din clasa de la Cambridge de demult – pictura – gemenele – orarele. La masă m-am uitat după urma cicatricei sale de la ochi: când se apleca

în lumină, credeam că pot distinge nişte mici linii albe, fine, deşi nu puteam fi sigură. încă le iubeam, indiferent. Mă simţeam plină de iertare şi sănătate. Dar nu de speranţă. în timp ce m-am băgat în patul meu jos, plăcut, în camera mea plăcută de la hotelul meu plăcut, eram conştientă în semiconştienţa mea că simţeam opusul speranţei – ceea ce

avea să fie disperarea. Era limpede, chiar înainte să mă ia somnul, că de aceea alesesem un hotel luminos, simplu, post-Jean Rhys, anti-Emily Dickinson, niciodată Virginia Woolf: pentru că totul ce ţinea de caracterul său plăcut insista, fără tăgadă, fără sinucideri aici. Aveam toată această furie. Ani de furie, decenii de furie, trupul

meu era plin de furie, însângerat de furie. Şi mă târâsem peste Atlantic ca să o aştern pe toată în pragul unei uşi. Aproape ca şantajul: iubeşte-mă absolut, sau ia rahatul acesta de pe mine. Aveam o încărcătură completă. Da, termenul era potrivit. Trebuia să fiu fie consolată, fie descărcată. Şi cu toate astea, când am plecat de la casa lor şi mă

simţeam bine-venită, chiar iubită, era un altfel de iubire, diferit, mai mic, decât cel pe care îl doream – nu atât de mult gheţar, sau artificii, cât un şal uşor într-o briză de seară. Un gest recunoscut de iubire, dar inutil într-o furtună

.Sunt atâtea de văzut şi de făcut în Paris. Atât de multe încât este o minune că l-am văzut. O minune că am făcut posibil să îl văd. Dar atât de mult timp mă antrenasem să citesc şi să găsesc referinţe la Sirena şi Skandar, încât ar fi fost un altfel de şoc dacă l-aş fi ratat. Am petrecut mult timp în Paris, de fapt: cinci zile întregi. Am sosit luni, plecam vineri. Am luat cina joi. Trebuia să o sun pe Sirena miercuri seară sau joi dimineaţă. Miercuri m-am trezit şi am coborât scările în încăperea unde se lua micul dejun – un atrium frumos, cu ghivece de flori în colţuri şi o fântână electrică lipită de perete, un heruvim gol cu un urcior răsturnat, care turna apă într-un vas în formă de scoică – un kitch spectaculos, vesel – cu *Periscope* în mână. Avea totul: filme, cluburi de noapte pentru homosexuali, lecturi de poezie, expoziţii.

Am ignorat faptul că am împrăştiat cu mare zel firimituri de baghetă pe faţa de masă, haine şi ziar, am frunzărit dincolo de listările cu muzee, la galeriile private. Acesta era un oraş, ca New York, şi spre deosebire de Boston, unde un dealer privat ar putea avea o expoziţie cu litografii de Picasso. Sau unde puteai vedea fotografiile enorme ale lui Robert Polidori cu Cernobîlul, de vânzare de la 20 000 de euro bucata. Era o jumătate de glumă că eram în căutarea numelui Sirenei – ea nu avea nicio instalaţie majoră în prezent, îmi spusese la cină, următoarea avea să fie o comandă pentru o expoziţie de grup la Serpentine Gallery în primăvara următoare, pe tema renaşterii şi reînnoirii. Dar iat-o, o listare la o galerie pe şapte, o expoziţie care mai era deschisă numai pentru câteva zile. O expoziţie intitulată: *După Cădere: Casetele din Ţara Minunilor*.

Aici, fără instalaţia în sine, aveau să fie videoclipurile pe care le realizase la sau în instalaţie, să îi determine pe oameni să reacţioneze la reacţiile faţă de opera ei.

Mi se părea o favoare faţă de ea să mă duc să le văd – aceste videoclipuri, în ceea ce mă privea, erau cel mai puţin interesant aspect al artei ei, deşi ştiam că critici importanţi nu erau de acord cu mine – şi eram conştientă că, dacă le uram, puteam să mint şi să mă prefac că nu ştiam despre ele. Meritul modestiei sale, m-am gândit, că Sirena nu îmi spusese despre expoziţie, sau poate era meritul grandorii sale arogante de acum: poate că se gândea că videoclipurile erau prea mărunte şi nu merita deranjul? Indiferent, mă duceam din propria mea curiozitate, pură sau impură, şi aveam să văd ce părere îmi formam. Mi se părea că îi spionam viaţa – cât de mărunt era, comparativ cu toate Alertele Google pe care le studiam asiduu, toate detaliile pe care le păstrasem şi preţuisem de parcă îmi spusese chiar ea despre ele, de parcă eram în genul de contact strâns în care ar trebui să fie prietenii apropiaţi.

în acea dimineaţă m-am decis să mă duc la Luvru şi apoi la Musée d'Orsay şi apoi să mă întorc pe jos în Cartierul Latin spre hotelul meu. Nu era nici straniu şi nici forţat să trec prin faţa Galeriei Werther – puteam să dau peste ea din întâmplare, cu acel itinerar în minte. în mod sigur, ea nu mă putea acuza de faptul că am făcut un drum special.

Era o zi fierbinte, iar muzeele erau aglomerate, vizitele erau groaznice. Singura alinare apăru în aripa Luvrului care găzduieşte apartamentele lui Napoleon, pline de textile cu brocart şi mobilă aurită, camere întregi de porţelanuri şi argintărie care nu interesează

pe nimeni (nici măcar pe mine) şi, drept consecinţă, erau goale. Am făcut greşeala să iau prânzul târziu, aproape de Musée d'Orsay, pe o stradă abandonată, într-un restaurant liniştit, cu preţuri astronomice, unde din cauza şocului am comandat numai un aperitiv, un mic pateu cu o lingură de cremă de pui înăuntru şi o garnitură de măcriş de baltă, care probabil că nu mă putea susţine pentru plimbarea lungă din al doilea muzeu.

Cumva, simţeam că trebuie să văd cât de mult posibil – cine ştia când mă voi întoarce la Paris? –, aşa că m-am forţat pe coridoarele aglomerate şi mi-am întins gâtul să mă uit la tablouri, blocată de setul de ghid audio, o masă care înainta încet şi imperturbabilă ca nişte boi prin galerii.

Totul a fost puţin prea mult. Când am ieşit, ar fi trebuit să mă opresc într-o patiserie pentru un eder, sau cel puţin o cafea care să îmi refacă forţele. Dar eram tulburată de tot caracterul francez, nu îndrăzneam să mă adresez chelnerului într-o franceză atroce, sau să trec, spre dispreţul lor triumfător, în engleza mea americană. De-abia mă ţineam pe picioare, mergeam pe străzi, vedeam cum distanţele erau mai mari decât anticipasem. Toate astea le explic – de ce? Pentru a mă scuza, sau a tempera ceea ce simţeam atunci, ceea ce avea să fie oricum dramatic, dar era în mod sigur intensificat de vulnerabilitatea mea de atunci.

Galeria Werther se afla pe o stradă modernă paralelă cu Sena, la câteva cvartale de râu, dar sub bulevardul Saint Germain. Trotuarele erau animate în după-amiaza târzie, deşi nu ca muzeele. Cu toate astea, galeria era foarte liniştită, goală, cu excepţia unui tânăr palid, cu un tricou negru şi jeanşi negri, care m-a salutat

din cap când am intrat. încăperea avea un tavan mai jos decât mi-aş fi imaginat şi era mai mică. Dar era frugală şi albă şi avea o podea de beton turnat, albastră şi părea exact ca genul de galerie la care te-ai aştepta pentru o stea.

Erau şase ecrane video – încadrate şi iluminate în fundal, cu ecran plat, foarte şic – care atârnau de pereţi. în parte, îmi căutam dragii elevi de la Appleton, anul meu paradiziac pierdut. Videodi- purile nu păreau să aibă o ordine narativă anumită, sau o formă anumită, sau o durată. Unul părea să fie alcătuit din cadre fixe, alăturate, altul, în care patru vizitatori la întâmplare ai expoziţiei aglomerate au început să se învârtă în faţa videoclipului Sanei, era în mod limpede regizat şi mi-a adus aminte de o reclamă la telefoane mobile, filmată pe Heathrow, pe care o văzusem pe YouTube.

Pentru fiecare ecran erau căşti pe un băţ şi puteai asculta una dintre cele trei coloane sonore – fiecare nepotrivită, uneori amuzantă. Mă gândeam, aproape cu invidie, „E bună. Este foarte bună la asta – orice ar fi”.

Videoclipul meu l-am văzut ultimul. Era pe spatele unei coloane din mijlocul galeriei, deci la început nici nu observai că este acolo. De departe, arăta mai neclar, mai puţin profesional decât celelalte, mai mult ca o casetă din anii '80, cu acea calitate uşor stimulantă a spontaneităţii, a descoperirii neaşteptate. Vedeam şi eu, când mă apropiam, că era unul dintre cele doar două videoclipuri marcate cu un punct roşu, ceea ce însemna – după cum am aflat de pe foaia galeriei pe care o luasem de la intrare – că ediţia fusese vândută complet. Erau cinci exemplare cu fiecare videodip de vânzare, iar cu acesta, nu mai era niciunul.

Pe măsură ce m-am apropiat mai mult, mi-am dat seama că tot ceea ce vedeam nu era aceeaşi Ţară a Minunilor din celelalte videoclipuri. Pe lângă faptul că imaginea era mai grunjoasă, setarea în sine era parţială, neterminată, diferit luminată. Era, într-adevăr, o Ţară a Minunilor pe care o ştiam: atelierul nostru din Sommerville. Inima mi-a stat în loc. Am crezut că îl voi vedea pe Reza, după cum alergase vesel printre florile cu aspirină. Poate că, până la urmă, nu fusese complet distrus de intervenţia mea zgomotoasă? Am crezut că le voi vedea pe Chastity şi Ebullience înfăşurându-se în falduri de pânză albastră, deghizate în Alice, împiedicându-se şi căzând una peste alta, sau chiar pe Noah, smulgând florile, bătându-se cu Reza – şi apoi am ajuns suficient de aproape cât să văd ce arăta de fapt videoclipul. Şi atunci, vezi tu, nu m-am putut abţine: mi-am pierdut

Tânărul asistent a trebuit să mă domolească, ceea ce a fost pentru amândoi o gravă umilinţă. El nici nu s-a deranjat să vorbească în franceză – era limpede că hainele mele, sau forma mea, sensibilitatea mea generală de New England urla „SUA" – iar el tot spunea: Sunteţi bine, madame? Sunteţi bine, madame? Sunteţi în regulă?" El a tras scaunul lui din spatele biroului şi m-a aşezat pe el. Mi-a dat apă. A sugerat să stau cu capul între genunchi. S-a dovedit a fi mai practic în toate privinţele decât ar fi sugerat aspectul lui, dar mi-am dat seama şi că era enervat din cauza mea, că i se părea că sunt o vagaboandă de pe stradă, care a intrat să spurce templul lui pur al artei Sirenei. Doamne fereşte ca templul ei să fie spurcat!

Şi cu toate acestea, asta arăta videoclipul, toată lumea putea să vadă: spurcarea Ţării Minunilor, realizată de nimeni alta decât mine însămi. Faptul că eram, practic, întinsă pe jos în imagini şi pe jumătate dezbrăcată şi mă prefăceam (nu că privitorul ar şti asta) că eram Edie Sedgwick, faptul că tânărul palid nu ar fi ghicit niciodată că masturbatoarea zeloasă din Ţara Minunilor era Femeia de la Etaj, care purta încălţăminte sensibilă Merrell şi care îi furase scaunul şi îi deranjase liniştea, nu făcea ca lucrurile să fie mai puţin adevărate. respiraţia. Nu mai puteam să respir. Vederea mi s-a întunecat ca într-un tunel, iar apoi nu am mai văzut nimic.

Cumva, fusesem filmată în acel moment extrem de privat. Cumva, fusesem văzută şi apoi putusem să fiu afişată, ca un obiect, ca una dintre artistele din dioramele mele. Puteam fi sacrificată. în clasele mai mari de la şcoală, copiilor li se predă etica: îi întrebi, ar apăsa un buton care ar ucide o persoană anonimă în China dacă ar primi un milion de dolari. Ar apăsa butonul dacă i-ar face celebri. Dacă nu ar şti nimeni, atunci ar apăsa butonul. Asta însemna că întreaga lume te putea aclama ca artist. Dacă demonstra lumii un adevăr sincer despre cum era să fii o nenorocită singură şi tristă. Ai face-o?

Da, era adevărat, dacă stăteam să mă gândesc, camerele fuseseră deja instalate atunci, pentru copii – le instalasem cu săptămâni înainte. O ajutasem să facă asta. Dar cum mă filmase? Nu fusese la atelier în ziua aceea deloc – nu? Nu îmi aminteam sigur. Trebuie să fi fost o setare cu senzori de mişcare. Ea trebuie să fi setat camerele să înregistreze oricând intra cineva în Ţara ei a

Minunilor. Poate că se înregistra singură? Poate că nu plănuise să mă prindă, ca pe un pește în plasă, ori poate că da. Poate că sperase să mă prindă acolo cumva – dar nu ar fi putut niciodată să anticipeze un asemenea premiu de înregistrare, o umilință atât de perfectă. Când o văzuse? Oare și *el* o văzuse? Și dacă da, atunci brusc vizita lui la studio, presupusa lui seducție, a devenit ceva complet diferit. A devenit ceva *între ei,* ceva care nu avea nimic de-a face cu mine. Ceva pentru care eu eram țapul ispășitor fără voie. Ei îi păsa suficient de puțin cât să folosească acea casetă – să o vândă –, altfel ar fi fost suficient de mânioasă. Dar nu suficient de mânioasă cât să mă confrunte, nu suficient de mânioasă (dacă ar fi știut despre mine și Skandar) să creadă că merita discuția. Fusesem atât de dispensabilă, încât ea putea să îmi facă asta și să pretindă că rămăsese prietena mea. Ce an fusese: fusesem de folos în atâtea feluri.

Există imaginarul și există ceea ce este real. Ceea ce este imaginar – cum m-a înregistrat, de ce m-a înregistrat, dacă ne-a înregistrat pe mine și pe Skandar, când s-a decis să utilizeze caseta –, acestea sunt lucruri la care nu poți ajunge. Chiar dacă o întrebam, nu aveam să știu niciodată adevărul. Ceea ce este imaginar – prieteniile noastre, iubirile noastre, acești oameni, invențiile mele – este de neatins, dacă nu virgin. Iar apoi este realitatea: acolo este ce se întâmplă, ceea ce știi, sau crezi că știi cu certitudine. Dar poate că acestea două sunt, în cele din urmă, una singură. Poate că nu poți proteja una de alta. Este acea cameră din mintea ta în care ești tu însuți cel mai liber și fără constrângeri și sunt multele straturi de mascaradă cu care te protejezi acel miez fără piele, dar iat-o acolo, șinele meu cel mai vulnerabil (un sine al fanteziei!), celebru în sfârșit,

vizibil, dar invizibil, care atârna pe un perete în Paris şi fusese vândut în cinci exemplare.

Şi asta, inutil să mai spun, de femeia – şi să nu uit, soţul ei – care, dintre toţi muritorii, pe care o alesesem şi de care mă apropiasem şi pe care o iubisem, da, o iubisem cu toată inima şi îi iertasem o mulţime de neajunsuri. Dar nu şi acesta. Niciodată acesta. Am ştiut asta chiar şi atunci, sprijinită pe scaun în galerie, sorbind din paharul meu de apă călâie, ultraclorinată şi insistând faţă de tânăr că nu aveam nevoie de taxi şi nici de doctor şi că o să mă ridic în picioare şi o să plec în câteva minute – ştiam în mijlocul a toate acestea că nu voi ierta niciodată asta. Că ea – din nou, nu, că ei amândoi, pentru că el trebuie să fi ştiut, la un moment dat, el *aflase* şi nu făcuse nimic, sau, mai rău, că vehise la mine doar pentru că ştia – dar asta, în mod sigur, nu era de conceput – de neconceput, aşa ceva – că ei distruseseră totul, trădaseră totul fără milă.

Nu ai nevoie de sinucideri când există crimă.

Nu i-am sunat. Nu-mi imaginam să-i sun. Nu am sunat-o nici pe Didi, deşi aş fi putut, pentru că nu voiam să intru în detalii. Cum puteam să încep să explic ce însemnase, să mă văd întinsă, dezvelită, peste peretele galeriei Sirenei, marele şuvoi de consternare a ceea ce însemna – despre fiecare dintre noi, poate cel mai mult despre mine însămi, despre minciunile pe care mi le spusesem cu atâta sârguinţă toţi aceşti ani. Şi toate lucrurile sigure care deveniseră extrem de nesigure. Şi despre artă şi a fi artistă: de asta era deci nevoie să fii ceva, să devii cineva? Asta însemna să „sacrifici totul" pentru arta ta? Sau, cel puţin, pe toată lumea?Iată partea bună: am purtat toată această furie, eram umplută până la limită de ea, iar acum este permis. Acum este justificată. Am învăţat din greşelile mele. M-am eliberat de eşecurile mele: am fost o proastă, dar acum sunt o proastă înţeleaptă. Am fost strivită de univers, am irosit aurul afecţiunii mele pe bijuterii ieftine, fără valoare, am fost tratată ca o mizerie. Nu vrei să ştii cât de furioasă sunt. Nimeni nu vrea să ştie despre asta. Sunt furioasă pe amândoi – pe minciuna prieteniei lor, pe falsele lor promisiuni despre lume, artă şi iubire –, dar la fel de furioasă pe mine însămi, pe visurile mele prosteşti, pe încrederea mea prost plasată, pe aleanul meu inutil.

Dar a fi mânios, criminal de mânios, înseamnă a fi *viu*. Nu mai sunt tânără, drăguţă, iubită, sau dulce, sau plăcută, fără mască, mă zvârcolesc pe pământ în văzul tuturor într-o lipsă totală de glorie, nu se ştie de ce sunt în stare. Aş putea să îmi filmez furia şi să o vând, aş putea să fac o demascare proprie, să intru în jocul nenorociţilor şi să le dau o lecţie, şi în timpul acesta să devin cea mai cunoscută nenorocită de artistă din

America, numai din ciudă pură. Nu se ştie niciodată. Sunt suficient de furioasă cât să dau foc unei case numai cu privirea. Nu poate fi captată, depozitată sau dusă la reciclat. Am terminat-o cu statul la etaj. Furia mea nu este furia unei persoane mici, a unei fetiţe dulci, a unei fiice credincioase. Furia mea este prodigioasă. Furia mea este un colos. Sunt suficient de furioasă cât să înţeleg de ce Emily Dickinson s-a izolat complet de lume, de ce Alice Neel şi-a trădat copiii, chiar dacă i-a iubit nespus. Sunt suficient de furioasă cât să văd de ce intri în apă cu pietre în buzunare, chiar dacă nu acesta este genul de furie pe care îl simt. Virginia Woolf, în furia ei, s-a oprit să se mai teamă de moarte, dar sunt suficient de furioasă, cel puţin, să nu mă mai tem de viaţă şi suficient de furioasă cât – în sfârşit, să dea Domnul şi cu furia mamei mele pe umerii mei, un mare clocot de furie ca focul sorilor din mine –, înainte să mor, să *trăiesc* cu adevărat.

Stai să vezi doar.

Mulţumiri

Scrierea acestei cărţi nu ar fi fost posibilă fără sprijinul generos al Humanities Center de la Harvard, unde a fost începută, şi al Wissenschaftskolleg zu Berlin, unde a fost încheiată. Sunt în mod deosebit recunoscătoare pentru bunătatea profesorului Homi Bhabha şi a profesorilor Joachim Nettelbeck şi Luca Giuliani. Multe mulţumiri, de asemenea, lui Stephen Greenblatt şi lui Ramie Targoff, pentru că m-au îndreptat spre Berlin, Dialei Ezzedine şi lui Hashim Sarkis, pentru că au împărtăşit din cunoştinţele lor şi Beirutul cu mine, lui Beatrice Gruendler, pentru discuţiile noastre despre istoria literară arabă, şi tuturor colegilor mei bursieri de la Kolleg, pentru conversaţiile pline de inspiraţie.

Le mulţumesc, de asemenea, întotdeauna, agenţilor mei literari, Georges şi Anne Brochardt, editorului meu britanic şi dragii mele prietene Ursula Doyle şi editorului meu din Statele Unite, Robin Desser de la Knopf.

în aceşti ani plini de provocări, credinţa preţioasă şi prietenia celor puţini au fost ceva de nepreţuit. Mulţumesc în mod deosebit lui Elizabeth Messud, Susannei Kaysen şi lui John Daniels, Melissei Franklin, Sheilei Gallagher, Shefali Malhoutra, Mark Gevisser, Ira Sachs, Mary Bing şi Doug Ellis, Fionei Sinclair, lui Julie Livingston şi, de la sine înţeles, lui James Wood, optimistul meu neobosit, şi celor doi copii dragi ai noştri, Livia şi Lucian.

Recunoştinţă specială şi inefabilă pentru tatăl meu, François Michel Messud (1931-2010), care m-a învăţat importanţa râsului şi a furiei şi care nu a tolerat Casa Surprizelor, şi mamei mele, Margaret Riches Messud (1933-2012), care a trăit cu atâta uşurinţă pe acest pământ, ale cărei scrisori m-au învăţat să scriu şi ai cărei ochi m-au învăţat cum să văd.

Recunoaşterea permisiunilor